T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA IRKÇILIK VE ETNİSİTE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERPİL ERDOĞAN ALTUNCEVAHİR

ANA BİLİM DALI : ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
PROGRAMI : ÇALIŞMA EKONOMİSİ

KOCAELİ- 2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA IRKÇILIK VE ETNİSİTE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERPİL ERDOĞAN ALTUNCEVAHİR

ANABİLİM DALI: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
PROGRAMI : ÇALIŞMA EKONOMİSİ

DANIŞMAN : YAR. DOÇ. DR. BETÜL URHAN

KOCAELİ- 2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA IRKÇILIK VE ETNİSİTE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: SERPİL ERDOĞAN ALTUNCEVAHİR

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Kurulu Tarihi ve No:

Yar. Doç. Dr. Betül URHAN	**Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU**	**Yar. Doç. Dr. Abdülkadir ŞENKAL**

KOCAELİ- 2008

ÖNSOZ

Bu çalışma Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı'nda hazırlanmış bir yüksek lisans tezidir.

Araştırma konum olan "Küresel İşgücü Piyasalarında Irkçılık ve Etnisite", tüm dünyada tarih boyunca eklemlenen bir öneme sahip olmuş, özellikle de ırkçılık kavramı ile onun popülaritesini 21.yüzyılda elinden almış olan etnisite kavramının son yıllarda gözlemlenen yükselişi konuyu akademik literatürde çok tartışılan bir konu haline getirmiştir.

Konunun seçiminde hem bu kavramların günümüzde artan önemi hem de Türkçe yayınlanmış kaynaklar ya da çalışılmış tezlerde sendikalara ve işgücüne yönelik çalışmaların yetersizliği etken olmuştur.

Konunun araştırılmasında ve verilerin sentezinde öncelik dünyadan literatür taramasına ve yapılmış çeşitli alan araştırmalarının karşılaştırılarak aktarılmasına verilmiş olduğu için kaynakların dağınık niteliği bir takım güçlükler getirmiştir. Bu güçlüğün üstesinden gelmede çalışmanın İngiltere'de yürütülmesi ve örneklerin yorumlanmasında İngiltere'de yapılmış çalışmaların merkez alınması yardımcı olmuştur. Çünkü İngiltere hem konunun teorisi hem de alan araştırmaları açısından tüm dünya için model olma özelliğine sahiptir.

Bu tezin ortaya çıkmasında öncelikle bana verdiği destek, gösterdiği sabır ve inancından ötürü danışmanın Yrd. Doç. Dr. Betül Urhan'a, İngiltere'den çalışmalarımı yürüttüğüm dönem süresince yaşanılan aksaklıkları gidermemde yardımcı olan arkadaşım ve bölümün araştırma görevlisi Sevda Köse'ye, materyellerinden çok yararlandığım TUC konferanslarına katılmamda yardımcı olan TUC yetkilisi Darren Lewis'e ve görüşlerini benimle paylaşan TUC üyelerine, İngiliz sendikalarının çok yoğun olduğu bir dönemde olmalarına rağmen benimle röportaj yapmayı kabul ederek bana vakit ayıran ve sorduğum sorulara detaylı açıklamalarla cevap vererek samimi

görüşlerini benimle paylaşan İngiltere'de akademisyenlerce konunun en iyi ve yetkili isimlerinden biri olarak gösterilen TUC Eşitlik Başkanı Wilf Sullivan'a, çalışmanın bilgi, araştırma, yazım ve yönetim gibi her aşamasında kullanmam gereken vasıfları edinmemde katkısı olan tüm bölüm hocalarıma ve konunun seçiminden çalışmanın basıldığı güne kadar maddi ve manevi desteklerini esirgemeyerek bana daima cesaret veren, eleştirilerine başvurduğum aileme ve eşime, katkılarından dolayı içtenlikle teşekkür ederim.

İzmit, Nisan 2008

Serpil Erdoğan Altuncevahir

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....4

İÇINDEKILER.....6

ÖZET.....11

ABSTRACT.....12

KISALTMALAR.....13

TABLO LISTESI.....15

GİRİŞ.....16

BIRINCI BÖLÜM

IRKÇILIK TEORİLERİ VE ETNİSİTE KAVRAMI

1.1. IRK KAVRAMI.....19

1.2. ETNISITE KAVRAMI.....31

1.3. IRK VE ETNISITE KAVRAMLARI ILE TÜREVLERININ BENZER VE FARKLI YANLARI.....36

1.4. IRK VE ETNİSİTE KAVRAMLARININ KARIŞTIRILDIKLARI DİĞER

KAVRAMLAR İLE KARŞILAŞTIRILMALARI 39

1.4.1. Irkçılık ve Etnisite ile Milliyetçilik Kavram Kargaşası.....39

1.4.2. Irksal ya da Etnik Özdeşleşme ve Kabilecilik.....44

1.4.3. Ümmetçilik ve Antisemitizm ile Irkçılık ve Etnisite Kavram Karmaşası.....49

1.4.4. Sömürgecilik ve Koloniler ile Irkçılık ve Etnisite İlişkisi 51

1.4.5. Irklar, Etnik Gruplar ve Kölelik.....56

1.4.6. Irkçılık, Etnisite ve Yabancı Düşmanlığı.....64

1.4.7. Sınıf Sistemleri ve Irk-Etnik Grup Ayrımcılığı ile Irk İlişkileri.....66

İKINCI BÖLÜM

KAPİTALİZM, KÜRESELLEŞME, KÜRESEL İŞGÜCÜ VE IRKÇILIK İLE ETNİSİTE OLGULARI

2.1. KAPİTALİZM VE SERMAYENİN ULUSLARARASI DOLAŞIMI SÜRECİNE BAĞLI OLUŞAN ULUSLARARASI İŞGÜCÜ PİYASASI…..72

2.1.1. Tarihsel Süreçte Kapitalizm Öncesi İşgücü Piyasaları.....72

2.1.2. Kapitalizm ve Uluslarasılaşma Süreci.....76

2.2. KÜRESEL ÖLÇEKLİ EKONOMİDE IRKÇILIK VE ETNİSİTE.....84

2.2.1. Küreselleşme Sürecinde Irkçılık ile Etnisitenin Sosyal Boyutları.....94

2.2.2. Küreselleşme Sürecinde Irkçılık ile Etnisitenin Siyasal Boyutları.....97

2.2.3. Küreselleşme Sürecinde Irkçılık ile Etnisitenin Ekonomik Boyutları.....101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRKSAL VE ETNİK EKSENLİ BÖLÜNMÜŞ KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA İŞÇİ GRUPLARI

3.1. MERKEZ VE ÇEVRE İŞGÜCÜ AYIRIMI.....116

3.2. KÖLELİK VE POST-KOLONYEL EKONOMİ.....122

3.3. METROPOLLER VE İŞGÜCÜNÜN BÖLÜNMESİNDE IRK YA DA ETNİK KÖKEN KRİTERLERİ.....132

3.4. KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA AZINLIKLAR.....137

3.5. YENİ BİR IRK: GÖÇMEN.....142

3.6. ENFORMAL EKONOMİ VE KAYITDIŞI ÇALIŞMA.....162

3.7. ÜRETİM VE YÖNETİM SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİNDE IRKSAL VE ETNİK AYRIMCILIĞIN YERİ.....168

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞGÜCÜ PİYASALARININ IRKSAL VE ETNİK BÖLÜNMESİ KARŞISINDA SENDİKAL TAVIR

4.1. SENDİKALARIN IRKÇILIK VE ETNİK AYRIMCILIK GERÇEĞİ KARŞISINDAKİ YETERSİZLİKLERİ.....180

4.2. SENDİKALARIN YETERSİZLİĞİNDE DIŞ ETMENLER.....185

4.2.1. Politik Etkenler.....185

4.2.2. Ekonomik Etkenler.....191

4.2.3. Sosyal Etkenler.....196

4.3. SENDİKALARIN YETERSİZLİĞİNDE İÇ ETMENLER.....203

4.4. SENDİKALARIN FARKLI IRKSAL VE ETNİK GRUPLARI TEMSİLİNDE BOŞLUK VE ALTERNATİF SENDİKAL STRATEJİLER.....215

4.4.1. Toplumsal Hareket Sendikacılığı.....217

4.2.2. Topluluk Sendikacılığı.....224

4.2.3. Irk ve Etnisite Ekseninde İşçi Konseyleri ve Temsilciliği.....227

4.2.4. Farklılık Yönetimi ve Pozitif Aksiyon ile Diğer Alternatif Stratejiler.....230

4.4. SENDİKALARIN IRK VE ETNİSİTE EKSENLİ İŞGÜCÜ PİYASALARINDAKİ GELECEĞİNE DAİR ÖNGÖRÜLER.....236

SONUÇ.....243

YARARLANILAN KAYNAKLAR.....247

ÖZET

Irksal ve etnik ayrımcılık gerçekte ekonomik kazanımlara, kaynakların paylaşımına ve işgücünün bölünmesine dayanmakta; oluşumları ise çok eski çağlara kadar uzanmaktadır. Bugün bu bölünmelerin gerek ulusal gerek küresel işgücü piyasalarında öneminin artması ise esneklik ihtiyacının işgücü çeşitliliği ile karşılanma eğiliminden kaynaklanmaktadır. Bu eğilimde bir yandan hükümet ve sendika politikalarında dışlayıcı uygulamalar bir yandan da dışlanan işgücü gruplarında izolasyon ve kendi içlerinde oluşan bir dışlama ve dışlanma anlayışı eş zamanlı olarak beslenmekte ve desteklenmektedir.

Çalışmanın ana konusu olan küresel işgücü piyasalarında ırkçılık ve etnisitenin incelenmesinde, teorilerin aktarımında yararlanılan kaynaklara ulaşımda İngiliz akademik literatüründeki zenginlik kolaylaştırıcı bir etmen olmuş ancak küresel bir sorunun incelenmesinden dolayı ölçeği geniş tutulmaya çalışılan örneklemelerde sorunun az gelişmiş, gelişmekte ve gelişmiş olan tüm dünya ülkelerinde farklı düzeylerde de olsa görülüyor oluşu çeşit fazlalığı nedeniyle bir zorluk yaratmıştır. Bu sorunun üstesinden gelinmede ise İngiliz İşgücü Piyasalarındaki örneklerin model ve merkez alınması, diğer örneklerin ise benzer uygulamalarına tarihsel süreçte bu eğilime farklı zamanlarda dahil oluşları üzerinden model etrafında aktarılması tercih edilmiştir.

Çalışmada işgücü piyasalarından verilen örneklerin yanında sendikaların geçmişteki ve bugünkü uygulamalarından örnekler de verilmiş ve gündemde öneri olarak yer alan bazı alternatif stratejilerin avantaj ve dezavantajlarına, kombinasyonlarının olasılığına yer verilmiştir.

ABSTRACT

Racial and ethnic discrimination is in fact based on economic benefits, allocation of resources and division of labour and their formation has rooted in early ages. Today increasing importance of those divisions within either national or global labour markets is derived from the trend of meeting the requirement of flexibility by the diversification of labour. In this trend as well as the government and trade union policies, the comprehension of isolation and the exclusion or dereliction within those exploited labour groups is supported and raised synchronously.

In the examination of racism and ethnicity in global labour markets as the main subject of the study, substantiality of the British Acedemic Literature in quatation of theoretical definitions was faciliating, but the fact that the matter was seen in nondevelopped, developping and developped countries on different levels, caused difficulties by range variety of samples due to the necessity of examining a global problem by samples on large scale. In accomplishing this difficulty, it is preferred to use the British Labour Market cases as the core model of the similar samples from other countries.

Beside the cases from labour markets, the samples or cases from the past and current practices of trade unions are given in the study and it is given place to the advantages and disadvantages of some alternatif strategies as the suggestions take place in the literature and the possibility of the combination of those strategies.

KISALTMALAR

a.g.m.	**:** Adı Geçen Makale
a.g.e.	**:** Adı Geçen Eser
a.e.	**:** Aynı Eser
b.	**:** Baskı
UNESCO	**:** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
ABD	**:** Amerika Birleşik Devletleri
TUC	**:** Trade Union Confederation (Sendika Konfederasyonu-İngiltere)
AB	**:** Avrupa Birliği
AB25	**:** 25 Üye Devleti Kapsayan Avrupa Birliği
BME	**:** Black and Minority Ethnic Workers (Siyah ve Etnik Azınlık İşçileri)
LFS	**:** Labour Force Survey (İşgücü Araştırması)
CRE	**:** The Comission for Racial Equality (Irksal Eşitlik Komisyonu)
GSYİH	**:** Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
EUROFOUND	**:** European Foundation For The Improvement Of Living and Working Conditions (Göçmenlerin Yaşam ve Çalışma Koşulları için Avrupa Vakfi)
EUROSTAT	**:** The Statistical Office of The European Communities (Avrupa Birliği İstatistik Kurumu)
OECD	**:** Organisation For Economic Co-operation and Development (Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
EWCO	**:** European Working Conditions Observatory (Avrupa Yaşama ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfi)
ICMDP	**:** The International Centre for Migration Policy Development

(Uluslararası Göç Politikalarını Gelştirme Merkezi)

EVWS : European Volunteer Workers (Avrupalı Gönüllü İşçiler)

AFL-CIO : American Federation of Labour and Congress of Industrial Organisations (American Sendikalar Federasyonu-Sanayi Örgütleri Kongresi)

ITUC : International Trade Union Confederation (Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu)

IMF : The International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

ISER : Institute for Social&Economic Research (Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Emstitüsü)

UNISON : The Trade Union for People Delivering Public Services (Kamu Hizmet İşçileri Sendikası)

LRD : Labour Research Department (İşgücü Araştırma Departmanı)

SERTUC : Southern and Eastern TUC (Güney ve Doğu Sendika Konfederasyonu-İngiltere)

CIO : Congress of Industrial Organisations (Endüstriyel Örgütler Kongresi)

SNCC : Student Nonviolent Coordinating Committe (Ilımlı Düzenleme Komitesi)

CORE : Congress of Racial Equality (Irksal Eşitlik Kongresi)

IDB : Inter-American Development Bank (Amerika-içi Kalkınma Bankası)

SMU : Social Movement Unionism (THS- Toplumsal Hareket Sendikacılığı)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo I	Irksal ve Etnik Gruplara Göre ABD Nüfusu, 1990	31
Tablo II	Eski ve Yeni Köleliğin Karşılaştırılması	63
Tablo III	Uluslar arası Anlaşmalarda Kölelik Şekilleri Olarak Tanımlanan Uygulamalar	126
Tablo IV	AB25 Aktif Çalışma Oranları (%)	149
Tablo V	AB 25 Aktif Nüfus İşsizlik Oranları (%)	150
Tablo VI	Vasıf Düzeylerine Göre AB Ülkeleri İstihdam Oranları, 2004(%)	152
Tablo VII	AB Ülkelerine Yerli ve Yabancı Nüfusun Fazla-Vasıf Oranları, 2004(%)	153
Tablo VIII	AB Ülkelerinde Uyruktan Olmayanların İstihdamlarının Sektörel Dağılımı, 2004(%)	155
Tablo IX	AB Ülkelerinde Yabancı İşçilerin Sektörlere Göre İstihdam Oranları, 2004(%)	156
Tablo X	Araştırma Kapsamındaki Sendikalarda TUC tarafından belirlenen Eşitlik Hedeflerini Gerçekleştirme Oranları	211
Tablo XI	Siyah İşçilerin Sendikalardaki Faal Olma Durumlarına İlişkin Oranlar	212
Tablo XII	Siyah ve Göçmen İşçilerin Sendikal Yönetim Pozisyonlarına Getirilmesine İlişkin Oranlar	212
Tablo XIII	Amerika Nüfus Anketi ve Irksal Dağılım, 1990	220

GİRİŞ

Irkçılık ve etnisite kavramları, farklılıkları tanımlama ve kullanma ihtiyacı ile şekillenmiş ve bugüne kadar kullanılagelmiştir. Etnik ve ırksal ayrımcılığın uygulamalarına, nedenlerine ve sonuçlarına bir bütün olarak baktığımızda, bu ayrımcılığın doğal bir fenomen oluşunun yanı sıra ekonomik ve politik gerekçelerle kullanıldığını, hatta kimin zaman teşvik edildiğini görebiliriz. Çalışmanın önemli bir parçası olan göçmen işçilerin küresel işgücü piyasalarındaki dezavantajlı, savunmasız ve sömürüye açık konumları bu fenomenin en önemli örnekleridir.

Kölelik ırkçılığı açıklamada başvurulan kaynakların başında gelir ancak köleliği ırkçılığın sadece geçmişinde yaşanmış kabul etmek ve düzeni bu şekilde yorumlamaya çalışmak tabloyu eksik bırakacaktır. Bugün kölelerin torunları olarak Amerika'da ve Avrupa ülkelerinde yaşayan siyahi işçilerin yaşadıkları sorunların, göçmen işgücüne dayanan ekonomilerin yapılarının ve etnik azınlık işçilerinin yaşadıkları ülkelerdeki ikincil işgücünü teşkil edişlerinin analizinde kölelik altyapı olmaktan çok daha fazla bir öneme ve anlama sahiptir. Köleliğin gayri meşru özelliği çağın yasal düzenlemeleri ve hükümetlerin politikları ardında meşrulaştırılmakta ve bu oluşum, mağdurların yasal düzenlemeler ya da hükümetler kanalı ile haklarını aramalarını da imkansız hale getirmektedir. Çünkü artık işçi grupları, hatta birey olarak işçiler başkaldırma ya da sorgulama girişimlerinin işten atılmaları ile sonuçlanacağını birlik değil ancak rekabet içinde olabileceklerini düşündükleri diğer işçilerin varlığı ile her an hissetmektedirler. Tüm dünyada işçiler, farklılıklarına odaklanarak bireyselleşmektedirler. Ortak noktalara ve bireyselliklerini aşmaya ihtiyaç duydukları anlarda ise kontrolü çok da zor olmayan topluluklarına yönelmektedirler. Irkçılık, bu bağlamda tüm ekonomilerin tercihi olmaya başlamıştır. Geçmişte antik çağda ve kolonyel dönemde olduğu gibi, ırkçılık bugün de farklı şekilleri ile tekrar gündemde ve yükselişte dir.

Irkçılık ya da benzeri akımlar meşruluklarını kazanabilecekleri ortamlarda açığa çıkmaktadırlar. Yasal engellerle karşılaştıklarında ise daha derin politikalarla

sürdürülmektedirler. Bugün ise eski 'ırkçılık' kavramı yasal sınırlamalara ve engellemelere maruz kaldığı için kapsam değiştirmiş olmakla birlikte sistemini, amaçlarını; varlık nedenini muhafaza etmektedir. Bu anlamda diyebiliriz ki, ırk kelimesinin kullanımı tarihsel bir temele dayanır. Ancak 19. yüzyıl ona yeni ve daha geniş bir anlam ve geçerlilik kazandırmıştır. Oluşumunda biyolojinin önemli bir rolü varsa bile ırk kavramı, asıl olarak kültürel üretimin bir sonucudur. O halde bu büyük anlam ırka neden 19. yüzyılda ve kim tarafından yüklenmiştir? Bu soru bizi söz konusu sınırlandırmalar ve yasal çerçevenin neden bu yüzyılda oluşturulduğu sorusuna da götürmektedir. Sözü edilen sosyal sürecin südürülmesinin nedenleri nelerdir? Bu sorulara cevap bulabilmek için öncelikle kavramın ortaya çıkışı, bugüne nasıl aktarıldığı ve bugün etnisite kavramı ile işbirliği içine girişi açıklık kazanması gereken konulardır. Irkçılık bazen diğer kavramlarla yetersiz bilgi nedeniyle bazen de bilinçli olarak karıştırılmaktadır ve böylece hizmet ettiği gruplar, kullanım sahası genişletilmektedir. Ancak ırkçılık ve etnisite hem birbirleriyle hem de milliyetçilik, kolonyalizm, kabilecilik, ümmetçilik gibi kavramlarla aynı şey olmadıkları gibi birbirleri ve bu kavramlar olmaksızın da açıklanmaya çalışılmaları eksik, yanıltıcı olacaktır. Çünkü ırkçılığı ve etnisiteyi anlamak için ırk ilişkilerini ve etnik ilişkileri anlamak, bunun için de diğer kavramlar ile birlikte bu ilişkilerin nasıl şekillendiğini anlamak şarttır.

Çalışma açısından önemli olan ise elde edilen sonuçların, siyah işçiler, etnik azınlıklar ve göçmen işçiler gibi geleneksel sendikacılık anlayışının ve alanının dışında kalan işçi gruplarının işçi hareketine dahil edilememesinin genel nedenlerini sıralamak; bu işçi grupları ve sendikalar için diğer bir deyişle işçi hareketi için bir çıkış yolu olup olmadığını sorgulamaktır. Çalışma içerisinde yer alan örneklerin bir çoğunun İngiltere'den aktarılmış olmasının nedeni ise araştırmanın bu ülkede yürütülmüş olmasınının yanı sıra, işçi sınıfi mücadelesine dair pek çok önemli örneği literatüründe bulunduruyor oluşu ve bir çok Avrupa ülkesinin analizine model oluşturabiliyor oluşudur.

Tezin ortaya koyduğu ırkçılık ve etnisite teorilerinin anlaşılmasında literatürde yer alan çalışmalara ve marksist açılıma yer verilmekle birlikte, işgücü piyasalarındaki

yasalar ile uygulamaların uyumu irdelenmektedir. Tez dört bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde ırkçılık ve etnisite kavramlarının ve bu kavramlarla karıştırılan ya da onlara eşlik edem kavramların açıklanmasına çalışılmaktadır. İkinci bölümde, kapitalizm ve küreselleşme olguları ile ırkçılık ve etnisite kavramlarının ilişkisi ve bu kavramların küresel işgücü piyasalarındaki araçsallığı ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde küresel işgücü piyasalarında oluşturulan işbölümü ve hiyerarşi, bu oluşumda yer alan işgücü grupları tüm dünyadan ama özellikle Avrupa ülkelerinden örneklerle açıklanmaktadır. Son bölüm, işgücü hareketi ve sendikalar için konunun önemi, sendikaların geçmişteki ve bugünkü tavırları tartışılırken geleceğe dair öngörülere ve literatürde yapılmış araştırmalardan önerilere yer verilmektedir. Sonuç bölümü ise tüm bölümlerin ve tezin bir özeti niteliğindedir; ırkçılık ve etnisite kavramlarının işgücü piyasalarında ve sendikal harekette oluşan krizde küresel ölçekteki önemine vurgu yapılmaktadır.

1.BÖLÜM

IRKÇILIK TEORİLERİ
VE
ETNİSİTE KAVRAMI

1.1. IRK KAVRAMI

İnsan ırkları farklı antropologlar tarafından farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuşlardır, fakat bugün çoğu antropolog günümüz insanoğlunu büyük ölçüde üç ana kısımda sınıflandırma konusunda fikir birliği içindedirler. Bu ayrımlar; Moğol Irkı, Zenci Irkı ve Kafkas Irkı olarak adlandırılabilir. Burada sınıflandırıcıların baz aldıkları biyolojik süreçler ise durağan değil dinamiktir. Bu sınıflandırma grupları geçmişte şimdiki ile aynı değildi ve gelecekte de değişmeleri muhtemeldir. Bu gruplar içinde pek çok alt grup ve etnik grup tanımlanmıştır. Sayıları üzerinde ise genel bir fikir birliği yoktur ve pek çok etnik grup da antroploglarca henüz çalışılmamış ya da tanımlanmamıştır.[1]

UNESCO'nun (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür) 4-8 Haziran 1951'de sunduğu rapor, tüm sakıncalarına karşın, diğer ölçütlerden daha sağlıklı olduğu gerekçesiyle, deri rengine dayalı olan üçlü sınıflama geleneğine geri dönülmesi yolunda bir karar vermiş ve bu esasa göre şu temel gruplama örneğini sunmuştur; ırklar, 1.Moğol ya da Sarı, 2.Kafkasyalı ya da Beyaz, 3.Zenci ya da Siyah olmak üzere üçe ayrılırlar. Bazı antropologlar, bu ana ırkların, alt dallarından söz ederek sınıflamayı daha ayrıntılı kılmaya çalışmışlardır; örneğin Kafkasyalı Beyaz kategorisi, Alpli, Dinarlı (Nordik) ve Akdenizli olmak üzere üçe, Zenciler ise Hami, Buşman gibi kollara ayrılırlar. Linnaeus'un 1735 tarihli 'Systeme Naturae' başlıklı çalışması, insanları deri renklerine

[1] Statement On Race (Appendix), **Race,Science and Society**, George Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, s.344

göre, bugünküne oldukça yakın bir biçimde, biyolojik açıdan, 1.Afrikalı Siyah, 2.Amerikalı Kızıl, 3.Asyalı Kahverengi, 4.Avrupalı Beyaz olmak üzere dörde ayırmıştır. Blumenbach'ın kökenlerini Linnaeus'dan alan çalışmasında ise 1775'de şu sınıflama yapılmıştır; 1.Kafkasyalı Beyaz, 2.Moğol Sarı, 3.Etiyopyalı Siyah, 4.Amerikalı Kızıl, 5.Malayalı Kahverengi.[2]

Dünya nüfuslarının gerçekten var olduğuna inanılan 'ırklara' ayrılmasında belirleyici rol oynayan neredeyse tek kriter deri rengi, saç tipi, endam ve yüz görünüşü gibi dıştan fark edilebilen özelliklerdi ve ırk bilimi modern genetik biliminden çok daha önce gelmekteydi. Irk bilimi olduğu düşünülen şeyin yandaşları tarih, kültür ve uygarlığın anahtarının 'ırk' kavramı içinde var olduğuna; kültürü, insan kapasitesini, karakteri ve her türden eğilimi belirlediğine inanmışlardı.[3]

İnsan türü, biyolojisi ile olduğu kadar kültürü ile de ayırt edilir ve insan türlerinin ikincil ırklarının oluşumuna yol açan etkenlerin çoğunun kültürel olduğu oldukça açıktır. Gruplar arasında genlerin serbest değişimini sağlama eğilimi gösteren herhangi bir şey potansiyel bir ırk yapıcı etken olabilmekte ve kısmi engeller ise coğrafi olduğu kadar dini, sosyal ve dilsel olabilmektedir.[4]

Çağdaş Antroploji'de yaygın olarak benimsenen bir görüşe göre, tümü homo-sapiens türünün ortak özelliklerini taşıyan insanlar, tarihsel-toplumsal nedenlerle birbirleriyle çeşitli oranlarda karışmış ya da zaman zaman ayrılmışlardır. Bu durum, sonradan birbirinden farklı fiziksel özelliklerle karakterize edilen bir kısım alt dalların doğmasına yol açmıştır ki, bu alt dallara bir süreden bu yana verilen isim 'ırk'tır.[5]

---

[2] Sevtap Yasa, Irkçılığın **Kavramsal Analizi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme**, Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yöneten: Yrd. Doç Dr. Kadir Cangızbey, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, Nisan 1986, ss.12-16

[3] Steve Fenton, **Etnisite-Irkçılık, Sınıf ve Kültür**,1.b, Çeviren: Nihat Şad, Ankara: Phonix Yayınevi, Ekim 2001, ss.6-7

[4] Statement On Race (Appendix), **Race,Science and Society**, s.348

[5] Yasa, **a.g.e.**, ss.8-9

UNESCO raporlarında ırkın tanımı ‘‘Homo-Sapiens türünün özelliklerinden farklı ama kendi aralarında ortak bazı fizik özelliklerine sahip olan fenotiplerden oluşan dalları ya da alt ayırımları’’ olarak verilmiştir. UNESCO’nun 1951 toplantısına ait rapor, ‘‘Irklar, belirgin ve aynı zamanda kalıtsal olan doğal seçilim, mutasyon, karışma ve yalıtılma gibi etmenlerin sonucunda ortaya çıkan bedensel farklılıklarla belirlenen insan birimleridir’’ diyerek tanımlamaktadır. Fakat UNESCO, bunu izleyen 1964 raporunda kendisininki de dahil olmak üzere bütün tanım ve sınıflamaları reddediyordu.[6]

1903`de, Afro-Amerikalı araştırmacı W.E.B Du Bois, 20. yüzyılın probleminin renk olduğunu; Asya, Amerika ve adalardaki koyu renklilerin açık renklilerle ilişkili olduğunu gözlemlemişti. Du Bois, 1940’da ise köleliğin, ayrımcılığın ve aşağılamaların sosyal mirasının siyah Amerikalılar ve Afrikalılar içinde gelişme gösterdiğini gözlemlemişti. Hatta sömürü ve istismarın ırk ve renk temelli olan bu mirası basit şekliyle sadece Afrikalıların çocukları ya da siyah Amerikalıların çocukları ile sınırlı kalmamış; sarı Asyalılara ve Kuzey Denizlerine doğru da bir yayılma göstermişti. 1953`de Du Bois hala renk skalasının 20. yüzyılın en önemli sorunu olduğunu savunuyordu. Fakat geçmişe kıyasla savındaki renk ve ırk sorununun arkasında yer alan problemler çok daha açıktı.[7]

Irkçılığın daha görünür hale gelmesi, hiç yoktan ya da pek az şeyden ortaya çıkması demek değildir. Irkçılık, ulusal kimlik diye adlandırılan şeyle bir bütün oluşturan uzun vadeli maddi yapılarda, toplumsal-siyasal yapılar da dahil, yerleşmiştir. Çalkantılarla, inanışların tersyüz oluşlarıyla sınansa da hiç kaybolmaz. Irkçılığın edime geçişi olan açık ırkçılık hedeflerini ve taşıyıcılarını değiştirir. Burada, edime geçiş, söylemden bireysel şiddete, oradan da ufkunda dışlamanın ya da ayrımcılığın kurumlaşmasının belirdiği örgütlü harekete varan derece derece bir ilerleyiş gerçekleşir.[8]

---

[6] Yasa, **a.g.e.**, ss.10-11

[7] E.U.Essien-Udom, ‘Tribalism and Racism’, **Race Science and Society,** Edited and Introduced by Leo Kuper, 1975, The Unesco Press, London and Paris: George Allen & Unwin, s.234

[8] Etienne Balibar, ‘Irkçılık ve Kriz’, **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, s.272

Ammon'a göre insanlar arasındaki, kalıtsal kökenli, bedensel, zihinsel ve tinsel eşitsizliğin çoğunluk yararına kullanılması, ancak bu doğal duruma tekabül eden bir toplumsal eşitsizlik sistemi içinde mümkün olabilirdi. Her toplum gelişmek için dahilere ve üstün yeteneklilere ihtiyaç duyar. Bu tip insanlar çok az olduklarından yetişmelerini kolaylaştıracak biçimde örgütlenmek toplumların yararınadır, der. Bu açıdan, toplumların sınıflara bölünmelerinin ve bu sınıflar arasındaki evlenmelerin yasaklanmasının yararlı olduğunu savunur. Ammon'a göre, toplumsal düzen, uygun insanları, uygun koşullarda, uygun statü dilimlerine tekabül eden işlerde değerlendirmeli ve bu değerlendirme seçim yasasına göre yapılmalıdır.[9] Doğal Seçim, gen tekrarında değişime neden olan ve böylece ırksal farklılıkları ortaya çıkartan ilk etkendir. İkinci etken ise zaman zaman belirli gen toplamını şekillendirmede dahil edilen bir etken olup biyolojik bir gen oluşumu sağlamaktadır. Bu oluşum belirli bir bölgede gen tekrarının artışı ya da azalışı şeklinde olabilmektedir. Ancak neden, onun bir avantaj ya da aksini ortaya koyması olmayıp basit şekilde rastlantısal ya da tesadüfi diyebileceğimiz dalgalanmalar olmaktadır ki bu da büyük topluluklardan ziyade küçük topluluklarda önemli olmaktadır. Bu toplumlarda yeni çeşitlerin ve kombinasyonların yol açtığı riski 'rastgele dolaşım/sürüklenme' olarak adlandırabiliriz. Bu faktörlerin işlemesi sonucu grupların karışmasının eski ırklarda değişime ya da yenilerinin oluşumuna yol açabileceği ortadadır. Bunu bugün de görebiliyoruz. Örneğin; yeni ırklar, Hawai Adaları'nda Çinli ve Avrupalı göçmenlerin yerli halk ile karışması sonucu; Birleşik Devletler ve Güney Amerika'da ise zenciler ile Avrupalılar arasındaki evlilikler neticesinde oluşmaktadır.[10] Doğal seçim, ilkel insan topluluklarının oluşumunda da önemli bir rol oynamıştır ve işgücünün daha verimli kullanımı ile birleştirilmek üzere sosyal organizasyonlarda direkt olarak rol almış, insanın çevresine direkt bağımlılığından kurtarılmasında yardımcı olmuştur. Geç Paleolitik Çağ ile, Avrupa'nın son paleolitik çağ toplulukları oldukça gelişmiş bir sosyal sisteme sahip olmuşlardır.

[9] Yasa, **a.g.e.**, ss.86-87

[10] L.C.Dunn, 'Race and Biology', **Race,Science and Society**, George Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, ss.51-52

İnsanlık tarihinin son evresinde, ırklara özgü özellikler uygulanabilirliğini yitirmiş, kişisel özelliklere dönüşmüştür.[11]

Josiah Strong gibi din adamları, evrimcilik düşüncesini dinsel yorumları ile birleştirerek şunları söylemişlerdi: ‘‘Aşağı ırklar, üstün ırkların yetiştirilmesinin aracı olarak yaratılmıştır.’’[12] Irkçılık yorumlarına din adamlarından gelen yorumların katılması, ırkların sınıfladırılmasında ve ırk ilişkilerinin organize edilmesinde din adamlarının dikkate alınması, farklı dinlerin ya da dinsizlerin ‘diğerleri’ olarak tanımlanmasına ve dinler arası ilişkilerin ırk ilişkilerine dönmesine yol açmıştır. Daha da önemlisi din ve ırk arasındaki bu ilişkinin de arkasında politik güç elde etme ve yöneten topluluk olma gayesi vardır. Miles, bu bağlamda, ırk ve gen arasındaki ilişkinin nasıl şekillenmekte olduğuna değinmiştir. Altı milyon Yahudinin ‘saf ırk’ın sürdürülmesi maksadıyla katledilmiş olduğu gerçeği ve İngiltere dahil olmak üzere tüm Batı Avrupa’da politik partilerin 19.yüzyıl biliminden türemiş olan bu ve diğer düşünceleri çoğaltmalarına izin vermiş olması, 20.yüzyıl biliminin kesinlikle faşist politikalara ve diğer sağ kanat politik felsefe ve stratejilerine itimat etmediğinden emin olmak için yeterli sebeplerdir. Miles, ırk teriminin farklı gen havuzu ile tanımlanan topluluklarla ilgili olarak bilimde daha fazla kullanılamayacağının artık farkedilmiş olduğunu vurgulamıştır.[13]

Chambers’e göre, insan evrim yoluna zenci olarak başlayıp Malay, Kızılderili, Moğol aşamalarından geçmiş ve Kafkasyalı Beyaz olarak en mükemmel biçimine erişmiştir. Beyazlar dışında, insanlığın çeşitli evrim aşamalarının canlı fosilleri olan tüm diğer ırklar, aslında kültürel olarak değil, biyolojik olarak ‘geri’ durumdadırlar. Gerekli zamanda, gerekli dönüşümü gösterememiş olanlardan bunu şimdi ya da yakın bir gelecekte yapmalarını beklemek anlamsız olduğu gibi, yetkin ırklar da aynı süreçte daha fazla yetkinleşeceklerinden, söz konusu farkın kapanması imkansızdır. Sanayi Devrimi

[11] N.P.Dubinin, ‘Race and Contemporary Genetics’, **Race,Science and Society**, George Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, p.81
[12] Yasa, **a.g.e**., s.22
[13] Robert Miles, **Racism and Migrant Labour**, London-Boston-Melbourne and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1982, s.19

sonrasında ortaya çıkan olumsuz ekonomik koşulların eleyiciliği doğaldı ve uluslararası ilişkilerde 'üstün ırklar' ulusal düzeyde de 'en karışmamış/en yetkin' üyeler ayakta kalacaktı. Bu dünyanın doğası gereğiydi.[14]

Geniş grupları referans aldığımızda, 'ırk' kelimesi, milletler ya da kabileler arasındaki farklılıklardan öteye gidebilmenin mümkün olduğu ve bir bakıma değişken olabilen fiziksel özelliklerin ortaya çıkışı ile karakterize edilebilen grupları tanımlayan bir kavramdır ki ilgili gruplar önemli bir geçmişe sahip olup geniş alanlara yayılabilmiş ve sürekli bir evrim ile tarihsel ilişkiler sürecinde yer almışlardır.[15] Bu bağlamda 'ırk' kavramı ilişkiler içerisinde var olan, gelişim gösteren, değişen bir kavram olmaktadır, bu gerçek ise bizi bir diğer kavrama, 'ırk ilişkileri' kavramına götürmektedir. Bu durumda, ırk kavramını ve ırkları, hatta ırkçılığı anlayabilmek için ırk ilişkileri anlamış olmak şart olmaktadır.

Irk önyargılarının ısrarcı tutumu, bulundukları yerde biyolojik temelde hiçbir haklılık gösteremediğini gördüğümüz, kültürel bir edinimdir. Irk oluşumunun gereksinimini bugün uyum anlamından öteye götüren bir dünyada, bunlar hiçbir biyolojik işlev görmezler. Modern hayat koşulları, güvencesizlik ve savaş tehdidini elinde tutan pek çok topluluk için üzücüdür ve bununla birlikte bu durum biyolojik ırk farklılılarını oluşturan koşulların önemini azaltma eğiliminde olacaktır. Ancak bu biyolojik ırk farklılıklarının yok olacağı; insan evriminin binlerce neslinin etkilerinin daha hızlı değişeceği anlamına gelmemektedir. Bunlar doğru bir bakış açısından gürülebilir ve önyargıdan ziyade bilgiye dayandırılabilir. Grup farklılıklarının temelinde yatan bireylerin biyolojik farklılıklarının doğasının daha iyi anlaşılmasında kalıtımın işleyiş tarzının bilinmesi, insan grupları arasındaki ilişkilerin gelişimine yardımcıdır.[16] Ancak söz konusu ırksal farklılıkların öneminin modern hayat koşullarına bağlı olarak azalması o kadar da kolay olmamaktadır. Sözü edilen modern koşullar tüm dünya için geçerli olmadığı gibi ırksal farklılıkların yeni koşullara uygun olarak yeni farlılıklara

[14] Yasa, **a.g.e**., ss.24-25
[15] Michel Leiris, 'Race and Culture', **Race,Science and Society**, George Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, ss.143-144
[16] L.C.Dunn, **a.g.m**., ss.66-67

dönüştürülmesi ve kullanılması durumu yaşanmaktadır. Tüm bu ırksal farklılıklar ve bu farklılıkların ilişkiler üzerindeki etkisi 'ırk ilişkileri' başlığı altında ırkçılık ideolojisinin kapsamına girmektedir.

Ancak bu ırkçılık ideolojisi, sadece farklı ırk grupları arasında bulunan uygun ilişkiler fikrini değil, 'her ırk dünyada ayrı bir yazgıya sahiptir' görüşünü de içerir. Bazı ırklar diğerlerine hükmetmek için varken diğerleri de, misal, odun kesicisi ya da suyu çekme işini gören işçiler olmak için vardır. Bu ise 'işgücünün bölünmesi' olgusu olarak aynı zamanda farklı ırkların özellikleri, zekaları ve manevi dayanıklılıklarının doğal ve değişmez farklılıklarından da elde edilmektedir.[17] Rex, 'ırk ilişkileri' sosyolojisinin kolonyalizmin bir analizi ile başlaması gerektiğini iddia eder, çünkü özgür olmayan işçiler (köleler, göçmen işgücü, sözleşmeli çalışanlar gibi) kolonyal koşullarda var olmuşlardır. Rex, başka bir iddiasında İngiliz İmparatorluk toplumu içinde de temel yapısal ve dinamik analizlerin hem metropollerde özgür işçileri hem de kolonilerde zincirlenmiş işgücünü işaret ettiğini belirtir ve kolonyalizmin genel anlayışının, bu bağlamda, üretim sistemlerine emek arzı sağlamak olduğunu söyler.[18]

Fenton'a göre ırkçılığın özü, halkların doğaları bakımından eşit olmayan bir değere sahip oldukları şeklindeki fikre dayanan bir sosyal sınıflandırma sistemidir; bu ise hem bir ulus-devlet çerçevesi içerisinde hem de emperyal tahakküm sistemleri içinde bir halk kategorisinin sistematik olarak bastırılmasına ve ezilmesine dayanmaktadır.[19] Bu ise ırkçılığın sosyo-ekonomik boyutuna işaret etmektedir. Ancak Miles, fiziksel farklılığın nadiren kendiliğinden sosyo-ekonomik önem arz edeceğini; daha çok ona insanların yüklemiş olduğu anlamda bir öneme sahip olduğunu belirterek örnek olarak deri renginin anlamını gösteriyor. Miles'ın da dikkat çektiği üzere çoğunlukla günlük konuşma dilinde 'ırk' kelimesi gelişigüzel ve resmi bilimsel tanımı dikkate alınmaksızın

[17] E.U.Essien-Udom, **a.g.m.**, ss.237-238
[18] Miles, **a.g.e.**, s.24; (Ref: Rex J.(1970), **Race Relatıons in Sociological Theory**, London, Weidenfeld & Nicolson, ss.32-58 and Rex J.(1973), **Colonialism and the City**, London, Routledge & Kegan Paul., s.176)
[19] Fenton, **a.g.e.**, s.310

kullanılmaktadır. Çoğu fiziksel çeşitlilik, dünya nüfusunun ırklara bölünmesinin doğal sonucu olarak 'ırksal' çeşitlilik olarak tanımlanır hale gelmiştir.[20]

Biyolojik olarak ırklar genlerin bazılarının tekrarında ayrışma gösteren nüfuslar olduklarından beri, dengeyi bozan ve gen tekrarını değiştiren dört faktör tespit edilmiştir ve bunlar ırk oluşumundan sorumlu kabul edilen başlıca biyolojik süreçlerdir. İlki mutasyon ya da kalıtımın unsurlarında değişim olarak genler; ikincisi farklı genlerin sahiplerinin üremesi, verim ya da hayatta kalma mücadelesindeki farklılık oranları haline gelen seçim; üçüncüsü dolaşım ya da küçük topluluklarda gen modellemesinin rastlantıları; dördüncüsü ise farklılık gösteren göç ve halkların karışımıdır. Bu gruplar arasında rastgele birleşmelere işaret eden 'coğrafi ya da sosyal izolasyon' olarak adlandırabileceğimiz beşinci bir etmen diğerlerine eklenebilir ve en büyük ırk yapıcısı olarak kabul edilebilir. Eğer tüm dünya tek bir evlilik çemberine dahil olsaydı mutasyon ya da gen kombinasyonunun dünya üzerinde yayılımı da mümkün olmazdı. Ancak milletlerarası evliliklerin seçimi yaşam alanının yakınlığı, aynı sınıf ya da kasta ait olma ile sınırlıdır. Seçimlerin sadece dilsel olarak da sınırlandırılıyor olması izolasyon faktörlerinin geniş olarak kültürel olduğu anlamına gelmektedir.[21]

'Irkçılık' denilince en çok hatırlanan ismin sahibi Hitler; düşünsel temelini Rosenberg'den almıştır. Rosenberg'e göre bir ulusu bir arada tutmak için ortak bir düşman yaratmak gerekir ki düşman içte Yahudiler, dışta ise Rusya olacaktır. Almanya ise bu ikiliye karşı olmalı, emperyalist girişimleri desteklemelidir. Rosenberg'in daha sonra Hitler tarafından da benimsenecek olan ırk sınıflamasına göre gruplar; kültür yaratıcı ırklar olarak Aryanlar; kültür taşıyıcı ırklar olarak Japonlar ve kültür yıkıcı ırklar olarak da zenciler ve Yahudilerdir.[22] Irkçılığın 'ötekine atıfta bulunan' ya da 'ötekinden korkan' bir ırkçılık ile kendine atıfta bulunan bir ırkçılık olarak iki ayrı görüntüsü olabilmektedir. Birinci tip ırkçılar fiziksel ve sembolik şiddet kullanan, kendilerini üstün

[20] Miles, **a.g.e.**, ss.9-10
[21] L.C.Dunn, **a.g.m**., ss.52-54
[22] Yasa, **a.g.e.**, ss.97-100

bir ırkın temsilcileri olarak görme önyargısını taşıyanlarken, ikinci tipte ise ırkçılığın ya da ırklaştırma sürecinin kurbanları, aşağı bir ırka atfedilenler olmaktadır.[23]

Boas, ırkların ne zaman oluştukları konusunun bulanıklığına değinerek bir kez oluşan ırkların varlıklarının günümüze dek sürdüklerine büyük bir kuşkuyla bakmak gerektiğine değinmiştir. Çünkü ilk oluşan ırkların karışması göreli bir türdeşliğe erişmiş, sonrasında ise göçler, savaşlar, kölelik durumu vs. nedenlerle, bu gruplar yeniden heterojenleşmişlerdir. Bu nedenle de artık hiçbir topluluktan bir ırk olarak söz edilemez..[24]

Irkçılığın birden çok söylemi vardır: ABD'de ve Apartheid Güney Afrikası'nda olduğu gibi ayrımcılığın haklı çıkarılmasına yönelik retorik; Britanya, Hollanda ve Fransa gibi kolonyalizm sonrasında dış göç alan Avrupa ülkelerinde dışarıdan gelen göçe karşı ırkçı retorik ve 'Evenselcilik'ten yoksun herhangi bir siyasi-kültürel yapı olarak görülen ırkçılık.[25] Ortak nokta ise hepsinde ırkçı retoriğin yöneldiği grupların hiyerarşik düzende ya da en azından ikili düzende alt tabakaları ya da ikincil sınıfları oluşturuyor olmalarıdır.

'Beyaz' Avrupalıların üstünlüğünü bilimsel olarak kanıtlamaya çalışan pek çok yöntem ve yorum ortaya çıktı. 1856'da Gratiolet, zencilerin bıngıldaklarının erken katılaştığını, kafatası eklem dikişlerinin de yine erken yaşta kapandığını öne sürdü. Bu görüşe göre zenciler onüç-ondört yaşına kadar, beyaz çocuklar kadar zeki olmakta ancak bu yaştan sonra zihinsel yönden gelişemeyerek hep ondört zeka yaşıyla sınırlı kalmaktadırlar. Bu kuram Amerika'da Güney Federe Devletlerinde çok gözde oldu ve 'nasıl olsa kavrayacak gücü yok' diyerek, eğitimi zencilere açma çağrılarına karşı koymaya bir gerekçe oluşturdu. Aynı içerik 'hümanistçe' yorum ile 'onları, kapasitelerinin üzerinde bir işe zorlamak, kafa ve bedence çökmelerine yol açar'

[23] Balibar, 'Irkçılık ve Milliyetçilik', ss.52-53
[24] Yasa, **a.g.e.**, ss.11,31-32
[25] Fenton, **a.g.e.**, s.309

şeklinde ifade edildi.[26] Oysa, söz konusu eğitim hizmeti alma hakkının verilmediği bir grubun gelişme sürecinin bu hakkın verildiği grupların gelişme süreçleriyle karşılaştırılarak daha düşük kabul edilmesi herşeyden önce bilimselliğini, güvenilirliğini yitirmiş olmuyor mu? Tüm şartlar eşit tutulmazken, tüm değişkenler ortak olmazken nasıl böyle bir sonuca varılabilir? Bu sorular ve daha pek çoğu, o dönemde de , hatta bu savunmanın oluşturuşturulmasının hemen ardından, farklı yazarlar ve araştırmacılarca gündeme getirilmiştir.

Klineberg, ırklar üzerine uygulanan testlerin zekanın kalıtsal olduğunu kanıtlamak şöyle dursun, zeka farklılıklarını bile göstermediğini ve sonuçların tam tersine, çevresel farklılıkları ve eğitim eşitsizliğini yansıttığını vurgulamıştır.[27] Bu konuda görüşlerini kaleme almış yazarlar gibi bilimsel çalışmalarla bu görüşleri destekleyen araştırmacılar da olmuştur. Bu araştırmacıların itirazlarına göre ise, gerçekten ortalamada zenci beyninin Avrupalılara kıyasla daha az ağırlığa sahip olduğu bulgulanmış olmakla birlikte söz konusu farkın herhengi bir ırkın kendi üyelerinin beyinleri arasında bulgulanabilecek farktan dahi oldukça az olduğu ve bu nedenle de buradan hiç bir sonuç çıkarılamayacak olduğu yönündedir. Kanıt olarak, bir grup insanın beyinleri ölümlerinden sonra incelendiğinde ortalama büyüklük göstermiştir ki; daha fazla beyin ağırlığı mutlak olarak daha fazla zeka anlamına gelmemektedir.[28] Ayrıca, biyoloji, ana-babadan çocuğa bir tek damla kanın geçmediğini ortaya koymuştur. Bu durumda kan ile doğum, doğum ile kalıtım, kalıtım ile de ırk arasında kurulan bağıntı, yanlış bir mantıksal çıkarımın kaynağı olmuş gibi görünmektedir.[29]

Zeka konusundaki iddialara benzer olarak, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren insanların yaşadığı kültürel değişimler, siyahların davranış bozukluklarının farkındalığı üzerine yapılan yorumları, soruları gündeme getirmiştir. Muhtemelen onların 'köle davranışı' olarak tanımlanan davranışlarını ortaya çıkartan köle konumlarıydı; bu

[26] Yasa, **a.g.e.**, ss.46-47
[27] Otto Klineberg, ' Race and Psychology', **Race Science and Society**, Edited and Introduced by Leo Kuper, London and Paris: The Unesco Press, 1975, s.56
[28] Leiris, **a.g.m.**, s.145
[29] Yasa, **a.g.e**., ss.29-30 (Ref: J.Huxley,**Race in Europe**, s.12)

nedenle kölelikten kurtulanların daha fazla köle gibi davranmamaları olasıydı. Birçok yetenekli siyahın keşfedilmesi bu 'çevreci hipotez'i doğrulamıştır. Şair Phillis Wheatley, matematikçi Benjamin Banneker, entellektüel zekasıyla tüm dünyada tanınan Thomas Jefferson bu keşiflerden sadece birkaçıdır.[30] Ancak bu örneklerle savunulan görüşlere de karşıt görüşler dile getirilmiştir. Gobineau, ırksal üstünlüğün doğal olduğunu ve bireylere değil gruplara uygulanması gerektiğini öne sürdü. 'Siyahlar tek tek müzisyen, sporcu olabilirler' diyordu, 'ancak grup olarak hiç bir medeniyet kuramadıkları gibi herhangi bir buluş da yapamadılar.'[31] Kolchin'in vurgu yaptığı 'köle davranışı' önyargısı ile 'çevreci hipotez' zıtlığının ironik biçimde bugün de sürdüğünü görebiliyoruz. Eski anlayış dahilinde artık siyahlar köle olmayabilirler ancak ırksal ilişkilerin ve gerilimlerin çok fazla değiştiği de söylenemez. Geçmiş ile ortak noktalar en azından paralellikler mevcut. Üstelik geçmiş zamanların mirası olarak artık siyahlar arasında da beyazlara yönelik bir 'önyargı' yaygın. Ancak oluşturulan kısır döngü etki-tepki şeklinde süreklilik sağlamakta ve iki grup da kendinden beklenen 'önyargı' dahilindeki hareketleri yerine getirmektedir. Bugün dışlandıklarını düşünerek anti-sosyal davranışlar sergileyen siyahların zaten var olan dışlanmaya daha fazla gerekçe yaratmaları bunun bir sonucudur. Aynı şekilde köleliğin artık geçmişte kaldığını iddia eden beyazlar, siyahları kendilerinden aşağı görerek siyahlardaki köleliğin mirası olan 'beyaz önyargısı'nı haklı çıkartmaktadırlar.

Bu konuyu Arnold A.Sio Karayipli kölelerin neslinin oluşturuğu topluluk üzerinde yaptığı incelemesini kaleme aldığı makalesinde dile getirmiştir. Özgür renkli ırkın kimliği hayati önem taşıyan bir parçası haline gelen fenotip, kendi değerlerinin bilincini geliştirmede yaşadıkları başarısızlıktır. Egemen beyaz grubun ırksal ideolojisi ve bunun pratikteki karşılığı onları kendilerininkini oluşturmaya yöneltmiştir. Beyazların tanımlaması ile de azad edilen kölelerin 'beyaz önyargısı' kanıt bulmuş olmaktadır. Ancak bu önyargı kesinlikle beyazlar arasında olan, kendilerine yönelik önyargıdan farklıdır. Öncelikle, onların odaklandıkları konu kölelik süresince edindikleri deneyimler

[30] Peter Kolchin, **Amerikan slavery (1619 – 1877)**, Consulting Editor: Eric Foner, 1995, London: Penguin Books, ss.66-67
[31] Mehmet Taş, **Avrupa'da Irkçılık**, Ankara: İmge Kitabevi, Mart 1999, s.44

sonrası azat edilen kölelere miras kalan bir önyargıdır. İkincisi özgür renkli ırklar bile daima beyaz olmayanların ırkçılığına maruz kalmışlardır. Üçüncüsü köleler, özgür siyahlar ve özgür renkli ırklar sıklıkla akrabalık ve benzer hayat koşulları dahil, geniş bir bağlar ağına dahil olmuşlardır. Dördüncüsü, azat edilen köleler sosyal hakları için ırksal soylarına dayanarak toplumdan dışlanmalarına karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır.[32]

Irksallaştırma, fiziksel farklılıkları sosyal etiketlere dönüştürme ve bu etiketleri genellikle bir baskı rejiminde uygulama sürecidir. Yanlışlık, beden tiplerinin, açıkça, paylaştıkları ırkın bir sonucu olarak ortak nitelikler de taşıdıklarının düşünülmesine yol açacak şekilde 'ırklar' olarak tanımlanmasında yatmaktadır. Örneğin; ABD, birçok bakımdan, sosyal bir önemi olan başlıca ayırıcı olarak 'siyah' kategorisini icat etti ve Amerikalılar bütün bir sosyal yapıyı beyaz ve siyah ayrımının üstüne kurdular. Bu sistemin bir şekli, ırksallaştırılmış kölelikti ve uzun bir dönem etkili olup 1865'e kadar sürdü; bir başka şekli, 1954'e ve sosyal ayrımcılık sisteminin çözülmeye başlamasına kadar süren ırksal ayrımcılık ve ırkçı baskıydı; üçüncü şekli ise, ırksal kategorilerin, Amerika'nın ırksallaştırılmış olmasından zarar görmüş olan kesimler tarafından büyük ölçüde tartışıldığı ve benimsendiği günümüz Amerika'sında yaşanan şeklidir. Amerika'da ırk fikri başlıca sosyal işaret, yani neredeyse Amerika'nın sosyal yapısının tanımlayıcı özelliği haline geldi.[33] Irksallaştırma ve sistemde yer alış şekillerine ilerideki konularda daha detaylı olarak değinilecektir. Aşağıdaki tabloda[34] 1990 verileri ile ABD'de ırkların nüfusa oranları aktarılmıştır.

[32] Arnold A. Sio, 'Marjinality and Free Coloured Identity in Carribbean Slave Society', **The Slavery Reader**, Edited by Ged Heuman and James Walvin, London: Routhledge, 2003, ss.677-678
[33] Fenton, **a.g.e.**, ss.93-95
[34] Fenton, **a.g.e.**, ss.163-170

Tablo I: Irksal ve Etnik Gruplara Göre ABD Nüfusu, 1990

	Nüfus	%
Tüm Irklar	248.710.000	-
Siyah	29.986.000	12
Beyaz	199.986.000	80
Diğer Irklar	19.038.000	8
Hispanik Kökenliler	22.354.000	9

Kaynak: 1990 ABD Nüfus Sayımı Bürosu

1.2. ETNİSİTE KAVRAMI

Günümüz Batı Avrupa dillerinde kullanılan 'etnik' kelimesinin kökenlerinin, Antik Yunanca ve Latince'ye kadar uzandığı görülür. Antik Yunan dilinde kullanılan 'ethnos' kelimesi, kavramın kökeni olarak gösterilmektedir. John Hutchinson ve Anthony Smith, ethnos teriminin Antik Yunan dilindeki değişik kullanımlarından şu örnekleri verirler: Homeros'da ethnos Hetarion, bir grup arkadaş, ethnos Lukion, Likyalı bir kavim ve ethnos Melisson veya Orniton, bir arı veya kuş sürüsünü duymaktayız. Aeschylus Persliler'i bir ethnos olarak görmekte, Pindar kadınlar veya erkeklerden bahsederken Medikon ethnos, Platon ise bir mübaşir kastı hakkında konuşurken ethnos Kerukion demektedir. Tüm bu örnekler bize ethnos teriminin ortak köken, doğum yeri, kabile, kavimler veya bu insanların yaşadıkları bölgeyi tanımlamak için kullanılmakta olduğunu düşündürmektedir.[35]

Eriksen, etnisitenin oluşup şekillenmesi için gereken ortamı sağlayan tarihsel üç yörüngenin varlığından söz etmektedir; modern dünyada kölelik ve kölelik sonrası

[35] H.Serkan Akıllı, **Etnisite Olgusunun Kavramsal Sınırları ve Modernite Açısından Değerlendirilmesi** (Yüksek Lisans Tezi; Danışman: Doç. Dr. Meral Sağır), Antalya, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2003, ss. 34-35

dönem; kolonyal ve post-kolonyal dönem; kapitalist Batı'da ve dışında ulus-devletlerin kurulması. Fenton, ise Eriksen'i takip ederek beş tür etnik-oluşturma durumu sayılabileceğini belirtmiştir. Bunlar; şehir azınlıkları, proto-uluslar veya etno-ulusal gruplar; çoğul toplumlardaki etnik gruplar; yerli azınlıklar ve de kölelik sonrası azınlıklarıdır. Örneğin ABD, bir kölelik sonrası toplumudur. Hawaii ve Malezya ise post-kolonyal toplumlara örnektir. Malezya'nın yerli nüfusu bir çoğunluktur, Hawaii'ninki ise azınlık; her ikisi de çok sayıda göçmen işçi almıştır. Britanya post-kolonyal bir metropol, Kelt kültürel azınlıkları içeren yerleşik bir ulus-devlet ve eski kolonilerinden gelen şehir azınlıklarını içeren gelişmiş bir ekonomidir.[36] Kölelik, ulus ve kolonyalizm konularına değinilirken bu oluşumlar detaylı olarak ele alınacaktır. Etnisitenin hem oluşumunda hem de tanımlanmasında ya da belirlenmesinde önemli olan bir diğer ölçüt etnik oluşumun ya da etnik bir gruba dahil olmanın iradi ya da zorlama sonucu oluşudur. Bu ayrım etnikleşme sonucunu doğurma noktasında bir farklılık göstermemekle birlikte etnisitenin kullanımında ya da kendi sonuçlarında farklılıklara neden olmaktadır. Öncelikle burada iradi olma ya da zorlama sonucu olma ile kastedilen nedir? Etnisite kavramını 'kendilerini kültürel açıdan ayrı gören insan kategorileri arasındaki temel sınıflayıcı farklılıkların toplumda sistemli ve kalıcı bir şekilde yaşatılması' olarak Eriksen tarafından yapılmış tanımı genel olarak kabul görmüştür. Ancak kendini ayrı olarak görmenin bu gruplar için iradi ya da zorlama ile olması yönündeki belirlemenin farklı algılanması da söz konusudur. Özellikle etnik üstünlüğün gözetildiği sistemlerde kategoriler bazıları tarafından yaratılabilir ve ötekilere dayatılabilir.Bu süreç ise irade dahili değil irade dışıdır. Bundan fayda sağlayanlar dahi, kurallardan veya kuralların gerektirdiği davranışlardan kaçabilir.[37] Bu ise etnisitenin tanımlanışında ve belirlenmesinde kullanılan iradi ya da zorlama kriterinin özünde kullanım öncelikli ve amaçlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Max Weber, 'etnik grup' kavramını inceleyen ilk sosyal bilimcidir. 1914 öncesinde kaleme aldığı ancak 1922'de yayınlanan çalışmasında, statü grupları çerçevesinde ırk, etnik grup ve ulus konularına değinmiştir. Weber'e göre bir etnik grup 'fiziksel tip veya

[36] Fenton, **a.g.e.**, s.X
[37] Fenton, **a.g.e.**, s.25

geleneklerin veya her ikisinin benzerlikleri veya kolonileşme ve göç hatıraları sebebiyle ortak bir kökene dair öznel bir inanç taşıyan insan gruplarıdır. Etnik grubun bir üyesi olmak için 'nesnel bir kan bağı' olması şart değildir.' [38]

Etnik grup kavramı konusunda bütün yorumcular, kavramın bireyin kendisini kendisi gibi olan diğerlerinden biri olarak görmesini sağlayan kolektif kimlik oluşumuna karşılık geldiğinde hem fikirdir. O halde insanlar bu ayrımı nasıl yapar ve bu kimlikleri nasıl geliştirirler? Etrafında etnik kimliklerin inşaa edildiği sosyal yaşamın yok olması ve göç boyutları 'etnik' kavramının 'agırlık merkezi' dediğimiz boyutlarıdır; bunlar ise soy, kültür ve dil olarak adlandırılabilir. Soy da etnisite de sosyal bir zeminde temellenir ve kurulur. En geniş manada maddi kültür olarak adlandırabileceğimiz yaratılan nesneleri, insan toplumlarının maddi olarak yeniden üretimini kapsayan ancak asıl karşılık geldiği şey, sembolik olarak değer verilen hayat şekilleri ve tarzları (doğum, evlilik, ölüm, yeme-içme ve giyinme gibi konularda töre ve gelenekler) olan 'kültür' terimi bu içeriği ile etnisiteyi grup sınırlarının çizilmesi bağlamında belirleyicidir. Dil de bir grup mührü olup özellikle grup dışındakiler tarafından bilinmiyorsa sosyal bir dışlama aracı olarak işlev görür. [39]

Etnisite kavramının yeni bir terim olarak sosyal ve siyasal bilimler dağarcığına II.Dünya Savaşı döneminde katılmış olduğu görülür. Kavram, Amerika'da, ilk defa, grup farklılaşmasını (zenciler ve göçmen aileler), 'ulusal köken'den daha geniş bir temelde kavramsallaştırabilmek üzere Warner tarafından kullanıldı. Warner, Lunt ile birlikte, etnisiteyi, bir grubun üyesi olmaktan kaynaklanan, ulusal kimliğin alternatifi bir kimlik olarak tanımladı. Tanımlamalarında dikkat çekici olan ise kapsamda siyahların yer almasıdır. 1960'larda bu kullanımlara ek olarak, etnik grup tanımlaması; Afrika, Asya ve Pasifik ülkelerindeki tüm grupları, Flemengler, Walonlar, Basklılar, Kuzey İrlandalılar, Kanadalı İngiliz ve Fransız kökenlileri işaret etmiştir. 1960'lardan sonra ise Avrupa ülkelerine göç eden Batılı olmayan göçmen grupları ifade etmek, tanımın amacı olmuştur. Gulbernau ve Rex, günümüzde İngiltere'de kavramın sadece azınlıkları ve

[38] Akıllı, **a.g.e.**, ss.43-44
[39] Fenton, **a.g.e.**, ss.9-13

aşağı görülenleri sınıflandırmakta kullanıldığını; çoğunluk ve hakim grupların kendilerini etnik olarak tanımlamadıklarını ve kavramın öncelikle beyaz olmayan göçmenlere yönelik olduğunu yazmışlardır. Eriksen de bu görüşe paralel olarak kavramın günlük kullanımlarıyla azınlık sorunlarını ve ırk ilişkilerini işaret ettiğini söylemektedir.[40]

Etnisitenin ortaya çıkışı, geleneksel kan bağının ve kabile bağlarının yok olmasıyla bağlantılıdır. Etnik kimlikler şehir koşullarında yeniden şekillenir. Bu kimliklerin oluşumu bir taraftan gerçek dil ve kültür farklılıklarına dayanırken diğer taraftan sadece eski kültürlere ve etnilere(kabile) tekabül etmeyen ve kolektif kimliklere güç kazandıran kolonyal ve post-kolonyal bağlamlarda yinelenir.[41]

Kolonicilik geleneğinden kaynaklanan bir süreç sonunda kendilerini üstün ırk ve millet olarak gören Batılı emperyalist ülkeler, içlerinde yer almaya başlayan eski kölelerinin durumu konusunda hayli sıkıntı çekmişlerdir. Kültürü, ırkı, milliyeti, sosyal sınıfı asıl unsurdan farklı olan bu alt gruplar her yönleriyle farklılıklarını hissetmişler ve dışlanmışlardır. Bu da doğal olarak kendilerini ana gruba göre etnisite olarak tanımlamalarına yol açmıştır.[42] Bu dışlanma sonucu oluşan alt gruplara, Fenton'un beş etnik oluşum türünden biri olarak değerlendirdiği şehir azınlıklarını örnek göstermemiz mümkündür. Şehir azınlıkları, Amerika ve Avrupa şehirlerindeki ve yeni yeni sanayileşen toplumların ekonomilerindeki (Malezya'daki Endonezyalı işçiler gibi) göçmen işçi nüfusu ve Karayipler'deki Çinli tüccarlar gibi tacir azınlıklardır. Avrupa'nın birçok yerindeki Yahudi halklarında olduğu gibi, azınlıkların ticari faaliyetlerde yoğunlaşmaları, ekonominin başka alanlarından dışlanmalarının bir sonucu olabilir; bu ise söz konusu etnik grupların ticarete karşı doğal yetenekleri varmış gibi klişeletirilmelerine yol açabilir.[43]

[40] Akıllı, **a.g.e.**, ss.40-41
[41] Fenton, **a.g.e.**, s.300
[42] Atasoy, **a.g.e**., s.300
[43] Fenton, **a.g.e.**, ss.44-46

Eickelman'a göre belirli bir durumda etnik olarak tanımlanan bir grup, başka bir durumda, diğer bir etnik gruba bağlı olarak görülebilir. Etnik kimliğin sosyal ve siyasi anlamları özel tarihsel bağlama göre değişir. Eickelman'ın 'durum bağlamı' olarak adlandırılan bu yaklaşımını kullanan Atay, İngiltere'de Şeyh Nazım Kıbrısi örneği üstüne yaptığı antropolojik araştırmada ilginç tespitlerde bulunmuştur. Şeyh Nazım İngiltere'ye yılın belli aylarında gidip yaşayan Türk kökenli bir Kıbrıslıdır. Burada farklı milliyetlerden insanlar onun cemaati içinde toplanmışlar ve aralarında bir bağlılık oluşmuştur. Atay'ın tespitine göre bu gruplar kendi farklılıklarını durum bağlamına göre tanımlamaktadırlar. Örneğin Kıbrıslı Türkler kendilerini Rumlar karşısında Türk, İngilizler karşısında Kıbrıslı, Anadolu Türkleri karşısında Kıbrıslı Türk olarak tanımlamakta ve ilgili özelliklerini ön plana çıkartmaktadırlar.[44] Daha da önemli bir saptama, Fenton tarafından yapılan, etnisitenin çeştlilik gösterdiği üç önemli karşılaştırma ölçütünün alan, ölçek ve resmilik olduğudur. Etnik kimliklerin alanı en yerelden küresele kadar değişebilir, ölçek makro-sosyalden mikro sosyal yaşamın bireylerarası münasebetlerine kadar farklılık gösterebilir ve etnisite, düzenli ama gayri resmi bir uygulama meselesi olabileceği gibi, yasal ve anayasal ilkelerle resmiyet de kazanabilir.[45] Etnisite ve ırkçılığa nasıl resmiyet kazandırıldığı, bu kavramların özellikle günümüzde nasıl meşrulaştıkları tekrar ele alınacaktır.

Sonuçta etnisitenin, ölçütleri zamana göre değişebiliyor olmakla birlikte, bir takım farklılıklara dayandığını biliyoruz ve bu etnik farklılıklar sosyal çatışmaya yol açacak boyutlara çok kolay ulaşabiliyor. Ancak bunu biliyor olmanın ve önceki çatışma örneklerinden yola çıkarak bunlardan edinilen bilgiyi yorumlamanın, sonrakileri tahmin etmede yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Yine de, temel olarak etnik gruplar arasındaki çatışmanın skalasını ve yoğunluğunu anlamak, aralarındaki objektif farklılıkları, bu farklılıkların sosyal farkındalığını ve bu farkındalığın politik organizasyonunu hesaba katmayı gerektirir.[46]

---

[44] Atasoy, **a.g.e.**, ss.297-298
[45] Fenton, **a.g.e.**, s.17
[46] André Béteille, 'Race, Caste and Ethnic Identity', **Race,Science and Society**, Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, s.229

1.3. IRK VE ETNİSİTE KAVRAMLARI İLE TÜREVLERİNİN BENZER VE FARKLI YANLARI

Etniklik ve ırk kavramlarının kullanılmasında sürekli zorluk yaşandığına dikkat çeken Fenton, bu kavramların şimdiye kadar iç içe ve birbirinin yerine kullanılmasından dolayı bir belirsizlik ortaya çıktığını belirtir. Tarihsel kullanımı bakımından 'ırk' terimi, insanoğlunun farklı türlere ayrıldığını varsayarak fiziksel ya da görünür farklılıklarla ilişkilendirilmiştir. Bu açıdan ırk olarak nitelendirilen toplulukların nüfus yapıları, biyolojik özellikleri ile diğerlerinden görünür biçimde ayrıldığı kabul edilmektedir. Oysa 'etnik' veya 'etnik grup' terimleri özellikle kültürel farklılık bağlamlarında kullanılmaktadır. Kültürel farklılık ise ortak bir soy, ayırıcı dil özellikleri ve milli ya da bölgesel köken ile bağlantılıdır.[47]

Amerika'da nüfus sayımlarında 'ırklar' kelimesi yaygın biçimde kullanılır (Irk kavramının açıklandığı bölümün sonunda, 1990 ABD nüfus sayımı sonuçlarından ırk temelli bir oranlama örneği tablo halinde aktarılmıştı) ve 'ırk, ırklar ve ırksal' kavramları Amerikan sosyal ve siyasi söyleminin hep merkezinde yer alır. Fakat aynı nüfus sayımlarında 'etnik' kelimesi de kullanılmaktadır. Britanya hukukunda bir Irk İlişkileri Yasası vardır ve nüfus sayımı, soruları yanıtlayanlar için etnik kategoriler sunar, bunlardan biri 'siyah' ve bir diğeri 'Pakistani'dir; birincisi bir ırk/renk terimi ve ikincisi de bir orijin/etnisite terimidir. Etnik gruplar açısından Britanya'da nüfus sayımlarının bir tuhaflığı, sayılan nüfusun yaklaşık %94'ünün tek bir kategoriye girmesidir: 'beyaz'; oysa bu tek başına kesinlikle bir 'etnik' terim değildir. Bir diğer örnek olan Malezya'da nüfus sayımlarındaki başlıca ayrımlar, hergün kullandığımız terim olan 'ırk'ın gündelik dildeki anlamıyla birebir örtüşen 'Malezyalı', 'Çinli' ve 'Hintli' ayrımlarıdır. Bu nüfuslar da kendi içlerinde dil, din, kültür özelliklerine göre ayrılmışlardır.[48]

'Etnik' dendiğinde bir toplum içinde soy ve dil bakımından farklılaşan alt gruplar akla gelmekte ve çoğu zaman yanlış, hatta kasıtlı kullanılmaktadır. Etnisite milliyet

[47] Atasoy, **a.g.e.**, s.297
[48] Fenton, **a.g.e.**, ss.3-4

bağından farklı bir durumdur. Milletlerin varlığı, bir toplum ve kültür sistemi olarak belli bir süreç içinde olgunlaşmalarına bağlıdır. Milletlerin içinde birçok grup ve etnisite vardır. Etnisitenin bir ırk veya soy farklılığı olarak anlaşılması ve kullanılması büyük hatalara yol açmaktadır.[49]

Etnisite kavramı, sosyal ve kültürel farklılığın, dil ve soyun, sosyal eylemin ve sosyal örgütlenmenin bir boyutu olarak nasıl birleştiğini ve sosyal olarak yeniden üretilen bir sınıflandırma sistemini nasıl oluşturduğunu belirtir. Irkçılık terimi ise ırkları sınıflandırma sisteminin yeniden üretimine işaret eder. Irk terimi yanlış düşüncelere ve bilgilere dayanan ırk bilimiyle ilişkili olup fiziksel farklılığı, çoğunlukla da renk farkını ifade eder. Genellikle zararlı bir şey olarak görülür. Irkın aksine, etnisite, sosyal bilimlerde analitik bir terim olarak alınabilir, çoğunlukla halkların gönüllü kimlikleri olarak görülür ve en azından potansiyeli açısından zararsız olduğu düşünülür.[50]

Etnik grup, bütünden sosyal mesafe bakımından uzak; daha ziyade kültürel olarak teşekkül etmiş bir gruptur. Bu grubun oluşmasında ana kültür kalıbından dilde, dinde, örf ve adetlerde, mimaride, musikide, sosyal hayatın her parçasında farklılık olması etkilidir. Sadece mahalli dil farkı değil, yaşama tarzı farklılığı da varsa etnik gruptan bahsedilebilir. Etnik grup, ortak kollektif şuur, farklı tarih, örf ve adetler ile inançlardan kaynaklanır. Sosyologlar etnik grubu seçilebilir, ayırt edilebilir, din, dil, örf ve adetler, kurumlar arasındaki farka göre yaşayan insanlar olarak tarif etmektedirler. Etnik grup kültürel farklılığa dayalı olarak açıklandığına, kültürel farklılık ve sosyal mesafe temel olarak alındığına göre biyolojik soy veya antroplojijk ırk farklılığı etnikliği tanımlamak için temel kriter olarak kullanılamayacaktır.[51]

Günümüzde, küresel sahnede boy gösteren etnik kimliklerin ve özelikle de dini kimliklerin en bariz örneği İslam kimliğidir. Bu ise İslam kimliğinin tek bir küresel form taşıdığı değil, yerel formların uluslararası bir çerçevede görülmesini sağlayacak bir

[49] Atasoy, **a.g.e.**, ss.294-295
[50] Fenton, **a.g.e.**, ss.87,97
[51] Atasoy, **a.g.e.**, s.296

şekilde küresel varlığa sahip olduğu anlamına gelir. Irksal farklılıkların küresel kullanımı ise, son dört asır boyunca yaşanan ve Portekiz İmparatorluğu'nun 1974'de çökmesine kadar süren beyaz Avrupalı kolonyalizmin hakim olduğu bir dünyanın en belirgin özelliğiydi.[52]

1970'ler ile 1980'lerde 'topluluk' ve etnik grup gibi terimleri içeren özel bir dile kayış yaşanmışsa da, 'ırk' kelimesi genel söylemdeki popüler yerini hala korumaktaydı. Akademik söylemde ise ırk ve etnisite kavramları iç içe geçirilip birbirinin yerine kullanılarak yan yana var olmuşlardır. Bugün de nihai ve kesin bir çizgi çekerek bu iki kavramı ayrıştırmak çok mümkün görünmemektedir. Tarihsel kullanımı ve insanoğlunun temelden farklı türlere ayrıldığını savunan, bugün itibarını yitirmiş olan teorilerin mirası, 'ırk' terimini fiziksel veya görünür farklılıklarla ilişkilendirmekte veya açık ya da örtülü bir şekilde kendilerine özgü görünüşleri ile göze çarpan nüfusların yapıları veya biyolojileri açısından farklı oldukları görüşünü taşımaktadır. Bunun aksine 'etnik' veya 'etnik grup' terimleri özellikle kültürel farklılık bağlamlarında kullanılırlar; kültürel farklılık, herşeyden önce, gerçek veya yaygın bir biçimde algılanan ortak bir soy, ayırıcı dil özellikleri ve ulusal ya da bölgesel köken ile bağlantılıdır. Ancak terimlerin kullanımları kimi zaman tutarsızlık göstermektedir. Örneğin; Malezya'da soy ve kültür farklılıklarıyla göze çarpan gruplar ırk olarak tanımlanırken, Britanya'daki nüfus sayımlarında 'siyah' terimi 'etnik bir grup'u tarif eden bir kategori olarak sunulmuştur.[53]

Özetle, 'Irk' bir kelime olarak anlamı; ulusal, dilsel ve dinsel farklılıklar ile bağlantılı yanlış kullanım ve ırkçılarca kasıtlı suistimali sonucunda anlamı değişmiştir Bu değişimle biyolojik olarak farklılaşmış grupların anlamının açıklanmasında kullanılmak üzere yeni bir kelime bulunmaya çalışılmıştır. Henüz bunda bir başarı sağlanamamışsa da bilim adamları ve akademisyenler arasında ırk kelimesinin psikolojik ve fiziksel özelliklerin kombinasyonlarının tanımlanmasında kullanılan antropolojik

[52] Fenton, **a.g.e.**, ss.17-18
[53] Fenton, **a.g.e.**, ss.4-5

sınıflandırmalara denk gelmesi gerektiği konusunda bir fikir birliğinin sağlandığı söylenebilir.[54]

1.4. IRK VE ETNİSİTE KAVRAMLARININ KARIŞTIRILDIKLARI DİĞER KAVRAMLAR İLE KARŞILAŞTIRILMALARI

Berrak bir tanımlaması yapılamayan ırk, tarih boyunca sürekli olarak, bir üst basamak olan tür ve bir alt basamak olan soy ile karıştırılmıştır. Benzer olarak, ırkçılık da ümmetçilik, milliyetçilik, kabilecilik, kültürel etnosantrizm, kahramana tapınma gibi akımlarla karıştırılmıştır. Antropolojik bir olgu olan ırkın beşeri birer olgu olan milliyet ve millete tam olarak tekabül etmesi çok ender, göreli bir durumdur. Ancak ırk içinde ırk olarak değerlendirebileceğimiz ve genellikle coğrafi, tarihi faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmış ikincil ırkların bazı durumlarda milliyet daha az olarak da millet olgularıyla çakıştığı ve bu gerçekliği ifade etmenin ırkçılık demek olmadığını belirtmek gerekir.[55]

Tüm bu kavramların ortak bir özellikleri olması açısından, ırkçılık, kabilecilik, etnisite, eyalet sistemi, sınıfcılık, bölgeselcilik... vb. kavramların her biri birer sosyal kategori biçimleri olarak algılanmaktadır ve sosyal tabakalaşma, sosyal yapılar ya da sınıf egemenliği-çatışması ve değişimi bakımından ya da çoğulculuk bakımından açıklanabilirler.[56] Sosyal tabakalaşma, sosyal yapılar ve sınıf egemenliği, sosyal sınıf sistemleri kapsamında ele alınması gereken konulardır. Bu açılıma geçmeden önce yukarıda ismi geçen kavramların karşılıklarının ve modern zamanlarda ırkçılık ve etnisite kavramları ile nasıl birlikte anıldıklarının incelenmesi gerekmektedir.

1.4.1. Irkçılık ve Etnisite ile Milliyetçilik Kavram Kargaşası

Irkçılık ile en çok karıştırılan akım milliyetçiliktir. Irkçılık, diğer sınıflara karşı aristokrasinin ayrıcalıklarını savunmak için doğmuştur. Buna göre ise, bir millet(ulus)

[54] Leo Kuper, 'Statement on Race (Appendix)', **Race Science and Society**, Edited and Introduced by Leo Kuper, Allen & Unwin, London and Paris: The Unesco Press, 1975, s.349
[55] Yasa, **a.g.e.**, ss.14;34-35
[56] E.U.Essien-Udom, **a.g.m.**, s.250

değil, belli üstün bir ırktan gelen üst sınıflar ile onlara hizmet eden bir başka ırkın devamı olan orta ve alt sınıflar vardır. Gobineau 'üstün ırk' olan beyazlara (Avrupalılar) kolonici yayılmaları için teorik temel sağlarken bu temel zamanla yetersiz hale geldi. Çünkü dünyanın geniş 'sömürge alanları' karşısında sıkı bir rekabete girişen Avrupalılar bu kez kendi aralarında en üstün ırka kimin sahip olduğunu tartışmaya başladılar. Özellikle Almanya ve İtalya karşılarında paylaşılmış bir dünya bulmuşlar ve ciddi ekonomik sorunları nedeniyle diğer ülkelerle savaşı göze alarak rekabete girişmişlerdir. Ancak bu durumda ırkçı olmayan bir milliyetçi akım yeterli olamazdı çünkü ulus niteliklerini zor ve sonradan kazanmışlardı ve millet esaslı toplumsal birlik için gerekli temel ortak bir kültürdü. Ancak Almanya için, bu kültür, dayandığı ekonomik model nedeniyle benzerlerinin gerisinde kalmıştı. İstenen toplumsal bir aşağılık duygusu değil, atılım gücü olduğu için Alman milliyetçiliği ırkçı bir temel üzerine kurulmuştur.[57]

Romalılar, Yahudilere ve Hıristiyanlara saldırmışlardı. Daha sonra Hıristiyanlar dinini terk eden Yahudileri Hıristiyanlığa kabul ettiler. Fakat zamanla bu da tutmadı. Avrupa'daki dini liderler ve monarşi Yahudilerin iyi Hıristiyan olamayacaklarını ileri sürerek inançlarını değil kanlarını bahane etmeye başladılar. Özellikle Drefyus olayından sonra Yahudiler yalnızca bu kimliklerinden dolayı baskıya uğradılar. Almanya'daki Yahudiler Almanlarla benzer gen havuzunu paylaştıklarından biyolojik olarak birbirlerine benziyorlardı. Hitler, Yahudileri Almanlardan ayırmak için vücutlarına ya sarı yaldız ya da dövme yaptırıyordu.[58] Bazılarının gözünde Hitlerci Irkçılık, milliyetçiliğin vardığı son noktadır. Nazizmde ırkçılık mantığı her şeyi aşar. Kendisini 'saf' milliyetçi mantığın zararına dayatır: çünkü içte ve dışta 'ırksal savaş', 'ulusal savaş'ın tutarlılığını yok eder. Ancak Nazi ırkçılığının; gündelik şiddetin bayağılığı ile kitlelerin 'tarihsel' sarhoşluğunu, zorunlu çalışma ve imha kamplarının bürokratizmi ile 'efendiler ulusunun', 'dünya egemenliği' hezeyanını birleştiren bir bütün olma özelliği, onun milliyetçiliğin basit bir görünümü olarak değerlendirilemeyeceğinin kanıtıdır.[59]

[57] Yasa, **a.g.e.**, ss.122-124
[58] Taş, **a.g.e**., ss.50-51
[59] Ballibar, 'Irkçılık ve Miliyetçilik', ss.68-69

Milliyetçilik düşüncesinin kökenlerini on sekizinci yüzyıla kadar götürmek mümkündür. Milliyetçilik kültürel bir olgu olarak, Batı Avrupa'da ortaya çıkan 'modern milliyetçilik' ve Batının sömürgeciliği ve yayılmacılığı karşısında tepki hareketi olarak gelişen 'reaksiyoner milliyetçilik' olarak iki tarzda görülür. Üçüncü dünya ülkelerindeki milliyetçiliğin harekete geçmesinde Avrupa milliyetçiliğinin kuvvetle desteklediği emperyalizm olgusu etkili olmuştur. Avrupa ülkelerinin sömürge yaptığı Afrika ve Asya ülkelerinde sömürü koşullarına bağlı olarak yetiştirdikleri aydın ve yöneticiler ile sömürülme bilinci zaman içerisinde buralarda milliyetçilik duygularının harekete geçmesine sebep olmuştur. Kendi renginden, kendi kültüründen olmayan yabancıların gelip topraklarına ve doğal kaynaklarına el koymaları ve kendilerini aşağılamaları buradaki bilinçlenme düzeyi yükselen insanlarda doğal bir tepki doğurmuştur. Afrika milliyetçiliği sömürgeciliğe karşı doğan tepkinin etkisiyle gelişmiştir.[60]

Balibar ve Wallerstein için de benzer şekilde milliyetçilik kavramı sürekli olarak bölünmektedir. Her zaman bir 'iyi' bir de 'kötü' milliyetçilik vardır; bir devlet ya da bir cemaat oluşturmaya çalışan ile boyun eğdirmeye, yok etmeye çalışan; yasalara başvuran ile kuvvete başvuran; diğer milliyetçiliklere tahammül gösteren, hatta onları onaylayıp aynı tarihsel perspektife dahil eden ile emperyalist ve ırkçı bir bakış açısıyla onları kökten dışlayan. Kısaca milliyetçiliğin bu iç bölünmesini ayırmak, yurdu için ölmekten vatanı için öldürmeye geçişi ayırmak kadar zor ve de önemlidir.[61]

Tarihçi düşünür E.Carr milliyetçiliğin kökenlerini on sekizinci yüzıldan da öncesine dayandırır; onun değerlendirmesine göre milletlerin oluşmaya başladığı dönem Orta Çağ sonrasıdır. Carr, milliyetçiliğin tırmanışa geçtiği dönemlerin ilkinin Orta Çağ sonrasında başlayıp Fransız Devrimi ve Napolyon savaşları ile sona erdiğini, çoğunlukla başlangıç tarihi olarak kabul edilen Fransız Devriminin ise ikinci tırmanışın temellerini oluşturduğunu iddia eder. Yakın geçmişe göz attığımızda ise milletleşmenin en üst düzeye çıktığı ve milliyetçiliğin yükselişe geçtiği modernleşme döneminde enternasyonal akımların da en yaygın dönemlerini yaşamakta olduklarını görüyoruz.

[60] Atasoy, **a.g.e.**, ss.219;230
[61] Ballibar, 'Irkçılık ve Miliyetçilik', s.63

Bugün ise imparatorluk çağının eski ve geleneksel toplum ve devlet yapısı olarak ömrünü tamamladığı ve yerine yeni, yani modern bir toplum ve devlet yapısı olarak milli bütünlüğü ve karakteristiği olan toplumsal birimlerin yer almaya başladığı öngörülmüştür.[62]

Balibar ve Wallerstein'in görüşlerine göre aslında doğal bir süreç içinde, ırkçılık bütün milliyetçiliklerde ya da onların tarihlerinin her anında belirgin değilse de, kurulabilmeleri için gerekli bir eğilimi temsil etmektedir. Ancak böylesi geniş bir ırkçılık tanımı kabul edildiğinde, biyolojik kuramlaştırmaları olsun olmasın tüm dışlama ve azınlıklaştırma biçimlerini hesaba katmak istemektedir. Buna göre 'etnik' ırkçılıktan daha geriye 'ırk miti'nin kökenine ve onun soya dair söylemine; feodalizm sonrası aristokrasinin 'sınıf ırkçılığı'na inilebileceği öne sürülmektedir.[63] Yine görülmektedir ki diğer kavramlar ile olan bazı benzerlikleri, farklılıkları ve ortak kullanım amaçlarını anlamak bizi 'sınıf ırkçılığı' olgusu ile karşı karşıya getiriyor.

Milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki belirlenim karmaşası kendini öncelikle milliyetçiliğin gelişiminin ve devlet tarafından resmen kullanılmasının, uzlaşmazlıkları ve başka bir kökenden olana yapılan zulümleri modern anlamda ırkçılığa dönüştürmesi ve etniklik gösterenleriyle belirtmesi biçiminde gösterir. Bu durum, Reconquista İspanyası'daki 'raza' yani 'safkan ırk' olgusuna ya da Yeni Dünya'nın fethine atılırken dinsel Yahudi düşmanlığının 'kanın saflığı' üzerine kurulu sosyal dışlama bağlamına oturtuluşu biçimine kadar uzanır. Modern Avrupa'da ise uluslararası proleteryanın yeni 'tehlikeli sınıfları'nın sömürgecilik sonrası çağın krizini yaşayan uluslarda ırkın adı halini alan 'göç' kategorisi içinde algılanışında gözlemlenebilir. Milliyetçilikten sürekli olarak dışarı doğru ve içeri doğru bir ırkçılık akmaktadır. ABD'de ilk yurttaşlık hakları hareketini engelleyen ırk ayrımının sistematik olarak kuruluşu, Amerikalıların emperyalist dünya rekabetine girmeleri ve Kuzey ırklarının hegemonyacı misyonu düşüncesine katılmalarıyla aynı zamana denk gelir. Fransa'da, 'Fransız ırkı' ideolojisinin hazırlanışı, yoğun göçün başlangıcıyla, Almanya'dan öç alma hazırlıkları

[62] Atasoy, **a.g.e.**, ss.69;72
[63] Ballibar, 'Irkçılık ve Miliyetçilik', s.65

ve sömürgeci imparatorluğun kurulmasıyla aynı zamana denk düşer.[64] Bugün ise sıradan Avrupalı, çoğu zaman hiç de tanık olmadığı halde, kendi kültür ve yaşam biçimlerinin yabancılar tarafından tehdit edildiği inancına kapıldı. Bu açıdan 'Almanya Almanların, Fransa Fransızların' sloganının yeniden yükselmesi liberalizmle yalnızlaştırılan bireylerin ulusal birliğe duyduğu özlem olarak değerlendirilebilir.[65]

Hayes, milliyetçiliğin hızla ve kuvvetle ilerleyişini aynı zamanda savaşlara ve çatışmalara yol açması nedeniyle tehlikeli buluyor. Hatta modern milliyetçiliğin birtakım mitlere sahip olarak bir din halini almakta olduğunu anlatıyor. Cassirer, siyasal düşüncelerin aynı zamanda birtakım mitolojik unsurlar geliştirdiğini belirtmektedir. Örneğin milliyetçiliğin hızla geliştiği on dokuzuncu yüzyılda aynı zamanda ırkçılık da revaç bulmuştur. Batı düşüncesinde ırkçılık görüşlerinin insanları kahramanalara tapınmaktan ırka tapınmaya götüreceği şeklinde değerlendirmeler yapılıyor. Hall'a göre 'küreselleşmeyle birlikte ulus devletler çağı geriledikçe, ulusal kimliğin saldırgan ırkçılık tarafından yönlendirilen çok savunmacı ve çok tehlikeli bir biçimine dönülmektedir.[66] Hayes'in sözünü ettiği riskler aslında aynı zamanda birer suistimal belirtisi de olabilmektedir, bu açıdan söz konusu karışıklıklar kavramların suistimaline işaret edebilmekte olduğu için de 'Irk' ve 'Millet' arasında ortaya çıkabilecek herhangi bir karışıklığın önlenmesi gerekir. Örneğin; 'Latin Irkı' kavramının 'Latin Toplumu' (doğru kavram budur) kavramı yerine kullanması ilk bakışta küçük bir farklılık yaratıyor gibi gözükse de gerçekte, belirli ortak kalıtsal fiziksel özellikler grubu gösteren doğal bir grup olarak, bir 'Latin Irkı' hiçbir zaman var olmamıştır. Fakat Latin dili ve ugarlığının Batı Avrupa'nın büyük bir bölümünde, hatta Afrika ve Doğu'nun bazı bölümlerinde geniş bir topluluğu içerecek şekilde yayılımı mevcuttu. Nitekim 'Latinlik' ne İtalya ne de Kıta Avrupası ile sınırlı kalmamıştır; bugün izleri, insanları kendilerini Latin dünyasının bir parçası olarak kabul etmeyen İngiltere, Batı Almanya gibi ülkelerde de görülebilmektedir. Benzer bir karmaşa 'Aryan Irkı' ve 'Yahudi Irkı' kavramları için de söz konusu olmakla birlikte gerçekte bir 'Aryan Irkı' da hiç var olmamışken 'Yahudi

[64] **A.e..**, ss.70-72
[65] Taş, **a.g.e.**, s.23
[66] Atasoy, **a.g.e.**, ss.226,268-269

Irkı' kullanılagelmiş ve de kabul görmüş bir ırk sınıflaması olmuştur. Yahudilerde, grubun üyesi olarak tanımlanmanın geçerli kriteri günah çıkartma (Yahudi bağlılık yemini) ya da dinsel olmaktan ziyade kültürel bir kriter olan belirli davranış kalıplarıydı. Ancak bu durum, farklı ülkelerin Yahudileri için ortak olan ve de Hristiyanlık tarafından bilinçli olarak dayatılan ayrımcılığın bir sonucu olmuştu; bugün de bu durum bir ölçüde sürmektedir.[67]

En net örneği Nazi Almanyası'nda Hitler ile görülen faşizm ile milliyetçilik arasındaki geçişte ırkçılık önemli bir role sahiptir. Benzer bir rolü yoksulluk da faşizm ile ırkçılık arasındaki ilişkide oynamaktadır. Taş'ın görüşme yaptığı Irk İlişkileri Enstitüsü Müdürü Sinavanandan'ın sözleri şöyledir; ''Faşizmle ırkçılık arasındaki ilişki yoksulluk aracılığıyla gerçekleşebilmekte ve aşırı sağ partiler bunu kullanarak ırkçılıklarına kılıf bulabilmekteler. Pazar ekonomisi, liberalizm, Theacherizm, IMF; bunların başardıkları şey toplumun üçte ikisinin koşullarını daha da zorlaştırmaktır. Bugün Pakistanlılar İngiltere'de; Doğu Londra'da yaşıyor, Asyalılar Tower Hamlett'te iş bulamıyorlar.''[68] Irkla ilgili fikirler, bugün dışarıdan gelen göçün kontrolünde, mülteci olarak girişlerde ve ulus üyeliğine kabullerde çoğu zaman varlığını hissettiriyor. Genel olarak ırkçı ve milliyetçi söylemler ise karşılıklı olarak birbirlerini besler ve böylece evrenselliğin garantörü olarak ulus-devlet vatandaşlığını engeller.[69] Söz konusu ilişkiler geçmişte olduğu gibi bugün de geçerliliğini sürdürmekte ancak meşruluklarını uluslararası oluşumlarda, kurumlarda ve uygulamalarda bulmaktadır. Sağ partilerin bu ilişkilerdeki rollerine ve etkinliklerine politik açılımda yer verilecektir.

1.4.2. Irksal ya da Etnik Özdeşleşme ve Kabilecilik

Öncelikle 'kabile' terimi, Avrupa dışındaki toplumlarda, özellikle Asya, Afrika ve Amerika'da (örneğin, Hintliler için) insan kümelerinin gruplandırılmasında kullanılmıştır. 'Kabile' teriminden türemiş olan 'kabilecilik' ise bir 'kabile'nin sosyal

[67] Leiris, **a.g.m.**, ss.140-141
[68] Taş, **a.g.e.**, s.150
[69] Fenton, **a.g.e.**, ss.319-320

ilişkileri, kurumları ve inanç sistemlerini tanımlamak için kullanılmıştır ki birisinin kendi kabilesine olan aşırı ilgisi olup bu kabilenin üyelerini doğru ya da yanlış her durumda desteklemesidir. Bu durumda, kabileci de, kabilesinin halkını açıkça yanlış içinde olduklarında dahi destekleyen, cesaretlendiren, savunan ve hiçbir akılcı neden olmasa bile, sadece kabilenin bir üyesi savaştığı için dahi savaşa dahil olabilen bir kişidir. Bu kişinin sloganı ise ‘‘doğru ya da yanlış; benim kabilem!’’dir. Son yıllarda ise ‘kabilecilik’ terimi Afrikalıların hem kentsel hem de kırsal yaşamlarındaki davranışlarını ve sosyal ilişkilerini tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır.[70] Ancak kabilecilik teriminin Afrika ile bağdaştırılmasının nedeni nedir? Daha da önemlisi kabilecilik terimi ile ırkçılık ve etnisite terimleri arasında nasıl bir bağlantı vardır?

Modern Afrika hakkındaki literatür daha çok ‘kabile’den veya ‘etnik grup’tan söz etmektedir. Irk, Afrika incelemelerinde esas olarak, Avrupa kökenli beyaz kişiler ile kıtanın yerlisi siyahlar arasındaki çatışmalara atıfta bulunmak üzere kullanılmıştır. Bazı yerlerde Hint yarımadasından gelen göçmenler ya da onların soyundan olanlar üçüncü bir kategori oluşturmaktadır. Fakat bu terimin yerli siyah nüfus arasındaki çeşitlilikleri ayırt etmek için kullanılmasına pek az rastlanır. Sömürgecilik öncesi Afrika, karmaşık ve hiyerarşik olan çok sayıda toplumu içeriyordu. ‘Estate’ denilen kalıtımsal statülere sahip insan kategorileri olarak asiller, avamlar, zanaatkarlar, köleler vb. vardı. Bazı devletlerde ise ‘etnik gruplar’ ayrı olduğu varsayılan soyları işaret eden farklı adlar olarak vardı. Sömürge hakimiyeti altında dini kategoriler yeni bir önem kazanmış; hristiyanlar hem ‘kabile’ hem de ‘yöre’ içinde önemli bir alt-grup olarak ortaya çıkmış ve yeni ‘etnik gruplar’ ile kategorilerin sayısı artmıştır. Irk, sömürge dünyasının, siyasal hakları, mesleki dağıtımı ve geliri açıklayan birincil kategorisi iken milliyetçi hareketlerin yükselişi ve bağımsızlığın gelişi daha çok kategori yarattı. Kimlik belli bir toprak parçası ile özdeşleşince etnik özdeşleşmeye yeni bir bağlılık olarak kabilecilik ortaya çıktı.[71]

[70] E.U.Essien-Udom, **a.g.m.**, ss..239-240

[71] Immanuel Wallerstein, ‘Bağımsızlık Sonrası Siyah Afrika’da Toplumsal Çatışma: Yeniden Değerlendirilen Irk ve Statü Grubu Kavramları’, **Irk Ulus Sınıf**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, ss.235-237

Avcı-toplayıcı toplulukların çoğunlukla kabileci bir etno-santrizmi benimsedikleri görülür. Bu tutumda, simgesel bir anlam yüklenen kan bağı esas alınmıştır. Kabilecilik, 'biz ve başkası' algısında görülen, 'biz'e karşı olumlu ve üstünlük atfedici ancak 'başkası'na karşı aşağılayıcı ve olumsuz bir tavra işaret etmektedir. Bu yaklaşım, ancak üstünlüğün ya da tersinin, grubu topyekün kapsayan, biyolojik bir belirlenişten kalkılarak temellendirilmesi durumunda, ırkçı düşünüşün üyesi olmaktadır. Bununla birlikte, bir bölgedeki komşu klanların, çoğu kez aynı ırktan geldikleri düşünülür ki bu da gerçek bir ırk bilincine sahip olmadıklarını gösterir. Tarihsel olarak baktığımızda etno-santrizm kavramının ilk kullanılışı 1906'ya tekabül eder. Kavramın ilk kullanıcısı olan G.Summer'ın anlatımıyla etno-santrizm 'bölgecilik' ya da 'kültürel dar görüşlülük'tür. Anlam değişikliği, 1950'de Adorno ve arkadaşlarınca, ırkçılığın ''anti-semitizmi, dilsel, dinsel, kültürel her türlü ayrımı içeren, çeşitli farklılaşmalar arasında belirlenen tüm öteki gruplara karşı olumsuz, kendi grubuna karşı olumlu ön yargıları kapsayan tutumlar'' olduğu tanımlaması ile gerçekleştirildi. Bu anlam değişikliği ile ırkçılık etno-santrizm ile karıştırılıp aynı anlamda kullanıldığı gibi bu tanım kapsamında yer alan her türlü eğilim zamanla ırkçılıkla aynı şey sayıldı.[72]

Yukarıdaki görüşlere alternetif bir görüş ise antimesmitizmi temelinde kültürcü bir ırkçılık olarak yorumlamaktadır. Balibar, yeni bir ırkçılığın yakın geçmişte şekillenmeye başlamış olup olmadığını incelediği makalesinde şöyle bir yorum yapmıştır: ''Yeni ırkçılığın eskisinden farklı yönünün dayanağının biyolojik olmaktan çok kültürel olması olduğunu kabul edebiliriz. Ancak kuramsal düzeyde dahi olsa, esas gücünü sahte-biyolojik bir ırk kavramından almayan bir ırkçılık hep var oldu; anti-semitizm ise bunun bir yansıması idi. Aydınlanma çağı Avrupası'nda hatta Reconquista ve Engizisyon İspanyası'nın dinsel Yahudi düşmanlığına getirdiği devletçi ve milliyetçi sapmadan bu yana belirginleşmeye başlayan modern anti-semitizm, daha o zamandan, 'kültürcü' bir ırkçılıktır.''[73] Mehmet Taş da benzer şekilde, konuyu ''Yeni ırkçlıkta ırklar yoktur, insan toplulukları vardır. Yeni kültürel ırkçılık, anti-semitik ırkçılık gibi, çevre koşullarının etkisiyle oluşan kültürel farklılık fikrine dayanır. Daha geniş anlamıyla

[72] Yasa, **a.g.e.**, ss.103;106-108
[73] Etienne Balibar, 'Bir 'Yeni Irkçılık' Var mı?', s.34

'ayırımcı' ırkçılık özünde genelleşmiş veya modernleşmiş anti-semitizmdir.'' sözleriyle yorumlamaktadır.[74]

Etnosantrizm temelli ayrımcılıkta bireylerin kendilerini bağlı hissettikleri topluluğun, kültürel kurumlar, etik, dini, sosyal ya da estetik değerler ile sadece farklı olmaları değil bu farklılıkları ile üstün olduklarının varsayılması da söz konusu olmaktadır. Bu üstünlük 'biz' dışındakileri ayrı, geri görmeyi de beraberinde getirir. Farklı kültürler arasındaki farklılıkları etnosantirik bir bakış açısı ile açıklamada iki ayrı tarihsel süreç ön plana çıkar; bunlar durgun ve birikimli (değişken) tarihsel süreçlerdir. Topluluk kendini birikimli bir tarihe sahip olarak görmekte ise benzer yönde gelişen bir kültürü de böyle tanımlayabilmekte, ancak gerçekte öyle olmasalar bile kendileri ile aynı çizgi üzerinde bir gelişme göstermeyen kültürleri aynı kriterleri kullanmadıkları için gelişmişlik düzeylerini ölçememekle birlikte durgun olarak tanımlamaktadırlar.[75]

İlk paragrafta giriş mahiyetinde yapılan ve bugün kabul gören 'kabile-kabilecilik-kabileci' tanımlamaları da aslında bu karmaşanın bir ürünü gibi gözükmektedir. Ancak bu kavram karmaşasına yol açan, 'kabile' teriminin tarih boyunca farklı kullanımları olmuştur diyebiliriz. Yazarlar incelemelerinde bu kavramı farklı tanımlamalarla ele almışlardır.

Essien'in yaptığı bir özetleme 'kabile' teriminin uyarlandığı farklı kategorileri göstermektedir: [76] 1. Soy temelli olan klanlar gibi oldukça küçük olan kümeler (Evans-Pitchard, Francis tanımlamalarıdır); 2. Daha geniş sosyal kümeler ki Andreski'nin tanımı ile 'ethny' ya da 'ethnie'; Francis'in tanımı ile 'ethnie' ya da 'ethnos' ve Mercier'in tanımı ile de ulus, etnik grup ve kabile ya da klan yer değiştirebilir olarak kullanılmaktadır (Bu ikinci kategori 'Race Science and Society' kitabının yazarlarının da benimsedikleri bir kategori olarak gösterilmektedir); 3. Gulliver'in tanımlamasına dayandırılan, kültürel ve bölgesel kriterler temelinde ayırt edilebilir olan herhangi bir

[74] Taş, **a.g.e.**, s.52
[75] Claude Levi-Strauss, 'Race and History', **Race Science and Society**, Edited and Introduced by Leo Kuper, Allen & Unwin , London and Paris: The Unesco Press, 1975, ss.100-103, 111
[76] E.U.Essien-Udom, **a.g.m.**, s.243

insan topluluğudur; 4. Kırsal sosyal yapıdaki karmaşık bir sosyal ilişkiler grubunda yer alan ve bu gruba iştirak eden sosyal kümeler ki bunlar Wallerstein tarafından kabile; Gluckman tarafından kırsal kabilecilik; Epstein tarafından ise iç-kabile(intra-tribal) olarak adlandırılmıştır; 5. Gluckman ve Epstein tarafından kabilecilik; Wallerstein tarafından etnisite olarak adlandırılan ve her iki durumda da aralarında açık biçimde kabilecilik ya da etnisitenin var olduğu; şehirlerde yaşayan heterojen kökenleri olan Afrikalı halk yığınlarının sınıflandırılmasında bir yoldur.

Güney Afrika'da, ABD'de ve Büyük Britanya'da 'ırksal gerilimler' diye birşeyin var olduğunu herkes bilmektedir. Kimileri bunun Latin Amerika'nın bazı kısımlarında, Karayipler'de, Güney ve Güneydoğu Asya'nın çeşitli yerlerinde de var olduğunu düşünmektedirler. Ancak Siyah Afrika'nın bağımsız devletlerinde 'ırksal gerilim' bulunduğu fikrine şüphe ve hayretle yaklaşılmaktadır. Çünkü, Siyah Afrika'da 'kabileciğin' var olduğunu da yine herkes bilmektedir. Bu 'kabilecilik' kavramı için ne söylenebilir? Afrika'ya özgü bir görüngü müdür? Bu kavram sanayileşmiş kapitalist devletlerde de var mıdır?[77] Bu sorunun cevabı aslında 'kabile' teriminin yukarıda açıklanan farklı kategorilere uyarlanması olgusunda yatmaktadır. Şöyle ki, son zamanlarda özellikle bilinçli kullanımlar neticesinde kimi kavramlar rafa kaldırılırken kimileri tekrar ortaya çıkartılmış, kimileri de duruma göre çıkarlar doğrultusunda daha uygun olan bir diğeri ile yer değiştirir olmuştur. Objektif kriterlerle baktığımızı iddia ederek bir yaklaşımı seçsek dahi ortak noktada buluşmak yine de zor olabilmektedir, çünkü bir başkası da yine objektif ama başka kriterlerle yaklaşımını ortaya koyup daha farklı bir sonuca ulaşabiliyor. Bunun nedeni kavramların tanımlanışındaki bulanıklıktır. Örneğin, İngilizce yazarların 'tribe'(kabile) kelimesini kullandıkları bağlamda, bir çok yazar Fransızca'daki 'race'(ırk) kelimesini kullandıklarından, Fransızca literatür çok daha karışık ve bulanıktır.[78]

[77] Immanuel Wallerstein, 'Bağımsızlık Sonrası Siyah Afrika'da Toplumsal Çatışma: Yeniden Değerlendirilen Irk ve Statü Grubu Kavramları', **Race Science and Society**, Edited and Introduced by Leo Kuper, Allen & Unwin , London and Paris: The Unesco Press, 1975, s.233

[78] **a.e**, s.235

Kabilecilik ile ilgili son olarak değinilmesi gereken bir nokta, ırkçılıktan farklı olarak onun, görülmüş olduğu pek çok ülkede, hiçbir nedenle ya da hiçbir şekilde doktrine ya da sosyal ilişkiler hakkında kesin yasaklamalara farklı etnik grup üyeleri içinde sahip olamamış olmasıdır. Afrika örneğine bakıldığında, ayrıca kabileciliğin, yine ırkçılıktan farklı olarak, Afrikalılarca kontrol edilen eyaletler arasında hiçbiryerde yasal bir desteği de olmamıştır.[79]

1.4.3. Ümmetçilik ve Antisemitizm ile Irkçılık ve Etnisite Kavram Karmaşası

İnsanlık tarihinin gelişme esnasında devlet ve toplumların yapılanması, güçlü bir otoriteye dayalı olarak birçok unsurun aynı devlet çatısı altında birleşmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Orta Çağın krallıkları ve bunlara dayalı olarak büyüyen imparatorluklar insanların millet bilinci içinde bir arada yaşamalarını gerektirmiyordu. Bu dönemde milli bir kimlikten öte, siyasi gücün belirlediği ve dini inançlarla pekiştirdiği bir mensubiyet ve birliktelik vardır. Devletler arasında meydana gelen çatışmalar ve mücadeleler ancak bu temeller üzerinde kurulabiliyordu. Fakat aynı dönemde farklı dinlerin hakim olduğu devlet örgütlenmeleri, çatışmanın dinlere bağlı yönünü de ortaya koymaktadır. Yani bu anlamda bir kültürler ve medeniyetler farklılaşmasından söz etmek mümkündür.[80]

Özellikle Alman faşizminde yoğunlaşan Yahudi soy kırım eylemleri ırkçılığa bu çağın ümmetçi etno-santrizminden miras kalmış olduğu için iki akım sık sık karıştırılmak eğilimindedir. Ancak 'ümmet'te bir inanç topluluğu vardır, bir kalıtsal grup değil... İşte bu nedenle iki sistem öz açısından aykırılaşırlar. Ayrıca Chamberlein'e göre sadece ırk ile din değil, ırk ile ulus ve hatta ırk ile kahraman dahi kavramsal bir kargaşaya girmiş oluyor, çünkü ona göre bugün artık fizikleri bir Almandan ayırt edilemeyen Yahudiler vardır ancak onlar bile kendilerini ele verirler.[81] Çünkü doğal davranış kalıpları ve yaşam tarzları farklılıklar gösterir. Alman faşizminin kavram karmaşasına yol açan nedenler ele alınırken sürekli karşımıza çıkıyor olması bir tesadüf

[79] E.U.Essien-Udom, **a.g.m**, s.252
[80] Atasoy, **a.g.e**., s.68
[81] Yasa, **a.g.e.**, ss.93;116-121

olmasa gerek. Daha önce de söz edildiği gibi söz konusu karışıklıklar biraz da kavramların bilinçli olarak değişkenlik içinde kullanılması tercih edildiği için ortaya çıkmaktadır. Anti-semitizm özellikle tarihi anlamı itibariyle Yahudi düşmanlığına karşılık gelmiştir. Önceki bölümlerde ele alındığı gibi geçmişte dini bir topluluk olmalarına karşın bu topluluğun 'Yahudi Irkı' olarak kabul görmüş olması anti-semitizm, ümmetçilik ve ırkçılık kavramlarının içiçe geçmesine yol açmıştır. Bugün ise aynı karmaşa tehlikesi ve yarattığı endişeler Arap dünyası için de söz konusudur. Nitekim günümüzde Anti-Semitizm Arap düşmanlığı ile de bir anılır ve gündeme getirilir olmuştur. Niyet bu olsun ya da olmasın, Arap Dünyası tarafından bunun mesaj olarak alınmış olması bile bir tehlike sinyali algılamak için yeterlidir. Çünkü din bugün küresel dünyada farklılaşmış ve kendi benzerlerine ihtiyaç duyan insanların kimlik arayışı içerisinde biyolojik kriterlerden ziyade rağbet ettiği kültürel kriterlerden biri olup önemi artmaya başlamıştır. İnsanların kendilerini ifade etme yöntemleri, halen ırkçılık ve etno-santrizm politikaları aracılığıyla olmaktadır. Bu da çatışma olasılığını gündeme getirmektedir.

Bugün medyadan dünyadaki gelişmeleri takip ettiğimizde tekrar bir dinler çatışması ya da onun benzeri bir çatışmanın gündemde yerini almış olduğunu görüyoruz. Örneğin, Papa'nın sözlerinin sonuçlarını değerlendiren Yazar Erdoğan Aydın "Papa emperyalizmden kendine görev çıkarıyor. Medeniyetler Çatışması gerçeklik haline getiriliyor"diyor ve ekliyor; "Genel olarak dünyada dinlerin siyasal işlevinin arttığı bir dönemdeyiz. Küreselleşme egemen normken, emperyalist çıkarların gereği olarak üretilen 'Medeniyetler Çatışması' tezi, din üzerinden siyaset yapanların, özellikle Papa'nın işine geliyor; onları siyasetin temel faktörlerinden biri yapıyor." Macar da benzer bir analiz yapıyor; "Siyasi kavgalar doğrudan değil, hep din, kültürel araçlar kullanılarak, bunlar üzerinden yapılıyor. Bu da bir sürü yanılsamaya yol açıyor. Oysa bunun bir teolojik tartışma olduğunun altını çizmek gerek. Gerçekte bu tartışma laik bir devleti neden ilgilendirsin ki?...Papa'nın kendisi bunu amaçlamış olsa bile, işin siyasete

dökülmesi, artık dünyada dinin bile kendi başına konuşulamaz hale geldiğini gösteriyor."[82]

Oysa Hristiyanlık inancı daima insanların kardeşliğini öğütlemiş ve pratikte de temel prensibi bu olmuştur. Kolonyel döneme kadar, hiçbir zaman ırkçı bir ideoloji geliştirmemiştir. Haçlı Seferleri, kafirlere karşı yapılmış; Engizisyon kafirlere ve Yahudilere eziyet etmiş, Katolikler ve Protestanlar ise birbirlerinin kökünü kazımak istemiş olsa bile, güdü ve suçlama asla ırksal olmamış; daima dini nedenlere dayandırılmıştır. Bu tablo Avrupalı topluluklarca kolonyel genişleme döneminin açılması ile değişmeye başlamıştır. Aşağı görülen toplulukların konumlarına karar vermeye ve baskı, zulüm için mazeret bulmaya gereksinim duymuşlar ve konumlarının köleleştirilmeleri, topraklarının yağmalanması, insanlarının dolandırıcı olarak adlandırılması için gerekçe yapılmıştır. Davranış farklılıkları ve renklerinin fiziksel damgası, Avrupalılar için bunu kolaylaştıran kriterler olmuştur.[83]

1.4.4. Sömürgecilik ve Koloniler ile Irkçılık ve Etnisite İlişkisi

Avrupa tarihinde ırkçılığın iki temel işlevi oldu. Bir yandan sömürge imparatorluklarını güçlendirirken öte yandan 19. ve 20. yüzyılda Avrupa ülkelerinin ulusallaşmalarına yaradı. Sömürgeciliğin bir sonucu olan ırkçılık egemen kimliğe dahil olmayan sömürge nüfusunu kontrol etmede etkili oldu. Buna göre Fransa, İtalya ve İngiltere'de ırkçılık önceleri sömürgeci imparatorlukları güçlendirme ve daha sonra yerel bölgeleri dağıtıp merkeze bağlama gibi temel iki işlev görmüş oldu.[84]

Batılı tüccarların ve yöneticilerin aşırı tamahkarlık ve kazanma hırsları ile Avrupa kıtasından denizlere açılmaları sonucu, yeni dünyaların ve eski dünyaların bir kısmının işgal edilmesi yoluyla sömürgecilik başlamıştır. Batı Dünyası ülkeleri, işgal ettikleri

[82] Tolga Korkut, '' Emperyalizmin Ürettiği 'Dinler Çatışması' '', **BİA Haber Merkezi**, 18.09.2006, http://www.bianet.org/2006/09/18/85377.htm , 20.02.2007
[83] Leiris, **a.g.m.**, s.169
[84] Taş, **a.g.e.**, ss.36-37

ülkelerin mevcut bütün zenginliklerini ve hatta insanlarını köle olarak kendi ülkelerine taşıyarak, muazzam bir sermaye oluşturmuşlardır. Bir taraftan buradaki zenginlikleri taşırken, bir taraftan da kendi sanayileriyle ürettiklerini onlara satarak birikimlerini daha da arttırmışlardır. Bu süreç Batının küresel bir hegemonya kurmasında önemli bir safha olmuştur.[85] Batının kapitalizm süreci ile kendi içinde yaşadığı paylaşım sorunu ve bunun ekonomik anlamda özellikle işgücü piyasaları üzerindeki uzantısı sonraki bölümlerde incelenecek olup şimdilik ağırlıklı olarak Batı sömürgeciliği ve koloniciliği ile ırkçılık ve etnisite bağlantılarının nasıl oluşup geliştiğine değinilecektir.

Ancak öncelikle konumuz açısından önemli olması nedeniyle dışlayıcı ve kapsayıcı ırkçılık ayrımını ele almak gerekmektedir. Örneğin, Nazizm ile sömürgeci ırkçılık ve ABD'deki ayrımcılık farklıdır. Çünkü bunlardan biri dışlayıcı bir imha ya da tasviye ırkçılığı iken diğeri kapsayıcı bir baskı ya da sömürü ırkçılığıdır. Nazizm dışlayıcı yaklaşımı ile toplumsal gövdeyi aşağı ırkların temsil ettiği tehlike ya da pislikten arıtmayı amaçlarken diğeri tersine kapsayıcı bir yaklaşım ile kapsadığı toplumu hiyerarşize etmeye, bölümlemeye niyetlidir. Ancak Nazizm bile dışlayıcı ve yok edici tavrına karşın soykırımların öncesinde sömürgeci emperyalizm ile köleliği yani zorunlu çalışmayı uygulamıştır. Güney Afrika'nın apartheidi ise bu iç oluşumu yani Nazizm, sömürgecilik ve kölelik çizgilerini birleştirmektedir.[86] Burada özellikle kapsayıcı baskı ırkçılığı ya da sömürü ırkçılığı olarak adlandırılan ırkçılık aslolanın ekonomi ve ekonomik güç olması nedeniyle daha sık görülmesi, dışlayıcı ırkçılığın ise ideolojik bir dayanağı olması nedeniyle çok sık rastlanmamış olması doğaldır. İşgücü piyasalarının küresel ölçekte yönetilmesi ve yönlendirilmesi dünyadaki azınlığın yönetme, çoğunluğun ise yönetilme kapasitesine sahip olduğunun düşünülmesi daha doğrusu öyle olduğunun lanse edilmek istenmesi bizi bu küresel paylaşım ve yönetim sistemi içinde sömürgeci ırkçılık ile karşılaştırmaktadır. Ayrıca bu düşünce, çoğunluk denilen üçüncü dünya ülkelerinin Latin Amerika, Afrika ve Asya olması itibariyle, azınlık denilen grup için beyazları işaret etmektedir. Bu klişeleri ise, Balibar makalesinde 'beyaz ırkçılığın

[85] Atasoy, **a.g.e.**, s.101
[86] Balibar, 'Irkçılık ve Milliyetçilik', ss.53-54

klişeleri'[87] olarak da adlandırmaktadır. Bu adlandırma doğrultusunda ideolojik yönünün ağır bastığını bildiğimiz Fransa'nın kendi sömürgeciliğini 'asimile edici', İngiliz sömürgeciliğinin ise kendini 'kültürlere saygı duyan' diye ilan etmesinin[88] nedenlerini anlamak kolaydır. İngiltere'nin ekonomik odaklı hareket etmesi sonucu sanayi devrimini başlatan ülke olduğu düşünülünce görülür ki; sömürgecilik mantığını asimilasyona dayandırmak istememesi son derece doğaldır. Çünkü bu yolla kullandığı işgücünü bölünmüş haliyle, kendi kültürleri ile yani asimile edilmeden almak parçalı işgücü piyasası içinde yapacağı dağılımda; ayırdetme kriteri olarak İngiliz sömürgeciliği için bir avantaj oluşturacaktı. Ancak bu asimilasyonu tercih etmeme, İngiltere için onları serbest bırakma anlamında da değildir. İngiltere bu grupları kriterlerine göre kolayca ayırtedip dağıtmanın yanı sıra kontrol altına almayı da önemsemiştir. O nedenle, bu durumu farklılıkları kontrol etmek olarak algılayınca, işin içine kontrol mekanizmasınca konulan sınırlar da girmektedir. Göçmenler başlığı altında, sözü edilen durum, göçmen kontrolü olarak tekrar ele alınacaktır.

Balibar'a benzer bir yaklaşım Fenton'da da mevcuttur. Fenton, dünyada yönetenler ve yönetilenlerin belirlendiği işgücü piyasalarında, ırksal niteliklerin kriter alındığını belirtmektedir. Bu belirlemenin merkezinde ise kolonyalizm yer almaktadır. Bu bağlamda, daha önceleri de kolonileştirme maceralarının sistematikleştirilmesinin, yerlilerin, kölelerin, sözleşmeli veya ihraç edilmiş ücretli işgücünün plantasyonlarda, yer altı kaynaklarına dayalı sanayilerde ve dünya çapında ticari değer taşıyan ürünlerin bir parçası haline geldikleri diğer ekonomilerde çalıştırılmak üzere kullanılmasının ırkçılığı harekete geçiren şeyler oldukları sık sık ileri sürülmüştür. Irkçılığın kolonyalizmle bağlantısı, yönetmeye uygun olanlarla yönetilmeye uygun olanların ırksal niteliklerinin, Avrupa toplumlarının kendi sınıfsal yapılarına uygun olarak oluşturduğu tahakküm ideolojilerinin tümünde var olduğu gerçeğiyle birlikte kavranmaya çalışılmalıdır. Irksal farklılık temaları, sanayileşen Avrupa toplumlarındaki sınıf ideolojileriyle paralellik göstermiştir.[89] Taş'la görüşmesinde Sivanandan'ın sözleri çok ilgi çekicidir. Pakistanlı

[87] **A.e**., s.59
[88] **A.e**., s.58
[89] Fenton, **a.g.e**., ss.100,118

bir tekstil fabrikası çalışanı, kendisine geliş nedenini soran Amerikalıya o kadar iyi İngilizce konuşamadığını fakat Amerikalılar orada olduğu için kendilerinin de buraya geldiklerini söylemiştir. Burada vurgu sömürgeciliğin sonucu olan göçtür. Merkezi Londra'da olan ve tüm Avrupa ülkelerindeki ırkçı faaliyetleri izleyen Irk İlişkileri Enstitüsü müdürü A.Sivanandan ise Pakistanlı işçininkine benzer bir yorumla kendi ülkesi Sirilanka'nın 100 yıl Portekiz, 200 yıl Hollanda ve 150 yıl İngiltere'nin sömürgesi olup yaklaşık 450 yılın sonunda köylülere işleyecek toprak, işçilerin işgücünü kullanacak sermaye, gıda vs. bulunamadığı; Sirilanka'da işgücü var olmasına karşın sermaye İngiltere'de olduğu için; İngiltere otobüslerini çalıştırmak, hastanelerinde hizmet verebilmek amacıyla, İngiltere'nin mevcut işgücünü buraya taşıdığını belirtmiştir. Hastabakıcı ve şoför getirmek için Sağlık ve Taşımacılık Bakanlıkları Karayipler'de, Barbados'ta ve Trinidad'ta büro açtırmışlar; Hindistan'dan tekstil işçileri getirilerek Leed'te, Bredford'da vs. yerleştirilmişlerdir.[90]

Etnografik etiketler, Avruplalılarca ortak olarak Afrikalı kimlik gruplarını, Atlantik köle ticareti dönemi boyunca, tanımlamada kullanılmıştır. Bugünün Afrikalı-Amerikalıları'nın etnik kimliklerinin gelişiminin incelenmesinde, bu insanların söz konusu ticaret ile taşıdıkları kimliklerinin uzantılarını bulgulamak önemlidir. Araştırmalar, modern Afrikalı etnisitelerin kolonyel dönemin ürünleri olduğunu ve Afrika dillerinin standartlaştırılmasında kullanılan eğitim yoluyla misyonerler tarafından ve Afrikalı işgücü göçünün geniş yayılımı ile taşındığını göstermektedir.[91]

Ekonomide yaratılan birikim için kolonilerdeki işgücü oldukça fazla kullanılmış olmakla birlikte tüm ekonomik kaynakların ve birikimin tamamiyle kolonyel ekonomi içerisinde oluşturulduğunu söyleyemeyiz. İşlenmemiş madenler ve işgücü fazlası ile bunların kullanımı arzu edilen birikimi sağlayabilir. Fakat burada, yabancıların monopolistik faaliyetlerinin ve ayrıcalıklarının gelişmekte olduğu bir dönemde yerli girişim faktörünün de kolonyel dönem içersinde kullanılabilmesi mümkündür. Kolonyel

[90] Taş, **a.g.e.**, s.146
[91] David Northrup, ' Igbo and Myth Igbo – Culture and Ethnicity in the Atlantic World, 1600-1850', **The Slavery Reader**, Edited by Ged Heuman and James Walvin, London: Routhledge, 2003, s.682

rejimlerin gelişinin küçük ölçekli ticaretin yıkımı anlamına gelmesi ile birlikte koloniliciğin ekonomik kaynakları arttırmada etkili olduğu kabul görmüştür. Kolonyel ekonomik faaliyetlerin monopolistik doğası nedeniyle, bağımsızlığa geçiş dönemlerinde ekonomik yapının da (girişimlerin kullanılması adına) değişmesine nadiren izin verilmiştir. Diğer taraftan, üretim faaliyetlerinin ekonomik yapıda istenmesi halinde, burada kullanılmayan kaynakların devreye sokulması ancak buna üretim faktörüne kaynak ayrılması da eşlik ederse birikime katkı sağlayabilir. Kolonyel ekonominin tercihi esnasında, üretim kar amaçlı bankaların ve dış ticaretin yönetimi ve desteği ile sağlanmakta olup ekonominin elde ettiği gerçek stoğu için olan efektif talep tam istihdam seviyesinin altında olacaktır.[92]

Tüm bu görüşlere paralel olarak günümüzün en geçerli kavramı haline gelen ve her alanda ön ek olarak kullanılan 'küresel' kavramı ve onunla ilintili olan 'küreselleşme' olgusunu, anlatılan bu Batı Sömürgeciliğinden gelen bir anlayışa bağlayan negatif bir anlam ile tanımlayanlar çoğalmaktadır. Örneğin Falk, küreselleşmenin negatif anlamda Batının sömürgecilikten gelen anlayışı doğrultusunda dünyanın diğer toplumları üzerinde hegemonyacılığını sürdürme eğiliminde olduğuna işaret eder. Bu hegemonyacı ve sömürgeci küreselciliğin olumsuz yönlerinden dolayı küreselleşmeyi ikiye ayırır: negatif ve pozitif küreselleşme. Yazara göre, pozitif küreselleşme, insanlığın ihtiyacı olan demokrasi, insan hakları, refah, şiddet ve savaşın azalması, özgürlüklerin artması ve bütün dünyaya yayılması demektir. Negatif küreselleşme ise, fakirlik, savaş ve çatışma, sömürü, zulüm ve suç oranı gibi arzu edilmeyen olayların küresel boyutta yaygınlaşmasıdır. Bunlar birbirleriyle iç içe gelişmekte ve bütünleşmenin yanında farklılaşma ve bölünmeleri doğurmaktadır. Görülmesi gereken gerçek; dünyanın eskisinden daha varlıklı olsa da, aynı zamanda olağanüstü yoksunlukların ve akıl almaz eşitsizliklerin varlığını sürdürdüğüdür.[93] Falk'ın küreselleşme hakkındaki görüşlerine sömürge düzeninin ülkelerin yasal olarak bağımsızlıklarını ilan ettikleri yakın geçmişte sonlandırılmış gözükmesine karşın, bugün adına 'küreselleşme' denilen kapitalizmin

[92] Ingrid Palmer, ' Realities of Southeast Asian Developments', **The Socialist Register 1971** (A Survey of Movements & Ideas), Edited by Ralp Miliband & John Savillle, Merlin Book Club Te Merlin Press, 1971, London, ss.274-287
[93] Atasoy, **a.g.e.**, ss.94-98

uzantısı olan yeni sistemde başka şekillerde sürdürülüyor olmasına vurgu yapmak amacıyla yer verilmiş olup konuya kapitalizm ve küreselleşme konularına ayrıntılı yer verilirken tekrar dönülecektir.

1.4.5. Irklar, Etnik Gruplar ve Kölelik

Köleliğin başlangıcı, insanoğlunun avcılık ve toplayıcılıktan vazgeçip yerleşik hayata geçerek toprağı ekip biçmeye başladığı zamanlara dayanıyor. Kısaca kölelelığin tarihi, insanlığın tarihi ile yaşıt. İnsanlık aşağı yukarı onbir bin yıl önce yerleşik hayata geçmeye üç ayrı bölgede başladı: Mezepotamya, Mısır ve Hindistan'ın düzlük bölgeleri. Tarımın başlamasıyla zaman içinde farklı toplum türleri de ortaya çıktı: köylüler ve kentliler, yönetenler ve yönetilenler, askerler ve siviller, efendiler ve köleler.[94]

Çoğunlukla köleler sahiplerinden fiziksel olarak farklı olmuşlardır ve ırksal karşıtlıklar Amerikan köle sahiplerince kendi konumlarını yasallaştırmada oldukça kullanışlı bulunmuştur. Fakat bu tür bir ayrım evrensel bir anlam ifade etmemektedir. Köle sahipleri bir 'biz-onlar' ayrımı yaratmak zorunda kalmışlardır. Çünkü bu ayrım kimin köleleştirilip kimin köleleştirilemeyeceğini belirlemek için gerekliydi. Fakat ırksal bir zıtlığın mevcut olmadığı durumlarda ise din ve milliyet gibi diğer semboller aynı işlevi görebilmekteydi. Bununla birlikte Sosyolog Orlando Patterson 57 köleci toplumda yaptığı araştırmada en azından %25'lik dilime girenlerde bazı köle sahipleri ile kölelerin aynı etnik kimliğe sahip olduklarını bulgulamıştır ve buna göre kölelelik için etnik ayrım zorunlu olmamaktadır.[95] Bales ise etnisitenin kölelik ilişkisinin tanımlanmasında azımsanamayacak önemine vurgu yapmaktadır. Köle tüccarları ekonomik faaliyetlerindeki gereksinimlerine en fazla kimin uygun olduğunu araştırdığında kriterleri kimi zaman dil, kimi zaman görünüş olabilmiştir. Bazı etnik gruplar diğer etnik grupları mağdur konumunda dışlamayı tercih edebilmekte ve bu kriter kimin cinsel sömürü için kurban seçileceğine karar vermede etken olabilmektedir. Etnisitenin belirli

[94] Kevin Bales, **Küresel Ekonomide Yeni Kölelik 'Kullanılıp Atılanlar'**, Çeviren: Pınar Öğünç, İstanbul: Çitlenbik Yayınları, Aralık 2002, ss.221-222
[95] Kolchin, **a.g.e.**, ss.4-5

nitelikleri ve görünüş, köle tüccarlarınca kurbanlarının seçiminin daraltılmasında, değerli kriterler olarak kabul edilmektedir.[96]

Irk, tarih süresince, en kolay farklılık gösteren tanımlama öğesi olması nedeniyle köleleliğin açıklanmasında artan bir öneme sahip olmuştur. Siyahların özgürlük için uygun olmadıkları varsayımı da özgürlük ve eşitlik çağında köleliğin savunulmasında önem kazanmıştır. Siyahların beyazlar karşısında doğuştan daha aşağı mevkide oldukları tartışmaları sonraki dönemlere kadar dayandırılmamışsa da, yeni bir ırkçılık, ihtilaller çağı cumhuriyetinin ironik yan ürünlerinden biri olmuştur.[97] Bu ironinin hüküm sürdüğü Amerika'nın kurucuları, bu 'özgürlükler ülkesinin' neden sadece beyazlara mahsus olduğunu açıklayabilmek için ahlaki, siyasi ve dille ilgili birçok gerçeği saptırmak zorundaydılar. Çünkü o dönemde Kuzey Amerika'daki birçok insan için kölelik para demekti. Ekonomik nedenlerle aldıkları kararlarını ahlaken de temize çıkartmak için, yasal ve politik mazeretler uydurmaya başladılar.[98] Daha önce sözü geçen zeka ve davranış testlerinin ve araştırmalarının öne sürülerek bilimin alet edilmesi de bu mazeret arayışlarının bir sonucudur. Irkların belirlenmesinde, isimlendirilmesinde ve sıralanmasında izlenen yöntemler ve yaklaşımların neticesinde antropoloji açısından durum çok belirgin biçimde köle tacirlerinin çıkarları doğrultusunda gelişmişti ve sonunda Fransız antropoloğu Topinard, Amerikalı meslekdaşlarının antropolojiyi köle tacirlerinin çıkarlarına araç ettiğini söylemiştir.[99]

Irksal ayrım sadece köleleştirmeyi kolaylaştırmakla kalmıyor kölelerin kölelikten kurtulmayı engellemelerinde de kriter olarak kullanılıyordu. Kolchin'in aktardığı tarihsel bilgilere göre 1600 ve 1700'lü yıllarda esaret zinciri ile yaşamaya mecbur bırakılan köleler ve hizmetçiler benzer bir yazgıya sahiplerdi. Her ikisi de kaçtıkları zaman yakalandıkları taktirde bu çabalarından dolayı kırbaçla cezalandırılma, bedensel sakatlanma ve hizmetçiler için esaretlerinin uzatılması gibi çeşitli cezalara maruz

[96] Kevin Bales, **Understanding Global Slavery (A Reader)**, London: University of California Press, 2005, s.142
[97] Kolchin, **a.g.e.**, ss.90-91
[98] Bales, **Yeni Kölelik**, ss.16-17
[99] Yasa, **a.g.e.**, ss.40-41

kalıyorlardı. Fakat renklerinden dolayı, köleler için kurtulmak, hizmetçiler için olduğundan çok daha zordu. Tescillenmeleri ve bağlı kılınmaları için yapılanlara rağmen hizmetçiler özgürlüklerini sıklıkla beyan edip resmileştirebiliyorlardı. Siyahlar ise aksini gösteremedikleri sürece köle olarak kabul ediliyorlardı ve gayriresmi hareketlere daha zor cesaret edebiliyorlardı.[100]

Bales, köleliği en temel ve basit şekliyle tanımlamayı tercih ettiğini belirterek şöyle yazmıştır: ‘‘Bir insanın şiddet yada onun tehdidi altında kontrol edildiği, hiç bir şey ödenmediği ve ekonomik olarak sömürüldüğü bir sosyal ve ekonomik ilişkidir.’’ Köleliğin uluslar arası anlaşmalarda ilk tanımlanışı ‘1926 Kölelik, Esaret, Zorla Çalışma ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvedilmesine Dair Anlaşma’ ile olmuştur ve tanım Birleşmiş Milletler tarafından yapılmıştır. Bu anlaşma yine Birleşmiş Milletler tarafından 1922 de kurulmuş olan Geçici Komisyon tarafından verilen tavsiyeler doğrultusunda uyarlanarak hazırlanmıştır. 1.bölüm köleliği tanımlamak üzere düzenlenmiş olup tanım şöyle yapılmıştır: ‘Üzerinde, mülkiyet hakkına bağlı olan salahiyetlerin herhangi birilerinin veya hepsinin uygulanabildiği kişilerin statüsü yada şartlarıdır.’ 1926 Köleliğe Dair Anlaşma, aynı zamanda her türlü köle ticaretini de yasaklamıştır. Köle ticareti ise şöyle tanımlanmıştır: ‘Bir insanı köle yapmak amaçlı onu yakalama, satın alma veya satma kapsamında bütün faaliyetler; satma veya değiştirme amacıyla satın alınan bir kölenin satılması veya değiştirilmesi kapsamında bütün faaliyetler ve özellikle köle ticareti ve nakli ile ilgili bütün faaliyetleri içerir.[101]

Hem Marksist hem de Neoklasik perspektifte, üretimin kapitalist biçiminin gelişme sürecinin bir liberalizasyon(serbestleşme) süreci olduğu; bu sürecin ise toprak parçası ya da işveren hatta köle sahibi tarafından üstlenildiği kabul edilir. Kapitalist biçim söz konusu olduğunda normalde bir işçi emeğini bir mal gibi satmakta özgür iken ve politik dönüşümler genelde bir işçi sınıfının yaratılması ve ücretler ile çalışma koşullarının iyileştirilmesi baskısını birarada bulundurmakta iken esaret altındaki insanlar emeklerini bir mal gibi satmakta özgür değildirle. Hatta sahipleri tarafından ekonomik olarak

[100] Kolchin, **a.g.e**., s.13
[101] Bales, Understanding Global Slavery (A Reader), ss.43-44,199

sömürüldükleri gibi şiddet tehdidi altında da yaşarlar. Köle işgücü, bazı durumlarda, gelişmekte olan dünyanın kırsal kesimlerinde işgücünün proleterleşmesini sağlayan politik dönüşümleri geciktirmek için de kullanılır. Bu ekonomik perspektife göre, köle işgücü emek maliyetini düşürmek, işgücünü daha azını kabul etme yönünde kontrol altına almak ya da ödeme yapılan işgücünün yerine geçirilmek üzere kullanılabilir. Bu noktada sermaye emek mobilitesini sınırlandırmada köle işgücünü kullanarak güç dengelerini tam anlamıyla değiştirebilir. Bu, köleleştirilen işçilerin ithalini ya da özgür işgücünün köleleştrilmiş işgücüne dönüştürülmesini içerebilir. Özgür bir işçi işgücü piyasasına istediği zaman girip çıkabilirken bir köle bunu yapamaz, üstelik esaretinin sabit, dönemsel ya da belirsiz bir süre için geçerli olması durumu değiştirmez.[102] Bales'dan alıntı yapılan yukarıdaki işgücü piyasasında köleliğin kullanımı ile ilgili tüm çıkarımlar sadece geçmişte yaşanmış ve sonra lağvedilmiş olan ABD'deki köleliği değil bugünü de kapsamaktadır. Bales yaptığı araştırmalarla, detaylarını daha sonra vereceğimiz, köleliğin bugün pek çok ülkede eskisine oranla bazı değişikliklerle sürdürülmekte olduğuna dair kanıtlar elde etmiş ve bunları yayınlamıştır. Sonuçta değişmeyen 'köle ekonomisinin' ekonomiye olan katkısıdır. Üstelik bugün sağlanan kar, daha sonra inceleyeceğimiz üzere, geçmişte olduğundan çok daha yüksektir.

Köleliğin ekonomik sistemde konumlandırılışı ile ilgili karşımıza çıkan en net kavram, 'rekabet' olmuştur. Her ne kadar köleliğin insanlık tarihi kadar eski olup yerleşik düzene geçmeyle paralel bir gelişim gösterdiği söylenmişse de, tüm dünyanın hem ilgisini hem de dikkatini çeken bir kavram haline gelişi özellikle Amerika'nın ekonomik inşaasında köle ekonomisini kullanması ile olmuştur. Sonrasında Avrupa'nın kolonileştirme süreçlerinde Amerika, en azından işgücü sağlama sistemi ile bir model oluşturmuştur.

Amerika'daki işgücü sağlama sistemine benzer bir sistem Avrupa için de söz konusuydu. Beyaz bir işgücünün alternatifi çeşitli şekillerde sağlanabiliyordu. Avrupalıların diğer bir Avrupalıyı altlarında çalıştırmak üzere seçmelerinin basit

[102] **A.e.**, ss.54-55

nedenleri; davranış, dil ve din gibi nedenlerdi. Fakat bunun için Avrupa'dan bağımsız göçmenleri yükselebilme vaadiyle ya da sözleşmeli olarak sağlamak zorundaydılar. Bu şartlar onları zorlamaya ve problem yaratmaya başlayınca Afrikalı siyah işçilere yöneldiler. Böylece Kuzey Karolina'nın tarihi beyaz pirincin ucuz siyah işgücü tarafından üretimine tanıklık etmiş oldu.[103]

Bu açıdan ekonomik bir sistem olarak bakıldığında kölelik, özellikle de, kölelerin çiftliklerde kullanılması, iş gücünün kontrol edilmesinin bir aracıydı. Birçok Avrupalı koloni yerleşiminde işgücü özetle, 18.yüzyıldaki buğday ve pamuk üretiminde olduğu gibi, çok fazla işçi gerektiren her türlü üretim faaliyetinde kullanılacak malzeme demekti. Örneğin; Amerika'da bazı yerliler köleleştirilmişse de bu işgücü ihtiyacına cevap veremedi ve 17. yüzyılın başlarında Amerika'ya ilk Afrikalıların gelmeye başlamasının ardından, ''Afrikalı İşgücü=Köle'' ve ''Avrupalı Beyaz=Özgür'' denkleminin kurulması yıllar aldı. Sosyal bir sistem olarak bakıldığında ırksallaştırılmış kölelik, Afrikalılarla sınırlı olup bir ırksal üstünlük sistemiydi. Bu yüzden köleliğin kaldırılması uzun vadede köleliği haklı göstermek için değil, her sınıftan beyazları, Afrikalılarla rekabete karşı korumak için tasarlanmış yeni bir ırksallaştırılmış düzenin yaratılmasını zorunlu kıldı.[104] Amerika'da herkes köleliğin 1865'de sona erdiğine inanıyordu. Ancak Abraham Lincoln'un ünlü bildirgesinin ardından, özgürlüğüne kavuşmuş görünen köleleri ekonomik ve politik güçten mahrum bırakan yasalarla yeni bir zulüm yöntemi başlamıştı. Kötü barınma koşulları, ırklar arasındaki sağlıksal farklılıklar, farklı ırklardan çocukların birlikte okuduğu okullarda yaşanan sorunlar ve yasal sistemdeki ırkçılık; hepsi köleliğin kalıntılarıydı.[105] Bales'ın görüşlerine benzer olarak Fenton'da kölelik sonrası yaşanan ayrımcılığa değinmiştir. Ekonomi ve yönetimle ilgili kolonyel çıkarlar uğruna, etnik açıdan farklı olarak tanımlanan nüfuslar kölelik sonrası dönemde de kendini hissettirecek ayrımcılık geleneğinin temelini oluşturacak şekilde, koloni sistemi içinde ayrım gözetilerek birleştirilmişlerdir. Örneğin; bugünkü adı Malezya olan Malaya'da yaşayan Malaylar, Çinliler ve Hintiler örneğindeki durum

[103] Peter H. Wood, 'Black Labor-White Rice' **The Slavery Reader**, Edited by Ged Heuman and James Walvin, , London: Routledge, 2003, ss.226-227
[104] Fenton, **a.g.e**., s.62
[105] Bales, **Yeni Kölelik**, s.13

bu sistemlerde yer alan gruplardır. Kolonici ülkelerde kendilerini uygarlığın hamili olarak gören ulus-devletlerin mirası ve 'kaybolan imparatorluğun' nostaljisi ve pişmanlığı içinde kolonyel bir zihniyet hala varlığını sürdürmektedir. Ancak Fenton bu görüşlerine kitabının daha sonraki bölümlerinde 'ırkçılık köleliğin inşasında ya da amacında temel bir etken olmamasına karşın savunusunda oldukça önemli bir rol oynadığı kabul edilen bir gerçektir' açıklamasıyla ek bir açılım daha getirmiş ve 'ırk'ın, köleliğin savunusunun yegane ya da başlıca zemini olmadığının da unutulmaması gerektiğini eklemiştir. Bu 'tuhaf kurum' ekonomik bir gereklilik olarak; işçiler açısından İngiltere'nin kasvetli şehirlerinde kapitalist üretimden daha karlı bir şey olarak ve mülkiyetin, büyük mülkü olan sınıfların imtiyazlarının sağlama alınmasının ve kaçınılmaz bir biçimde eşitsiz olan bir dünyanın örneği olarak savunulmuştu.[106]

Kölelik sonrası azınlıklar, eskiden Yeni Dünyada köleliştirilmiş insanların 'siyah' (Afrikalı) torunlarıdır, en klasik örneği ise siyah veya Afrikalı Amerikalılardır. Her ne kadar bazı durumlarda, özellikle Guyana ve Trinidad örneklerinde ve çok daha karmaşık olan (karma ırklı nüfuslar) Mauritius örneğinde bu grupların sosyal, kültürel ve siyasi statüleri birbirini izleyen işgücü ithalatlarının akabinde oluşan diasporik Hintli toplulukları ile birlikte masaya yatırılıp tartışılsa da ABD, Küba ve Brezilyanın dışında yani özellikle siyah Karayipli toplumlarda bu gruplar gerçekte sayısal azınlıkları oluşturmazlar. Köleler arasında dayanışma ihtimalini en aza indirmek için etnik grupları harmanlamak köle tüccarları arasında uygulanan çok yaygın bir yöntemdi. Bu 'Harmanlama' işleminin daha az olduğu yerlerde köle ayaklanmalarının ve firar olaylarının daha yaygın olduğu idda edilmiştir. 19. yüzyılın başlarından itibaren kölelik, Britanya hakimiyetindeki Karayiplerde, ABD'de ve Brezilya'da kaldırıldı ancak köle olan nüfusun çoğunluğu ekonomik açıdan hep dezavantajlı konumda oldular ve siyasal temsilleri yetersiz oldu. Son yirmi yıl içersinde 'ırksal' bir terim olan siyahtan, ulusal bir terim olan 'Afrikalı'ya doğru genel bir kayış olmuşsa da, bugün 'Afrikalı-Amerikalılar' ve 'Afro-Brezilyalılar' gibi etno-ulusal etiketlere de rastlanmaktadır.[107]

[106] Fenton, **a.g.e.**, ss.63-64
[107] **A.e.,** ss.45,58-59; 109-110

Daha da önemlisi ya da kötü olanı, köleliği gönül rahatlığıyla geçmişe mal etmemizin imkansız oluşudur. Kölelik bugün dünyanın her yanında; Fransa, ABD gibi gelişmiş ülkelerde bile varlığını sürdürüyor. Pakistan'daki köleler şu an ayağınızda olan ayakkabıları yapmış, üzerine bastığınız kilimi dokumuş olabilirler; sırtınızdaki tişört Hindistan'da dikilmiş, parmağınızdaki yüzük bir köle tarafından cilalanmış olabilir. Ortak özellikleri, yaptıkları iş karşılığında onlara hiçbir şey ödenmemiş olmasıdır. Kölelik dolaylı yollardan da giriyor hayatımıza. Seyrettiğiniz televizyonun üretildiği farbrikanın tuğlalarını onlar yapmış, perde diye astığınız o güzel kumaşı elleriyle ören kadının karnını doyuran pirinci onlar yetiştirmiş olabilir. Yatırım föyünüz, özel emeklilik ortak yatırım fonunuz gelişmekte olan ülkelerde köle emeği sömüren şirketlerin hisse senetleriyle besleniyor olabilir, çünkü köleler maliyetleri düşürünce yatırımlarınızın değeri artmış oluyor. Brezilya'da köleler çim biçme makinenizin bıçağını, arabanızın amortisörü olacak çeliği tava getiren kömürü üretmiş olabilirler.[108] Bales'ın günümüze dair yaptığı bu saptamalarla karşılaşınca, tozlu raflardan köleliği okumak ne kadar sıradan, kolay geliyor insana... Köleliği tarihin eski bir sayfası olarak anlamaya çalışmak yeterince şaşırtıcıyken, canlı olduğunu; aramızda yaşadığını düşünmek gerçekten insanı ürperten bir durum. Ayrıca köle ekonomisinin gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki farkları arttırdığı ve az gelişmişliği bir sistem haline gelen ve gerekçeleri ile meşru bir zemin yaratan ırkçılığın kendilerine yarattığı kısır döngünün içinde az gelişmişliği kader olarak kabul etmek durumunda kalan ülkeler, bugün kendi içlerinde köle ekonomisine bağımlı olmaktadırlar. Belki çalışmaktan ya da ekonomide birikim yapmaktan tek anladıkları, öğrendikleri bu olduğu için; belki halkları önceki dönemlerin mirası olan eğitim çemberi dışında kalma durumundan dolayı bilinçsiz, eğitimsiz oldukları ve başka bir şanslarının olabileceğini bilmedikleri için... Sonuçta köle ekonomisi bugün de işlemeye devam ediyor.

Yeni ve eski kölelik düzenleri arasındaki farklara gelince, Bales bu farkları şöyle özetlemektedir: ''Yeni kölelik düzeninde ırk, etnik köken, din vb. kriterler önemsiz ve güçsüz, saf, yoksul olmak asıl kriterler dense bile kimi ülkelerde köleler ile sahipleri

[108] Bales, **Yeni Kölelik**, ss.9-10

arasında etnik yada dinsel farklılıklar olduğu da bir gerçek. Örneğin Pakistan'da köle olarak çalıştırılan tuğla işçilerinin bir çoğu Hristiyan, sahipleri ise müslümandır. Moritanya'da bir zamanların ırkçı kölelik düzeni hala inatla varlığını sürdürüyor; burada zenci kölelerin sahipleri Araplar sözcüğü ile ırk sözcüğü; kesinlikle aradaki ayrımı belirleyen anahtar sözcüklerdi.''[109]

Köleliğe dair açıklamalara yine Bales'den aktarılan yeni ve eski kölelelik karşılaştırmasını gösteren bir tablo ile şimdilik son verilecek ancak uluslararası iş bölümü ile çevre ve merkez işgücü konularına değinilirken konuyla ilgili ilave açıklamalara yer verilecektir. Öncelikle, aşağıdaki maddelere bir açılım getirmesi adına, özellikle yasal mülkiyet ile bağlantılı olarak yaşanan bir soruna değinebiliriz; 19. yüzyıl kölelik karşıtları yasal köleliği sona erdirmeye uğraşıyorlardı; mücadelelerini kazandılar, oysa bugün durdurulması gereken yasal kanıtlardan yoksun olunması ve tüm kanıtların, detayların ört bas edilmesi nedeniyle gayri meşru köleliktir.[110]

Tablo II: Eski ve Yeni Köleliğin Karşılaştırılması

ESKİ KÖLELİK	YENİ KÖLELİK
Yasal mülkiyet esastır	Yasal mülkiyetten kaçınılır
Yüksek bedeller ödenir	Çok düşük bedeller ödenir
Karlar düşüktür	Karlar çok yüksektir
Potansiyel köle kıtlığı var	Potansiyel Köle fazlası vardır
İlişki uzun döneme yayılır	İlişki kısa bir dönem için kurulur
Köleler süreklidir	Köleler kullanılıp atılır
Etnik farklılıklar önemlidir	Etnik farklılıkların hiç bir önemi yoktur.

Kaynak: Kevin Bales, Yeni Kölelik, ss.22;285

[109] A.e., ss.17-18
[110] A.e., ss.22;285

1.4.6. Irkçılık, Etnisite ve Yabancı Düşmanlığı

Yabancı düşmanlığı, özellikle kültürmerkezcilikten kaynaklanan bir anlayıştır ve bu anlayışta yabancıların kültürlerinden, gelenek ve göreneklerinden nefret etme temel davranıştır. Bu davranışa sahip insanlar arasında ırkçı duygular vardır fakat henüz bilince çıkarıldığı söylenemez. Bu aşamada ırkçılığın tüm alt yapısı hazır durumda hatta halkın kimi sorunlara yaklaşımı ırkçılıktan farklı değildir; ancak bu aşamada sistemli bir ideolojinin etkisinden söz edilemez.[111]

Kölelik sonrasındaki süreçte, Batılılar tarafından siyahların diğer insanlarla eşit olduğu, kendilerini yönetebilmelerinin mümkün olduğu, bağımsız olmalarının gereği uzun süre kabul edilemedi. Bununla ilgili hem Amerika, hem de İngiliz yönetimlerinin hazırlattıkları çalışmalar Afrikalıların doğal olarak ırki ve karakteristik özelliklerinden dolayı beyaz Avrupalı yöneticilerinin rehberliği ve hamiliği olmadan hayatlarını sürdürmelerinin mümkün olmadığı yönündedir. Ancak yükselmekte olan milliyetçilik hareketine karşı bunu yok saymak yerine kontrol edebilmenin çabaları da gözlenmektedir.[112] Bugün yine de, İngiltere'deki bir 'siyah'ın ya da Fransa'daki bir 'Bevr'ün (Fransa'nın çoğunlukla ikinci kuşak yabancılarına, özellikle de Kuzey Afrikalılara verilen ad), zaten içinde yaşamakta olduğu toplumla 'bütünleşmesi' için gerekli olan asimilasyonun (kaldı ki bu toplum her zaman onun yüzeysel, kusurlu, yapmacık olduğundan kuşkulanacaktır) bir ilerleme, özgürleşme ve hakların tanınması gibi gösterildiği gerçeğini, bütün kültürlerin saygın olduğunu öne süren hiçbir kuramsal söylem değiştiremez.[113]

Küreselleşmenin yoğunluğu ve baş döndürücü hızı, ortaya bir belirsizlik düzeni çıkartmaktadır. Bu belirsizlik sonucu mevcut sosyal hayat ve kimlik tanımlamaları anlam yitirmekte ve de yeniden tanımlanma ihtiyacı göstermektedir. Dünyanın artan nüfusu ile birlikte yoğun bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalması, çeşitli milletlere ve

[111] Taş, **a.g.e.**, s.74
[112] Atasoy, **a.g.e.**, s.233
[113] Balibar, **'Bir ''Yeni Irkçılık' Var mı?'**, ss.35-36

devletlere mensup insanların yer değiştirmeleri ve farklı insanlarla ilişki içine girmeleri belirsizlik ortamlarının çoğalmasına yol açmaktadır. Bu ise yaşanan sıkıntıları çatışma, kültürel uyumsuzluk, dışlanmışlık, aşağılanmışlık, saldırganlık, terör ve şiddet boyutlarına taşıyabilmektedir.[114] Bu davranışın hedef kitlesi özellikle siyahlar ve göçmenler olmaktadır. Bu anlayışa sahip kişilere göre yaşanan ulusal problemler göçmenlerin getirdikleri sorunlarla ya da geldikleri ülkelerde yarattıkları sorunlarla ilgili olmaktadır, onların gelişinin durdurulması ya da kontrol altına alınması yaşanan sosyo-ekonomik sorunların çözümlenişinde en büyük adım olacaktır.

İşşizlikten dolayı Avrupalılar Üçüncü Dünyadan göçün hemen durdurulmasını istiyorlar. Fakat bu Avrupa'nın yabancı işgücüne hiç ihtiyacı kalmadığı anlamına gelmiyor. Yüksek teknolojinin girmediği üretim birimlerinde ve genelde toplumsal üretim maliyetini düşürmede ucuz yabancı işgücü hala tercih edilir bir seçenek olarak duruyor. Çünkü kirli, tehlikeli ve yetenek istemeyen el işçiliği hala gerekli fakat bu işler eskisinden farklı olarak geçici, mevsimlik veya yarım günlüktür. Bu işlere Avrupalılar çoğunlukla ilgi göstermiyorlar ve ilgi gösteren 'underclass' (altsınıf) denilen kesimler ise toplumun üçte biri olup çoğunlukla ırkçılığa açıklar. Bu durum kamuoyuna yansıtılmadığı için, Avrupa'ya gelen yabancıların işsizliği arttırdıkları doğru olsa da bunun yerli halkın işini elinden aldıkları anlamına gelmediğini farkedemeyen Avrupa toplumu, toplumun işsiz veya iş güvencesi olmayan üçte birlik bir kesimini yabancı düşmanlığı ile dışlamaya yöneliyorlar. Çoğunlukla Avrupa ülkelerinin en geri kalmış bölgelerinde yaşayan yabancıların çeşitli nedenlerden dolayı sosyal güvenlik kuruluşlarını fazla kullanmaları da yabancılara nefretin ve ırkçılığı tahrik etmenin zeminini hazırlamaktadır. Yarınından güven duymayan Avrupalı çalışıp da vergi ödemeyen, birden fazla kuruluştan yardım alan yabancılar hakkında yayımlanan haberleri okuyunca sesini yükseltiyor ancak aynı kanunsuz faaliyeti yerli halktan binlercesinin yapması dikkat çekmiyor.[115]

[114] Atasoy, **a.g.e.**, s.301
[115] Taş, **a.g.e.**, ss.63-66

1.4.7. Sınıf Sistemleri ve Irk-Etnik Grup Ayrımcılığı ile Irk İlişkileri

Modern ırk kavramının bir ayrımcılık ve hor görme söyleminde yer alışı, insanlığı 'üst-insanlık' ve 'alt-insanlık' olarak bölüşüyle, başlangıçta ulusal ya da etnik bir gösterime değil, sınıfsal bir gösterime, daha doğrusu bir kast gösterimine sahip olduğunu birçok ırkçılık tarihçisi vurgulamıştır. Bu gösterimde toplumsal sınıf eşitsizliğini yaratılıştan gelen bir eşitsizlik olarak sunmak söz konusudur. Bu açıdan, ırk kavramının çifte kökeni olduğunu söylemek mümkün. Bir yanda aileden soylu olanların üstün bir 'ırk' olarak aristokratik temsili, diğer yanda ise aşağı 'ırk' muamelesine maruz kalan toplulukların kölelik yanlısı temsilleri söz konusudur. Aristokratik temsil de gerçekte egemenliği artık tehdit altında olan bir aristokrasinin siyasal ayrıcalıklarının meşruiyetini güvenceye almasını ve soyağacının kuşkulu sürekliliğini iyileştirmesini sağlamak amaçken, aşağı ırk temsilinde zaten her zaman tutsaklığa mahkum olan ve özerk bir uygarlık kurmaktan aciz topluluklara durumlarını haklı göstermek amaçtır. Bu da tarihin ırkçı temsillerinin baştan beri, sınıf mücadeleleriyle ilişkili olduklarını göstermektedir.[116]

Marksist dünya görüşüne göre etnik çatışma egemen sınıf tarafından oluşturulan yapay bir çatışmadır. İşçi sınıfı etnik çıkarların farklı olduğuna inandırılarak kendi içinde bölünmekte ve gerçek düşman ve konulardan (egemen sınıf ve sınıf mücadelesi) uzakta tutulmaktadır. İşgücü piyasası etnik gruplar arasında düzenlenip, bir veya daha fazla grup daha düşük ücretlerle çalıştırılarak kar maksimizasyonunu sağlamakta ve daha düşük ücretlerle çalışan gruplardan elde edilen artı ürün egemen sınıf tarafından kullanılmaktadır. Bu durumda söz konusu etnik kimliklerin kaybolması ancak işçi sınıfının ortak çıkarlarının farkına varıp uluslararası düzeyde birleşmek üzere eyleme geçmesi ile mümkün olabilir.[117]

Bir etnik grup, kültürü genellikle kendisininkinden farklı olmak üzere geniş bir toplumun içinde nüfusun belirgin bir kategorisidir. Bu tür bir grubun üyeleri ya da

[116] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.258-259
[117] Akıllı, **a.g.e**., s.55

kendisini üyesi hissedenler ya da üyesi olduğu düşünülenler ırkın, milliyetin veya kültürün ortak bağları ile birbirlerine bağlıdırlar. Sınıf sistemi, etnik farklılığın özel bir durumu olarak görülebilir. Irksal farklılıkların sınıflar arasında olup olmayacağı durumuna göre, bu sınıflar sıklıkla giyim ve gelenekler gibi konularda birbirlerinden kültürel olarak farklıdırlar. Bu ayrımların zayıf olduğu ya da hiç olmadığı durumlarda bile, sınıflar arasındaki sınırlar, dahili ya da harici birleşmenin kuralları tarafından sürdürülür. Bununla birlikte, sınıfi etnik grupların bir sistemi olarak kabul etsek bile, bu sistem, farklı gupların tümünün hiyerarşik bir sıralamada bütünleştirildiği bir sistemdir. Oysa ki etnik gruplar, mutlaka bir hiyerarşi içinde düzenlenmelidir diye bir kural yoktur ve her zaman bütün ve bölünmez bir sistemde bütünleştirilmezler.[118]

Yukarıda belirtilen farklılığa ek olarak bu iki sistemin aynı zeminde kullanılmasının sakıncaları olduğuna kanaat getiren Kuper de görüşlerini Güney Amerika'daki ırk ilişkilerinin sınıf olarak yorumlanışı örneğinden yola çıkarak şöyle aktarmıştır: ''Güney Amerika'daki ırk ilişkilerini sınıf olarak tanımlama dürtüsü ırksal ayrımcılığın adaletsizliğini mümkün olduğunca suçlama isteği olabilir. Terimi kullanan Amerikalı yazarlar için, sınıf sistemi demokratik değerlerin gerçek bir antitezi gibi gözükmüş olmalıdır. Irk ilişkilerini sınıf adlandırması altında analiz etme dürtüsü hissedilir biçimde Marksist teorik bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısı gerçekten vazgeçilmezdir, ancak ırksal çatışmanın sınıf mücadelesinin bir açıklaması olarak görülmesi yanlış yönlendirme olmaktadır.''[119]

Balibar ise sınıf çatışması ve ırkçılığı milliyetçilik bağlamında ele alarak, yerine kullanmak ya da yerini almaktan ziyade bu kavramlar arasında oluşan bir dönüşüme işaret eder ve farklılıkları ile birlikte ortak zeminlerine dikkat çeker. Balibar' a göre, ırkçılık ya da ona neden olan hareketin temelleri küçük burjuvaziye dayanmaz, aksine ırkçılığın gelişimi farklı maddi koşullardan bir 'küçük burjuva' kitlesi ortaya çıkartmıştır. Irkçılığın, bugün bilinen sınıf çatışmalarının yerini almasından ziyade bu

[118] Andre Beteille, ' Race, Castle and Ethnic Identity', **Race Science and Society**, Edited and Introduced by Leo Kuper, George Allen & Unwin, London and Paris: The Unesco Press, 1975, ss.223-224
[119] Leo Kuper (Editor), **Race Science and Society**, Edited and Introduced by Leo Kuper, George Allen & Unwin, London and Paris: The Unesco Press, 1975, ss.20-21

çatışmaların 'ırklaştırıcı' bir toplumsal ilişki tarafından dönüştürülmesi söz konusu olmuş, aynı zamanda sınıf mücadelesine getirilen milliyetçi alternatif de özellikle ırkçılık biçimini almıştır. Bu ise mücadelenin uzlaşmaz özelliğinin bir göstergesi sayılabilir. Ancak ırkçılıkla sınıf mücadelesi arasındaki ilişkinin tarihsel biçimlerinin heterojenliği aralarında herhangi bir basit 'dışavurum ya da ikame' ilişkisi tanımlamayı engeller. Bu heterojenlik antisemitizmin ucuz 'anti-kapitalizm' halini alış şeklinden, günümüzde göç kategorisinin ırksal izi ve sınıfsal kini birleştirme şekline kadar uzanır.[120]

Etnisitenin ve ırkçılığın, tarihsel akış içinde kolonyal ve post-kolonyal dönemle ilgili çerçeveler tarafından ve bunların da ötesine geçen etkenler aracığıyla hazırlanan bağlamlarda yeniden üretildiklerinin düşünülmesi gerekir. Aslında Avrupa'da ulus-devletinin oluşumunun tarihsel bağlamı en azından kısmen kolonyal koşullardan bağımsız bir ağırlık merkezine sahiptir. Miles'ın da iddia ettiği gibi günümüzde Avrupa'da yaşanan emek ve sermaye bağlamı, etnik kimliklerin ve ırksallaşmış politikaların gelişmesi için sürekli bir ortam sunmaktadır.[121] Bu bağlamda ırkçılık esas olarak, sınıfsal farklılıkları, koloniciliği ve emperyalizmi meşrulaştırmakta kullanılmıştır, diyebiliriz. Böylece mevcut durumların sonuçları 'kaçınılmaz' ve 'doğal'mış gibi gösterilerek ırkçılığa dayanan bir savunma modeli kullanılmıştır. Çok farklı hedefler için kullanıldığından, ırkçılık başlı başına bir ideoloji olmaktan çok, değişik ideolojilerle eklemlendirilebilen bir akım niteliği kazanmıştır. Bu nedenle de kendi taleplerini meşrulaştırmakta ırkçı modelden yararlanan hemen tüm akımlarla ırkçılık aynı şey zannedilmiştir.[122] Bu doğrultuda ırkçılığın en çok karıştırıldığı kavram olan milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki bağ ise bir sapma sorunu ya da biçimsel bir benzerlik sorunu değil, bir tarihsel eklemlenme sorunudur. Kavranması gereken şey ırkçılığın özgül farklılığı ve milliyetçiliğe eklemlenirken ondan farklı olup onun için nasıl gerekli olduğudur.[123] Bu konu getirilen tüm açıklamalara karşın, ırkçılığın tartışma

[120] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.255-256
[121] Fenton, **a.g.e**., s.333
[122] Yasa, **a.g.e**., ss.125-126
[123] Balibar, Irkçılık ve Milliyetçilik, s.67

alanları arasında, üzerinde fikir birliğine varılmakta zorlanan başlıklardan biri olagelmiştir.

Fenton, modernitenin ortaya çıkışı ile birlikte geçerliliğini ya da uygulama alanını kaybettiği düşünülen kökene dayalı ayrımcılığın, neden bugün tekrar gündemde yer aldığına dair görüşlerle ilgili fenomenlere bir açıklık getirmiştir. Uyanış, eski şeklini alma ve yeniden doğuş olgularının tamamen aynı fenomenler olmadığını belirtir. Uyanış daha önceden bildiğimiz bir şeyin yeniden ortaya çıkması demektir; eski şeklini alma, aksi yönde oldukça fazla beklentiye rağmen bir şeyin asla fazla uzağa gitmediğini anlatır; yeniden doğuş, benzerlerine geçmişte rastlayabileceğimiz fakat bugün yeni güçle ve yeni şekillerde karşımıza bir kez daha çıkan şeyi ifade eder. Malezya, Britanya, ABD, Hawai bugün etnisite olarak gözlemlediğimiz şeyin, modern koşulların baskısı altında oluşup modern şeklini aldığını göstermektedir.[124]

Günümüze kadar ki tarihsel süreci içinde, ırk biliminin özellikle modernleşme sonrası insan hakları gibi konuların sivil toplum içinde yer bulmaya başlaması popülaritesini de kaybetmeye başlamasına ve şekil değiştirmek zounda kalmasına yol açmıştır. Ancak daha da ötesi, ırk biliminin direkt kendisi bilimsel çevrelerde Fenton'un yorumu ile güvenilirliğini yitirerek gözden düşmüştür ve Fenton bunun üç ana nedeni olduğunu belirtir: İlk olarak, var olduğu iddia edilen ırkların kendi içlerinde gösterdikleri çeşitlilikten daha fazla olduğunun anlaşılması sonucunda, her hangi bir sınıflandırma sisteminin kabul edilmesinin imkansız olduğu görülmüştür. İkinci olarak, sınıfsal farklılığın, ırksal olarak kalıtımla geldiği düşünülen diğer birçok farklılığı da açıklayabileceği şeklindeki önermenin yerini, tarihsel koşulların ve kültürel farklılığın, bu farklılıkları çok daha doyurucu bir şekilde açıkladığını savunan sosyolojik ve antropolojik yorum almıştır. Üçüncü olarak, 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ırksal farklılık biliminin, geçmişte insanlık onurunun ve aşağı ve de gereksiz görülen 'ırkların' yaşama hakkının hiçe sayılmasına hizmet ettiği tüm acımasızlığıyla gözler önüne serilmiştir.[125] Ancak bu sadece teorideki bir onaylamadır ve bugün de tartışılan bir konudur, diyebiliriz. Çünkü teoriyi söylemden ya da kağıt üzerindeki yasal

[124] Fenton, **a.g.e**., s.300
[125] **A.e.**., s.7

dayanaklarından, gerçekliğe aktardığımızda çok daha farklı bir durum ile karşılaşıyoruz ki bu farklı durum aslında alışılagelmiş durumun bizzat kendisi, onun sürdürüldüğünün bir tablosu olmaktadır. Fark sadece yayılım ya da uygulama alanının genişlemiş olması, kriter skalasını genişletmiş olması, diğer ayrımcılık kavramları ile olan sıcak ilişkileri, ayrıca politika yapıcılarca desteklenmesi nedeniyle gayri meşru yanlarının meşrulaştırılabilirliği ve de bunun duruma tepki gösteren azınlığın sonuç almasına engel oluşturan bir durum olmasıdır.

Bu savı doğrular şekilde, 1970'li yıllar göçmen karşıtlığı, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yükselişe geçtiği yıllar olarak gösterilmektedir. Avrupa Birliği ülkelerindeki vatandaşlarla yapılan kamuoyu yoklamaları kapsamlı alan araştırmaları, Avrupa Birliği ülkelerinde her geçen yıl ırkçılık ve yabancı düşmanlığının arttığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık göçmen gruplar, kendi içlerine daha fazla kapanmış; kentlerde gettolar; işgücü pazarlarında ise etnik gruplar arasında hükümetler tarafından desteklenen katmanlaşmalar oluşmuştur.[126]

Irkçılık ile ilgili tartışma konularından bir diğeri de yeni bir ırkçılığın olup olmadığı konusudur. Yeni-ırkçılık, 'sömürgelikten kurtuluş' çağına, eski sömürgelerle eski metropoller arasındaki nüfus hareketlerinin tersine çevrilişi, insanlığın tek bir siyasal alan içerisinde parçalanışı çağına ait bir ırkçılıktır. Göç karmaşığını merkez alan günümüz ırkçılığı ideolojik olarak, Fransa dışında, özellikle de Anglosakson ülkelerde çoktan beridir gelişmiş olan bir 'ırksız ırkçılık' çerçevesi içinde yer alır. Bu ırkçılık; baskın temanın biyolojik soyaçekim değil, kültürel farklılıkların anlaşılmazlığı olduğu; ilk bakışta bazı grup ya da halkların diğerlerine üstünlüğünü değil, 'sadece' sınırların kaldırılmasının sakıncasını, hayat tarzlarının ve geleneklerin bağdaşmazlığını savunan bir ırkçılık olmaktadır ve farklı-ırkçılık olarak adlandırılabilmektedir.[127] Buna göre, yeni ırkçılıkta ırklar yoktur, insan toplulukları ve kültürler vardır. Yeni kültürel ırkçılık, anti-semitik ırkçılık gibi, çevre koşullarının etkisiyle oluşan kültürel farklılık fikrine dayanır,

[126] Akıllı, **a.g.e.**, s.88
[127] Balibar, ''Bir 'Yeni Irkçılık'' Var mı?', s.30

daha geniş anlamıyla 'ayrımcı' ırkçılık özünde genelleşmiş veya modernleşmiş anti-semitizmdir.[128]

Özetle; ırkçılık bugünün kriz sonrası ya da sonucu problemlerinden biri olmakla birlikte aynı zamanda krize yol açmaktadır da. En önemlisi sınıflama kriteri olarak etnisite ile birlikte kullanılması sonucu işgücü piyasasında oluşan katmanlaşmalardır. Çünkü çalışabiliyor olmak ya da daha iyi koşullarda çalışabiliyor olmak, sağlanan gelir ile gelecek oluşturabilmek ve o gelecek ile çocuklarını bir üst basamağa çıkartabiliyor olmak... Bu doğal süreç ne var ki, ayrımcılık ile kesintiye uğruyor ve politikalarla desteklenince kitlelerce kabul görülüp benimseniyor ve hatta destek görüyor; ilkokul çağında bir çocuğun zenci ya da göçmen olması nedeniyle yaşıtlarınca dışlanmasına kadar varabiliyor. Daha iyi iş için anahtar konumda olan eğitim hakkı süreci de kesintiye uğratılmış oluyor; ortaya içinden çıkılamayan bir kısır döngü çıkmış oluyor. Her ikisinin de kendine özgü çağrışımları olmasına rağmen 'ırksal' ve 'etnik' terimlerinin işgal ettiği çok fazla ortak zemin vardır. Ancak 'etnik' teriminin aksine 'ırk' kelimesinin ve onunla bağlantılı fikirlerin, ırksallaşmış modern kölelelik, kolonyal hakimiyet ve siyasi-ekonomik baskı ile aralarında önemli bir tarihsel bağ vardır.[129] Bu nedenle iki terimin de net olarak algılanabilmesi ve ayırdedilebilmesi, hem onların hem de bugün kendilerine eşlik eden ya da zaman zaman yerlerini tutan kavramların tarihsel süreç içinde incelenmiş olmalarına, bağlıdır.

[128] Taş, **a.g.e**., s.52
[129] Fenton, **a.g.e.**, s.85

2. BÖLÜM

KAPİTALİZM, KÜRESELLEŞME, KÜRESEL İŞGÜCÜ VE IRKÇILIK İLE ETNİSİTE OLGULARI

Sınıf çatışması ve ırk çatışmaları hakkında gündemdeki tartışmalardan söz ettik ki tüm bu tartışmaların işgücü piyasalarındaki, özellikle de uluslararası piyasalardaki karşılığını merkez-çevre işgücü oluşumunu ve onun bugünkü yankılarını inceleyeceğimiz bölümde daha net görebilme şansımız olacaktır. Karşımıza çıkacak olan gerçek belki tüm bu sınıflamaların neticesinde sınıf çatışmalarının ve parçalı işgücü piyasalarının oluşmuş olduğu olacak, belki de aksine söz konusu sınıflamaların, renk ya da kültür ayrımcılığının gerçekte sınıf çatışmalarından ya da işgücünün parçalı yapısından besleniyor olduğu, olacak. Bu iki olasılığın birarada bulunma ihtimali söz konusu olabilir mi? Yani sistem kendi kendini mevcut yapı ile hem besliyor, hem de kendine besin kaynağı yaratıyor; bu yapıyı bizzat şekilleniriyor da olabilir mi? İşte bu soruların yanıtlarını arıyor olacağız.

2.1. KAPİTALİZM VE SERMAYENİN ULUSLARARASI DOLAŞIMI SÜRECİNE BAĞLI OLUŞAN ULUSLARARASI İŞGÜCÜ PİYASASI

2.1.1. Tarihsel Süreçte Kapitalizm Öncesi İşgücü Piyasaları

İşgücü piyasalarının tarihsel sürecinde konumuz açısından en önemli oluşum işgücünün bölünmesine yönelik süreçler olmaktadır. Çünkü bugün gerek ulusal işgücü piyasalarında gerekse uluslararası bölgesel ya da dünya ölçeğinde algılanabilecek işgücü piyasalarında kendilerine özgü farklılıklar göstermekle birlikte tüm piyasaların ortak

özelliği bölünmeye göre şekillendiriliyor olmasıdır ve daima çok ya da alt katmanlı mutlaka bir hiyerarşi söz konusu olmaktadır. Bu bölünme kapitalizm ile mi şekillenmiştir, yoksa daha öncesine dayanan bir süreçler bütünü müdür? Cevabı aramaya çok sayıda işçinin birleşmeye başladığı, işçilerin çoğul bir grubu temsil ettikleri manifaktür dönem ile başlayabiliriz.

Manüfaktür Dönemde, çok sayıda işçinin birleşmesi sonucu 'kollektif işçi' kavramı ortaya çıkmıştır ve kollektif işçi bu dönemin özgün makinesi olarak görülmüştür. Üretim sırasında yapılan işlemlerin kiminde güç, kiminde beceri, kiminde ise dikkat daha fazla gerekli olunca ve tek bir bireyin tüm bu niteliklere aynı anda, gerekli ölçüde sahip olması olanaksız olunca işçiler ağır basan niteliklerine göre bölünmüşler, sınıflandırılmışlar ve gruplandırılmışlardır. Yapılan ayıklama neticesinde hiçbir beceri gerektirmediğine kanaat getirilen işler ise vasıfsız işçiler denilen bir sınıfı da beraberinde ortaya çıkarmış ve kendi içinde katılaşarak süreklilik kazanmıştır.[130] İşbölümüne dayanan el-birliği tipik şeklini manifaktür dönemde kazanarak bu dönem boyunca kapitalist üretim süreci içideki egemen karakteristik şekline ulaşmıştır. Sözü edilen süreç ise 16. yüzyıl ortalarından 18. yüzyıl ortalarına kadar uzanır.[131]

Taylorizm ile emek süreci tamamıyla sermayenin denetimi altına girmiştir. Kafa emeği ve kol emeği arasında çok keskin bir sosyal ayrışma ortaya çıkmış; bu ayrışma ise işçilerin büyük bölümünün vasıfsızlaşmasına neden olmuştur. Bu oluşum süre baskısı ve rutinlik sonucu olarak özellikle sözü edilen çoğunluk için psikolojik ve fizyolojik yükler doğurmuştur.[132] İşçinin çok dar bir alanda uzmanlaşmasını, böylece işin geneli içinde beceriksizleşmesini ve anlamsızlaşmasını, iş amaçlarının parçalanmasını hedefleyen bu yönetim anlayışı, parçalanmış iş amaçları ile derinleştirilmiş iş bölümüne uyum sağlayacak makinelerin ve makine donanımlarının geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Çünkü hedefi işçiyi üretimde önemsizleştirmek olan Taylorizm makineler olmadan bunu

[130] Şule Necef, **Yeni Üretim Organizasyonları ve Emeğin Değişen Konumu** (Doktora tezi), Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza Okur, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, 1994, ss.11-12
[131] Karl Marx, **Capital**, London: Penguin Books, 1990, s.455
[132] Necef, **a.g.e.**, s.28

yapamazdı. (Maliyet unsuru bu hedefte etkendir.) Bu anlamda Taylorist yaklaşım teknolojinin gelişiminde etkili olmuştur ve teknolojik gelişim de Taylorist yönetimi olanaklı kılmıştır.[133] Bu süreci, işgücünün bölünmesini uluslararası üretim ölçeklerinde kullanmaya kadar varacak ve seri üretim gereksinimi ile şekillenecek olan fordizm süreci daha da belirginleştirecektir.

Kol emeğinin kurumsal ırçılaştırılması olarak adlandırılması gereken kol emeği ve emekçisine duyulan küçümsemenin köleci Yunan'ın felsefi elitleri tarafından ifade edilme şekliyle, Taylor'un 1909'da bazı bireylerin zeka, akıl, karar alma yeteneği değil, bedensel güç gerektiren tekrara dayalı pis ve yorucu görevlere doğal yatkınlıklarını tanımlama şekli arasında bu açıdan çok önemli fark yoktur. Ancak Sanayi Devrimi ve kapitalist ücretlilik tarzı burada bir yer değiştirmeye neden olur. Artık horgörü nesnesi olan ve karşılık olarak korkuyu besleyen şey, kayıtsız şartsız kol emeği değildir, 'makinenin uzantısı' haline gelmiş olan mekanikleşmiş bedensel emektir. Bu emek, Sanayi Devrimi'nin yeni aşamalarıyla ortadan kalkmamış, birçok üretim sektöründe, hem 'modernleşmiş', 'zihinselleşmiş' biçimler altında hem de 'arkaik' biçimler altında varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Üstün ırkın 'insan tipi'nin idealleştirilmesine yol açarak modern ırkçılığın tüm varyantlarını belirleyen bedenin estetize edilmesi ve ırkçı kuramların tarihinde biyolojiye başvurulmasının gerçek anlamını bu değişim süreci açıklar.[134]

Fordizmin temel paradigmasını oluşturan büyük ölçekli seri üretimin maliyetlerde düşüş sağlaması; parça başına düşük maliyeti ve yüksek ücretleri mümkün kılmış, bu ise emek politikasının anlaşma zeminini oluşturan formül olarak ortaya çıkmıştır. Böylece de, 'Fordizm' adı altında, kapitalist toplumsal formasyon şekillenmiş, ekonomik politik bir sistem ortaya çıkmıştır. Bu sistemin sınırları işletme içinden uluslararası işbölümüne dek uzanmıştır.[135] Fordist emek süreci ve beraberinde refah devleti kapitalizm modelinin temelini oluşturmuştur. Fordizm, daha önce eşi görülmemiş bir kas ve zihin gücü

[133] İlker Belek, **Esnek Üretim Derin Sömürü**, İstanbul: NK Yayınları, 2004, s.16
[134] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.263-265
[135] Necef, **a.g.e.**, ss.42-43

kullanımı gerektiren yeni çalışma süreçlerini içerir. Bu anlamda Fordizm hem bir kapitalist üretim hem de tüketim tarzı olmuştur. Refah devleti ise eşzamanlı olarak toplumsal refahı yaygınlaştırma, bireylerin gücünü geliştirme, piyasa güçlerinin oyunu üzerinde kontrol sağlama ve bunun yanında insanları baskı altında tutma eğilimlerini hayata geçirmekteydi. Ancak zamanla küresel işsizliğin ortaya çıkışı onun bu işlevini köreltmeye başladı; zaten eşitliğin sağlanamamış olduğu Doğu ve Batı arasında var olan uçurum, Doğu'daki işçiler küreselleşmenin himayesi altındaki altındaki neoliberal esneklik anlayışının insafına bırakılınca daha da artmıştır.[136] Üretim ve tüketim global ölçekte yapılmaya, eşitsizlik, vasıf düzeyleri, işgücü seçimi ve eliminasyonu global ölçekte görülmeye başlayınca, önceki dönemlerde küçük ölçekte görülen işbölümü de, uluslararası boyuta taşınmıştır. Ancak söz konusu eşitsizlikler ve neticesinde oluşan vasıfsızlık merkez ve çevre ülkeler ayrımında belirleyici kriter olarak rol oynamıştır. Tüm bu gelişmeler, üretim sistemini bugünkü şekline taşıyarak eski ve yeniyi birarada içeren bir düzenin oluşumunu sağlamıştır.

Fordist emek süreci örgütlenmesi, işgücünü, tasarım – nitelikli işgücü – niteliksiz işgücü olarak ayırmaya imkan tanımıştır. Özellikle niteliksiz işgücünün ağırlık taşıdığı bazı üretim dallarında, tasarım ve nitelikli işgücü merkezde kalırken, niteliksiz işgücü başka bölgelere taşınarak uygulamada ucuz işgücü kullanılmıştır. Post-Fordist üretim sisteminin bu ayrışmaya olanak vermeyen bir yapıda olduğu vugulanmaktadır. Üretimin sistematik yapısının, hem işletme içerisinde hem de işletmenin yan sanayi ile kurduğu ilişkilerde, ayrışmayı değil, bütünleşmeyi öngördüğü belirtiliyor. Ancak diğer yandan mikro elektronik donanımlı tekniklerin kullanımı ile artık emekten tasarrufun olanaklı olduğu, böylece emek yoğun bölgelerin işbölümündeki paylarının azalacağı; değişik nitelikli işgücü ihtiyacının artması nedeniyle nitelikli işgücü açısından gelişmekte olan fakir ülkelerin, işbölümünde önemli bir avantajı kaybetmek durumunda kalabilecekleri de belirtilmektedir.[137] Bu düşüncede haklılık payı olmakla birlikte, eklenebilecek bir görüş, daha önce de belirtildiği gibi dünyadaki işgücünün merkez ve çevre işgücü olarak

[136] Ronaldo Munck, **Emeğin Yeni Dünyası-Küresel Mücadele, Küresel Dayanışma**, Çeviren: Mahmut Tekçe, İstanbul: Kitapevi, Ocak 2003, ss.47-55
[137] Necef, **a.g.e.**, ss.63-65

bölünmesi olgusu ve buna bağlı olarak sadece işgücü bazında değil ülkeler ve ülkelerin işgücü bazında da bir dağılım olacağı ve çevre işgücünün daima merkeze aktarılacak karı oluşturma işlevini gören grup olarak iş piyasası içinde kayda değer bir ağırlığa sahip olacağıdır. Üstelik merkez işgücüne has mesleklerin ve üretimin arttırılmasını çevre işgücünün daraltılması olarak yorumlamak da yanıltıcı olur. Çünkü söz konusu daralma bir transferin yansıması olup merkez işgücü yine merkez özelliğini korumakta, ucuz işgücü ise transfer sonucu, bu alandaki işleri yerine getirmeye başlamaktadır. Kolonicilik ve kölelik ise bu sistemin geçmişteki uzantıları olup bugün sistem göçmen işgücünü ve azınlıkları işaret etmektedir. Bu grupların ortak özellikleri daha vasıfsız ve güvencesiz işlerde, daha çok çalışarak daha az kazanmaları ama bir şekilde ekonominin çarkının dönmesine katkıda bulunuyor olmalarıdır ki; göçmenler başlığı altında daha sonra da görüleceği gibi hem bu nedenle tercih edilebilmekteler hem de bu amaçla onlar için hazırlanmış olan sektörlere yerleştirilebilmektedirler. Tüm bunlar kapitalizm ve uluslararasılaşma süreçlerinin özellikleri olarak gösterilebilir.

2.1.2. Kapitalizm ve Uluslarasılaşma Süreci

Kapitalist sistem tüm dünya ekonomilerinin güçlükle karşılayabildiği ancak bunu yapabilen ekonomilerin diğerleri ile aralarındaki farkı açabildikleri bir süreç başlatmıştı. Tüm ekonomilerde, özellikle kriz dönemlerinde etkileri göz ardı edilemeyecek iki grup olan kadın ve göçmen işçilerin, özellikle de savaş sonrasında sayılarının ve desteklerinin azaldığı gözlemlenmiştir. Ancak TUC'nin bir yayınında aktarılan araştırma sonuçları şunları göstermektedir: İngiltere'de kadın çalışanların oranı savaş sonrası düşmüş olsa da 1948 yılından itibaren ilerleme kaydederek üçte birlik dilimlerini 1964 yılında işgücünün %36'sı olacak şekilde yükseltebildikleri görülmüş ve etnik gruplardaki değişimlerin 1950'lerde etkilerinin çalışan sınıf içinde ufak kaldığı ve 1951 'de sadece 150.000 civarında siyah ve Asyalı göçmenin işgücüne dahil oldukları tespit edilmiştir.[138] Yerel ekonomileri sırtlanmada yerel işgücünün yanısıra göçmen işgücü de değişkenlik

[138] Alan Campbell, Nina Fishman, John McIlroy; ' The Post-war compromise: Mapping Industrial Politics, 1945-64', **British Trade Unions and Industrial Politics (The Post-war Compromise, 1945-64)**, Edited by Alan Campbell, Nina Fishman, John McIlroy, Studies in Labour History, Aldershot, England & Brookfield USA: Ashgate Publishing, 1999, ss.71-75

gösteren sayıda bir rol üstlenmiştir. Bu değişkenlik ise sadece sayıda değil, koşullarda da olmaktadır. Göçmen Politikaları ya da kadın işgücüne yönelik belirlenen ve uygulanan tüm politikalar etkili olmaktadır. Bu politikaları sadece siyasi bağlamda düşünmek ise hata olur. Çünkü söz konusu politikaların birbiri ile bağlantılı siyasi, ekonomik ve sosyal boyutları olmakta üstelik bu boyutlar hem ulusal hem de uluslararası ölçekte etkili ve belirleyici olabilmektedir.

Kapitalizmin ihtiyacı, kapitalistlerin de istediği, hem yarar elde edebilen, hem de zarara uğranılabilen pazarlardır; uygun bir karışım içinde rekabet ile tekelin yan yana yer aldığı bir ekonomidir. Kapitalistler, bugünlerde rekabetten çok tekeli istiyorlar ve sermayeyi kar yoluyla değil daha çok rant yoluyla biriktirmeye çalışıyorlar. Rantı, dar iktisadi terimlerle ifade ederek tanımlarsak, mülk sahibi tarafından yaratıldığı ya da onun kendi çalışmasının (hatta bir girişimci olarak çalışmasının) sonucu olduğu iddia edilemeyecek, somut bir mekansal-zamansal gerçekliğin kontrolünden çıkan gelirdir. Örneğin, 18.yüzyıl Fransası'nın belgelerine bakacak olursak, rantiyelerin 'gelirleriyle soylular gibi yaşayan burjuvalar' olarak, yani işten ya da bir iş sahibi olmaktan kaçınanlar olarak tanımlandığını görürüz.[139]

Marksist gelenek, sınıfları üretim ilişkilerine bağlı olarak açıklar ve kapitalist biçimin iki sınıfa ağırlık verdiğini iddia eder, bunlar burjuvazi ve çalışan sınıftır. Wright ise sınıf ilişkilerinin üç süreçte anlaşılabileceğini öne sürer; emek gücünün kontrolü, üretimin fiziksel vasıtalarının kontrolü ve yatırım ile kaynakların kontrolü. Kapitalist sınıf ise bu süreçlerin üçünü birden kontrol eder ki bu sırada çalışan sınıf emek gücünü bir ücret karşılığı satmakla meşkul olduğu için aslında yatırım ve üretimin vasıtaları üzerinde kontrole gereksinim duyulmaksızın yer alabilmektedir.[140]

Yakın geçmişte sermayenin, üretimin ve işgücü dolaşımının uluslararası ölçekte gerçekleştirilmeye başlaması ile birlikte, tarihsel sürece 'küreselleşme' olarak

[139] Wallerstein, '11.Yüzyıldan 21.Yüzyıla Kavram ve Gerçeklik Olarak Burjiva(zi)', ss.182-187
[140] Annie Phizcaklea and Robert Miles, **Labour and Racism**, London & Boston USA: Published by Routhledge & Kegan Paul Ltd, 1980, ss.4-6

adlandırılan bir yeni süreç daha eklendi ki aslında bu sürecin tam olarak yeni olup olmadığı da hala tartışılan bir konudur. Çünkü süreç artık insanlığı yeni bir boyuta taşıdığının sinyallerini vermekte ancak içinde eskiye ait pek çok unsuru da barındırmaktadır. Hatta bazılarını eskisine oranla daha fazla kullanmaktadır; ekonomi ve üretimde, fordist üretim ve onun işçileri gibi. Çevre ülkeler ve onların işçileri bunun bir göstergesi iken değişikliği gerçek anlamda yaşayan 'merkez' olarak adlandırılan iş ve işgücü piyasaları ile bunlarla ilintili olan ekonomilerdir.

İlk olarak 1960'larda ortaya çıkan küreselleşme kavramı, 1980'lerde sıkça kullanılmaya başlanmış ve 1990'lara gelindiğinde, bilim adamlarının önemini kabul ettiği, hakkında yoğun çalışmalar yapılan, yaşadığımız çağı ve dünyayı anlamakta kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Küresellik bugün bir referans çerçevesi olmuştur. Ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre, spordan medyaya kadar hemen hemen yeryüzünde meydana gelen tüm değişimleri ve yayılmayı ifade etmek için kullanılan bir terim olmuştur. Küreselleşmeyi yirmi birinci yüzyıldaki kapitalizm olarak yorumlayan yazarlar, kapitalizmi ve modernleşmeyi genellikle dünyanın Batılılaştırılması, kolonicilik, sömürgecilik ve emperyalizm çerçevesinde ele almaktadırlar. Buna göre küreselleşme, 15.yüzyıldan itibaren Avrupalı beyazların Asya, Afrika, Avusturalya ve Latin Amerika'da koloniler oluşturmaları ve kapitalizmin gelişmesiyle başladığı iddia edilebilir. Bu anlamda küreselleşme, önce Avrupa merkezli yayılmacılığın ve sömürgeciliğin üzerinde başlamış, sonra da Amerika egemenliğinde devam etmekte olan bir sömürgecilik ve kaptalizm olarak yorumlanabilir. Ticari ve ekonomik ilişkiler temelinde gelişmeye başlayan küreselleşme, bugün kültürel ve siyasi boyutta kendisini göstermektedir. Küreselleşmeyi sömürgeciliğin ve kapitalizmin çağdaş biçimi olarak gören düşünürlerden Chomsky, 500 yıl önce Batılıların Amerika'yı keşfetmelerini yabancı bir kültür tarafından Amerika'nın işgal edilmesi ve küreselleşmenin başlangıcı olarak görür.[141] Küreselleşmenin bu açıdan yayılmacı bir anlayışa sahip olduğunu söyleyebiliriz ki bu anlayışta da 'modern' kavramının ve 'modernlik' düşüncesinin de

[141] Atasoy, **a.g.e.**, ss.84-87,101-105

izlerini görürüz. Modernliğin ortaya çıkışında ve toplumları etkileme sürecinde etkili olan ile küreselleşme sürecinde etkili olan yayılmacı anlayış ortaktır.

1789 Fansız Devrimi ilk modern devrim olup modern kavramını dönüştürmüştür ve bu devrimin dünyayı tarihinin yeni bir çağına taşıdığı söylenebilir; yani gözlerimizin önünde sürekli oluşan ve yeniden oluşan bir zaman olan modernliğin doğuşunu işaretlemiştir. Fransız Devrimi, modern dönemin amacının, aklın rehberliğinde özgürlüğe ulaşmak olduğunu ilan etti. Nasıl ki Fransız Devrimi modernliğe karakteristik biçim ve bilincini, akla dayalı devrim olarak kazandırdıysa, Sanayi Devrimi de maddi tözünü sağlamıştır. Napolyon'un orduları Fransız Devrimi'nin düşüncelerini tüm Avrupa'ya yaydıysa, İngiliz ve Fransız gemi filoları da Sanayi Devrimi'nin mesajını tüm dünyaya taşımıştır. Mesaj basitti: ''Bizim zamanımızda; modern zamanlarda hayatta kalmanın tek yolu vardır: Sanayileşmek.'' Mesaja göre modernleşmek, sanayileşmekti, yani batı gibi olmaktı.[142] Bu da daha ileri bir toplum olmaya aksi taktirde yok olmayı kabullenmeye mebcur oldukları anlamına geliyordu, mesajı alanlar için. Bu noktada bir 'ilerleme fikri'[143] ve onun dayatmaları gündeme gelmiş olmaktadır. Giddens, modernliği kurumsal açıdan incelemiş ve başlıca dört kuramsal boyut belirlemiştir. Bunlar birbirleriyle iç ilişkili ve birbirini gerektiren kapializm, gözetleme, askeri iktidar ve endüstriyalizmdir. Giddens, bu kuramsal yapıların; dünyayı, dünyanın uluslararası işbölümü ve ekonomilerin oluşumu biçimini alan, aynı zamanda dünyasal bir askeri düzenle denetim sistemlerini merkezileştiren ulus devletler kisvesine bürünen ve sürekli gelişen bir küreselleşmeye doğru götürdüğünü ileri sürmektedir.[144] Ancak, bilinmektedir ki sözü edilen uluslararası işbölümü bugün gerçekleşen bir oluşum olmayıp kapital birikimin en ilkel biçiminde karşımıza çıkmaya başlamış bir oluşumdur. Munck 'eski' ya da sömürge dönemine ait olan işbölümünde, Üçüncü Dünya'nın işçilerinin Batı'nın

---

[142] Krishan Kumar, **Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları**, Çeviren: Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitapevi, 2004, ss.102-105

[143] İlerleme fikri, modernleşme döneminde ön plana çıkmasına rağmen, insanlık tarihi kadar eskilere dayandırılır. İnsanlar doğal yapıları gereği sürekli gelişme, olgunlaşma, zenginleşme, güçlenme gibi pozitif hedeflere yönelmişlerdir. İlerleme, Antik Çağ düşüncesinden itibaren var olan ve Modern Batı düşüncesinde değer bulan bir ayrıntılı ve kapsamlı düşünceler imgesi içerir. Kavram ilk olarak 1750-51 yıllarında Anne-Robert Turgot tarafından sistematik bir sunum içerisinde pekişerek ve değişerek varlık gösteren ilerleme düşüncesinin modernleşmeyle birlikte sosyal düşünce literatüründe önem kazanması birçok teoride kullanılmasına yol açmıştır.(Atasoy, **a.g.e**., ss.23-25)

[144] Akıllı, **a.g.e**., s.6

sanayi devrimleri için gerekli oluşundan, birikmin bu ilkel biçiminin, Üçüncü Dünya diye bilinen ülkelerdeki emeğin baskı altında tutulmasına yol açtığından söz eder. Sermayenin gittikçe artan ve dünyanın her köşesine yayılmaya başlayan hareketliliği, kendine özgü ve bazen de itaatsiz bir 'üretim aracı' olan emekteki kitlesel göçlerle dengeleniyordu. Kapitalist kalkınmanın temel taşı daima emek olmuştu.[145] Hatırlanacağı üzere, ırkçı yaklaşım da itaatsiz emeği, zamanla kendisi tarafından da özümsenen rolüne bağlılık içine sokup kontrol altına almada ve onu, konumunu belirlemek üzere, en kolay kriterlerle sınıflandırmada çok kullanışlı olmaktaydı.

Örneğin; Malezya topraklarının beşte birinden fazlası, çoğunlukla Malay olmak üzere tarımda istihdam edilmektedir. Hükümet, Malaylara yardım etmeye ne kadar kararlı olursa olsun, köylünün yoksulluğu için açık bir çözüm üretememektedir. Diğer taraftan bu, Malezya'nın ekonomik politikasının büyük ölçüde, yabancı sermayenin korunması ile devlet yönetimindeki iç kapitalizmin bir kombinasyon gerektiren modern kapitalist sektörün geliştirilmesine yönlendirilmiş olmasının bir sonucudur. Bunun yanısıra, Malezyalı işçilerin gelirleri arttırılabildiği ölçüde, başka yerlerdeki (ABD, Japonya gibi) işçilerle aralarındaki rekabete elverişli ücret farkı da düşmektedir ve hükümetler hızlı olup da iç gelir kazançlarının önüne geçmeye çalışabilirler ya da çok sayıda Endonezyalı ve Bangladeşli işçinin inşaat sektöründe çalıştırılması örneğinde olduğu gibi, ücret giderlerini azaltmak için tüm ümitlerini göçmen işçilere bağlayabilirler, fakat bu iki yolun da siyasi tehlikeleri vardır. Global bir kapitalizmde Malezya ve Güneydoğu Asya'nın diğer kısımları ekonomilerinde karmaşa yaşarsa, yerli hükümetin kendi devlet sınırları dahilinde gelişme koşullarını her zaman zorla kabul ettiremediği görülür. Uluslararası yatırımcıları çekmek için Malezya ekonomisi ve benzeri ekonomiler, uluslarasası sermayenin ya da işbirliği yapmaya çalışan ABD gibi hükümetlerin liberalleşmeye yönelik taleplerini kabul etmek zorunda kalabilirler.[146]

Benzer bir trend, dünya piyasalarında kayda değer bir yer edinmeye başlamış ve payını her geçen gün arttırmakta olsa dahi Çin için de söz konusudur. 20. yüzyıl Güney

[145] Munck, **a.g.e**, s.55
[146] Fenton, **a.g.e.**, ss.208,265-266

Doğu Asya'nın kendini diğer ülkeler gibi dünya trendlerine açtığı bir yüzyıldır. Bugünün Güney Doğu Asya'sı artık sınıf benzeri bir sisteme meğillidir. Bu bölge gibi kast sistemli topluluklarda etnik azınlıkların asimilasyonuna yardımcı bir yapı mevcut değildir. İlişkilerin tarihinin farklı olması nedeniyle burada mevcut olan ırksal gerilimleri yalnızca kolonyel izlere de bağlayamayız. Ancak neden kargaşa ve ona karşıt hareketler Çin'de 1900 sonrasında mevcut olmuş ve neden bu kargaşa özellikle yerli nüfusca üstlenilmiştir? Güney Doğu Asya'daki Çinli azınlıklar ile yerliler arasındaki ırksal gerilimlerin ırksal farklılık temelli ekonomik rekabete dayandığı teorisini ilk geliştiren Wertheim olmuştur. 20. yüzyıl Güney Doğu Asya'da yerli bir tüccar sınıfının ortaya çıkışına tanıklık etmiştir. Eşit olarak güçlü olan yerli işbirlikçiler ve yabancı Çinli tüccarlar arasındaki tamalayıcı ekonomik ilişkiler 20. yüzyılın Güney Doğu Asya'sının tarihinde daha fazla egemen olamayarak yerini doğuya yönelişle birlikte kapitalist gruplar arasındaki vahşi rekabete bırakmıştı. Wickber'e göre ise bu rekabet bu dönemden daha önce başlamıştı ve 1750-1850 arasındaki dönem boyunca melez ve Filipinli grişimcilerin gelişimi ile sonuçlanan Çin'in ekonomik büyümesinin ve yayılımının bir getirisi olmuştu. Benzer bir durum daha sonra Endonezya'da, Malezya'da ve başka yerlerde de ortaya çıktı. Güney Doğu Asya'da, bu yüzyılın başından itibaren, milliyetçilik çok önemli bir etken haline geldi ve tüm iç-etnik ilişkilerde Güney Doğu Asya ulusları üstünlük sağladı.[147]

Küreselleşmenin, modernleşme, kapitalizm ve sömürgecilik ile olan bağlantısında endüstriyel devrim ve bu devrimde batının sağladığı üstünlük kilit bir noktayı temsil etmektedir. İnsanların kendi kültürlerini korumak için olan meşru istekleri dahi şehir hayatı ve kültürel eşitlik açısından yerleşim kurmaya yönelik gerçekçi çabalarını engelleyebilir. Ortak dünya kültürüne karşın çeşitli etnik grupların daha da yerelleşen kültürlerinin sürekliliğini sağlayan ise endüstriyel uygarlığın teknolojisidir ve bu teknoloji hızlı yayılmakta, gönüllü olarak onaylanmaktadır.[148] Levi-Strauss, kültürler

[147] Go Gien Sjwan, ' The Changing Trade Position of the Chinese in South-East Asia', **Race,Science and Society**, George Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, ss.311-312

[148] Max Cluckman, ' New Dimensions of Change, Conflict and Settlement', **Race,Science and Society**, George Allen & Unwin, Edited and Introduced by Leo Kuper, London: The Unesco Press, 1975, s.327

arasındaki farklılığa bağlı olarak ortaya çıkan problemlere ve beyazlar arasında 'doğuştan üstün ırksal yetenekler'in açıklaması olarak algılanması gerektiği düşünülen Batı kültürünün üstünlük gösterdiği inancının yayıldığına işaret ediyor. Teknoloji Devriminin bu noktadan ele alınmasına ve ortak bilimsel düşünceye göre Batı uygarlığı, diğer uygarlıklardan daha birikimli olduğunu bir endüstriyel devrim üretebilmekle kanıtlamış olmaktadır. Bu devrim oldukça geniş kapsamlı, çok amaçlı ve sonuçlarıyla uzak erişimlidir. Ayrıca önceki dönemlerde karşılaştırılabileceği tek ilerleme ise neolitik değişimdir. Fakat bu devrimler, ırk ya da kültür dehasının sonuçları olmayıp insan düşüncesinin bilinçli şekillenmesinin de ötesinde işleyen koşullardan doğmaktadır.[149]

Burada teknoloji devriminin de katkısıyla yaratılan ortak kültür, tüm ülkelerce aynı yönde, hızda ve amaçla kullanılmadığı gibi tüm etnik gruplar da onun sonuçlarından aynı oranda etkilenmemektedir. Bunu, mevcut farklılıkların gerçekte iddia edildiği gibi kaybolmuş olmayıp muhafaza ediliyor olmalarına bağlayabiliriz. Bununla birlikte teknolojik gelişme, Üçüncü Dünya ülkeleri ile gelişmiş Batı ülkeleri ayrımını belirginleştirmekte ve fakir ülkeler ile zengin ülkeler arasındaki ilişki ırk ilişkilerinin ya da etnik ilişkilerin bir görünüşü haline gelmektedir.

Batının modernleşmeci ve Batılılaştırmacı tavrı, karşısındaki farklı kültür ve toplumları ilkel görmesinden kaynaklanır. İlerlemeci perspektiften bakıldığında ilkel ve vahşi topluluklar yok olmalı veya Batılı anlamda modernleşmelidir. Küreselleşmenin kaçınılmazlığı ile modernleşmeci Batıcılığın kaçınılmazlığı aynı biçimde sunulmakadır. İlerlemenin veya küreselleşmenin gereğini yerine getiremeyen toplumlar yok edilmekle tehdit edilmekte ve bunu yerine getirmeye çalıştıklarında ise kendi kültürel kimlikleri ve siyasal bağımsızlıkları tehlikeye girmektedir. Ekonomik ve siyasi emperyalizmin yanı sıra farklı kültürleri yok sayan veya yok etmeye çalışan Batılı güçlerin bu tavrı kültür emperyalizmi olarak nitelendirilmektedir.[150] Emperyalizm, bu bağlamda kapitalizmi her

[149] Levi-Strauss, **a.g.m.**, ss.123-14
[150] Atasoy, **a.g.e.**, ss.38-39

açıdan etkileyerek onun iktisadi, siyasi, toplumsal ve kültürel özelliklerinin oluşmasına yardımcı olmuştur.[151]

Tüm bu yorumlardan, küreselleşmenin tarafsız bir süreç olmadığı ve bütün insanlara eşit imkanlar sunmadığı sonucuna varabiliyoruz. Sonuçları şimdilik sadece 'kuzey' insanlarına, diğer bir deyimle ABD'ye yarıyor ve Kuzey'in dışında yaşayan birçok insanı rahatsız ediyor. Güney'in yoksul halklarının yerel kültürleri giderek yok olmakta ve bu halklar artan eşitsizlikleri hayatlarında her geçen gün daha fazla hissetmektedirler. Küreselleşmeyi ise bu bağlamda 'Batılılaştırma' ve 'Amerikanlaştırma' olarak algılıyorlar ve kendi gelecekleriyle ilgili yoğun bir kaygı ve şüphe içindeler. Bu durumun en temel özelliğinin Batı dışı toplumlarda sürekli Batı tarafından gözetlenildiği ve Batılıların herşeyi gördükleri, bildikleri duygusu olduğunu söyleyenler olup bitenleri 'sibernetik sömürgecilik' olarak adlandırmaktadırlar.[152] Gerçekten de, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri temelde uluslararası komünizmin kuşatma altına alınması amacıyla askeri araçlar olarak geliştirilen bilgisayar ve telekomünikasyon aygıtlarının, 1970'lerin ortasından başlayarak kapitalist disiplin ve üretkenliğin yeniden oluşturulması için komuta, kontrol, iletişim ve istihbarat sistemi olarak uygulamaya sokulması söz konusu olmuştu ki, bu dayatılan sibernetik komuta idi.[153] Sonuçta hakimiyet kurmak ya da hakimiyetini sürdürmek isteyen kapitalist disiplin için kontrol etmek savaş açmaktan daha kolay ve etkili olmaktaydı; en azından yarattığı tedirginlik bile kontrol edilen ülkeler ya da halklar üzerindeki hakimiyeti kolaylaştırmaktaydı.

Küreselleşme denilen süreç, ayrıcalıkların ve mahrumiyetin, servetin ve yoksulluğun, kaynakların ve acizliğin, gücün ve güçsüzlüğün, özgürlüğün ve kısıtlamanın yeniden dağıtımında yankılanır. Bu şekilde dünya çapında bir yeniden tabakalaşma, yeni bir toplumsal kültürel hiyerarşi oluşmaktadır. Bunun yanı sıra dünyada her ülkenin hatta herkesin hem birbirlerine hem de dünya düzenine karşı sorumlu olduğu, tek başına hareket etme hakkı bulunmadığı kabul görmeye başlamıştır.

[151] Munck, **a.g.e.**, s.56
[152] Atasoy, **a.g.e.**, s.121
[153] Nick Dyer-Withford, **Siber Marx (Yüksek Teknoloji Çağında Sınıf Mücadelesi)**, Çeviren: Ali Çakıroğlu, İstanbul: Aykırı Yayınları, Mart 2004, ss.115-117

Bu temelde inşa edilmekte olan yeni düzen, bir taraftan tek kutuplu bir dünyanın şeklini verirken, diğer tarafta dünyadaki büyüklü küçüklü güçleri kontrol altına almaya çalışmaktadır.[154]

Tüm bu süreçlerin ve sonuçlarının konumuzla olan ilgisini ise Chossudovsky'den bir alıntı ile özet olarak şöyle aktarabiliriz: ''Güney'de, Doğu'da ve Kuzey'de, ayrıcalıklı toplumsal azınlık, nüfusun büyük çoğunluğunun zararına olmak üzere büyük miktarlarda servet biriktirdi. Bu yeni uluslararası ekonomik düzen, insanların yoksulluğunu arttırıyor; toplumsal ayrımcılık üreterek ırkçılığı ve etnik çatışmaları teşvik edip ülkeleri yıkıcı kutuplaşmalara sürüklüyor. Uygulanan reformlar güneyde, doğuda ve kuzeyde insanların geçinmesini olanaksızlaştıran ve sivil toplumu yok eden bir süreç olan *'yoksulluğun küreselleşmesi'*ne yol açıyor.''[155]

2.2. KÜRESEL ÖLÇEKLİ EKONOMİDE IRKÇILIK VE ETNİSİTE

Küresel ekonominin konumuz ile alakalı olarak en dikkat çekici özelliği, öncelikle ırkçılık ile etnisiteyi tekrar ve tekrar yaratma potansiyelini kullanıyor olması ve buna ek olarak da bu iki kavramı benzerleri ya da ilişikleri ile harmanlayabiliyor olmasıdır. Bu, küreselleşme olarak adlandırdığımız sürecin onları beslediği anlamına gelir ki bunun nedeni elbetteki herşeyin çıkarlar üzerine kurulu olduğu böylesi bir sistemde, sistemin kendisinin de söz konusu kavramların tümünden besleniyor olmasıdır. Bu olguyu, sadece ekonomik değil, tüm alanlarda geçerli kabul edebiliriz. Çünkü karşılıklı desteklemenin ekonomik, politik ve sosyal boyutları için sistemin işleyişi ortak sayılabilir. Bu üç alanı ayrı birer halka olarak kabul edersek, ırkçılığın tarihsel süreçlerine baktığımızda özellikle bu alanların kesiştiği noktalarda varlık gösterdiğini görürüz. Yukarıda sözü edilen sürecin beslenmesi durumu da özellikle bu kesişme alanlarında daha da belirginleşmekte ve sonraki dönemlere aktarım sağlanmış olmaktadır.

---

[154] Atasoy, **a.g.e.**, ss.89;206

[155] Michel Chossudovsky, **Yoksulluğun Küreselleşmesi-IMF ve Dünya Bankası Reformlarının İç Yüzü**, Çeviren: Neşenur Domaniç, İstanbul: ÇiviYazıları, Ocak 1999, s.39

Jomo, 'etnisite'nin ve 'ırk'ın sınıflarla veya sınıf franksiyonlarıyla güçlü bir biçimde özdeşleştirilmesinin, etnik olanı, açıkça siyasi ve ekonomik bir mücadeleyi tırmandırmak için en elverişli ideolojik bayrak haline getirdiğini söyler.[156] Böylece etnik olan ideolojileştirilerek aktarılabilir hale gelmekte ve siyasi ya da ekonomik mücadelenin içine sokularak kurumsallaşmaktadır. İdeolojik olması ile aktarılabilirliğine ilave olarak mücadele içinde uygulanabilir hale de gelmektedir. Bu durumun yeni olmadığı, tarihsel süreçlerdeki varlığı düşünülünce ne derece kökleşmiş olduğu da farkedilmiş olur.

Irksal farklılıkların tanımlanması çok eski zamanlarda başlamış gözükmekte ve koyu renk tenli insanlara karşı ayrımcılık ise bu tanımlamalar kadar eskiye dayanmaktadır. Fakat 'ırkçılık' sonucu ile birlikte 'ırk' kavramı modern zamanların bir fenomenidir. Irk hakkındaki modern görüşler ve 'ırkçılık' kavramının modern görüntüsü Avrupa kökenlidir. Bunların Asya, Avrupa, Amerika ve Karayiplerdeki yayılımını, Avrupanın bu bölgelerde kolonyel bir egemenlik kurmasını mümkün kılan süper teknoloji sağlamıştır. Bu ülkelerdeki Avrupalı devlet görevlileri, Hristiyan misyonerler, tacirler ve Avrupalı göçmenler; ırk ve ırkçılık uygulamalarına ilişkin modern görüşleri yaymak için temel temsile ve temsilcilere sahiplerdi. Denebilir ki; Avrupa ırkçılığı, kolonyalizm ve emperyalizmin bu temsilcileri sayesinde aynı zamanda koyu renk tenli insanlar içinde de muhalif bir ırkçılığı kışkırtmış olmaktadır.[157]

Bu sürecin ilkel toplumlardaki yansımasına dair yorumlarında Spencer, 'savaşın, toplumların ilkel dönemlerinde aşağı ırkların yok edilmesiyle, üstünden yana işleyen bir denge kurduğunu, toplumların, endüstrileşmeye doğru geliştikçe, zayıfların elenmesinin askeri savaşla değil endüstri savaşı yoluyla olacağını' vurgulamaktadır. Bu yorum sistemin temel edinmediği ırkçılığa, hiç değilse işlevleri yönünden karşı da olmadığını ortaya koymaktadır. Toplumsal tabaka ve sınıfların varlığı, geçmişten bu yana ırk ayrımına dayandırılmıştır.[158]

---

[156] Fenton, **a.g.e**., s.206
[157] E.U.Essien-Udom, **a.g.m.,** s.235
[158] Yasa, **a.g.e.**, ss.36-37

Bir çok ırkçılık araştırmacısına göre ırkçılığın kuramlaştırılmasının başlangıcı modernleşme yani batılılaşma eğiliminin ortaya çıkışına dayanır. Onlara göre, bu eğilim batılılaşmayı temsil eden üstün ırklar ile bu çizgide yer alamamış aşağı ırklar olarak bir ayrıma gitmektedir. Bu görüşlerin konumuz açısından önemi, batı medeniyetinin medeniliğinin temsili olan merkezi işlerde üstün ırklar yer alırken, çevre işlerde aşağı ırkların daha fazla yer alıyor olmalarıdır. Temmuz 1950'de, Unesco Rehberinde yayınlanan makalesinde Alfred Metraux Letnograf şöyle yazmıştır: 'Irkçılık, modern dünyanın büyük değişimini en çok bozan fenomenlerinden biridir. Batı uygarlığının yapısında bir çelişki mevcuttur. Bir taraftan ümit eder ve ısrar ederki; en yüksek erdemlere bağlı olarak belirli kültürel değerlerin diğer insanlarca özümsenmesinde ısrar ederken diğer yandan, insanlığın üçte ikisinin oluşturmuş olduğu standartlara ulaşmasına müsade etmez.' Aşağı ırklar olarak adlandırılanlar kendilerini bu baskıdan azat etme başarısına ulaştıklarını daha çok kanıtladıklarında ise ırksal dogma daha vurgulu hale gelmekte ve renkli ırkların minimum politik haklar kazanmaları yada rakip olarak ortaya çıkmaları ile daha da sertleştirilmektedir.[159] Örneğin kültürel ırkçılık, yabancıların topluma entegre olmalarını engellediğinde yabancılar en alt düzeydeki sınıfsal konumlarını aşmayı başarırlarsa etnik bir küçük burjuva sınıfı oluşturabiliyorlar. Ancak, ırkçı ayrımcılık yüzünden iş bulamayan bu yabancıların söz konusu başarıyı sağlayabilmiş küçük grupları, azınlık gruplarının etkin olduğu bölgelerde küçük işletmeler kurarak 'etnik ekonomi' denilen yeni bir sektör oluşturup genelde gıda, lokantacılık, tekstil, bakkallık vs. gibi işleri tercih ediyorlar. Mesleki eğitimlerden, bankaların kredi olanaklarından yararlanmadan aile şirketleri kurarak başarılı işler çevirebiliyorlar.[160] Bu yabancıların istenmedikleri yerlerde ayakta kalabilmek adına gösterdikleri direnç onlara karşı olan ırkçı önyargıların daha da pekişmesi ile sonuçlanıyor. Hatta bu direnç sırasındaki tüm ekonomik faaliyetleri ve aldıkları sonuçlar, ırkçı önyargılar doğrultusunda haksız kazanç olarak da yorumlanabiliyor.

[159] Leiris, **a.g.m.,** ss.136-137
[160] Taş, **a.g.e.**, s.32

Batılılaşma, modernleşme ve önceki bölümde de değinildiği üzere bu kavramların kapsamına aldığı sömürgecilik açısından baktığımızda özellikle İngiltere'nin bize pek çok olguyu örneklediğini ve özetlediğini görebiliriz. Örneğin, İngiltere'nin gerçek anlamda kapitalist bir sosyal sisteme sahip olması ve de emperyalizm ile sömürgeciliğin tarihi üzerinde bugüne ulaşmış olması özellikle siyah işçilerin bu ülkedeki varlığını, konumunu ve koşullarını anlamakta, açıklamakta çok temel bir çıkış noktası olmaktadır.[161] İngiltere bu yapısı ile dünyada belki tek değil ama özellikleri en belirgin taşıyan ülke olduğu için örneklemelerde özellikle tercih edilen ülke olmaktadır. Siyahlar bu ülkede vatandaşlık haklarını almış olsalar dahi, çoğu zaman renkleri nedeniyle 'dışarıdan' diye konumlandırılmakta ve yerel halktan birinin konumuna gelebilmek için belki iki kat çalışmak zorunda bırakılmakta, o pozisyona bir şekilde gelebildiklerinde ise hangi şekilde geldiklerine dair şüpheci bakışlara ya da sorulara maruz kalmaktadırlar. Oysa N.P. Dubinin'in sözleri[162] farklı bir tablo çizmekteydi: ''Irkçılık teorileri, yanlış biçimde bilimsel olarak kabul edilmiş teori ve metodlara dayanır ve gerçekte biyolojik temele sahip değildir. Kolonicilik ve emperyalizm ortadan kalktığında ırkçı ön yargılar da ortadan kalkar. Bugün çoğu kolonyel topluluk bağımsızlığını kazanmıştır. Bunun örnekleri Birleşik Devletler'de, Sovyetler Birliği'nde ve diğer sosyalist ülkelerde görülmüştür. Bu durum ise gelişebilme olasılığını gösterir.'' Günümüzde ülkeler siyasal bağımsızlıklarını kazanmış gözükseler bile, AB ülkelerine ya da ABD'ye bağımlı olan ekonomilerin işgüçleri ile bu güçlere teslim oldukları, görev dağılımında kendilerine verilen işleri kabullenmek durumunda oldukları gerçeği ise çok daha farklı bir tablo ortaya koymaktadır. Bu tabloda bağımlılık ilişkisi kurulan ülkeleri uluslararası kuruluşlar temsil etmektedir. Örneğin 1980'li yıllardan sonra IMF ve Dünya Bankası tarafından yürürlüğe sokulan liberal ekonomi politikaları Latin Amerika'da gelir dağılımında ciddi bozulmalara yol açmıştır. 1992'de Doğu Bloku'nun çökmesinin ardından devreye giren IMF'nin uyguladığı ekonomik programlar, geçiş ülkeleri olarak adlandırılan Doğu Avrupa ülkelerinde yoksulluğun daha da artmasına neden olmuştur. 1997'de Doğu Asya'da patlak veren ekonomik krizin ardından IMF tarafından hazırlanan finansal reçete IMF'nin başarısızlığının bir başka örneği olarak kabul

[161] Miles & Phizacklea, **a.g.e**., s.1
[162] N.P.Dubinin, **a.g.m.**, s.81

edilmiştir. IMF ve Dünya Bankası tarafından uygulanan bu programların pek de tesadüf olmayan ortak bazı özellikleri olduğu görülmektedir. İzlenen uyum programları çerçevesinde ithalatın liberilizasyonu, özelleştirme, ücretler üzerindeki denetim ve kamu sektörünün küçültülmesi öngörülürken sosyal politikalarda önemli bir geriye dönüş yaşanmıştır. Üstelik bu kuruluşlardan destek talep eden ülkelerin krizlerinin bu ülkelerin hükümetlerinin dış kaynak gereksinimlerinin had safhaya ulaştığı ve ellerinin en zayıf olduğu bir dönemle örtüşmesi ülkelerin iktisat politikaları seçenekleri üzerinde mevcut olan kısıtları daha da arttırmaktadır.[163]

Evrimselci ilerleme teorilerinin sosyal ve siyasi hayata yansıması, Avrupanın sömürgeciliğini meşrulaştırma tarzında görülmektedir. Küreselleşmeyi kolonicilikle ve özellikle Amerikanın işgal edilerek yerli halkının yok edilmesiyle başlatan görüşleri haklı çıkartırcasına, Batı dış ülkelerinin üzerinde hegemonya kurulması ve oraları modernleştirmek adına Batılılaştırmaya çalışması bu meşrulaştırmaya somut bir örnektir. Batılı sömürgeciler ilkel olarak tarif ettikleri toplulukları modernleştirmek adına yok etmeyi veya kendilerine köle yapmayı gelişmenin bir gereği olarak görmüşlerdir. Batı dışına yapılan bu sömürgeci ve ırkçı tavır, içeride milletleri yok edemediği gibi ırkçılığın kendi aralarında da yükselmesine ve saldırganlığa yol açmıştır. Yaşanan büyük çatışmalara ise İkinci Dünya Savaşı bir örnek oluşturur. Her iki dünya savaşı da sömürgeciliğin bir ölçüde gerilemesi sonucunu doğurmakla birlikte asıl önemli gelişme II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Sömürgelerde başlayan milliyetçilik hareketleri bağımsızlıklarını da beraberinde getirmiştir. Fakat bu siyasi bağımsızlıkların pek fazla önemli olmadığı emperyalist ülkelerin 'yeni sömürgecilik' yöntemleri ile benzeri sömürü ilişkilerini farklı biçimlerde devam ettirmeye çalıştıkları gözlenmektedir.[164]

Batılılaşma ve tersini ifade eden geri kalmışlık kavramlarının Batı Afrika'daki yansımasını E.U.Essien, Himmersistrand'ın görüşleri üzerinden aktarmıştır. Ona göre açıklık kazanan bir konu, en azından Batı Afrika'da, kabileciliğin çoğunlukla

[163] Abdülkadir Şenkal, **Sosyal Politika**, Kocaeli: Alfa, 2005, ss. 434; 448-49
[164] Atasoy, **a.g.e.**, ss.37-40

toplumdaki elit gruplarca politik güçleri ve ekonomik çıkarları doğrultusunda suistimal edilmekte oluşudur. Himmersistrand, farklı etnik grupları kapsayan ekonomik çıkar çatışmalarının kabilecilik tarafından nasıl sarılabileceğini uygun bir ifade ile dile getirmiştir. Ona göre bu sarılmışlık modern politik ve ekonomik yapıların rekabet içinde olan ırklarının bir sonucudur. Kabilecilik çağdaş düşüncede sadece basit olarak geleneksel etnik bağlılıkların bir suistimali olmayıp kültürel geri kalmışlığın da bir göstergesi ya da görünümüdür. Bu anlayışa göre, Afrikalılar ortalamada daha az eğitimli olup daha az batılılaşmışlardır ve daha az merhametsiz bir kabileci özellik göstermektedirler.[165]

Balibar ise ırkçılık ve uygarlaşma arasındaki ilişkiyi emperyalizm vurgulu olarak şöyle açıklamaktadır: ‘‘Avrupalı ya da Amerikalı – Avrupalı uluslar, dünyanın sömürgeci paylaşımı için amansız bir rekabet içinde, kendilerini, ‘beyaz’ olarak kutsandıkları bir cemaat ve bizzat bu rekabet içinde bir ‘eşitlik’ olarak kabul etmişlerdir. Benzer tanımlar Arap, İsrailli – Yahudi yada Sovyet milletinin evrenselci uzantıları hakkında da kullanılabilinir. Emperyalizm basit fetih girişimlerinden, bir ‘uygarlık’ temeline oturmuş evrensel egemenlik girişimine ancak ‘ırkçılık’ olarak dönüşebilmiştir. Bunun anlamı şudur: Emperyalist ulus bir misyonun yada esaslı bir kaderin özel aracı olarak tasarlandığı ve sunulduğu ölçüde diğer halklar da onu tanımamazlık edemezler.’’[166]

Batılılaşma ve kapitalizmi günümüz küreselleşme sürecine aktardığımızda sömürgeciliğin de değişime uyum sağlayıp kendini yenilediğini görürüz. Sömürgeciliğin klasik yöntemlerinin yerini küreselleşme ile birlikte yeni ve etkili araçlar almıştır. Böylece kıskaç içine alınmış olan gelişmemiş üçüncü dünya ülkeleri, dünyanın gittikçe derinleşen gelir adaletsizliği dolayısıyla yeniden sömürgeciliğin ağına düşmektedirler. Bu anlamda batı merkezli dünyanın gittikçe egemenlik ağlarını ekonomik, kültürel ve hatta siyasal olarak diğer devlet ve milletler üzerinde yaygınlaştırmak için mevcut gelişmeleri araç olarak kullanması küreselleşme hakkında endişeler doğurmaktadır.

[165] Essien-Udom, **a.g.m.,** s.249
[166] Balibar, ‘Irkçılık ve Milliyetçilik’, s.85

Tröst haline gelen dünya şirketleri ne hikmetse belli mekezlerin menfaatine çalışmakta ve hedef seçilen ülkelerin gelişmeleri çeşitli yollarla tıkanmaktadır.[167] Ancak yeni araçların yanı sıra işlevini sürdüren eskileri de mevcuttur. Farklı uluslardan (İngiliz, Fransız, Hollandalı vb.) sömürgeci kastlar, uygarlığı vahşilere karşı savunma hedefi ile bir 'beyaz' üstünlüğü düşüncesini ortaklaşa uydurmuşlardır. Ayrıca zaman içinde ırkçılıkların dünya çapındaki iletişim tarafından tamamiyle çarpıtılan görüntüsü, insanlığın dörtte üçünün kendi kendini yönetmekten aciz olduğunu öne süren o eski düşünceyi sürdürerek, beyaz ırkçılığın klişelerini beslemeye devam etmiştir.[168]

Batılılaşmanın ya da modernleşmenin ırkçılık ile, aşağı ve üstün ırklar ayrımı ile olan ilişkisinde, modernleşmenin bir gereği olarak dışlama politikasının bir alternatifi asimilasyon olmuştur. Asimilasyon anlayışı ise ırkçılık kavramından ziyade etnisite olgusunun kabullenilmesinin bir sonucu olarak oluşmuştur ve derecesi zamana, yere göre farklılık göstermektedir. Habermas'a göre, 1950'lerde modernleşme kavramı ilk defa teknik bir terim olarak, bağımsızlıklarını kazanmış olan üçüncü dünya ülkelerinin Batı modeline uygun olarak gelişmesine olanak sağlayacak bir toplumsal gelişme ve kalkınma süreci anlamında kullanılmaya başlandı. Buna paralel bir görüş olarak Kongar'a göre insanoğlunun gelişmesi yönünden modernleşme bir ilerleme değil, bir eşitlenme sürecidir. Bu açıdan modernleşme sürecinde yer alan toplumların modern toplumlara ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda değişerek uyum sağlamaları gerekmektedir. Ancak Deutsch, modernleşme süreçlerinin toplumsal hareketliliğin artmasıyla asimilasyona yol açacağını belirtmiştir. Asimilasyonun gerçekleşmesi için, Deutsch dört aşama saptamıştır: 1- ortak bir ulus devlete siyasal olarak katılmaya karşı açık veya gizli direniş; 2- benzeri bir birleşik yönetimin emirlerine pasif olarak uyum gösterme şeklinde en düşük seviyede bütünleşme; 3 – devam eden etnik veya kültürel grup birlikteliği veya farklılığa rağmen ortak bir devleti aktif olarak destekleme yönünde derin siyasal bütünleşme; 4- tüm grupların ortak bir dil ve kültüre asimilasyonu.[169]

[167] Atasoy, **a.g.e**., ss.272-274
[168] Balibar, 'Irkçılık ve Milliyetçilik', ss.57-59
[169] Akıllı, **a.g.e**., ss.11-23

Etnik kimlik, direniş, güç ve yayılım alanı gibi kavramlar çerçevesinde islamiyetin dünya gündeminde yer tutması ve üstelik asimilasyona da direniyor olması Batılılaşma anlayışına bir tepki olarak algılanmaktadır. Fenton bu konudaki görüşünü şöyle aktarır:[170] ''İslami kimliğin dünyanın bir çok bölümünde, etnik ve milliyetçi kimliklerin dünyanın başka bölümlerinde oynadığı veya yine 'etnik' ve 'milliyetçi' olduğu düşünülen kimliklerin önemli bir parçasını oluşturduğu konusunda şüphe yoktur. Dünya çapında 'Batıya verilen bir tepki' olarak İslam'ın küresel etkisi, günümüzde farklı devlet sistemlerinin hem arasında hem de içinde yaşanan kültürel rekabetin açık bir bileşenidir.''

Kapitalizm, küreselleşme ya da modernleşme karşısında gösterilen direnişlerin sonuç verip vermeyeceği üzerine tartışmalar bugün uzayıp gitmekte ve bir sonuca varılamamaktadır. Ross'a göre geleceğin baş kaldırma cesaretini gösterebilecek isyancılarının 'kapitalizme hayır deme' noktasında gerçek bir etki yaratmaları mümkün olmayacaktır. Miliband ise inançların erezyonunun kapitalist topluma kapsamlı bir alternatif olma noktasında bir olasılık oluşturduğuna değinmektedir. Ancak bugünün kapitalist toplumuna, olasılıkların ötesinde, gerçek bir alternatifin bulunmadığı düşüncesi, kapitalizm ormanında zehirli otların yeşermesine katkı sağlayan bir düşünceler iklimi oluşturmada rol oynamaktadır. Bu otlar, ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm, etnik kin ve hoşgörüsüzlük gibi uzayıp giden bir liste ile adlandırılabilir.[171]

Makro-sosyal oluşumlar, sosyal düzenin başlıca ekonomik ve siyasi yapılarıdır. Bu unsurlar etnik olarak şekillendiğinde, içinde etnisitenin gelişebilmesine olanak sağlayacak bir çerçeve sunarlar. Multi-etnik toplumlar, refahın ve gücün ayrıcalıklı etnik bir seçkin grup veya etnik bir çoğunluk ile nasıl ve ne derece özdeşleştirildiğine göre değişiklik gösterir. Örneğin, ABD'de, büyük bölümü kentte yaşayan fakir ve sosyal olarak dışlanmış siyahların oluşturduğu Afrikalı-Amerikalılar uzun süre çok fazla sosyal

[170] Fenton, **a.g.e**., ss.314-315
[171] George Ross, ' Saying No to Caitalism at the Milenium', **Why Not Capitalism (Socialist Register 1995)**, Edited by Leo Paitch, London: The Merlin Press, 1995, s.71

dezavantajla mücadele ederek yaşamak zorunda kalmışlardır. Beyaz üstünlüğünü savunan Amerika gibi Güney Afrika da hem siyasal hem de yasal olarak etnik ayrımcılığa dayanan bir toplumdur. Malezya'da ise Malaylar politika ve yönetim açısından seçkin bir zümre olarak bilinmelerinin yanı sıra, hem ekonomik hem de bölgesel açıdan ayrıcalıklı kırsal köylü sınıfı olarak toplam nüfusta orantısız bir yere sahiptirler. Bu mezo-yapılar için eğitim kuruluşları merkezi öneme sahiptir. Çünkü yükselmek için gerekli kültürel sermayenin kazanılmasının yolu okullar ve üniversitelerden geçer, bu unsurlar sayesinde kültürel kimlikler korunur. Okullar ve üniversiteler ayrıca egemen kültürlerin üstünlüğü ele geçirdiği ve bastırılmış kültürlerin direnişlerini inşaa ettikleri savaş alanlarıdır. Herhangi bir azınlık dili eğitim ve ekonomi açısından bir dezavantaj olarak görülmeye başlandığında, bu dilin zayıflamasının nedeni, hem çoğunluk tarafından bastırılması hem de azınlık dilini konuşan bir kuşak tarafından yapılan bir hile olabilir.[172] Böylece ırksal ve etnik ayrımcılığın tüm kurumlarda hatta eğitim sisteminde dahi içselleştirilip fırsat eşitliğini etkilemesi sonucu söz konusu ayrımcılığın kurumsallaştırılarak nesiller arası aktarımına katkı sağlanmış olmaktadır. Ancak bu ayrımcılık nesiller arasında aktarılırken bir yandan da soyların saflığı giderek kaybolmakta ve yeni, karma nesiller ortaya çıkmakta, kurumsal ırkçılık için yeni kategorilerini tanımlamak ve onlar arasında ırksal ilişkileri ya da etnik ilişkileri düzenlemek çok daha zor olmaktadır.

Şu bir gerçektir ki; karma evliliklerden ortaya çıkan mevcut çocukların bir çoğu zor zamanlar geçirmektedirler; hiçbirine ait olmaksızın iki farklı ırk topluluğu arasında kalmaktadırlar. Fakat bu gibi durumlarda etkiler, biyolojik olmaktan ziyade, genellikle sosyal, ekonomik ve psikolojik özellikler gösteren etkiler olmaktadır. Bu karakterdeki yeni biyolojik kombinasyonlar, bu şekilde oluşmuş olan Amerikalı zencilerinde, merkez ve Güney Amerika'nın bazı halklarında, Karayipler'de, Afrika'da; genlerin Avrupalı, Amerikalı, Hindistanlı ve bazen Afrikalı soyların karışması ile oluşan kombinasyonlar

[172] Fenton, **a.g.e.**, ss.18-20

olarak görülebilir. Bu türden ırk birleşmeleri ve kaynaşmaları, insanlar mobilite ve göçün anlamını kavramaya başladığından bu yana olmaktadır.[173]

Irkçılığa 'İktisadi' bir boyut veren basit antropolojik figürler değil, bireycilik, eşitlikçilik ve siyasal demokrasi belirlemeleridir. Bireycilik yalnızca sınıf mücadelelerinin baskısı altında bireylerin bir araya gelmesiyle istikrasız bir denge tutturan somut ticari rekabet biçimlerinde mevcuttur. Emek gücü içindeki rekabet de buna dahildir. Buna ek olarak eşitlikçilik eğer varsa siyasal demokrasinin ve yine eğer varsa 'koruyucu-devletin', varoluş koşullarının kutuplaşmasının, kültürel ayrımcılığın, reformist ya da devrimci ütopyanın çelişen biçimlerinde mevcuttur.[174] Bu ise şu anlama gelmektedir; ırkçılığı iktisadi hatta bireycilik boyutu ile dahi açıklayacak olsak yine de siyasal, yasal zemine ve sosyal açılıma ihtiyaç duyulacaktır. Ancak fordizm süreçlerinde ifade edilebilmiş olan emek gücü ve rekabet olgusu için modern süreçlerde bir anlatı oluşturma ve bu anlatıyı ırkçılık düzleminde açıklama girişimleri oldukça yenidir.

Rekabetçi post-modernist eğilimler, başlarda gerçekliğe sığınmak için ve de söylemlerin, olayların 'sanal' kontrolünde teselli bulmak için, sadece minimal derecede mevcut olmuştur. Post-modernizmden, geçmişteki canlanmalarımızın ve rekabetçi görüşlerin doğrulanmasını yapmak üzere kullanarak, kazanımlar sağlayabiliriz. Ancak Orlanda Figes bu görüşün pratikte karşılığını bulmadığını (Rus devrimi örneği ile yaşanan deneyimi işaret ederek) savunmuştur. Bazı tarihçilerin ileri sürdüğü görüşe göre ise, 'post-modernizm'in 'teorik' iddialarına direnirken bile onun nihilizmine rağmen epistemik bağlantı noktası ile pratiği reddedişini ve neticede de genişleyen bir iş gücü tarihi gündeminde benimseneceğini kabul etmeliyiz. Figes, 'tüm insanların affedileceği' doktronine ve bir anlamda ayrıcalıkları terkeden 'eşitlik tarihi'nin etnik köken ve cinsiyetin bozulmalarla tarihe devredilmesi olup olmadığına dikkat çekiyor. Emek tarihinin post-modernizm ile karşılaşması gecikmiş ve de sınırlıdır. Post-modernizm başlarda endüstri ilişkilerine ancak teğet geçerek kabul edilmiş, asıl geniş kapsamlı

[173] L.C.Dunn, **a.g.m.,** s.65
[174] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.255-256

araştırmalar ise daha sonraları, 'post-fordizm' ve 'yeni zamanlar' kavramlarının analizlerine bağlı olarak yapılmıştır.[175]

Geçmişi tanımlamada kullandığımız perspektifler olarak, genetik sürekliliğe sahip gruplar olan ırklar, tarihsel toplumsal-siyasal gruplar olan uluslar ve kültürel gruplar olan etnik gruplar, kapitalist dünya ekonomisinin özellikleri etrafında dönmektedir. 'Irk' kavramı dünya ekonomisindeki eksensel işbölümüyle, yani merkez-çevre zıtlığıyla ilgilidir. 'Ulus' kavramı bu tarihsel sistemin siyasal üst yapısıyla, yani devletlerarası sistemi biçimlendiren ve ondan türeyen egemen devletlerle ilgilidir. 'Etnik grup' kategorisi, sermaye birikiminde ücretsiz emeğin büyük payının korunmasını sağlayan hane yapılarının yaratılmasıyla ilgilidir. Dünya ekonomisindeki eksensel iş bölümü, mekansal bir iş bölümüne yol açmıştır. Bu iş bölümünü ise bir merkez-çevre zıtlığı meydana getirmiştir. Bu anlamda, merkez ve çevre, farklılaşmış üretim maliyetleri yapılarıyla iligili olan bağlantısal kavramlardır.[176] Aynı zamanda merkez ve çevre ayrımı ve bu ayrım temelinde işleyen sistem uluslararası işgücü piyasası, ırkçılık ve etnisite olgularını birarada barındırıp açıklamasını verebilecek en belirgin yapıdır. Bu yapıyı ele almadan önce ulusların, piyasaların ve yarı bağımlı çok uluslu şirketlerin (tamamen bağımsız hareket ettiklerini iddia etmek gerçekçi olmayacaktır) yer aldığı yapıda ilişkileri algılayabilmek adına sistemin siyasal, sosyal ve ekonomik sac ayaklarına yönelik özet anlatımlara yer vermekte yarar vardır.

2.2.1. Küreselleşme Sürecinde Irkçılık ile Etnisitenin Sosyal Boyutları

Fenton'a göre, etnisiteyi, daha çok, sosyal bir süreç olarak, insanların, kollektif ya da bireysel açıdan sosyal yaşamlarında etraflarına çektikleri hareketli sınırlar ve kimlikler olarak algılamamız gerekir. Fenton, 'Bireysel eylem düzeyinde etnisite bir özdeşleştirme sinyalidir.' der. Sosyal Sistem düzeyinde etnisitenin 'kendilerini kültürel

[175] John McIlroy, Alan Campbell, Nina Fishman; 'Approching Post-War Trade Unionism', **British Trade Unions and Industrial Politics (The Post-war Compromise, 1945-64)**, Edited by Alan Campbell, Nina Fishman, John McIlroy, Studies in Labour History, Aldershot, England & Brookfield, USA: Ashgate Publishing, 1999, ss.6-7; 16-17

[176] Wallestein, 'Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik', **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, s.100

açıdan ayrı gören insan kategorileri arasındaki tasnifleyici temel farklılıkların toplumda sistemli ve sürekli bir şekilde yaşatılmasına' karşılık geldiğini ve bu kategorilerin sabit veya kalıcı düzenlemeler olmadığını belirtir.[177] Avrupa ülkelerine baktığımızda, görürüz ki, egemen güçler siyasi bir ulusallaşmayı sürdürürken bir yandan da büyük kapitalist birikimi gerçekleştirmek amacıyla ulusal kimliği farklı aşağılanmış ve ihmal edilmiş köy nüfusunu büyük kentlere göç etmeye zorladılar. Böylelikle anadili unutturulmuş, okuma yazması olmayan bir işçi ordusu oluştu. Ezilmiş işçi sınıfı ile modern ve egemen kimliğe sahip kapitalist sınıf arasındaki sosyal ilişkiler bir ırkçı temel üzerinde yükseldi.[178]

Miles ise insanlar ve gruplar arasındaki fiziksel farklılıklar ancak sosyal bir kabul görürlerse ve sosyal etkileşim böyle bir kabul tarafından yapılandırılırsa sosyo-ekonomik bir önem arz edebileceklerini iddia etmiştir. Miles'a göre ancak bu durumda ırkın sosyal yapısı ya da buna alternatif olarak ırksal sınıflandırmadan söz edebiliriz.[179]

Britanya'da ofislerde ve fabrikalarda çalışan siyah işçiler beyaz iş arkadaşlarının bitmek tükenmek bilmeyen ırkçı şakalarına nasıl tepki göstermeleri gerektiği konusunda bir karar vermek; öğretmenler ise, dini bayramlarını kutlamak ve aile etkinliklerine katılmak istedikleri için izin isteyen çocuklara bir cevap vermek zorundadırlar. Bu günlük dengelerde sistemlerin doğuşuna ve sonuna damgasını vuran büyük olaylar ve yapısal değişiklikler etnisite sosyolojisinin ilgi alanı içinde yer alır.[180] Burada A.Sinavanandan'ın Mehmet Taş ile olan röportajından aktarılan konuyla ilgili görüşleri aydınlatıcı olacaktır. Sinavanandan'a göre ırkçı önyargılar kişiler arasındaki önyargılardır. Fakat bu ırkçı önyargılar sosyal amaçlara hizmet ediyorsa, örneğin eğer parası olduğu halde bir kişi, siyah veya yabancı olduğu için ev alamıyorsa veya çocuğunun özel okula alınmamasına gerekçe olarak Asyalıların haksız para kazandığı ileri sürülüyorsa bu ırkçı önyargıların sosyal amaç ve davranışları yönlendirmesi

[177] Fenton, **a.g.e.**, ss.14-15
[178] Taş, **a.g.e**., s.37
[179] Miles, **a.g.e.**, s.20
[180] Fenton, **a.g.e.**, s.22

demektir. Zamanla bu davranışlar kurumlaşarak devlete hareket etme olanağı veren kanunların oluşumunu sağlıyor.[181]

Sosyal Sistem içinde bir topluluğun nasıl etnikleştiği, dil ve kültür etrafında toplanarak diğerlerini nasıl dışladığı ile ilgili olarak Wallerstein'in görüşlerinin bir özetine yer verebiliriz. Wallerstein makalesinde, bir ırk cemaati düşüncesinin, ancak, akrabalık sınırlarının klan düzeyinde, komşuluk cemaati düzeyinde ve en azından kuramsal olarak toplumsal sınıf düzeyinde, hayali olarak bir milliyetin eşiğine taşınmak üzere erimesiyle ortaya çıktığını belirtir. Dil cemaati ise her zaman var olmuş hissi verir ama sonraki kuşaklara hiçbir kaderi zorunlu kılmaz. Özellikle dil cemaati bireylerin eşitliğini ancak aynı anda dilsel pratiklerin toplumsal eşitsizliğini 'doğallaştırarak' sağlayabildiği halde, ırk cemaati toplumsal eşitsizlikleri, daha da zıt anlamlılık içeren bir 'benzerlik' içinde eritir: Uzlaşmaz karşıtlıkları açığa vuran toplumsal farklılığı, ona 'sahte' ve 'gerçek' yurttaş arasında bir bölünme biçimi vererek etnikleştirir. Ulusal ideolojinin, aynı halkı oluşturan bireylerinin hısım oldukarı yani geniş bir akrabalık çevresi oluşturmaları gerektiği önermesini ifade etmesinden itibaren bu ikinci etnikleşme kipiyle karşı karşıyayızdır. Dilsel etniklik ve ırksal (ya da kalıtımsal) etniklik bir anlamda birbirlerini dışlar. Irk cemaati kendi ölçülerine göre aslen o ulustan olmayanları durmaksızın, kuşaklar boyu, cemaatin dışında ya da 'alt', 'dış' sınırında tutmaya kuramsal olarak yöneldiği için kapalı olsa da pratikte göçler ve gruplar arası evlilikler, 'melezleştirme'nin baskıcı politikalarca suç sayıldıkları durumlarda dahi, söz konusu sınırları durmadan ihmal etmişlerdir. Nüfus karışımının karşısındaki gerçek engel ise kast görüngülerini yeniden kurma eğilimi gösteren sınıf farklılıklarıdır.[182]

Sosyal boyutları açısından ele aldığımızda kolonyel dönemin ve kölelik sonrası azınlıkların bulundukları toplumlarda hem farklılıklar hem de kültürel uyum birarada varlık göstermiştir. Kolchin'e göre kolonyel Amerika'da kölelerin çoğu Afrikalılar ya da Afrikalıların çocukları, torunları idi. Onların Avrupalılar ve Avrupalıların çocukları,

[181] Taş, **a.g.e.**, s.145
[182] Wallerstein, 'Kapitalist Dünya Ekonomisinde Hane Yapıları ve Emek Gücü Oluşumu', **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, ss.125-131

torunları tarafından köleleştirilmeleri zamanla üstüste gelen bir ilişkiler ağı yaratmıştı. Kolchin, sahip-köle ilişkisinin tamamlayıcılığının ise beyazlar ve siyahlar, Avrupalılar ve Afrikalılar, Hristiyanlar ve Putperestler arasında olduğunu ve kolonyel köleliğin böylece katılımcılarının sahip ve kölenin her ikisini ancak özellikle de sonrasında büyük bir kültürel adaptasyonu gerektirdiğini vurgulamıştır.[183]

Çoğul toplumlardaki etnik gruplar, genelde gönülsüz, gönüllü ve yarı gönüllü işçiler olarak göç etmiş ve ötekilerden farklı ya da sayıca fazla azınlıklar oluşturmuş toplulukların torunlarıdır (Örnek; Malezya'daki Çinliler). Bu gruplar, nadiren etno-ulusal statüye bölünmek gibi bir talepte bulunmakla birlikte, bir ulus-devlet sisteminde oldukça kalıcı bir biçimde ayrı bir kesimi oluştururlar. Malezya, Trinidad, Fiji ve Endonezya örnekleri tipik çoğul toplumlardır. Çoğul toplumlar sadece birçok kültürden oluşmamıştır, ayrıca sosyal ve kültürel bütünleşmelerini sağlayacak güçlü dürtüden yoksundurlar ya da tarihsel olarak bu dürtüden yoksun kalmışlardır. Bu toplum gruplarının başında, vasıfsız işgücünün ithal edildiği yakın geçmişlerinin büyük bir bölümünde Britanya, Hollanda ve Fransız sömürgeci hakimiyetinin altında kalmış Asya ve Karayip toplumları gelmektedir. Bu işçilerin, genellikle, geçici olarak yerleştikleri düşünülüyordu; çoğu ülkelerine dönmüş ya da yeni yerlere hareket etmişse de daha fazlası geldikleri ülkelerde kalıp kök saldılar ve bugün bu ülkelerin toplam nüfusu içinde kalabalık kesmleri, hatta bazen çoğunluğu oluşturdular.[184]

2.2.2. Küreselleşme Sürecinde Irkçılık ile Etnisitenin Siyasal Boyutları

Özellikle ırkçılığı sınıf ırkçılığı olarak ele aldığımızda ki, ihtiyaç duyduğumuz tüm alt yapıyı ve ırkçılığın işçi sınıfı içindeki varlığı ile gelişimini en belirgin aktaran yaklaşım budur, ırkçılığın öncelikle, ulus-devletin kurulması açısından çok önemli olan siyasal bir soruna bağlı olduğunu farkediyoruz. Bireyler arasında doğuştan farklılık olduğu düşüncesi mantıksız değilse bile hukuksal ve ahlaki açıdan çelişik hale gelmiştir. Fakat kurulu toplumsal düzen, mülkiyet ve 'seçkinler' iktidarı açısından 'tehlikeli

[183] Kolchin, **a.g.e**., s.40
[184] Fenton, **a.g.e.**, ss.45, 54-55

sınıflar'ın siyasal ehliyetten zorla ve hukuk yoluyla dışlanmaları ve kent-devletinin sınırlarında tutulmaları şart olduğu sürece, sonuçta onların tam insanlık ve normal insanlık niteliklerinden anayasal olarak 'yoksun olduklarını' göstererek ve buna ikna olarak yurttaşlıklarını inkar etmek önemli olduğu sürece, bu düşünce siyasal olarak kaçınılmazdı.[185] Bu düşüncenin siyasal zemin bulması ise meşruiyet kazanması anlamına gelmektedir.

Bu meşruiyet beklenen ya da öngörülebilen bir gelişmedir. Ancak ırkçılık söylemiyle etnisite söyleminin yakınlaşması, etnisitenin siyasileşmesinin ve ırkçılık kavramının kültürleşmesinin önceden kesitirilemeyen sonuçlarından birisidir.[186] Bugün örneğin Avrupa'da ırkçılık biyolojik aşağılamayla yabancıyı kontrol altında tutma veya imha etme politikasından uzaklaşarak geri gönderme, ayırma ve tecrit etme biçimlerine yöneldi. Bu nedenle son yıllarda ırkçılık terimi ayırımcı politikaları tanımlamak amacıyla kullanıldı. Irkçılık aşırılığa kaçan şeklinden küreselleşmenin, haberleşmenin ve göçün ulusal kimliği tehdit etmesi karşısında bir savunmaya dönüştü.[187]

Bu ayırımcı politika Avrupa'nın başlangıç tarihinden daha öncesindeki bir zaman diliminde ve Antik Yunan'da çok daha farklı bir mantığa sahiptir. Yabancılara karşı duyulan önyargılara rağmen Antik Yunan'ın ünlü trajedi ve komedi yazarı Aristophanes, Lysistrata isimli eserinde, yabancıların ve sömürgelerin siyasal amaçlarla Atina'ya çekilmesini yararlı gördüğünü şu ifadeyle aktarmaktadır: ''...kolonilerimizi bir sürü ayrı teller olarak düşünmelisiniz; ayrık liflerin sonlarını bul, onları buraya bir merkeze çek, hepsini bir olarak sar, hepsinden cumhuriyetin iyi ve sağlam bir tunik örebileceği bir ve tek büyük sicim yap.''[188] Antik Yunan'daki birleştirici politikada elitlerin seçilip biraraya toplanmasının esas olduğunu, bugünün birleştirici politikalarında ise daha sonra göçmenler, azınlıklar ve çok kültürlü toplum başlıklarında da görüleceği üzere bir 'böl ve yönet' birleşiminin esas olduğunu ve daha gizli bir ayırım politikası uygulandığını görüyoruz.

[185] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.261-262
[186] Fenton, **a.g.e**., s.70
[187] Taş, **a.g.e.**, s.55
[188] Akılı, **a.g.e**., ss.35-36

Bugün mahallesindeki değişimi gören Avrupalı işini ve sosyal güvencelerini kaybetme ve ev bulamama korkusuna kapıldı. Tepki olarak da sömürgecilikten ve ırkçı diktatörlerden kalma 'diğerlerini' hor görme duyguları kabardı. Böylece Avrupa'ya göçmenlerin kitleler halinde gelmeye başlaması, aşırı sağ ırkçı partilere malzeme sağlamış oldu ve bu partiler insanların duygularını sömürmek için yeni politikalar belirlediler. Önyargı, sözlü ve yazılı aşağılama biçimlerinde başlayan düşmanlık bu partiler aracılığıyla yayılmaya başladı ve potansiyel halde var olan ırkçılık, aşırı sağın kendine özgü metotlarıyla harekete geçirilmiş oldu.[189]

Şimdinin liberal beklentisi, siyasi bağlamda etnisitenin yurttaşlık statüsü için artık öneminin kalmayacağı şeklindedir. Oysa kanıtlar ABD'de ve Britanya'da siyah insanların yargı sistemine girdiklerinde sistemli olarak farklı sonuçlarla karşılaştıklarını ve sistemi idare eden polislik, avukatlık ve hakimlik gibi yetki tanınmış memuriyetlerde sayıca az temsil edildiklerini göstermektedir. Bütün etnik kökenlerin tüm mensupları resmen siyasi sisteme katılmakta özgür olsalar bile, zenginlik ve sayısal azınlık statüsüne dayanan eşitsizliklerin yanı sıra, siyasi ideolojilerde ırkçılığın gücü etnik grupların nispi zayıflığına neden olabilir.[190]

Geçmişte politik bağlılık durumlarının büyük çoğunluğu etnik gruplardaki alt bölümlerin başkanlarına ve meclis üyelerine yönelikti, ama özellikle de klanların, köylerin ya da diğer soy gruplarının başkanlarına yönelik olmaktaydı. Bu nedenle, tarihsel olarak, kabilecilik, genel etnik grup kültürü ya da yaşamına bağlılığın söz konusu olduğu durumlarda çok daha önemliydi. Afrika'nın politik bağlılık temelinde bir kabileci toplum örneği olduğu söylenmekle birlikte yine tarihsel gelişiminde politik bağlılığın etnik gruplara üstünlük sağladığı örnekler de mevcuttur. Gana, Mali, Songay, Fulani ve Benin İmparatorlukları Ortaçağa ait ve kolonyel öncesi Afrika'da mevcut olan, açıkça görülebilen örneklerdir. Bunun yanında kabilecilik sadece Afrika ile sınırlı olmayıp değişen oranlarda da olsa Fransız Kanadalılar; İngiltere'deki Galliler ve

[189] Taş, **a.g.e**., s.16
[190] Fenton, **a.g.e**., s.318

İskoçlar; Amerika'daki İrlandalılar, İtalyanlar, Yahudiler ve diğerleri arasında da kolaylıkla ayırt edilebilip görülebilmektedir.[191]

Massey, Daton, Orni ve Vivant, bazılarının doğuştan aşağı olduklarını savunan ideolojilerin tümünde tekrarlanan iddialara dayanan ırkçılığın, en azından aşırı sağ dışında artık mümkün olmadığını, beyaz Amerikalılar arasındaki ırksallaşmış inanışları kışkırtmak için artık kodlanmış yöntemlerin kullanıldığını iddia ederler. Britanya'da olduğu gibi, yasa ve düzene bağlılığın arttırılması için yapılan çağrılar, siyah gençliği suç ile özdeşleştiren çok ince bir biçimde örtülü mesajlar içermektedir.[192] Bu gizli suçlamalar sadece renk ayrımına bağlı olarak siyahları değil tüm göçmenleri kapsar durumdadır. Çünkü ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın sömürge sistemleri yıkılıp göçmenlerin eski kıtaya doluşmasıyla ırkçılık eskisinden tamamen farklı bir içerik kazandı; göç hareketlerini durdurmak amacıyla yabancı düşmanlığını yaymanın bir aracına dönüştü ve kendisinden olmayanı dışlayıp kendi halkını sisteme entegre etmeyi amaçlar hale geldi.[193]

'Proto-uluslar veya etno-ulusal gruplar' olarak adlandırılan ve Fenton'un beş tür etnik-oluşturma durumundan biri olan gruplar, ulus olma talebinde ve iddiasında bulunan ve dolayısıyla da büyük bir devlet ile birleşmiş oldukları halde bir çeşit kendi kendini yönetebilme hakkını talep eden halklardır. Bu gruplara verilebilecek örnekler, Kanada'daki Fransızca konuşan Quebecliler, Türkiye ve çevre ülkelerdeki Kürt halkları ve İspanya'daki Basklar'dır. Proto-Milliyetçi kimlikler veya hareketler ise bu durumda, kültürel ve maddi açıdan, ulus-içinde-ulus olma ya da daha doğrusu devlet-içinde-ulus olma diye bilinen taleplere saygı duymaya yanaşmayan ya da yanaşmamakla suçlanan ulus-devlet sistemleri içinde emilmiş toplulukların siyasi ve kültürel ifadeleridir. Dil, kültür, eğitim ve sivil yönetimde homojenleştirme süreci, modernleşme projesinin bir parçasıdır. Devlet, asimilasyon görevinin sadece bir kısmını yerine getirir.[194]

[191] Essien-Udom, **a.g.m.**, ss.245-246
[192] Fenton, **a.g.e.**, s.190
[193] Taş, **a.g.e.**, s.39
[194] Fenton, **a.g.e.**, ss.44-45; 52-53

2.2.3. Küreselleşme Sürecinde Irkçılık ile Etnisitenin Ekonomik Boyutları

Aşırı sağ partiler ırkçı politikalarla halkın ve ekonominin desteğini alma yönündeki tüm çabalarına rağmen büyük tekellerin desteğini alamadılar. Çünkü yapılan anketlere göre örneğin Londra'da faaliyet gösteren büyük sermayenin yüzde kırkı etnik kökenine bakmadan tüm kalifiye işçilere kapılarını açıyor. Ucuz işgücünden yoğun bir biçimde yararlanıyor. Bu nedenle şimdilik büyük sermaye aşırı sağ partilerin 'ırkçı' temalarına rağbet etmiyor.[195] Söz konusu sermaye kapitalist ekonomide sahip olduğu önceliklere dayanarak yönlendirici olabilmekte; aşırı sağ partilerin dışlayıcı politikaları sermayenin çıkarlarına değil hizmet etmek, aksine ters düşmekte ve 'böl-yönet' sisteminin zemin oluşturduğu kapsayıcı politikalara doğal olarak rağbet etmektedir. Hatta ırkçı politikalara aşırı sağın eğiliminde olmasa da rağbet etmekte ve onların üretilmesine faal olarak katkı sağlamaktadır.

Kapitalist dünya ekonomisi, esas olarak Avrupa'daki başlangıç noktasından yayıldıkça, merkezi ve çevresel üretim güçlerinin yoğunlaşmaları coğrafi olarak giderek daha oransız hale geldikçe, 'ırksal' kategoriler bazı etiketler altında belirginleşmeye başlamıştır. Irk ve dolayısıyla ırkçılık, eksensel işbölümüyle ilişkili olan coğrafi yoğunlaşmaların dışavurumu, itici gücü ve sonucudur. W.E.B. Du Bois'in 1900'de '20.yüzyılın sorunu renk sorunudur' derken kastettiği renkler beyaz ve beyaz olmayan biçiminde gerçekleştiler.[196]

Modern dünyada, yani son 300-400 yılda, etnikleşme ve ırksallaşmanın bir çok yeni bağlamının doğmasına, Avrupa devletlerinin askeri, siyasi ve ekonomik gücünün yayılan etkisi neden olmuştur. Ekonomik alandaki faaliyetler kölelik, sözleşmeli iş gücü, topraklara el konulması ve sınırlara tecavüz, ticaret yapan azınlıkların ve göçmen işgücünün söz konusu olduğu durumlarda, karşılaştığımız etnik sınıflandırma sistemleriyle tanımlanmaya başlandı. Örnek olarak Rex, hezimete uğramış düşmanlardan, kölelerden, göçmenlerden, mültecilerden, sözleşmeli işçilerden ve ticaret

[195] Taş, **a.g.e.**, ss.88-89
[196] Wallerstein, 'Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik', ss.101-102

yapan azınlıklardan bahsederek, koloni ve kölelik koşullarını klasik ırk ve etnik grup oluşturma bağlamları olarak gördüğünü açıkça belirtir. Çeşitli ülkelerden verilebilecek örnekler şunlardır: ABD'deki Afrikalılar plantasyonlarda işçi olarak çalıştırılmak için köleleştirilmişti. Hawaii'deki Japonlar, Çinliler ve Filipinliler gibi Fiji'deki Hintliler de kamış tarlalarında hizmet etmek üzere ithal edildiler. Karayipler'de, Endonezya'nın bazı bölgelerinde ve bugün Malezya'da Çinliler bir tüccar ve esnaf sınıfı oluşturdular.[197]

Ekonomik alandaki geleneksel etnik uzmanlaşma, kolonyel dönemde zaten parçalanıyordu ve böylece Güney Doğu Asya'nın sınıfsal sosyal yapısı bir sınıf yapısına çok daha fazla olanak tanımış oldu. Howard Wriggins ve onun gibi düşünen pek çok araştırmacı etnik ya da dini alt yapısına bakılmaksızın Güney Doğu Asya liderlerin tüm vatandaşları kapsayan geniş firsatlar skalası oluşturulmasını görev edinmeleri gerektiğine değinerek bazı çıkarımlarda bulunmuşlardır. Onlara göre ekonomik büyüme ve çeşitliliğin olanakları hızla genişletebilmekte ancak ticari faaliyetlerin ya da hükümet sorumluluklarının burada büyüyen tuzağını geleneksel halk ve bölgesel farklılıkların örtüştürülmesi ile insanların yerel bağlılıklarından uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Genel görüş bu kesimlerin tüm ulusun vatandaşları içine dahil edilmeleri gerektiği yönündedir.[198] Belki de onların bu önerileri doğrultusunda, ırka dayanan kıskançlık ve korkunun elenmesi ekonomik gelişme hızının artması ve çok sayıda firsatın yaratılması ile mümkün olabilecektir. Ancak daha önce de değindiğimiz gibi sermayenin söz sahibi olması bu firsatların yaratılması şansını azaltmaktadır. Hatta bugün ve yakın gelecekteki tablo bunun imkansızlığını göstermektedir.

A.Sivanandan, Mehmet Taş ile olan görüşmesinde, ekonominin belirleyici ve politikanın ise ikincil olduğuna vurgu yapıyor. Hiçbir hakkı olmayan insanlar işleri bitince geri gönderiliyorlar. Bir yandan mülteci istemediklerini söylüyorlar öte yandan da göz kırpıyorlar. Artık yeni teknoloji büyük depolama merkezlerini, uzun vadeli

[197] Fenton, **a.g.e.**, ss.31-32
[198] Tjwan, **a.g.m.**, ss.313-314

üretimi gerektiriyor. Mc Donald ve büyük satış mağazaları hep kısa vadeli, sosyal hak talep etmeyen işgücüne ihtiyaç duyuyor.[199]

Kapitalist sistem yalnızca, kendisi için asli ve kalıcı olan sermaye – emek zıtlığı üzerine değil, aynı zamanda, artık değer sayesinde emek sömürülse de en azından az bir kısmının diğerlerinin kaybettikleri durumda fazla kazanan emekçiler olduğu bir hiyerarşi üzerine kuruludur. Bunu mümkün kılan ise hane üyelerinin sadece kısmen ya da hayatlarının sadece bir kısmında ücretli olmaları durumunu anlatan part-lifetime ücretli işçi hanesinin varlığıdır. Bu haneler, ücretli işçilerin saat ücreti olarak, emeğin yeniden üretiminin orantılı hesaplanmış maliyetlerinden daha azını tekabül edecek şekilde kurulmuştur ve bu, dünya işgücünün çoğunluğunu kapsayan, çok yaygın bir kurumdur. Daha "proleterleşmiş" hane yapılarından bulunan daha yüksek ücretli işçilerden, daha çok "yarı proleterleşmiş" hane yapılarında bulunan daha az yüksek ücretli işçilere kadar, farklı tür hane yapılarında bulunan ücretli işçilerin olduğu her yerde çeşitli hane yapılarının "etnik grup" diye adlandırılan "cemaatlerde" yer aldığını görmemiz mümkündür. Bu da, belirli bir devletin sınırları içindeki işgücünün "etnikleşmesi"nin, mesleki bir hiyerarşinin beraberinde geldiği anlamını taşır.[200] Sınıfsal ve ekonomik konum açısından etnik gruplar, işbölümü ve sınıfsal yapı içinde belli yerleri elde etmektedir ve bu konumlar çoğu zaman eşit olmaz. Etnik olarak tanımlanmış eşitsizlik sistemi, sınıfsal olarak yapılandırılmış etnik gruplar ve etnik kriterlere dayanan işbölümü, aynı anda, hem ekonomik bakımdan düzenlenmiş etnisitelerin hem de etnik bakımdan biçimlendirilmiş ekonomik yapıların klasik merkezlerini oluştururlar.[201] Ancak burada en önemli nokta 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren tanık olunan, değerlerin tersyüz oluşudur. Aristokratik ırkçılık ilkel sermaye birikimine dolaylı olarak zaten bağlıydı; bu da ancak sömürgeci uluslardaki işleviyle mümkündür. Sanayi Devrimi tam anlamıyla kapitalist sınıf ilişkilerini yaratırken, burjuva çağının yeni-ırkçılığını da ortaya çıkarmıştır ki bu tarihsel anlamda ilk yeni-ırkçılıktır. Bu ırkçılık, sömürülen ve hatta sosyal devletin başlangıcından önce aşırı sömürülen topluluk ve siyasal olarak

[199] Taş, **a.g.e.**, s.151
[200] Wallerstein, 'Halkçılığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik', ss.105-106
[201] Fenton, **a.g.e.**, ss.162-163

tehlikeli topluluk gibi çifte bir statüye sahip olan proletaryayı hedefleyen bir ırkçılıktır. Ancak burada belirgin bir kararsızlık vardır; ya işçiler soysuzlaşmış bir ırktır ya da yurttaşların, ulusun üyelerinin ırkı için bir soysuzluk tohumu olan şey işçilik durumudur, onların varlığı ve onlarla temastır.[202]

Irkçılık ve etnik ayrımcılık, küresel işgücü piyasalarına sonradan uyarlanmış ya da dahil edilmiş kavramlar olmayıp işgücü piyasalarının uluslararası boyuta taşınmaya başlamasından itibaren oluşturulan politikalarda ve ilişkilerde daima belirleyici olmuştur. Bu belirleyici rol her iki kavramın da 'sınıf mücadelesi' içerisinde önem kazanmasında rol oynamıştır. Geçmişten bugüne karşımıza çıkan en büyük farklılık ve de zorluk, bu kavramların günümüzde yasal zeminde yasaklayıcı ve engelleyici kanunlarla reddedilmesi söz konusu iken bir yandan da politika- ekonomi – toplum üçgeni içerisinde bulduğu destek ile önlenemez bir şekilde meşrulaştırılmakta oluşudur. Bu soruna daha önceki konularda yer verildiği için bu hatırlatma ile yetinilecek; nedenlerini ve sonuçlarını anlayabilmek adına işçi sınıfındaki parçalı yapı sorunu ile sınıf mücadelesi kapsamındaki açılımlara yer verilecektir.

Sınıf mücadelesi de aynı şekilde, sömürü koşullarının üretimi ve yeniden üretimi süreçlerine sonradan eklenmiş olmayıp bu süreçler içinde her zaman yer almıştır. 'İnsan malzemesinin' mal gibi alınıp satılan ücretli emek gücünün dönüşümü, bir artık değer üretim sürecinde kullanılması, tüm toplumlar çapında yeniden üretim alanlarının zinciridir. Toplumlara kendini dayatan bir eğilim olarak tarihsel boyutu ile bu zincir, emekçilerin proleterleşmesidir. Proleterleşmeyi algılarken üç 'tarih' diyebileceğimiz üç tip toplumsal görüngünün eklemlenmesini göz önünde bulundurmalıyız. Öncelikle sermayenin artık değere el koyması ve kendine mal etmesi yani sömürü anı söz konusudur. Burada hem istikrarlı bir hukuksal biçime (ücret kontratı) hem de kalıcı bir güç ilişkisine ihtiyaç vardır. Toplumsal egemenlik adı verilebilecek üretim içinde kurulan ilişki ise önce emeğin sermaye buyruğu altında basit biçimsel altalanması sonra da işbölümü, parçalama, makinalaşma, yoğunlaştırma yoluyla işçinin emek zamanının

[202] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.260-261

gözeneklerinin en derinine kadar sızar. Son olarak da iş ve işsizliğin döngüsel niteliği sonucu ortaya işçiler arası güvensizlik ve rekabet anı çıkar. Marx, bu döngüsel niteliği çekimleyici-iteleyici olarak adlandırır ve bu durumu, 'yedek sanayi ordusu'nun ve 'göreli nüfus fazlası'nın (sömürgeciliği, erkeklere rakip olarak kadın ve çocukların işe alınmasını, göçü vb. kapsayan) farklı biçimlerine, yani kapitalizmin tarihi boyunca proleterleşmesinin başlangıçtaki şiddetini sürdüren 'nüfus yasası'na bağlar.[203] Nüfus artışı, işgücü fazlasına neden olmakta, bu ise artan işgücü arzından dolayı çalışma standartlarının düşmesine ve eliminasyon kriterlerinin yükselmesine; daha fazla sayıda insanın vasıfsız kategorisinde yer almasına ya da vasıf kategorilerinin kendi içinde bölünmesine, arz fazlası işçi sınıfından kaynaklandığı için de onların aleyhine bir gelişmeye neden olmaktadır. Daha da önemlisi söz konusu nüfus artışı az gelişmiş ülkelerde daha fazla olduğu için bu denge özellikle de onların aleyhinde olmaktadır. Öncelikle az gelişmişliğin etkisi ile zaten düşük vasıf kategorisinde yer alan bu ülke işçileri eleme kriterlerinin yükseltilmesiyle yedek sanayi ordusu içinde yer almaya başlamakta ya da bu riske diğerlerinden daha fazla sahip olmaktadırlar. Nasıl ki geçmişte ekonomik sistemin işleyişini sağlamada efendi-köle ilişkisinde renk kriteri baz alındıysa bugün de bu geleneğin devamı olarak karşımıza eleme kriterlerinde ırk ilişkileri ile etnik ilişkilerin ve de ırk ya da etnik bazlı gruplandırmaların varlığı çıkmaktadır. Bu gruplandırmaların ise ekonomik sisteme üç önemli etkisi olmaktadır. Öncelikle işbölümünün uluslararası düzeyde sürdürülmesini sağlamakta, işgücü açısından da merkez ve çevre ülkeleri belirlemektedir. İkincisi söz konusu ayırım ve gruplandırma toplum düzeyinde politikalar aracılığıyla benimsetilmekte ve destek bulmaktadır. Bu ise toplumsal ilişkiler sayesinde ayırımcılığa maruz kalan kesimlerce de kabul edilmekte ve karşı bir tepki ile yani bir karşı ırkçılık ile desteklenmiş olmaktadır. Üçüncü olarak tüm grupların bu ilişkilere sistemin düzenlemeleri doğrultusunda dahil olması sonucu gruplar arasında ırk ve etnik bazlı ilişkiler geliştirilmekte, bu çatışmalara ve rekabetin artmasına yol açmakta, söz konusu zincirleme ilişkiler kapitalizmin çıkarına hizmet etmektedir.

[203] Balibar, 'Sınıf Mücadelesinden Sınıfsız Mücadeleye mi?', **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, ss.202-204

Kolchin bu ilişkileri incelerken üretim ilişkileri ile ticari ilişkilerdeki bir ayrıma dikkat çekmektedir. Köleliğin ekonomik bir olgu olmasından dolayıdır ki; piyasa, köle ekonomisini hep alttan desteklemiştir, fakat bu piyasa aynı zamanda, özellikle en önemlisi pamuk olan tarım ürünlerinin satışını sınırlandıran tipik bir piyasaydı da. İkinci bir tür piyasa olarak işgücü piyasasının eksikliği oldukça fazlaydı. Köle sahipleri geniş ticari ilişkiler ile pamuk ve diğer tarım ürünlerinin satışı, tüketimleri ve tarımsal faaliyetler için ürün alımı, kredi sağlama ve toprak ile köleleri düşük maliyetle elde etme gibi faaliyetler ile meşkul olmaktaydılar ancak piyasa çok dikkat çekici biçimde köleler ve sahipleri arasındaki ilişkileri düzenleme konusuna karşı ilgisizdi. Diğer bir deyişle, ticari ilişkilerde piyasa egemendi fakat üretim ilişkilerinde değildi.[204]

Bugün kapitalist sistemin işleyişinin küresel ölçekte yayılım göstermesi ile daha da karmaşıklaşan bu ilişkiler ağı yeni bir forma kavuşmuş, dinamiklerini yenilemiştir. Köleliğin ırkçılık ve etnisite ile beslenen ekonomik bir olgu olduğuna ve 16.,17. yüzyıllarda var olan köleliğin lağvedilmesinin ardından tarihin sayfalarından biri olarak kabul edildiğine, oysa Bales gibi araştırmacıların kanıtlarını ortaya koydukları üzere tüm dünyada hala geçerliliğini sürdürdüğüne değinilmişti. Bales'e göre bugün yeni olarak adlandırdığımız kölelik türlerini yaratan ve eski tarzın değişmesine neden olan üç önemli kilit konu vardır: 1. Dünya emek piyasalarını milyonlarca yoksul ve savunmasız insanla dolduran nüfus patlaması[205]; 2. Yoksul çiftçileri mülksüzleştiren ve köleliğe karşı savunmasız hale getiren ekonomik küreselleşme devrimi ile tarımın makineleşmesi; (Yeni dünya ekonomisinde emek nerede en ucuzsa sermaye oraya uçar ve köleliğin ekonomik halkaları tüm dünyayı sarmaya muktedirdir.); 3. Bu büyük ekonomik değişimlerin gelişmekte olan birçok ülkede yarattığı şiddet, yozlaşma ve açgözlülükle

[204] Kolchin, **a.g.e.**, s.172

[205] 'Mutlak nüfus patlaması', emek gücünün yıkıcı sömürülmesi ve ırk ayrımı göründüğüleriyle doğrudan bağlantılıdır. Sınıf mücadelesi, ister temsiller düzeyinde, ister fiziksel olarak, özellikle de dinsel ya da etnik çatışmayla üst-belirlendiğinde, ister devletler arası savaşla birleştiğinde, istisnai olarak bir iç savaş biçimini alır. İşçi sınıfının bir yeniden oluşumuna yol açmaktan çok uzak olan bugünün iktisadi kriz evresi proleterleşmenin farklı görünümlerini coğrafi, fakat aynı zamanda etnik, cinsel ve kuşaklararası engellerle çok daha kesin olarak ayırmaya dek vararak mücadelede de yoğun parçalanmalar yaratacaktır. Ancak özellikle ya da en azından 'kriz' dönemlerinde, sömürüye karşı direniş, sömürünün yayılmasına yol açar; güvence ve özerklik talepleri, tahakkümü ve kolektif güvensizliği besler. 'Etnik' çatışmalar ya da ırkçılığın etkileri evrensel olup sadece işçi sınıfı değil, tüm toplumsal grupların kurum ve örgütlerinde vardır. (Etienne Balibar, 'Sınıf Mücadelesinden Sınıfsız Mücadeleye mi?', ss.222-225)

örtülü kaos. (Bu kaos öyle bir dönüşüm yarattı ki zamanında potansiyel köleleri az ya da çok koruma işlevi gören sosyal yasalar ve geleneksel sorumluluk üzerine kurulu ilişkiler yıkıldı.)[206]

İdari boyutta politikaların, belli durumlarda 'etnik olarak biçimlendirilir' oluşu, örneğin toprak talepleriyle yerli halkların kültürel yenilenme hareketlerinde, göç tartışmalarında, göçmenlerin tuhaf ve yabancı olarak tasvir edilmesinde, etnik isimlere veya etnik desteğe sahip siyasi partilerde, ulus oluşturmaya yönelik kültürel politikalarda, etnik üstünlüğü savunan sistemlerin ırksallaştırılmış politikalarında gözlemlenebilir. Ekonomik alanda etnik kategoriler, sık sık ekonomik ayrıcalığın korunmasına ve ayrıcalıklı olmayanları bastırmanın ideolojik gerekçelerine hizmet etmektedir. İşbölümünün etnik farklılıklarla eşleştiği durumlarda, gruplar sık sık kendilerine verilen iş için en uygun grup oldukları şeklinde tarif edilirken, toprakları ellerinden alınanlar doğaları itibariyle tembel veya kalkınma yeteneğinden yoksun olarak resmedilir.[207] Bu bölüşüm sistemleri içerdikleri adaletsizlik nedeniyle, zaman zaman direnç ile karşılaşabilmekte ve ortaya çatışmalar çıkabilmektedir. Ancak örneklemelere geçildiğinde de yine bazı kavramsal ayrılıklar görülmekle birlikte ortak bir anlayışa sahip oldukları söylenebilir. Örneğin Siyah Afrika'da 'etnik' çatışmadan, ABD'de ya da Güney Afrika'da ise 'ırksal' çatışmadan söz edilir. Ulusal örnekler tek başlarına ve mantıksal olarak ayrı değildirler. Ulusal sistemdeki statü ve saygınlık, dünya sistemindeki statü ve sıralamadan ayrı tutulamaz. Ulusal statü grupları olduğu gibi uluslararsı statü grupları da vardır. Irk ise özünde, bir uluslararası statü grubudur. Beyazlarla beyaz olmayanlar arasında temel bir bölünme vardır. Hatta çağdaş dünyada ırkın, tek uluslararası statü grubu kategorisi olduğunu da söyleyebiliriz. En azından MS. 8. yüzyıldan beri bu rolü oynayan dilin yerini almıştır. Bu sistemde statü grubuna üyeliği belirleyen, renkten çok sıralamadır. Ancak ırkçılık, yalnızca varolan uluslararası toplumsal yapıyı olduğu gibi koruma edimidir ve ırk ayrımcılığı için türetilmiş bir sözcük değildir. Bu, ikisinin birbirinden ayrı görüngüler olduğu anlamına da gelmez. Irkçılık, ayrımcılığı bir ana silah olarak açıkça kullanır. Sonuç olarak, ırkçılık dünya

[206] Bales, **Yeni Kölelik**, s.257
[207] Fenton, **a.g.e.**, ss.32-33

arenasındaki ayrımcılık olmakla küçük ölçekli toplumsal örgütlenmeler içindeki eylemlere atıfta bulunmaktadır.[208]

Çatışmaların ve idari yönlendirmelerin en belirgin örneklerine bugün Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde rastlıyoruz. Savaş sonrası dönemde tüm Avrupa'da işgücü göçü, göze ilk çarpan örneği Almanya olmak üzere dinamik kapitalist ekonomilerin çoğunun gelişmesinde kaçınılmaz bir rol oynadı. Bir Alman halkı ya da gerçek Britanyalıların oluşturduğu bir ulus kavramı örneklerinde olduğu gibi bir ulus kavramının oluşturulması gerçekte ne kadar yetersiz olurlarsa olsunlar, toplum olmanın mükafatlarını daha az hak eden 'ötekiler' kavramının oluşturulmasına da zemin hazırlar ve teşvik sağlar. Eğer insanların gayri meşru olarak bulundukları yerde oldukları düşünülüyorsa ve ev sahibi halk yoksulluk içindeyse elde ettikleri en ufak kazanca bile tahammül edilemez. Etnisite ve bölünmüş işgücü piyasaları, birbirinden ayrı düşünülemez. Göçmen işçi topluluklarında etnik farklılığa dair izler işgücünde görünen farklılığın temelini teşkil eder.[209] Göç eden ya da yer değiştiren insanlar ve yerel kesimler arasında bir yandan bir karışım ortaya çıkarken bir yandan da çatışmalar belirmeye başlamıştır. Sonradan gelenleri misafir olarak dahi kabul etmek istemeyen kesimler, onlara tepki göstermeye başlamışlar, gelenler ise hem dışlanmışlıklarını kabul edip içselleştirmiş hem de bu kez de onlar yerel halka benzer bir ayırımcı-dışlayıcı tepkiler ile karşılık vermeye başlamışlardır. Tüm bunlar, gerçekte daha önce de değinildiği gibi ekonomik sistemin ve onu destekleyen politikaların gereği ve getirisidir.

Avrupa'da bazı kesimler, sosyal kimliğini kaybetme paniğine kapılarak ekonomik politikaları hazırlayanları değil, kendisi gibi değişimden etkilenen yabancıları sorumlu tutmaktadır. Günlük yaşamda değişimden olumsuz etkilenenler göçmenlere ve azınlıklara karşı durarak ırkçılığa ve popülist milliyetçiliğe destek vermektedir.[210] Balibar, Fransa'daki genel söyleme ve duruma bakıldığında 'bir göç sorunu' ile karşılaşıldığına değinmektedir. Fransa'da sorunu çözmeye niyetlenme biçimi ne olursa

[208] Wallerstein, 'Bağımsızlık Sonrası Siyah Afrika'da Toplumsal Çatışma: Yeniden Değerlendirilen Irk ve Statü Grubu Kavramları', ss.251-253
[209] Fenton, **a.g.e.**, ss.50-51
[210] Taş, **a.g.e.**, s.64

olsun genel kabul gören açıklamalar göçmenlerin varlığının bir sorun oluşturmakta olduğu üzerinedir. İşsizlik, yerleşim, sosyal sigorta, okullaşma, halk sağlığı, adetler, suç eylemleri gibi pek çok sorunun göçmenlerin varlığı olgusundan çıkan ya da en azından bu olgu ile daha vahim hale gelen sorunlar olduğu iddia edilmektedir. Böylece, en az 'kabul edilebilir' ya da en az 'asimile edilebilir' olanlar içinden en az 'işe yarar' olanlardan başlayarak mümkün olduğu kadar çok göçmenin dışarı atılmasının, göçün azaltılıp mümkünse sonlandırılmasının Fransa'daki toplumsal sorunların çözülmesine olanak sağlayacağı ya da en azından çözüm yolunda bir engeli ortadan kaldıracağı düşüncesi yayılmaktadır. Oysa göçmenler Sosyal Güvenlik kaynaklarına yük olmamakta, tersine bu kaynakları beslemektedir. Toplu halde geri gönderilmeleri hiçbir iş alanı yaratmayacak, hatta bazı iktisadi sektörlerin istikrarını bozarak iş alanlarını ortadan kaldıracaktır. Ayrıca suç oranlarındaki payları Fransızlar'dan daha hızlı artmamaktadır. Bugün Fransa'nın eğilimleri değerlendirildiğinde göçmen kavramının bireyleri ırkçı bir tipolojiye yerleştirmeye olanak sağlayan başlıca ayırt edici özellik oluşu gibi Fransa'da bugün göç kavramının da tam anlamıyla ırkın yeni adı haline geldiğini görüyoruz. Bu isim yenidir ama işlevsel olarak eskisinin eşdeğeridir.[211] Sosyal güvenlik kaynaklarının krizi hemen hemen tüm ülkelerde benzer bir sorun teşkil etmektedir. Ortak bir özellik tüm ülkelerin aynı ekonomik sisteme bağlı ve de bağımlı olmalarıdır. Bu açıdan sorunu sadece Avrupa genelinde sınırlamayıp tüm dünyada örneklerinin görülebildiğini de belirtmek gerekir.

Kendine özgü ve dışa kapalı ekonomik sistemi ile bilinegelen Çin'de dahi bugün ırkçılık rüzgarlarının esintilerine rastlayabiliyoruz. Cava'da bile Çinliler Cavalılar'dan ve diğer yabancı tüccarlardan ayrı yaşarlar ki bu da aradaki ırksal gerilimlerin varlığının bir belirtisidir. Geleneksel Asya ticareti bugünkünden çok daha tamamlayıcı bir özelliğe sahipti ve kapitalist olmaktan ziyade takas ağırlıklı bir doğası vardı. Irksal düşmanlığın her örneği için, daha çok kapalı ve dostça ilişkiler hakim olduğundan bunlar büyük ölçüde Çinlilerin kısmen asimilasyonu ile sonuçlanıyordu. Kolonicilik öncesi dönemde Çinli tüccarların pozisyonu ile ilgili üç nokta ortaya çıkmıştı. İlki, dönemin sosyo-

[211] Balibar, 'Irkçılık ve Kriz', ss.274-277

ekonomik düzeninde, modern kapitalist rekabetten yoksun bir şekillenme olması ve bir yabancının ticari konumunun asimilasyon için hiçbir engel teşkil etmemesiydi. Güney-Doğu Asya ekonomisi dünya piyasaları ile dayanışma içine girerek değişti. Kendi tipik yapısı içinde, iç-etnik rekabetin olmayışının dostça ilişkilerin kurulmasını sağlamış olması burada ikinci noktadır. Çinlilerin diğer yabancı tüccarlar (Hindistan'dan İslamiyet ya da Hindu dini ve Batı'dan Hristiyanlık örnekleri) gibi, diğerlerini küçümseyici bir tutum takınmada risk oluşturan bir inanç altyapısına sahip olmamaları ise üçüncü noktadır.[212]

Görüldüğü gibi bir topluluk, tarihinde kendine özgü özellikleri ile dünya trendlerinin dışında kalmış olsa bile, diğer topluluklar ile ortak yaşam alanına girdiği taktirde bu alandaki mevcut sistemin gereklerini yerine getirmeye, en azından diğerlerinde görülen eğilimlere benzer eğilimler göstermeye başlıyor. Özellikle de söz konusu eğilimler o alanda kalmanın bir önkoşulu ise adaptasyon kaçınılmaz oluyor. Bu zorunluluk, sistemin tamamına işlediğinde, sadece ülkeler ya da topluluklar arası uyumda değil ülke içinde uyumda dahi sıkıntılar belirebiliyor. Hatta yasalar ulusal düzeyde ayrımcılığın, ayrımcılığın kurumsal hale gelmesinin ya da sistemleştirilmesinin ve uluslararası düzeyde diğerlerinin bu sözde sisteme adaptasyonunun karşısında olsa dahi, ekonomik sistemin işleyişi ve çıkarları ile yerel politikaların uyumunun gereksinimi, gerçekte yasal zeminde destek bulamadığı varsayılan ayırımcılığın ekonomik ve politik gerekçeler, uygulamalar kapsamında meşrulaştırılmasını sağlayabilmekte ve yasal bir zemin bulmuş olmaktadır.

Kapitalist dünya ekonomisindeki işlevi açısından, ötekini küçümsemek ve ondan korkmak (yabancı düşmanlığı) ise ırkçılığın çelişkili bir yönünü gösterir. Çünkü dışarı atılan kişinin emek gücünü ve böylece de bu kişinin tekrarlanan biçimde sisteme mal edilebilecek artığın yaratılmasına potansiyel katkısını kaybetmiş oluruz. Bu, özellikle bütün yapısı ve mantığı sonsuz sermaye birikimi üzerine kurulu bir sistem söz konusu olduğunda ciddi bir kayıptır. Söz konusu birikim en üste çıkarılmak istendiğinde üretim

[212] Sjwan, **a.g.m.**, ss.304-307

maliyetleri dolayısıyla emek gücü maliyetleri en aza indirilmek istenir ve buna tepki olarak ortaya çıkan emek gücünün protestoları da saf dışı edilmese bile en aza indirilmek istenir. İşte bu hedefleri bir araya getiren sihirli formül, ırkçılıktır. Bu noktada, ırkçılık işgücünün büyük bir kısmına, meziyet ilkesiyle haklı çıkarılabilecek olandan çok daha az ücret verilebilmesine olanak tanıyarak kapitalizmin bir sistem olarak sürmesine yardımcıdır.[213]

Sermaye ve malların küresel dolaşımının neticesinde oluşan dinamik bir işgücü arz-talep dengesi vardır ve bu denge küresel yer değiştirmeleri ile uygulamalarını beraberinde getirmiş ancak bilgisayarlaşma ekonominin pek çok sektöründe hatta belki de tüm alanlarında, ileri kapitalizm kuşaklarında toplumsal bakımdan zorunlu emek talebini azaltarak Marx'ın işçi sınıfi üzerindeki kapitalist komutanın temel silahı olarak gördüğü işsizlerden oluşan bir 'yedek ordu'yu yeniden kurdu. İşsizlik korkusu, hızlanan yüksek teknoloji otomasyonunca beslenerek, sendikaların grev gücünü azaltır; işyeri yönetimine ise çalışanları işbirliğine zorlama, grev kırıcıları işe alma ve ücretler ile çalışma koşullarını düşürme olanağı verir. İşçiler kendi aralarında iş için rekabet ederlerken, sermaye onları farklı tabakalara ayırır; yeni üretim sistemlerini işletmek için gereken, sayıları giderek azalan sürekli işçilerden oluşan bir çekirdek, bunların çevresinde ekonominin dalgalanmalarına ya da üretim çevrimine göre işe alınan geçici ve yarım-günlük yardımcı işçiler, sosyal yardım kuruklarına, açlığa mahkum kronik işsizler. Emek; cinsiyet, ırk ve yaş ayrımlarına denk düşen, giderek acımasızlaşan bir hiyerarşi içinde tabakalara ayrılır. Dipte yer alanlar aşırı sömürülmek pahasına yaşamlarını sürdürebildikleri ve çok ucuza çalışmayı kabul ettikleri için, onları makinelerle değiştirmeye değmez.[214] Bu nedenledir ki teknoloji odaklı yeni sistemlere geçişler gerçekleşirken ve bu geçişe uyum sağlayabilen vasıflı elemanlara ihtiyaç artarken bir yandan da vasıfsız kol işçileri ihtiyacı üretim sistemleri için önemini korumaktadır. Söz konusu ihtiyaç küresel yer değiştirmeler sayesinde bugün göçmen işgücü ile fazlasıyla sağlanmaktadır. Ancak bu ikili yapının içinde yer edinme kriteri

[213] Wallerstein, 'Kapitalizmin İdeolojik Gerilimleri: Irkçılık ve Cinsiyetçilik Karşısında Evrenselcilik', **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, ss.44-46
[214] Withford, **a.g.e.**, ss.291-292

‘göçmen’ olma kriterinin yanı sıra ‘vasıflı ya da vasıfsız’ olma ile de örtüşmektedir. Neticede işgücü talep eden ülkeler için işgücü arz eden tüm ülkeler potansiyel göçmen kaynakları konumundadırlar ve kaynakların bolluğu eleme kriterlerini ihtiyaç sahibi ülkelerin yüksek tutmasına ya da çıkarlarına uygun politikalarla biçimlendirmesine olanak sağlamaktadır.

Potansiyel göçmenler bakımından hedef ülkede işgücü piyasası iki tabakaya bölünmüş olarak karşılarına çıkmaktadır: düşük ücretli, düşük statülü işler ve profesyonel işler. İlk gruptaki işlere yönelik olarak göç edenler bu ülkelerin işgücü piyasasındaki işsizliğe karşı duyarlı olmayacaktır. Çünkü yapmak istedikleri işler zaten yerli halkın yapmaya yanaşmadığı ancak diğer üçüncü dünya ülkelerinden gelen göçmenlerle rekabet edecekleri türden işler olacaktır. Doğu Avrupa’dan gelenlerin bir kısmı Almanya, Avusturya, İskandinav ülkelerine vize gerekmeden turist olarak gelmekte ve üç ay kalabilmektedir. Bu süre içinde çalışmaları yasak olmasına rağmen birçok Polonyalı, Slovak veya Macar sosyal açıdan korumasız ancak ücretli işlerde çalışmaktadır. Çoğu durumda bir yerlinin veya yerleşik göçmenin işini elinden almamakta, tersine hane içinde, çocuk bakımında, bahçe bakımında, tarımda, ev yapımında rekabet edilemeyecek kadar düşük ücretlerle çalışarak kendi işlerini yaratmaktadırlar. Bu tarz bir istihdamda uzun dönemde yerli işverenin çıkarlarına denk düşen esnek, düşük maliyetli ve uyumlu bir etnik alt tabaka ortaya çıkmakta, toplumsal kaynaklara ulaşma imkanı olmayan bu alt tabaka mensuplarının hukuki durumlarının iyileşmesi ihtimali de sınırlı kalmaktadır. Buna karşılık profesyonel meslekleri hedefleyenler Batı’da uygun bir iş güvencesi altına alınmadığı sürece göçe istekli olmayacaklardır. Araştırmalar yüksek vasıflı göçmenlerin çoğu zaman profesyonel kariyerlerinde düşüş anlamına gelen işleri kabul etmek durumunda kaldığını ve Doğu’da iyi ücretli, yüksek vasıflı işlerin yaygınlaşması durumunda, potansiyel göçmen olabilecek kesimlerin ülkelerinde kalmayı tercih edebileceklerini göstermektedir. Burada

temel bir sorun bir ülkede kazanılan vasıf ve becerilerin bir diğer ülkede kolayca kabul edilmemesidir.[215]

Özet olarak ırkçılık ve etnisite kavramları kapitalizmin küresel bir ölçekte yayılım göstermesi neticesinde daha önce hiç olmadığı kadar önem kazanmış ve sermayeye artı değer sağlayan işgücü tabakalaşmasında yeni alt bölünmeleri olanaklı kılarak sistemin işleyişinde önemli etkenler haline gelmişlerdir. Özellikle son yıllarda esneklik kavramının üretimde belirleyici olması ile daha esnek bir işgücü ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu ihtiyacı karşılamak üzere de ırklardan ziyade etnik gruplar artı değeri yaratacak ve sömürüye açık olacak olan işgücünün saptanmasında kriter haline gelmiştir. Bugün işgücü piyasaları sadece ırk/etnik ya da cinsiyet eksenli bölünmemekte, yeri geldiğinde tüm kriterler birarada kullanılabilmektedir. Örneğin bir kadının kadın olması erkek karşısında, göçmen olması yerli işgücü karşısında, siyah olması beyaz işgücü karşısında, vasıfsız olması vasıflı işgücü karşısında daha savunmasız olmasına yol açmakta bu da o kadının sermayenin ihtiyaç duyduğu çevre işgücünde maliyet tasarrufunu dolayısı ile rekabet gücünü arttırmaktadır. Bu kriterlerin küresel işgücü piyasalarında ortaya çıkardığı savunmasız işgücü gruplarına üçüncü bölümde detaylı olarak değinilecektir.

[215] Gülay Toksöz, **Uluslararası Emek Göçü**, Göç Çalışmaları 5, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları(129), Mart 2006, ss.137-138

3.BÖLÜM

IRKSAL VE ETNİK EKSENLİ KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA İŞÇİ GRUPLARI

1970'lerin başında sermayenin bakış açısından dünyanın eskisi gibi 'üç gezegene' bölünmesin işe yaramadığı ortaya çıkmıştı. Kapitalist stratejiler olarak hem az gelişmişlik hem de gelişmişlik başarısız olmuştu. Çok uluslu sermaye için artık sorun gelişmişlik ve azgelişmişliği birbirinin karşısına nasıl dikeceği, az gelişmişliğin gelişmişlik içinde işlemesini nasıl sağlayacağı idi. Mario Montano 1975'te öne sürdüğü savında bu yeniden yapılandırmanın şekillenmesinde ortaya çıkan şeyin 'iki zıt dinamik' olduğunu öne sürmüştü. Bir yanda ABD ve Avrupa'nın 'Latin Amerikalılaştırılması' ile birlikte 'gelişmişliğin az gelişmişliği' ve diğer yanda, eski üçüncü Dünya'nın bazı kesimlerinin sanayileşmesi ile birlikte 'az gelişmişliğin gelişmişliği' tarafından, geleneksel sınırlar paramparça edilmekteydi. Bu yeniden yapılandırmanın amacı ise 'az gelişmişliğin açlığını, metropol işçi sınıfının hayat standartlarının karşısına' dikmekti.[216]

Bu yeniden yapılanmanın içerisinde fırsat eşitsizliğinin varlığını sürdürdüğü hatta pekiştirdiği gözlenmektedir. Örneğin Nuffield Toplumsal Alışkanlık Grubu tarafından 1913-1952 yılları arasında doğmuş kişiler içinde yapılan bir anketin sonuçlarına göre, hizmet sınıfı işçilerinin, orta ve lise düzeyindeki seçkin okullara girme şansı kol emeğine dayalı olan işçi sınıfından yaklaşık 3 kat fazladır. Üniversitelere girebilen çocukların oranı, hizmet sınıfında % 2'dir. İnceleme kapsamı içindeki kırk yılda, okullar konusundaki fırsat eşitsizliği aynı kalmıştır.[217] İşçi sınıfına dahil olan göçmenlerin çoğunluğu da bu eşitsizlikten etkilenirler. Çünkü yer aldıkları sınıf onlar için eşitsizlikleri, olanaklara sahip olmalarını sağlayacak maddi statüye erişememe şeklinde

[216] Witheford, **a.g.e**., ss.200-201
[217] Callinicos&Harman, **Neo-Liberalizm ve Sınıf (İşçi Sınıfı Değişti mi?)**, Çeviren: Osman Akınhay, İstanbul: Salyangoz Yayınları, Eylül 2006, ss.62-63

zaten sıradan ve olağan hale getirirken, başka bir ırka ya da etnik kökene mensup olmaları ise diğerlerinin gözünde konumlarını uyumlu ya da kabul edilebilir kılmayı kolaylaştırmaktadır. İstihdamdaki eşitsizliği vasıflılık-vasıfsızlık anlamında eğitim eşitsizliğinin şekillendirdiği bilinen bir gerçektir, ancak bu dezavantajlı gruplar söz konusu eğitim eşitsizliği engelini aşabilmiş olsalar dahi kurumsal ırkçılığın bir başka aşamasında tekrar engellenmektedirler.

Bunun bir kanıtı İngiltere'de bugün çoğu Çoğu BME (Black and Minority Ethnic Workers- Siyah ve Etnik Azınlık İşçileri) mensubu kadının daha büyük dezavantaja sahip olmasıdır. Örneğin; Siyah Karayipli, Pakistanlı ve Bengladeşli kadınlar İngiliz kadınları ve erkeklerine oranla daha fazla üniversite mezunu içermelerine rağmen bu durum kıdemlerine ya da aldıkları ücrete yansımamaktadır. Üstelik iş bulmakta da İngilizlere oranla %50 daha fazla zorluk çekmektedirler.[218] Bu ve benzeri eşitsizlik ve ayrımcılık konularına yönelik hükümetlerce tedbir alma girişimlerinde bulunulmuş olsa dahi çabalar ya yeterli olmamış, ya tabanca desteklenmemiş ya da samimi bulunmamıştır. İşçi Partisi sol kanadı toplumsal eşitsizlik sorununa el attığı zaman, bunu, kendi sınıfsal konumuyla en doğrudan bağlantılı biçimde yapmıştı. Cinsel ve ırkçı baskı 'pozitif ayrımcılık' temelinde gündeme getiriliyordu. Onlara göre meslek hiyerarşisinin ve İşçi Partisi ile Sendika bürokrasilerinin üst kademelerinde kadınlarla siyahlara daha fazla yer ayrılmalıydı. Ancak bu hiyerarşinin kendisi ve bu yapıdan kaçınılmaz olarak doğan eşitsizlikler arka plana atılmıştı. Böyle bir strateji ezilenler arasında küçük ve ayrıcalıklı bir grubun çıkarlarına hizmet edebiliyordu ve siyahlar için gerçek bir özgürlüğün sağlanması ile ilgisizdi.[219] Sendikaların stratejilerinin yorumlanmasında edinilen bu gibi bulguların başarı-başarısızlık ya da öncelik ve tercihler şeklinde yapılabilecek gruplandırma ve yorumlara son bölümde geniş olarak yer verilecektir.

[218] **Labour Research** (Special Black Workers Edition), Volume 96, Number 4, London: Published by LRD, April 2007, ss. 10-11
[219] Callinicos& Harman, **a.g.e**., ss.72-73

Bu bölümde incelenecek olan işgücü gruplarına gruplandırmanın en eskilerinden biri olan merkez-çevre ayrımının son şeklinin incelenmesi ile başlanacak ve ardından köleliğin, metropol ve etnik işgücünün, azınlıkların ve göçmenlerin bu düzenin işleyişindeki rollerine değinilecektir.

3.1. MERKEZ VE ÇEVRE İŞGÜCÜ AYIRIMI

Balibar'a göre ulusların oluşumunu kapitalizmin somut tarihsel biçimine bağlayarak yorumladığımızda bu biçimin farklı birikim ve emek gücü sömürüsü yöntemlerine denk geldiğini görürüz. Uluslar arasında eşitsiz mübadele ve hakimiyet ilişkileri kurulmuştur. 'Merkez' ve 'çevre' etrafında örgütlenmiş ve hiyerarşize edilmiş bir 'dünya ekonomisi' mevcuttur. Bu görüşler aynı zamanda Marksist iktisatçıların 'ideal' kapitalizmlerinin yerine, emperyalizmin erken görüngülerinin ve savaşların sömürgeleştirmeyle eklemlenmesinin belirleyici bir rol oynadığı bir 'tarihsel kapitalizm' koyar. Burada her modern ulus sömürgeleştirmenin bir ürünüdür ve sömürgeci ya da sömürge, bazen de ikisi birden olmuştur.[220]

19.yüzyılın ikinci yarısında ırksal tavırlar daha sertleşmiştir. Bu tavırlar sınıf, statü ve güçle yakından bağlantılı olmuştur. Sınıf ve ırk ideolojileri çoğunlukla ya paralel ya da birbirleriyle bağlantılı olmuştur. Halkın bir sınıfı, düzenli toplum için tehlike ve tehdit teşkil eden, adi işlere uygun ve aşağı konumdaki insanlar olarak tasvir edilmiştir.[221] Irklar ve uluslar olmak üzere sahip olunan iki ayrı kategorinin sistemde bezer işlevlere sahip olması dikkat çekicidir. Ancak bu bezerlik, birbirlerinin yerine kullanılabilmelerinden ziyade birbirleriyle ilişkili kullanılabilmelerine dair bir benzerliktir. Irksal sınıflandırma, esas olarak merkez-çevre zıtlığını koruma ve ifade etmenin bir tarzı şeklinde ortaya çıkmıştır. Milliyetçi sınıflandırma ise köken olarak, hiyerarşik düzenin yavaş fakat düzenli değişimi içinde devletler arasındaki rekabeti ifade etmektedir. Irksal sınıflandırma daha kaba olmasına karşın sistemde daha ayrıntılı

[220] Balibar, 'Ulus Biçimi: Tarih ve İdeoloji', **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, ss.112-113
[221] Fenton, **a.g.e.**, s.224

avantajlar sağlamaktadır. Çok basit bir formülle açıklanırsa, ırk ve ırkçılık, merkez ve çevre bölgeleri, hem kendi aralarındaki hem de içlerindeki rekabetlerinde bölgelere ayırır. Her iki kategori de kapitalist dünya ekonmisinde avantaj elde etme hakkı için ortaya konulmuştur. Üstelik bugün bunlara bir yenisi, bir zamanlar azınlık denilen etnik grup kategorisi de eklenmiştir.[222]

Uluslararası göç hareketlerindeki artış merkez ve çevre işgücü ayrımını da uluslararası bir boyuta taşımıştır. Gelişmiş ülkelerde 1970 ve 80'lerde göçmenlerin işgücü piyasasındaki dezavantajlı konumlarını açıklamak için tabakalı işgücü piyasası teorisi geliştirilmiştir. Bu teoriye göre, işverenlerin değişen pazar koşullarına; arz ve talepteki dalgalanmalarına kolay uyum göstermesini sağlamak, talebin azaldığı dönemlerde mevcut işgücünü azaltmak için işgücü piyasasında iki temel işgücü grubu oluşur. Birincil sektörde nitelikli, yüksek ücretli, göreli istihdam garantisine sahip ve kariyer olanağı sunan 'iyi' işlerde çekirdek işgücü istihdam edilir. İkincil sektörde ise düşük ücretli, ağır çalışma koşullarının egemen olduğu, işten çıkarmaların yaygın yaşandığı 'kötü' işleri yapan niteliksiz çevre işgücü bulunur. Her iki sektörde ve kategoride kimlerin yer alacağı öncelikle cinsiyet ve etnik köken gibi işgücü piyasıyla doğrudan bağlantılı olmayan faktörler tarafından belirlenir. İşverenlerin toplumda varolan önyargılar çerçevesinde cinsiyet, etnik köken veya ırk temelinde çeşitli gruplara atfettikleri özellikler, bu grupların ne tür işlerde çalışacakları, alacakları ücretin düzeyi ve meslek içi eğitimden yararlanma imkanları üzerinde belirleyici olur. Bu ise söz konusu grupların üyelerinin işletme içindeki çekirdek işgücünden dışlanmasını meşrulaştırır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde çekirdek işgücü yerli erkeklerden, çevre işgücü ise kadınlar, göçmenler ve etnik azınlıklardan oluşur.[223] Bu noktada ücret indiriminin ise evrensel olarak tekrarlanabilecek bir süreç olduğu deneyimlerle kanıtlanmıştır. Yatırım akışının belirsizliği içinde çalıştırılan sanayi ve hizmet işçileri kitlesinin varlığı bugüne kadar, Doğu Asya gibi seçilmiş büyüme alanlarındaki emeğin yararına Kuzey'deki sanayi işçilerine karşı uygulanmıştır. Meksika ve Güney Kore'nin sendikalı işçileri, kendi işçilerinin Bengladeş, Endonezya ve Çin'e kaydırıldığını

[222] Wallerstein, 'Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik', ss.104-105
[223] Toksöz, **a.g.e.**, ss.56-57

görünce buralarda da örgütlenme sağlanıyor. Ancak bu kez de iş alanları Vietnam'a aktarılıyor. Latin Amerikalılar beklenen yatırımların Doğu Avrupa'ya kaydığını görüyor. Sanayisizleştirme turunda belli bir noktada çember tamamlanmış oluyor. Eski metropollerde derin yoksulluk alanları yaratılıyor ve eskiden çevre alanların ucuz işgücüne yönelen sermaye bu kez başlangıçta kaçtığı yere geri dönüyor. İskoçya ve İrlanda sanayide şimdi Asya'nın bazı yerleriyle karşılaştırılabilecek ücret düzeyleriyle, Japon ve Kore yatırımlarını çekiyor. Üstelik bugün metropoller hiyerarşik sıralama için elverişli bir işgücünden fazlasına sahipler. Bu döngünün kullanım olanağı ve alanı, Üçüncü Dünya'nın sanayileşmesi ile, büyük göçmen ve mülteci akışları ile yoğunlaşmıştır. Yasal ve yasadışı yollardan gerçekleştirilen bu insan hareketliliği, dünya şehirlerini yerleşik sömürgeci bakış açılarına meydan okuma potalarına dönüştürmüştür. Sermaye her yerde bu sürgünleri küreselleşmenin 'yeni köleleri' haline getirerek, bir başka ucuz emek kaynağı oluşturmaya çalışmıştır. Ancak geldikleri yerleri meydan okuma potalarına dönüştüren göçmen işçiler (Almanya'daki Türk otomobil işçileri, Kanada'daki Filipinli dadılar, Pencaplı çiftlik işçileri, Kaliforniya'daki Meksikalı duvarcı ustaları, temizlikçiler) aynı zamanda savaş geleneklerini de getirmiş olduklarından yerleşik sendika ve toplumsal hareketlerin ırkçılığına meydan okumuş; uluslararası ilişkinin yeni halkalarını oluşturmuşlardır.[224] Ancak hareketlerdeki bütünleşmeyi engelleyen, bölünmeyi arttıran dışlanma ve ırkçılık güç bölünmesine yol açmıştr. Politikalar ise bu dışlamayı desteklemiş, hatta arttırmıştır. Gettolar yaratılması 'öteki' kavramını, dışlamayı ve dışlananlar içindeki dışlanmışlık duygusunu beslemiştir.

Bu noktada 'getto' kavramı ve oluşumu ile göçmen kontrolünde gettonun önemine değinmek gereklidir. Hemen bütün dış göç alan toplumlarda kentlerdeki toplumsal tabakalaşmaya göre ayrılmış alanlar dışında sadece belli göçmen gruplarının yaşadığı alanlar oluşmaktadır. Bu alanlarda yaşayanlar kentin diğer sakinlerinden gelir, çalıştıkları iş vb. kıstaslara göre farklı olmakla kalmayıp yaşam tarzları, etnik kökenleri, kültürleri, dinleri ve bazen de ten renkleri ile farklılıklar göstermektedirler. Genel olarak bir alanda yaşayan göçmen grupları o alanda yaşayanları oransal olarak aşıyorsa o alan

[224] Witheford, **a.g.e**., ss.216-219

getto olarak kabul edilmektedir. Gettolar, genellikle düşük toplumsal konumlu göçmen gruplarının yoğunlaştığı, özel farklılaşmış mekanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda gettolar, özellikle dış göç süreciyle sanayi toplumlarının kentsel alanlarına sonradan katılan grupların, yeni katıldıkları toplumlarda, yeni yaşama biçimi kurdukları ve dolayısıyla değişme sürecini geçirdikleri özel mekanlar olarak kabul edilmektedir. Gettoda asıl önemli olan, söz konusu grubun gelir durumu iyi de olsa kötü de olsa toplumun bütünü içinde dışlanıyor ve farklı bir konumda algılanıyor oluşudur. Bu açıdan gettoda yoksulluktan çok o grubun, toplumun bütünü açısından sakıncalı olarak görülmesi ve dışlanarak gözetim altında tutulması söz konusudur. [225] Bu gözetim ve kontrol, söz konusu göçmen grupların hem yerli gruplar hem de diğer göçmen gruplar ya da azınlık grupları gibi kesimlerle bütünleşmeme eğilimini desteklemektedir. Bu işçi grupları kendi küçük dünyalarında yaşamakta ve ekonomik faaliyetlerini sürdürmektedirler. Asla resmin bütününün bir parçası olduklarının bilincine varamamakta ya da buna ne ihtiyaç ne de zorunluluk hissetmemektedirler. Çünkü yaşadıkları alanlarda ihtiyaçları karşılanmaktadır. Hemen hemen her zaman ve her koşulda geçici oldukları düşünülen çevre işgücünün geçici işgücü grupları olarak görülmektedirler. Getto oluşumuna ve bu oluşumun göçmen kontrolündeki rolüne dair açıklamalara şimdilik ara verilecek ancak göçmenlere daha detaylı olarak değinilirken tekrar yer verilecektir.

İşbölümünün 'Etnikleşmesi' ve 'Irksallaşması' dünya çapında yaşanan bir olgudur. Etnik açıdan kendilerini farklı gören ya da başkaları tarafından farklı görülen gruplar, iş bölümü içinde etnik kategoriyle mesleğin aynı anlama geldiği belirli pozisyonları işgal ederler. Farklı işbölümü biçimleri olmalarının yanısıra, eşitsizliği, sınıfsal yapıyı ve hakimiyeti, sınıf ilişkilerini ve üstünlüğünü ön plana çıkarırlar. Kolonyel ve post-kolonyal toplumların etnikleşmiş ekonomik yapılarının başlıca örnekleri teşkil ettiği bu etnik eşitsizlik sisteminin en klasik örnekleri Malezya, Fiji ve Güney Afrika toplumları ile ABD, Karayip Adaları ve Brezilya gibi toplumlardaki kölelik dönemi ve sonrası sistemleridir. Ayrıca Avrupa'nın Fransa, Britanya ve Hollanda gibi metropol

[225] Sema Erder, **Refah Toplumunda Getto**, Sosyoloji(4), 1.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları(131), Nisan 2006, ss.9; 18; 46-47

merkezlerinde görülen çok kültürlü yapılar da yine post-kolonyal ve çok etnisiteli yapılardır. Çünkü bu ülkeler eski kolonilerinden göçmen almışlardır ve bu göçmenler, en azından ilk aşamada şehir ekonomileri içinde karakteristik olarak düşük ücretli ve düşük güvenceli işlere yerleştirilmişlerdir.[226] Göçmenler için motivasyon unsuru emeklerini geldikleri ülkenin sosyal düzeni içinde, sadece geçici bir temele dayansa bile, satabiliyor olmalarıydı. Sermaye ise gözükara biçimde yarı-vasıflı ve vasıfsız emeğe, merkezi dinamiklerini oluşturmak için ihtiyaç duymaktaydı.[227] Böylece sistemin ucuz işgücü ile işler hale gelmesi görünüşte, bu işgücünü alan ya da bu işgücüne sermaye taşıyan ülkelerin ve sistemin gereksinimi haline gelmektedir. Artık değer ve rant sağlama güdüsüyle, işçiler için eleme kriterlerini hep daha yükseğe ve çalışma standartlarını hep daha aşağı çeken sistemin kendisi durumu işgücü aleyhinde şekillendirmeye devam etmektedir.

Dünya nüfusunun hala kırsal olan büyük çoğunluğunun günümüzden dört yüzyıl öncesinden çok daha az karşılık alarak, daha çok ve daha uzun sürelerle çalıştığını söyleyebiliriz. Dünya ekonomisinin özellikle çevre bölgelerinde inanılmaz derecede düşük ücret ölçeklerini neye bağlayabiliriz? Ücret geliri hane geliri toplamının yalnızca küçük bir oranını oluşturuyor olabilir. Bu durumda, ücretli işçinin işvereni, toplam hane gelirinin diğer bileşenlerini, ödenen ücret ile hayatta kalmak için gerekli asgari miktar arasındaki farkı 'kapatmaya' zorlayabilir. Böylece asgari tutarın altında bir saat ücreti ödenmiş olur. Bu asgari düzeyi yakalamak için gerekli olan çalışma ise sonuçta işverene artık değer aktarımına hizmet etmiş olur.[228] Çünkü uluslararası işgücü piyasası profesyonel ve yönetici vasıflı çalışanların yanı sıra, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine gelen düşük ücretli sanayi ve hizmet işçilerinden oluşmaktadır. Emek nasıl sermaye gerektiriyor ve iş için uygun yüksek yatırım alanları arıyorsa, sermaye de üretim maliyetlerini azaltmak için düşük ücretli bölgelerde işgücü aramaktadır.[229] Bu arayışta dikkati taşeron şirketler çekmektedir. Taşeron şirket ile

[226] Fenton, **a.g.e.**, ss.35-36
[227] Miles&Phizaclea, **Labour and Racism**, s.3
[228] Wallerstein, 'Marx ve Tarih: Kutuplaşma', **Irk Ulus Sınıf (Belirsiz Kimlikler)**, Balibar & Wallerstein, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2000, s.164
[229] Fenton, **a.g.e.**, s.49

çalışmanın ücretler üzerinden kazanılan karlara etkisi bu yöntemi öncelikli tercih nedeni olmaktadır. Örneğin enformatizasyona ve robot kullanımına dayalı, 100 ya da 150 kişi istihdam eden taşeron şirketlerde ücretler ana firmada ödenen ücretlerden %25 oranında daha düşüktür. 100 kişiden daha az sayıda işçi çalıştıran taşeron şirketlerde ise ücretler %45 oranında daha düşüktür ve bu oran geçici, dönemlik, parça başına ödeme yapılan bir iş için genellikle daha düşük düzeydedir.[230] Taşeron işçi olmaya aday gruplar ise öncelikli olarak göçmen işçiler olmaktadır. Vasıf düzeylerinin düşük oluşu, geldikleri ülkede sadece para kazanmaya odaklanmış olmaları, süresiz ya da yerleşik bir iş bulmalarının olanaksızlığı ya da zorluğu, bulabildikleri işlerin proje bazlı, dönemsel ya da geçici işler oluşu gibi nedenler göçmen gruplarının taşeron çalışma içinde yerli işgücüne oranla daha fazla temsiline yol açmakta ve özellikle taşeronluk nedeniyle göçmenlerin çoğunluğu çevre işgücü içinde yoğunlaşmaktadırlar.

Kapitalist üretim sürecine özelliğini veren basit sömürü değil aşırı sömürüye olan eğilimdir. Süreklilik gösteren bu eğilim olmazsa kar oranlarının bir eğilim olarak düşüşünün; azalan randımanın; artan sömürü maliyetlerinin önüne geçmek mümkün olmaz. Bu nedenle dünya ekonomisinde değişken merkez ve çevre ayırımı, sömürü stratejilerinin coğrafi ve siyasal-kültürel bir dağılımına tekabül eder. Birbirleriyle kültürel, siyasal ve teknik olarak bağdaşmaz olan farklı üretim birimleri ve biçimleri ayrı kalmalıdır. Çünkü birbirinin çağdaşı olmayan toplumsal blokların tehlikeli bir biçimde karşı karşıya geldikleri 'ikili toplumlar'ın oluşmasını önlemek için ayrı kalmaları gerekir.[231] Bu gerekçeye dayanarak ırkçılık politikaları, uluslararası işgücü piyasalarında önemli bir işlev görmektedir. Söz konusu politikalar, öncelikle zaten bölünmüş halde olan işgücünün her bir grubunun kendi konumunu kabul etmesi işlevini üstlenmekte, böylece farklı ırklara, uluslara ya da etnik kökenlere ait olanlar kendilerini grupları içinde ifade etme zorunluluğu duymakta ve kendisi dışındaki grupları 'diğerleri' olarak tanımlayarak kendi çemberlerinin dışında tutmaktadırlar. Bu da çok sayıda işgücü grubunun biraraya gelmelerine ve örgütlenmelerine dair zaten oldukça düşük olan

[230] Andre` Gorz, **Yaşadığımız Sefalet (Kurtuluş Çareleri)**, Fransızcadan Çeviren: Nilgün Tutal, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001, s.71
[231] Balibar, 'Sınıf Mücadelesinden Sınıfsız Mücadeleye mi?', ss.210-221

olasılığı tümüyle yok etmiş olmaktadır. Çünkü parçalı yapı, çözümü ancak küresel ölçekte bir birleşme ile bulunabilecek bu küresel sorun karşısında mücadelenin önünü kesmektedir.

Birincil sektör ve ikincil sektörlerle şekillenen merkez-çevre bölünmesinin bugün yerini daha karmaşık bir oluşuma bırakmış olması ise yukarıda bahsi geçen mücadelede birleşme zorluğunu daha da kritik bir noktaya taşımıştır. İşletme düzeyindeki içsel iş gücü piyasasında gözlenen birincil sektördeki iyi ve ikincil sektördeki kötü işler bölünmesi giderek önemini kaybetmiştir. Bölünmenin yeni biçimine göre, birincil sektörde, sermaye yoğun üretim teknolojileri kullanılan tasarım ağırlıklı üretim süreçlerinin yer aldığı değişik ölçeklerdeki işletmeler vardır. Buralarda çalışan vasıflı iş gücü, kafa ve kol emeğini birleştirme kapasitesine sahip olan uzman iş gücüdür. İkincil sektörde ise, birincil sektörlere bağımlı olarak onlar için fason üretimde bulunan ve emek yoğun teknolojilere çalışan küçük ve orta boy işletmeler yer almaktadır. Talep dalgalanmalarının getirdiği riskler büyük ölçüde fason üretim ilişkileri üzerinden küçük ölçekli işletmelere ve bu işletmelerdeki işe alınıp çıkartılması çok kolay olan çevre iş gücüne aktarılmıştır. Yine hizmet sektörünün vasıfsız iş gücünü istihdam eden küçük işletmeleri ikincil sektördedir. Bu yapı içinde esneklik etnik köken, ırk ve cinsiyet kökeninde ayrışmış çevre iş gücünün korunmasızlığı üzerinden sağlanmaktadır. Çoğu kez çalışma yaşamını düzenleyen yasaların geçerli olmadığı küçük ölçekli işletmelerde enformel istihdam aracılığıyla iş gücü maliyetleri düşük tutulmakta, özellikle kaçak olarak ülkeye giren göçmen işçiler en korumasız grubu oluşturmaktadır.[232]

3.2. KÖLELİK VE POST-KOLONYEL EKONOMİ

Irk söylemi ve düşüncesi ile ırkçılıkta, bir halk veya insan grubu, kendilerini, ötekilerden üstün görürler. Üstünlüklerini bir farklılık öğretisi aracılığıyla siyasi olarak ifade ederler. Bu anlayışta, ekonomik sömürü bağlamında bir gelişme söz konusudur. Bu anlamda dünya kapitalizminin gelişmesi ile dünya ırkçılığı da gelişme göstermiştir.

[232] Toksöz, **a.g.e.**, s.58

Kapitalizmin Avrupa'da büyümesi ve özellikle Avrupalıların desteğiyle tüm dünyaya yayılması, ırkçı fikirlerin ve ideolojierin kemikleşmesini hızlandırmıştır. Köle işgücünün yönetimi ve siyasi bakımdan bunun savunulması, söz konusu yayılmanın aşamalarından biri olarak hayati bir rol oynamıştır.[233]

Kavramsal açılımlara yer verilen ilk bölümde ırkçı ideolojilerin, Batılılaşma anlayışı altında tüm dünyaya nasıl yayıldığına ve kemikleştiğine değinilmişti. Köleleğin alt yapısında felsefi bir anlayışın da yer aldığı kabul edilebilir. Ancak bu yine de temelde ekonomik gerekçelerle ortaya çıkıp geliştiği gerçeğini değiştirmez. Köleliğin tüm dünyada lağvedilmesi modern çağın bir getirisidir. Aynı zamanda bugün köleliğin eskisinden çok daha yaygın olması ve ırk ilişkilerinden daha fazlasının köle-efendi ilişkisine dahil edilmesi de aynı çağın getirileridir. Yasal çerçevede 1926 yılından bu yana kölelik ve köleliğe dair uygulamaların önüne geçmek adına yapılan girişimler ise yetersiz kalmaktadır.

Kuzey Amerika'da köleliğin, acımasız bir Amerikan kapitalizm ideolojisi ve uygulamasıyla olan bağlantısından ötürü özellikle sert geçtiği ileri sürülmüştür. Köleliğe dayanan güney ekonomisi ise hızla gelişen kapitalist sistemin bir parçasıydı ve dünya çapındaki eşya/mal üretim zincirinin bir halkasıydı. Amerika'ya yönelik kolonici akınların ilk yıllarında yerleşmeciler, bazı Yerli Amerikalıları köleleştirmişlerdi. İthal edilen Avrupalı işçiler, koşulları en azından ilk dönemlerde Afrikalılarınkinden pek de farklı olmayan sözleşmeli işçilerdi. Amerika'nın yerlilerini köleleştirme girişimlerinin başarısızlığa uğraması, Avrupalı ve Afrikalıların açıkça köle olarak görüldüğü ve muamele gördüğü bir duruma yol açtı. Plantasyon köleliği sadece güney eyaletlerinde kök salmıştı. Kuzeyde siyah Amerikalılar genellikle hizmet ve kol gücüne dayalı ağır işlerde çalıştırılıyordu ve korkunç bir ırksal ayırımcılık yaşanıyordu. Etnisiteyle sınıfsal konum ilişkisinin neredeyse tam anlamıyla oturmuş olduğunu söyleyebiliriz. Amerika'nın iç savaşının ardından köleliğin sona ermesi, Fenton'un yorumu ile, serbest işgücünü savunan kapitalist kuzeyin tarımla uğraşan ve köle işgücüne dayanan

[233] Fenton, **a.g.e.**, ss.98-101

muhafazakar güneye karşı aldığı zaferin bir sonucuydu.[234] Kapitalist kuzeyin yapmaya çalıştığını dünya genelinde görülen sistemin bir modeli olarak ele alabiliriz. Kapitalizm, daha esnek, daha bireyci ve daha serbest işgücü sağlamak istemektedir. Onun bu istemi altında yatan şey ise gerçekte esnekliğe uyum sağlayabilecek yeni bir hiyerarşi düzeni içinde, yeni bir çağda yer almanın gereği olarak adı 'kölelik' olmayan ancak işlevi onunla benzer olan yeni bir sistem yaratma amacıdır.

Bu sistemi eskisi ile karşılaştıran ve yorumlayan Bales, köleliğin bugün patlayan bir iş sahası olduğunu ve kölelerin sayısının gün geçtikçe arttığını vurguluyor. Köleler üzerindeki mülkiyet bugün yasal değildir. Ancak bu gayri meşruluk, hakimiyet kuran kişilerin köleleri üzerinde hiçbir sorumlulukları olmadan mutlak bir kontrole sahip olabilmelerini sağlamaktadır. Köleliğin karanlık ve yasadışı bir teşebbüs oluşu konuyla ilgili bir istatistiğe rastlamayı zorlaştırıyor. Geçmişte, ırksal ve etnik farklılıklar köleliğin varlığını açıklamak, hatta köleliği mazur göstermek için kullanılabiliyordu. Kölelerin başkalığı (farklı din, kabile, deri rengi, farklı dil, gelenek ya da ekonomik sınıf), sahiplerinin üzerlerinde tam hakimiyet tesis edebilmelerini sağlayan şiddeti ve zulmü meşru kılma nedenleriydi. Ancak kölelerin diğerlerine göre konumunu belirleyen fikirlerin özgürleşip geçerliliğini yitirmesiyle, modern köle sahipleri de kölelerini seçmek için başka kriterler kullanmaya başladılar. Bugünlerde, kendi ülkelerinin insanlarını köleleştirerek maliyetlerini düşürebiliyorlar. On dokuzuncu yüzyılda Amerika'nın güneyinde çalıştırılan köleler nispeten pahalıya maloluyordu çünkü Afrika'dan, binlerce kilometre uzaktan buralara insan taşımak ucuz bir iş değildi. Bales, araştırmaları sonucunda ulaştığı tahmini köle sayısını dünya geneli için 27 milyon olarak veriyor.[235] Bugün dünya genelinde ama özellikle de az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde karşımıza çıkan enformalleşme sorunu, Bales'ın vurguladığı kölelik sorunu ile daha da ciddi bir sorun haline gelmektedir. Çünkü bu iki sorun özellikle aynı ülkelerde varlık göstermektedir. Üstelik bu ülke vatandaşlarının kendi ülke sınırları dışına çıkarak gelişmiş ülke ekonomilerine dahil oldukları durumlarda dahi gittikleri ülkelerin enformal

[234] Fenton, **a.g.e.**, ss.62-63; 171-177
[235] Bales, **Yeni Kölelik**, ss.10; 11-12; 15-17

ekonomilerinde varlık gösterdiklerini ve bu nedenle varlıklarının gerçek anlamda belgelenemediğini biliyoruz.

Kolchin ise köleliğin başlangıçtaki kriterinin renk oluşunu asıl mesele olarak görmüyor ve kontrol mekanizmasının oluşturulmasına dair çabalara işaret ediyor. Başlangıçta emek talep eden sömürgecilerin köleliği ortaya çıkardıklarına değiniyor. Modern dünyadaki, özgür olan ve olmayan şeklinde bir ayırıma gereksinim duyan hiyerarşik topluluklara dikkat çekiyor. Bu topluluklar, bazı insanların başkalarının refahı için, baskı altında dahi olsa, çalışmalarını uygun görmüşler ve bu durum için Afrikalıları kullanmadan önce Avrupalılar ve Hintlilerin zorla çalıştırılmaları yoluyla deneyim kazanmışlardır. Bunda herhangi bir ideolojik neden bulunmamaktadır. Britanya'da, 'İrlanda'nın vahşice kolonileştirilmesinde uygulanan baskı, Amerikan yerlileri üzerindeki ve Afrikalıların köleleştirilmesindeki İngiliz saldırılarından da önce olmuştur. İrlandalılar da İngilizlerin kendi sınıflarından daha altta kabul edilerek siyahlar gibi cahil, vahşi, düşük seviyede, nezaketsiz ve barbar olarak görülüyorlardı. Bu nedenle de kontrol altında tutulmaları gerektiğine inanılıyordu.[236]

Lind, kendi ifadesiyle, 'ırk-oluşturucusu' olarak 'plantasyon'u işaret etmiştir ve plantasyonu şöyle anlatmıştır; 'Plantasyonlar, 1852'de Çinliler ile başlayarak, takip eden yaklaşık bir asırlık dönem içinde, çeşitli ülkelerden farklı halkları ülkeye getirmiştir. Bu halklar, uysal vasıfsız iş gücü arzının bir kısmını karşılamak için ithal edilmişlerdi. Daha sonra uygulanan ayırımcı bir işgücü kontrolü sistemine her grup ayrı ve farklı (fakat açıkça ikinci sınıf) bir ırk olarak kabul edilmeye başlandı.' İşçiler üzerinde etkili kontrol kurmayı amaçlayan plantasyon stratejisi, işçileri aynı etnik geçmişlere sahip insanlardan oluşan çalışma gruplarına ve farklı topluluklara veya kamplara ayırmayı da içeriyordu. Günlük işin sıkı bir disiplin altında yürütülmesi ve iş dışı saatlerde işçilerin kontrol edilmesi plantasyonun genel özellikleriydi. Lind, bu rejimi tanımlarken kölelikle benzer olduğunu vugulamıştır. Hawaii toplumunun en açık şekilde plantasyon döneminde ırksallaştırıldığı gerçeği, plantasyon sistemelerinin 'ırk oluşturucuları' olduğu, sınıfsal

[236] Kolchin, **a.g.e**., ss.14-16

ilişkileri ve işgücünün disipline edilmesini gerektirdiği argümanını daha da güçlendirir.[237]

Aşağıdaki tablo günümüzde tüm kölelik şekillerinde görülebilecek özellikleri, özgür iradenin kaybı, emek üzerindeki mülkiyet ve şiddet ya da şiddet tehdidi olmak üzere, hem insan hem de çalışma haklarına aykırı olan üç grup muameleye göre incelemektedir.[238]

Tablo III: Uluslararası Anlaşmalarda Kölelik Şekilleri Olarak Tanımlanan Uygulamalar

Uygulama	**Özgür iradenin kaybı**	**Emek üzerindeki mülkiyet**	**Şiddet / Şiddet tehdidi**
Beyaz kölelik	√	√	√
Zorla çalıştırma	√	√	√
Borç esareti	√	√	√
Çocuk fuhuşu	√	√	√
Zorla fuhuş	√	√	√
Cinsel kölelik	√	√	√
Göçmen işçilere kötü muamele	√/X	√/X	√/X
Fuhuş	√/X	√/X	√/X
Zorla evlilik	√/X	√/X	√
Irkçılık	√/X	X	√
Ensest ilişki	√/X	X	√
Organ mafyası	√/X	X	√/X
Sosyal sınıflaşma	X	X	√
Hapis/tutsak işçilik	X	√/X	√

Kaynak: Bales, Understanding Global Slavery, s.58

√ : Uygulamada mevcut

X : Uygulamanın kaçınılmaz bir koşulu değil

√/X : Uygulamada zaman zaman mevcut; zaman zaman mevcut değil

[237] Fenton, **a.g.e.**, ss.217-219
[238] Bales, **Understanding Global Slavery**, s.58

Özgür iradenin kaybı kaçınılmaz olmasa da hemen her tür uygulamada mevcuttur. Bu durum kontrolün emek dahil mülkiyet sahibine devredilmesinde önemli bir rol oynar. Bu araçlara şiddet ya da en azından şiddet tehdidi eklendiğinde sonuç almak çok daha kolay olmakta ve kısa sürmektedir. Ayrıca oluşturulan durumu sürdürmek de kolaylaşmaktadır. Kimlik silmek, baskı yoluyla denetim sağlamak, kontrolü elde tutmak ve sermaye kaynakları olan kölelerin her türlü emeğini kar maksimizasyonu amacıyla en üst düzeyde kullanmak, eski ve yeni köle ekonomilerinin bazı ortak özellikleridir.

Afrikalıları köleleştirenlerin ve onların işgücünden faydalananların yaptıkları ilk iş, etnik dayanışmayı yok etmek olmuştur. Birbirlerinin dillerini konuşan Afrikalılar, dayanışmanın engellenmesi için, bir arada bulundurulmuyorlardı ve köle sahipleri, ortak inanışların ve ibadetlerin, direnişe dönüşmesinden korktukları için, kölelerin çalışma saatleri dışındaki hal ve hareketlerini çok yakından takip ediyorlardı. Etnisitenin çoğunlukla kullanıldığı anlamda, yani soya ve ortak kültüre sosyal bir önem yüklenilen kullanımında, kölelik ve ırksal baskı şekilleri, etnik kimliği silmek için düzenlemişlerdir.[239] Diğer yandan Afrika'da ve Orta Doğu'da uygulanan kölelik, beş yüzyıl sonra Avrupalı ve Amerikalı Hristiyanlarca yürütülenden daha insancıldı. Afrika'da ve Orta Doğu'da köleleri esir alanlar onları bir ödül-meziyet sistemine dahil etmişlerdir. Daha becerikli ve yetenekli olan köleler daha kolay özgürlük kazanabiliyor ve sosyal koşullarını daha hızlı geliştirebiliyorlardı. Afrikalılar ve Araplarca uygulanan kölelik sistemi aynı zamanda yeni inşaat projelerinde işgücü açığını karşılamıştır. Eğitimli esirler devlet görevlerinde dahi yer alabilmişlerdir. Ayrıca Araplar ve Afrikalılar daha sonra Hristiyanların yaptığı gibi, köleliği ırk ve renk üzerinde temellendirmişlerdir. Irk önyargısı çağı henüz gelmemişti. Köleleştirme kaybedilen savaşların ve adam kaçırmalarının bir neticesiydi. Müslümanların kontrolündeki Afrika ya da Orta Doğu döneminde, köleler sıklıkla esir alanların dinini kabul ederek ve 'Tanrı değil ancak Allah vardır' diyerek özgürlüklerini kazanabiliyorlardı.[240]

[239] Fenton, **a.g.e.**, s.191
[240] Mark Hyman, **Blacks Before America**, Trenton-NJ, Asmara-ERITREA: AWP (Africa World Press), 1999, ss..130-131

Kölelerin baskı ve kontrol altında çalıştırıldıkları ve artık değer yaratmak amacıyla emek sömürüsüne yüksek derecede maruz kaldıkları bir gerçek olmakla birlikte Beckles'in ifadesine göre, kölelerin, özgür insanlar gibi, piyasa ekonomisinde üretici ve dağıtımcı olarak yer aldığını gösteren kanıtlar da mevcuttur. Bu köleler, bir mal gibi tanımlandıkları ve kullanıldıkları kolonyel ekonomilerin şüphesiz başlıca kurbanları olmuşlardır ve nesilleri yönetilmiştir. Buna karşın, çalışmalarını tarım işçisi, sanayi işçisi, ev işçisi ya da üretkenlikleri ve ticari faaliyetleri ile üstlendikleri herhangi biri olarak, özgür insanlar olarak aldıkları ekonomik kararlar ile birleştirilebilmişlerdir. Bu tür örneklere özellikle Barbados Adası'nda rastlanmıştır.[241] Kolchin de bir çok modern çağ öncesi toplumda yüksek mevkilerde seçkin kölelerin çalıştırılmış olduğunu vurgulamıştır. Bu seçkin köleler Çin ve modern çağın başlarındaki Rusya'da geniş tarımsal bölgelerde yönetim işi yapan kahyalardan Roma ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yüksek devlet görevlerinde yer alanlara kadar geniş bir alanda görülmüşlerdir. Baştan sona Asya'nın çoğu bölgesinde, Afrika'da ve Latin Amerika'da köleler kol gücü ile hizmet sunmuşlardır. Köleler, özellikle İslam dünyasında yüksek rütbede olma ve hatırı sayılır bir yetki kullanma başarısını da gösterebilmişlerdir.[242]

Roderik A.Mc Donald da Lousiana'nın şeker üretiminde işgücü talebini köle işgücü aracılığıyla nasıl karşıladığını incelemiştir. Ekonomi gerçekte köleleri iyi giyinmek, temel ihtiyaçlarını, gıda masraflarını karşılamak ve iyi bir barınma imkanına sahip olmak için finanse ediyor gözüküyorsa da, şeker plantasyonlarında çalıştırılan köleler, aileleri, kendileri ve özgürlükleri için gerekli miktarı asla kazanamayarak esaret altındaki yaşamlarını sürdürmek zorunda kalıyorlardı.[243] Bu gibi geleneksel uygulamalar günümüzde de dünyanın bazı bölgelerinde sürüdürülmektedir. Örneğin, Bales, Moritanya'da, eski köleliktekine benzeyen pek çok özelliğe dikkat çekmiştir. Moritanya dünyada nüfusa oranlandığında en fazla kölenin bulunduğu ülke olmakla birlikte ülkede

[241] Hilary McD Beckles, 'An Economic Life of Their Own (Slaves as Commodity Producers and Distributors in Barbados)', **The Slavery Reader**, Edited by Ged Heuman and James Walvin, London: Routhledge, 2003, s.507
[242] Kolchin, **a.g.e.**, s.4
[243] Roderick A. McDonald, ' Independent Economic Production by Slaves on Antebellum Lousiana Sugar Plantations', **The Slavery Reader**, Edited by Ged Heuman and James Walvin, London: Routhledge, 2003, ss.486-500

köleliği bir sır gibi saklamaya çalışan bir polis devleti egemendir. Televizyonda ya da yazılı basında verilen uluslararası haberler bile, içinde insan hakları geçen mevzulara hiç değinmeden, islami değerlerin en ufak bir zarar görmemesi amacı ile tamamen Arap dünyası merkezli olarak veriliyor. İleri fikir ayrılıklarını da bastırabilmek amacıyla, iktidardaki parti, bütün sendikaların kontrolünü elinde tutuyor. Tıpkı on dokuzuncu yüzyılda Amerikanın güneyinde olduğu gibi, Moritranya'da da ırk çok önemlidir. Irkçılığın Moritanya toplumunu hareket ettirdiği düşünülmektedir. Beyaz Faslılar'ın en tepede olduğu hiyerarşik bir düzen söz konusu. Aileler ve kabileler arasındaki çizgiler o kadar belirgin ki, ayrıca resmi bir ırkçılık politikasına gerek kalmıyor. Pakistan'da ise kastlar, çiftçileri, küçük tarım işleriyle uğraşanları, işadamlarını, esnafi ve sokakları temizlemek ya da ölü gömmek gibi istenmeyen işleri yapan alt sınıfları içeriyor. Kast önyargıları da ırkçılık gibi; mantıksal sebeplere dayanmıyor. Hristiyanların durumu ise daha kötü, çünkü onların güvenilmez ve basit insanlar olduğu düşünülüyor.[244]

Köleliğin kadın işgücü üzerindeki etkileri çok daha karmaşık bir konudur. Davis, kölelik süresince, kadınların erkeklerinin yanısıra pamuk ve tütün tarlalarında oldukça zor şartlarda çalıştıklarına değinmektedir. Endüstri kuzeye taşındığında ise tütün fabrikalarında, şeker rafinerilerinde ve hatta kereste fabrikaları ile demiryolları için çelik döven tayfaların içinde dahi görülmüşlerdir. İşgücünde köle kadınlar erkekleri ile eşitlerdi.[245] Bales, Taylandlı kadın köle işgücü üzerine yaptığı açıklamalarında konuyu göçmen köle işgücü kapsamında ele almıştır. Bales'a göre kölelik en fazla, seçeneklerin çok az olduğu durumlarda kök salabilir. Oysa artan eğitim olanakları ve medya, Taylandlı kızların gözünü açmaya başlamış ve bu, köle sahipleri için önemli bir sorun olmuştur. Bir yandan hayat kadınlarına talep artarken, diğer yandan, arz azalıyor ve Genç Taylandlı hayat kadınlarının fiyatları da buna paralel olarak artıyor. Tek seçenek, yeni kaynaklar bulmak üzere yoksulluğun ve cehaletin hala hüküm sürdüğü başka bölgelere yönelmek. Burma'dan batıya, Laos'tan doğuya ekonomik ya da siyasi göçmen olarak iş aramaya gelen binlerce savunmasız insan Taylandlı kızları genelevlere çeken yöntemlerin aynıları ile genelevlere çekiyorlar. Bu kızlar genelevlere vardıklarında ise

[244] Bales, **a.g.e.**, ss.196-197
[245] Angela Davis, **Women Race & Class**, London: The women's Press, 1984, ss.230-231

Taylandlı kızların şartlarından daha kötü, daha çetin şartlar altında kalıyorlar. Dil bilmediklerinden daha da yanlızlar ve ülkedeki varlıkları yasadışı olduğundan suistimale karşı daha savunmasızlar.[246] Davis ve Bales'ın açıklamaları ışığında eski kölelikten yeni köleliğe geçişi, bir kez de kadın işgücü açısından gömüş oluyoruz.

Eski köleliğin, yerini büyük bir hızla yeni köleliğe bırakması sürecinde iki unsur çok kritik bir önem taşıyor: 1. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya nüfusunun gösterdiği dramatik artış ile 1945 yılından bu yana dünya nüfusu neredeyse üçe katlanmıştır. Bu artışın daha yoğun yaşandığı ülkeler ise zaten köleliğin bugün de hüküm sürdüğü ülkeler olan Hristiyan, Afrika ve Arap ülkeleridir. Özellikle bu ülkelerde işsizlik ve ülkedeki kaynakların tükeneceğine dair sürekli artan korku yaşamları ucuzlatıyor. Nüfus patlaması potansiyel kölelerin arzını arttırıyor ve fiyatlarını düşürüyor. 2. Nüfus patlamasıyla eş zamanlı olarak, bu ülkelerde çok hızlı sosyal ve ekonomik değişiklikler, sınıfa muazzam servetler kazandırırken, çoğunluğu oluşturan yoksul kesimin sefaletini daha da arttırdı ya da en azından yoksulluklarının sürmesine zemin oluşturdu.[247] Böylece siyah ırk ve beyaz ırk ayırımı ile oluşturulan ekonomik denge değişikliğe uğramıştır. Az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkelerin konumlarını sürdürücü, destekleyici olan; hatta kader haline getiren yeni bir denge ortaya çıkmıştır. Bu dengede belirleyici kriter ise ırkın yanı sıra artık etnisitedir. Kölelik, özellikle bu nedenle, işgücünün uluslararası bölünmesinin tarihsel gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Onun uzun geçmişi küresel kapitalist sistemin nasıl oluşturulmuş olduğunu ve dayanaklarını çok açık olarak göstermektedir. Geçmişin köle ekonomisi ortadan kalkmamış sadece yerini günümüz koşullarına uygun olarak, bazı uluslararası kuruluşlar denetiminde yeni bir sömürü sistemine bırakmıştır. Az gelişmişliğin sembolü haline gelen üçüncü dünya ülkeleri, uluslararası kuruluşların ve otoritelerin yardımına muhtaç kalmaktadırlar. Bunun karşılığında kendilerine hazırlanan hayatları yaşayarak az gelişmişliğe mahkum olmaktadırlar. Söz konusu ülkelerin işçileri, ya kendi ülkelerinde ya diğer ülkelerde, kendilerine ayrılan işlerde, sömürü koşullarında çalışmak zorunda bırakılmakta hatta bir çoğu modern köleler haline gelmektedirler.

[246] Bales, **Yeni Kölelik**, ss.75-76
[247] **A.e**., s.19

Kolonyalizm döneminde kolonileştirilen ülkelerin özellikle sömürgeci ülkelerinde yaşayan siyahi insanları, bugün yaşadıkları ülkelerde, geçmişleriyle birlikte yaşamak zorunda bırakılmaktadırlar. Sansone'nin Hollanda ve Brezilya işgücü piyasalarındaki Afro-Avrupalılar ile Surinamlılar hakkında yaptığı bir araştırmaya dair sonuçlar bu görüşü desteklemektedir. Brezilya'da, söylemde ağır işler siyahlara yöneliktir. Hollanda'da ise işgücünün etnik bölünmesi 1960'lara kadar ortaya çıkmamıştır, sonrasında ise bunlar ağır ve pis işlerle bütünleşmiş olan Afro-Avrupalılardan ziyade Akdeniz ülkelerinden gelen göçmen işçiler olmuştur. Afro-Avrupalıların Hollanda işgücü piyasasındaki konumlarında Surinam'daki işgücü piyasasının etno kültürel bölünmesi ve 1960'ların ortalarından sonra Hollanda'ya gelen Surinamlı göçmenlerin sorunlu birleşmeleri etkili olmuştur. Brezilya'da işgücünün etno kültürel bölünmesi köleliğin mirasına, manuel işçilere tarihsel olarak atfedilen aşağı pozisyona ve iş ile iş konumunun renk, sınıf, statü ve davranış kombinasyonuna göre dağıtılması temellerine dayanır. Bu sistem ise kutupluluk olmaktan ziyade bir mozaik olarak çalışır. Bugün Hollanda'da siyah olma durumu hala yabancı olmanın bir sembolüdür. Brezilyalı siyah olma durumu ise bir fakirlik sembolüdür. Pek çok beyaz Hollandalı, Afro-Avrupalıları nakledilmiş kolonyal uyruklar olarak görür. Çoğu Brezilyalı Beyaz da Afro-Brezilyalıları kölelerin torunları olarak görür.[248] Bu araştırmanın sağladığı bilgiler, sömürgecilik sisteminin, aşağı konumlarını gerekçe göstererdiği aşağı ırkları kendine dahil etme geleneğinin, söz konusu sistemin meşru dayanağını kaybetmiş olduğu günümüzde dahi başarı ile sürdürülebildiğini göstermektedir. Yasalar eski düzende vermediği hakları bu ırklara bugün vermekte ancak pek çok boşluğu da beraberinde barındırmaktadır ve bu boşluklar ise yasada verilen hakların pratiğe geçirilmemesinde aynı ırkların aleyhine kolayca kullanılabilmektedir.

[248] Livio Sansone, 'The Internationalization of Black Culture. A Comparison of lower-class youth in Brazil and the Netherlands', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000 , ss.172-173

3.3. METROPOLLER VE İŞGÜCÜNÜN BÖLÜNMESİNDE IRK YA DA ETNİK KÖKEN KRİTERLERİ

Bugün dünyanın her yerinde, semaye ve işgücü mobilitesinin bir sonucu olarak çok kültürlü şehir merkezleri oluşmuş ve bu merkezler ülkelerin ve dünya ekonomisinin lokomotifleri haline gelmişlerdir. Metropol olarak adlandırılan bu merkezler ABD, Avrupa, Asya ülkeleri gibi pek çok bölgede ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Akademik ve siyasi platformlarda, gündem konusu çok kültürlü toplumların özellikleri, sorunları, insanlarının hak ve sorumlulukları, hatta böyle bir toplumun var olup olamayacağı gibi konulardır. Ekonomik sistem kendi gerekçelerine dayanarak ve siyasal-hukuksal çerçevesini de oluşturarak kendini besleyebilecek olan metropollere destek sağlamıştır. Metropollerin oluşumu ise insan ticaretinin yoğun olarak yapıldığı dönemlere kadar uzanır. Özellikle 1800 sonrası kıtalararası işgücü transferleriyle oluşturulan merkezler post-kolonyal dönemde bu işgücünün soylarının geldikleri bölgelerde devam etmesi sonucu bugünlere taşınmıştır. Ancak burada önemli olan, soyların devamlılığı olmatan ziyade soyların ekonomik statülerini de miras almış olmalarıdır. ABD'de bir çok büyük şehir merkezi, İngiltere'de Londra, Fransa'da Paris gibi tüm örneklerde dikkat çeken ortak özellik söz konusu ekonomik statü mirasıdır ki bu statüler sadece ırksal değil etnik karaktere de sahiptir. Siyahlar bir kez de etnik bağları nedeniyle ayırımcılığa uğramaktadırlar. Başka ülkelerin ya da grupların insanları ise farklılıklarını; söylemde serbest dolaşım ile bağdaştırılan işgücü piyasalarında, sosyal yaşamlarında ve siyasal haklarında yoğun olarak hissetmektedirler.

Kolonyalizm ve plantasyonlar dönemi bitince, köylü üretimi, kömür işletimi bölgeleri kazançlı olma özelliklerini kaybetmeye başladı. Kolonilerin insanları, kendi ülkelerinin zengin şehir endüstrilerinde iş aramak üzere bu ülkelere geldiler. Böylece kolonilerin işçi sınıfı ile metropol ülkelerinin örgütlü ve özgür işçi sınıfı karşılaşmış oldu. Bu karşılaşma özellikle henüz metropol işçi sınıfı nüfusu tarafından doldurulmamış olan işlerin bulunduğu marjinal istihdam alanlarında ve çoğunlukla şehir

koşullarında oldu. Kolonyel insanların torunları, toplumdan ve normal şehir nüfusundan fiilen ayrı tutulan koşullarda yaşamaya mecbur bırakıldılar.[249]

1800'lerde Kuzey Amerika'da, ekonomik değişim, imalatın ve ticaretin yoğunluğunu arttırmıştır. New York, Filedelfiya gibi büyük şehirler yurtdışından olduğu kadar iç kırsal bölegelerden de akın akın gelen binlerce yeni insanın bütünleştirilmesine çalışan şehirler haline gelmişlerdir.[250] Zamanla ortaya çıkan nüfus fazlası ekonomik dengelerde ve işbölümünde yeniden dağıtımı gündeme getirmiştir. Yeniden formüle edilen dengelerde, göçmen işgücü kendini en alt sıradaki ya da değerdeki daha az güvenceli ya da güvencesiz işlerde bulmuştur. Üstelik sosyal yaşamlarında ne kendileri ne de yerel halk gibi olamayan kimliksiz topluluklar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Sosyal eşitsizlik bugün özellikle son zamanlarda sömürgeleştirme eğiliminin geniş formu olmuştur. İşgücü piyasalarında ise üstünlük sağlayan vasıflar bu vasıfları kimin elinde tuttuğuna bağlı hale gelmiştir. Piyasa değeri olan belirli vasıflara sahip olan insanlar doğuştan daha düşük bir sınıfa ait olarak değersiz kabul edilir de etnik ve cinsel ayrımcılığa maruz kalırsa; söz konusu meslekler bir sendrom oluşturabilir.[251] Irksal ve sınıfsal bir hiyerarşi ortaya çıkar ve bir nesilden diğerine aktarılır. Bu aktarımda kültür de maddeleşmeye başlayarak sosyal politikaya öncülük eder. Burada ortaya çıkan etki kurumlarca güçten yoksul hale getirilen bireyler üzerinde ciddi bir farklılık yaratabilmektedir.[252] Örneğin Türk ve İberyalı göçmenler, Hollandalı işgücünün üstlenmek istemediği metal ve tekstil gibi ağır endüstrilerdeki vasıfsız işlerde çalıştırılmak üzere, 1960 ve 1970'lerin ekonomik gelişme sürecinde, Akdeniz

[249] John Rex, "Racialism and The Urban Crisis", **Race Science and Society**, (Edited and İntroduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin, 1975, s.263
[250] Kolchin, **a.g.e.**, s.176
[251] Floya Anthias, 'Social Stratification and Social Inequality: Models of Intersectioanality and Identity', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.24-29
[252] Stephen Steinberg, 'The Cultural Fallacy in Studies of Racial and Ethnic Mobility', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, s.67

ülkelerinden gelen 'misafir işçi' kategorisine aitlerdi.[253] Yine Hollanda'da ve Brezilya'da siyah kültürü, siyah beden ve anlayışı ile birleştirilmekte ve sembolik olarak kullanılmaktadır.[254] Rolston, İngiltere işgücü piyasasında İrlandalıların konumunu incelediği makalesinde 'İrlandalılar zenci mi?' sorusunun cevabını aramaktadır. Rolston, makalesinde İrlandalılar'ın ten renklerinin farklı olmasına karşın anti-kolonyal topluluk olduklarına, karşılarına çıkan sınırlandırmalara ve başarmaya çalıştıkları konulardaki sınırlı olanaklara değinerek soruya 'evet' yanıtını veriyor.[255]

Emperyal gelişmenin bir sonucu olarak kolonilerde olup bitenler, kolonyalizm ya da neo-kolonyalizmdir. Sonuçta, emperyal ülke, iktidarın kaynağı ve dışa aktığı 'metropol'dür; koloni ya da neo-koloni, 'metropol'ün nüfuz ettiği ve denetlendiği yerdir. Emperyalizm resmen koloniler olmaksızın işleyebilir (Birleşik Devletler emperyalizminde olduğu gibi) ama kolonyalizm koloniler olmaksızın işleyemez.[256] Kolonyel ekonomilerden gelen insanlar, genellikle de siyahlar, metopol şehirlerinde endüstri işçileri ve vatandaşlar haline gelmek için çaba göstermek durumunda kalmışlardır. Bu durumun en tipik örnekleri, Britanya, Fransa, Hollanda, Belçika ve Portekiz'de mevcuttur. Güneyin şeker plantasyonlarından gelen zenci kölelerin torunlarının Kuzey şehirlerindeki yerleşimlerinde benzer bir durum Birleşik Devletler'de görülür. Göçmen toplumlarda, yerel metropol tipi şehirler göç için hedef haline gelir. İç ırk ilişkilerinin şehir endüstrilerindeki örnekleri Şikago'da, Johennesburg'da, Londra'da, Birmingham'da ve Paris'te görülebilir.[257]

Rex, göçmen azınlıkların metropol toplumlarının sınıf sistemlerine asimilasyon şanslarının farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Kolonyal topluluk göçmenlerini sınıf

---

[253]Flip Lindo, 'Does Culture Explain? Understanding Differences in School Attainment between Iberian and Turkish Youth in the Netherlands', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, s.208

[254] Sansone, **a.g.m.**, s.167

[255] Bill Rolston, "Are Irish Black?", **A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan)**, Edited by Colin Prescod and Hazel Waters, Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41, July-December, Numbers ½, London: Institute of Race Relations, 1999, s.102

[256] Ania Loomba, **Kolonyalizm Postkolonyalizm**, 1.b., İngilizceden Çeviren: Mehmet Küçük, Routledge(1998)- İstanbul :Ayrıntı Yayınları, 2000, ss.22-24

[257] Rex, **a.g.m.**, s.267

sistemlerindeki yerlerine yerleştirmede farklı kriterler kullanılmaktadır. Kolonyal işçilerin politik ve ekonomik statüleri, kolonyal işçilerin kültürel gelişimlerinde farkedilebilen ilerleme, bu işçilerin fiziksel özellikleri ve bu işçiler hakkındaki bilgi kaynakları başlıca kriterlerdir. Ancak bu özellikler onları sınıf sisteminin en son basamağının da altına yerleştirerek sistemin dışına çıkartmış olmaktadır.[258] Fanon, dünya, köleliği lağvetmiş, insan haklarını ve eşitlikleri kabul etmiş olsa da, günlük hayatın her anında zencilerin yüzleşmek zorunda kaldıkları 'siyah gerçeği'ne dikkat çekiyor. Öncelikle renklerinden dolayı beyazlarla ayırımlaşıyorlar ve ikincil olarak kendi toplulukları ile yani diğer zenciler ile biraraya gelerek bu ayrışmayı kendileri de pekiştirmiş oluyorlar. Kendi içlerinde, melez oluşları nedeniyle daha açık renk tenli olanlarca bile dışlanabilmektedirler. Çünkü açık renk tenliler evebeynlerinde beyazlara sahipler ve birçoğunun eş seçimi beyazlardan olup daha da açık renk tenli çocuklar dünyaya getirme eğilimindedirler ve melezleşme onlar için bir anlamda beyalaşmaya doğru da bir geçiş sağlamış olmaktadır.[259]

Rex, zenci göçmenlerin, yerel yöneticilerin ve personel yönetcilerinin eline düşmeden metropol toplumunun tam birer üyesi haline ne kadar gelebileceklerini sorgulamaktadır. Aratırma sonuçlarına göre; 1.Bazı endüstrilerde işgücü az bulunur ve işverenler zenci işçileri ya da İngilizcesi olmayan işçileri istihdam etmekten memnundurlar; 2. Bazı durumlarda ve zamanlarda yerel işgücünün yüksek bir oranı zenci olur ve bu durum bir sorun olarak algılanır. Bu nedenle de yasal olan ya da olmayan bir göçmen kotası belirlenir; 3. Göçmenler çoğunlukla yönetsel konumlara terfi ettirilmezler (150 firmada sadece 11 göçmen terfisinin kaydına rastlanmıştır); 4. Zenci işçilerin beyaz-yakalı işlerde ve idari pozisyonlarda istihdamına önemli ölçüde bir direnç mevcuttur; 5. Görüşmecilerin tümü, ihtiyaç fazlasına 'son giren ilk çıkar' ilkesinin uygulanması gerektiğine inanıyorlarsa da, tercihen zenci işçilerin alınması ya da korunmasına karşı beyazlardan gelen bir baskı mevcuttur. [260]

[258] Miles, **a.g.e.**, s.25
[259] Franz Fanon, **Black Skin,White Masks**, Translated by Charles Lam Markmann, London: Pluto Press, 1986 , ss.109-140
[260] Rex, **a.g.m.**, ss.283-284

Zenci göçmenlerin çalıştıkları sektörlere ve çalışma koşullarına Salvador bir örnek olarak gösterilebilir. Salvador'da, tarihsel olarak, ağır ve pis işler genellikle zenci ırkı ile ya da koyu renkle özdeşleştirilmiştir. Açık renk ten ise yönetim ve beyaz yakalıların pozisyonları ile birlikte anılmıştır. Şehirde siyah ten rengi tarım işi ile birlikte anılmıştır. Özellikle siyah kadınlar, temizlikçi, garson ve ev işçisi olarak çalışmışlardır. Ancak yirmi yıl içindeki mücadeleleri sonucu bazı haklar sağlayabilmişler ve toplum hizmeti, öğretmenlik, hemşirelik, kimya gibi sektörlerde düşük bir temsile sahip olabilmişlerdir. Brezilya'da ise işgücünün yüzde elliden fazlası enformel ekonomide yer almakla birlikte resmi istatistiklerde işsiz olarak kabul edilmemişlerdir. Şehir bölgeleri içinde, çoğunluğunu siyahların yada melezlerin oluşturduğu az eğitim görmüş gençler düşük ücretli işlerde çalışmak yada hiç bir şey yapmamak tercihine sahip olmak durumunda kalmışlardır. Salvador örneğinin bir benzeri Amsterdam'daki Surinamlılar için söz konusudur. Amsterdam'da Surinamlı Avrupa-Afrika melezlerinin çoğu enformel ekonomide yer almaktadır. Bu insanlar şehir işgücü piyasası içinde alt sınıf gençleri olarak kitlesel göçlerden bu yana iş bulma kurumları yetkililerince teknik becerilerden yoksun ve farklı bir iş etiğine sahip yabancılar olarak görülmektedirler.[261] Penketh, Balloch'un araştırmasının sonuçlarına yer vermiş ve kurumsal ırkçılığın işyerlerine ve siyah personele etkisine değinmiştir. Siyah personelin özellikle de sosyal hizmetler çalışanlarının %41'i hizmet verdikleri kişilerin, %27'si iş arkadaşlarının ya da müdürlerinin ırkçı tavırlarına maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Bu çalışanların çoğu, departmanlarında bu konuda destek ve yardım alamamışlardır.[262]

Ayırımcılığa maruz kalan işçilerin konumları üzerine yapılan araştırmalarda şu önemli noktalar saptanmıştır:[263] 1. İşverenler genellikle beyazlar dışındaki çalışanları manuel işler için çalıştırmakta bir sakınca görmüyorlar, fakat onları idari işler için uygun bulmuyorlar. Yerli işverenler ise bu işçileri, özellikle yerli beyaz işçilerden gelen itirazlar nedeniyle manuel işlerde dahi olsa çalıştırmakta sakınca görüyorlar; 2. İşverenler, beyaz olmayan göçmenlerin sahip olmadığını varsaydıkları kişisel özellikleri

[261] Sansone, **a.g.m.**, ss.152-153; 155-156
[262] Laura Penketh, **Tackling Institutional Racism (Anti-Racist Policies and Social Work Education and Training)**, Bristol: The Policy Press (University of Bristol), October 2000, s.137
[263] Rex, **a.g.m.**, ss..282-283

gerektiren idari işler ile yine bu göçmenlerin sahip olma olasılıklarının bulunduğu özellikleri ve vasıfları gerektiren teknik işler arasında belirgin bir ayırım yapmışlardır; 3. 150 yerli firmanın 37'si prensipleri gereği ya da onları bir kaynak olarak görmediklerinden; son çareleri bu olsa dahi, beyaz olmayan göçmenleri asla çalıştırmadıklarını beyan etmişlerdir; 4. Beyaz olmayan işçileri istihdam etmeyi reddeden ya da genellikle bundan kaçınan firmalar perakende ve hizmet sektörlerindekilerdir; 5. Yerli işçilerin tutumları işverenlerce beyaz olmayan işçileri istihdam etmemelerinin bir gerekçesi olarak gösterilmesine rağmen, ulusal ve yerel ölçekte ayırımcı uygulamalar sendikalarca reddedilmiştir. Yine de bu göçmenlerin, sendikaların yararlarını anlamakta ya da değerlendirmekte yavaş olduklarından yakınılmıştır.

3.4. KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASALARINDA AZINLIKLAR

Azınlıklar bulundukları ülkelere yerleşmiş halk grupları olmalarına karşın yerli halktan farklı bir statüde görülmekte ve onlarla kıyaslandığında işgücü piyasalarında, sosyal hayatlarında ve bazı haklara sahip olma konusunda ayırımcılığa maruz bırakılmaktaydılar. Yerel halktan biri ile aynı işe sahip olmaları yasal olarak mümkündü ancak onlardan daha az kazanmayı göze almaları ve çok daha fazla çalışmayı kabul etmeleri gerekmekteydi. En azından eleme aşamalarında ve terfilerde bu gerçek ile sürekli yüzleşmek zorunda kalıyorlardı. Sonuçta onlar 'yabancılar' olarak kabul edilmişlerdi. Halkın bakış açısına göre, yabancı oldukları için öncelikle gitmeliydiler. Gitmeyenler ise daha az güvenceli, daha az kazançlı ve vasıfsız işlerde çalışmayı kabul etmeliydiler. Ancak ekonominin konuya bakış açısı daha farklıydı ve sistem her biri yedek sanayi ordusunun bir üyesi olup içlerinden en iyi olan ve en az kazancı kabul edenleri uygun görülen işlerde çalıştırmayı tercih ediyordu. Bu nedenle tercih dışlamadan ziyade gruplandırma ve hiyerarşize etmek oluyordu.

Güney Avrupa ülkelerinde yabancılar beş katogoride toplanıyor; a. Yasal yolla gelmiş göçmenler, b. Yasadışı yollarla gelenler, c. Kısa veya uzun vadeli oturum hakkı alanlar, d. Arnavutluk'dan, eski Yugoslavya'dan ve benzeri yerlerden politik veya doğal

sorunlar yüzünden kaçan siyasi mülteciler, e. Vatandaşlığı almış yabancılar. Avrupa'da ırkçılık, yabancıları önyargılarla tanımlarken göçmenlik, kültürel azınlıklar ve etnik azınlıklar olmak üzere üç farklı kategoride topluyor. Genelde yabancılar önce göçmen daha sonra kültürel azınlık ve en sonunda etnik azınlık olarak tanınıyor.[264] Fenton'un beş tür etnik-oluşturma türünden biri olan yerli azınlıklar, koloni kuran yerleşmeciler tarafından mülksüzleştirilen halklardır. Bu gruplara örnek olarak, Avustralya'nın Koori halkları, Yeni Zelanda'nın Maori halkı, Hawaiililer gibi Pasifik'in ada halkları; Kuzey, Orta ve Güney Amerika'nın yerli Amerika halkları gösterilebilir.[265]

'Azınlık' kavramı, tarih boyunca, halk, cemaat, kabile gibi ırk ve etnisite ile içiçe geçmiş bir kavramdır. Tarihsel olarak toplumsal bilimler literatüründe 'halk' terimi gerçekte çok az kullanılmıştır. En çok kullanılan üç terim, modern dünyada 'halklar'ın çeşitleri sayılan, 'ırk','ulus' ve 'etnik grup' olmuştur. Bunlardan 'etnik grup' ise en yenileridir ve gerçekte, önceden yaygın bir şekilde kullanılan 'azınlık' teriminin yerini almıştır.[266]

Bugün azınlık gruplarının özellikle etnik kökenlerinden dolayı maruz kaldıkları ırkçı ayrımcılık uygulamaları bilinen bir konudur. Sendikalar, diğer sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler bünyesinde bu konu üzerine araştırmalar yapılmakta ve veriler toplanmaktadır. Bunlardan biri olan LFS (Labour Force Survey- İşgücü Araştırmaları) 2006 Bahar Dönemi istatistikleri, etnik azınlık istihdam oranının tırmanışta olduğunu gösterse de ulusal ortalama %75 iken etnik azınlık ortalaması henüz %60'ın altındadır. Üstelik BME nüfusunun yaklaşık yarısının yaşadığı, çalışma çağı nüfusunun %32'sini oluşturan kesimlerin bulunduğu Londra'dan sağlanan raporlarla da desteklenen verilere göre, BME işçileri genelde alt düzey pozisyonlarda yer alma ve yoğunlaşma eğilimi gösterirler. Özellikle beyaz olmayan etnik azınlık çalışanları tüm sektörlerde alt düzey pozisyonları üstlenirken üst düzey yönetici ve idari pozisyonlarda nadiren yer almaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre yönetici ve üst düzey memurluk

[264] Taş, **a.g.e**., ss.34-35
[265] Fenton, **a.g.e**., s.45
[266] Wallerstein, 'Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik', s.98

pozisyonlarının sadece %18'i ve profesyonellerin %21'den daha az bir oranı Londra'daki etnik azınlık gruplarındandır. 100 firmada yapılan bir araştırma Londra'da yöneticilerin sadece %2.3'ünün etnik azınlıklar içinden geldiğini ortaya koymuştur. BME işçileri, aynı zamanda, dışlanmış olan belirli sektörlerde ve mesleklerde yoğunlaşmaktadırlar. Örneğin LFS, bir etnik azınlık kökeninden gelen her dört insandan birinin hotel, dağıtım ve restoran sektöründe çalışmakta olduğunu; buna karşılık oranın tüm nüfusta her beş kişiden biri olduğunu bildirmiştir. Baskı ve yayıncılık endüstrisinde işçilerin ancak %5 kadarı BME topluluklarındandır. Bu endüstrinin özellikle üst düzey pozisyonları barındırması bu durumun açıklaması olarak gösterilmektedir.[267]

Etnik azınlıkların işgücü piyasasında karşılaştıkları zorluklardan dolayı girişime yönelme ve kendi azınlık çevrelerine iş yapma gibi bir eğilimleri vardır. Etnik girişim üzerine olan yazıların çoğu sayımlara ve istatistiksel araştırmalara dayanır. Werbner, makalesinde piyasada mücadele veren tüccarların, Asyalı müzisyenlerin ve Yahudilerin Amerika'daki konumlarını araştırmış ve özellikle tüccarlar ile Asyalı müzisyenlerin söz konusu istatistikler içinde hangi kategoride gösterilebileceğini sorgulamıştır. Werbner'e göre, kazançları kesintili olmaya başladığından bu yana, bu gruplar, işsiz kategorisinde ve çoğunlukla siyahlara ait enformel ekonomide yer almaktadırlar. Ancak yanlış biçimde, istatistikler ayrımcılığa ve dezavantaj durumlarına karşı planlanan politikalarda, başlıca modern araçlar olarak kullanılmaktadır. Etnik azınlıklar üzerine yapılan Dördüncü Ulusal Araştırma, Bengladeş, Pakistan ve Afro-Karayiplilerin düşük gelir ve yüksek işsizlik oranlarının iç karartıcı tablosunu resmetmektedir.[268]

CRE (The Comission for Racial Equality- Irksal Eşitlik Komisyonu), etnik azınlık topluluklarının işsizlik, düşük ücret ve iş yerinde ırksal tacizin 'üçlü darbesi' ile karşılaştıklarını iddia etmektedir. 2007 Mayıs ayına kadar olan son altı aylık dönemde CRE tarafından ırksal ayrımcılığa dair 5000 şikayet alınmıştır. Bunların %43'ü istihdam

[267] **Labour Reserach**, (Special Black Workers Edition), ss..10-12

[268] Pnina Werbner, "What Colour 'Success'?' Distorting Value in Studies of Ethnic Entrepreneurship", **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press (Great Britain) & St.Martin's Press (USA), 2000, s.51

ile ilgilidir. Ortak konular, işyerinde zulüm, kariyer ilerlemesinden yoksunluk ve mülakata alınmama gibi problemlerdir. CRE etnik azınlıklar arasındaki işsizlik oranının %11 ile ulusal ortalamanın iki katından fazla olduğuna dikkat çekmiştir. İş Mahkemeleri Araştırmaları analizlerine göre 2005 ve 2006 yılları arasında mahkemelere iletilen ırksal ayrımcılık davalarının sayısında %23.7'lik bir artış gözlenmiştir. Bu arada Joseph Rowntree Vakfından gelen yeni bir rapora göre de beyaz insanların ve tüm etnik azınlıklardan olanların istihdam ve gelirleri arasında önemli farklılıklar vardır.[269] TUC ırksal eşitlik uzmanı Wilf Sullivan ise problemin basit olarak iş piyasasına girmekle ilgili olmadığını; siyah ve etnik azınlık işçilerinin işte daha fazla disipline edildiklerini, geçici işlerde daha fazla yer aldıklarını, işgücünün en altında yer aldıklarını ve daha fazla taciz edildiklerini belirtiyor.[270] Ayrımcılık en fazla hizmet sektörüne ait işlerde, özellikle otel ve yiyecek işlerinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Belçika ile İspanya'da bu alandaki işlerin yarısı etnik azınlık üyesi işlere kapalıdır. Hollanda'da aynı durum perakende ticaret açısından ortaya çıkmaktadır. Sanayide ise ayrımcılık uygulamaları göreceli olarak daha düşüktür.[271] Azınlık etnisiteleri olarak tanımlanan göçmen işçiler, genellikle işgücü içinde daha az ücret ödenen, daha kötü şartlara ve daha az iş güvencesine sahip sanayii ve hizmet sektörü işlerinde yoğunlaşırlar. Örneğin; Britanya'da bazı memur, müdür ve yönetici pozisyonlarında çalışan etnik azınlık grupları, daha yüksek ücretli ve kıdemli mevkilerde genellikle sayıca daha az temsil edilmektedir. Göçmen işçiler ve etnik gruplar tüm istihdam alanlarından yasal olan ya da olmayan yollarla dışlanmakta ve daha az güvenceli koşullarda çalışmaktadırlar. Marjinalliklerinden dolayı haklarını aramaktan mahrum edilebilmekteler ya da işverenlerin, sınıf dışı edilmekten korkan işçiler üzerinde baskı uyguladığı bir ortamda göçmen işçilerin bu marjinallikleri, ülkede kalma haklarını tehlikeye sokabilmektedir. Ulus-devletlerin göç ve vatandaşlık yasaları, göçmen grupların ve ailelerinin marjinalliklerini genellikle daha da güçlendirerek, ilk göçmen kuşağın ve ardından gelen kuşakların hayatlarını büyük ölçüde etkiler.[272] Göçmen işçiler düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışabiliyor olmaları ile yerli işçiler karşısında, üstünlük

[269] Labour Research, Volume 96, Number 6, London: Published by LRD, June 2007, s.24
[270] Labour Research (Special Black Workers Edition), s.11
[271] Toksöz, **a.g.e**., s.72
[272] Fenton, **a.g.e**., ss.74-75

sağlayabilirlerdi. Ancak yerliler kendilerini otomatik olarak rekabetin dışına alıp devlet desteğini böyle bir işe tercih ettiler. Göçmenlerin rakipleri yerliler değil diğer göçmenler idi. Yasalar şartlarını zorladığı için de sürekli taviz vererek standartlarını düşürmek zorunda kaldılar. Yerli beyaz işçiler, bu durumda azınlık grubu işçilerinin işgücü piyasalarında rakipleri konumuna hiç gelmemişlerdir. Azınlık işçileri, ait oldukları sektörlerde diğer göçmen ve azınlık gruplarının işçileri ile rekabet etmek zorunda kalmışlardır.

Devine, orta sınıftan olma ve başka bir sınıftan olma olgularını köken itibariyle ele almıştır. Yaptığı araştırmada çoğunluğun kendisine kökenlerini yani ailelerinin standartlarını orta sınıf yaşantısı olarak aktardığına bazılarının ise orta sınıftan gelmiş olabileceklerine dair bir belirsizlik ifadesi ile birlikte aile alt yapılarını, işçi sınıfı olarak tanımladıklarına değinmiştir. Oysa bu kişiler, varlıklı beyaz varoşlarında yetişmişlerdir. Devine, bugünün şehir azınlık mahallelerinde yaşayan fakir siyahların oluşturduğu işçi sınıfına kıyasla onların gerçek anlamda işçi sınıfı olmadıkları kanısındadır.[273] İşçi sınıfı kültürünün oluşumunda etkili olan bu devralınan kültürde, ebeveynlerin yaptıkları işler ve mesleki statülerinin yanı sıra, yaşanılan çevrenin kültürü ve entegrasyon da son derece önemli birer etmendir. Azınlık gruplarının yaşadıkları metropol şehirlerinde çoğunluk ile entegrasyonları nispeten kolay olmaktadır. Göçmen gruplar daha çok kendilerine ayrılan bölgelerde yaşamak zorunda kalmakta ve ülkenin kendilerine sunduğu avantajlardan yararlanmaları içe kapalı yaşadıkları ölçüde imkansızlaşmaktadır. Ancak bir kaç nesil sonrasındaki grupları bu kapalı yapının dışına çıkabilme başarısı gösterebilmektedir.

Bugün özellikle Amerika ve İngiltere metropol şehirlerinde ve sanayi bölgelerinde sahip oldukları azınlık gruplarının, göçmenlerin ve vatandaşlığa girmiş olsalar bile farklı kökenlerden gelen nüfusların oranlarının artışı neticesinde çok kültürlü olma kavramını ve iddiasını ortaya atmışlardır. Çok kültürlü toplum, tüm kültürlerin eşit oldukları ve

[273] Fiona Devine and Mike Savage, 'The Cultural Turn, Sociology and Class Analysis', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.155-156

bireylerin yeteneklerine göre iş ve sosyal yaşamlarını kurabilecekleri temel prensiplerine dayanan bir politikadır. İktidar olanaklarının tüm etnik gruplar arasında bölüşülmesini gerekli görür. Bazı durumlarda bireyler eşit haklardan yararlanarak toplumda kendilerine bir yer edinebilirken, bazı grupların bireyleri, ırkçı ayrımcılık nedeniyle bunu yapamıyorlar. Bu nedenle Amerika'da 'Affirmative Action' (Düzeltici Fiil), İngilizlerde ise 'Positive Discrimination' (Pozitif Ayrımcılık) uygulamaları aracılığıyla modern toplumla etnik gruplar arasındaki fark giderilmeye çalışılır.[274] Ancak bu çabalar bilindiği üzere ya kağıt üzerinde yasal taslaklarda kalmakta ve işlevini yerine getirememekte ya da uygulamada yeterli derecede ve samimiyette desteği göremediği için yüzeysel çabalar olarak kalmaktadır. Bu durum ise insanların çok kültürlü toplum kavramını hiyerarşik yapısı içinde algılayıp benimsemelerinde etkili olmaktadır. Yukarıdaki atıfta amaç sadece çok kültürlülük projelerinin iddia edilenin aksine hiyerarşik düzenin işleyişine hizmet eden özelliklere sahip olduğunun vurgulanmasıdır. Çok kültürlülük konusu ayrı bir tez konusu olabilecek nitelikte bir konudur ve bu çalışmada konuya detaylı yer verilemeyecek ancak yukarıdaki düşünceye alternatif stratejilerde tekrar değinilecektir.

3.5. YENİ BİR IRK: GÖÇMEN

Göç, insanların yeni bir ikamet yeri oluşturmak üzere belirli bir sınırı, ulusal ya da uluslararası geçiş hareketidir.[275] Göç, uluslararası bir şekil aldığı zaman, üretimin günümüzdeki kapitalist şeklinin yapısal bir özelliği olarak emek sömürüsünün uluslararsılaşmasından söz edebiliriz. Göçmen işgücü bugün üretken sektörlerdeki işgücünün önemli ve daimi bir parçası konumundadır ve sadece hızlı büyüme dönemlerinde kullanılmamaktadır.[276]

Kolchin, Afrikalı işçilerin işgücü piyasasındaki koşullarına ve kolonyel bağlara değinmiştir. Siyahların konumu, gerçekte onların Amerika'ya istemsiz göçünün bir sonucu olup onların beyaz işçilerden ayrımını da dayatmıştır. Amerika göç yollarını

[274] Taş, **a.g.e.**, ss.130-131
[275] Paul Guiness, **Migration (Access to Geography)**, London: Holder & Stouhton, 2002, s.4
[276] Phizcaklea and Miles, **Labour and Racism**, s.11

özgür iradesi ile gelen bir çok Avrupalı göçmene de açmışken Afrikalılar sadece hayatta kalmak için çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu durum daha sonra da siyahların yazgısı haline gelmiştir. Siyahlar Amerika'ya bugün cazip koşullar ile çekilmesi gereken gruplar değillerdir.[277] Ancak Afrika sadece göç veren değil aynı zamanda göç alan bir kıta da olmuştur. Kendi işgücü alımında da benzer kriterler ve sınıflandırmalar geçerlidir. Guinness, Güney Afrika'nın uzun bir göç tarihine sahip olduğunu belirtir ve bu tarihin 1650'lere kadar uzandığına değinir. Ülkede çoğu işveren, göçü ekonominin iyileştirilmesi için bir gereklilik olarak görür. Genel olarak, göçmen işçiler Güney Afrikalılar'dan daha düşük ücretle çalışmaya hazırdırlar. Sendikalaşmaya daha az meğillidirler ve yerli nüfustan daha fazla çalışmaları ile ünlüdürler. Üstelik çoğu daha iyi eğitimlidir. Bazı endüstriler, çok ciddi biçimde göçmen işgücüne bel bağlamıştır. Örneğin Güney Afrika'nın madenleri çoğu Mozambik ve Lesoto olmak üzere 120.000 yabancı işçi istihdam eder. Çiftlik sahipleri de önemli sayıda yabancı işçi istihdam eder. Göçmenler aynı zamanda hizmet sektöründe de; özellikle finans, eğitim ve sağlık sektöründe, yer alırlar.[278]

Sonuçta göçe kapılarını açmaları ülkelerin ekonomik açıklarının ve gereksinimlerinin bir sonucudur. Göç alımı süresince sınıflandırmanın olması ve yeni göçmen alımları ile bu sınıflandırmanın tekrar düzenlenmesi bu sürecin doğal bir parçasıdır. Burada önemli olan göçmenlerin hangi açığı kapatmak üzere hangi vasıf düzeyi ile geldikleri ve göçmenlerin işleyişini sağlamakla yükümlü oldukları sektörlerin ne kadar süre ihtiyaç duyulan sektör olma özelliğini koruduğudur. Örneğin Gibson, Amerika'daki Pencaplı göçmenlerin varlığını vasıfsızlık düzeyleri ile ele almıştır. Bu göçmenler, düşük statülerinden yada yoksulluklarından kaçma şansına sahip değillerdi. Ailelerinin ekonomik koşullarını sürdürmeleri ve geliştirmeleri de oldukça zordu.[279] Perlmann, Amerika'ya gelmiş olan Yahudi göçmen işçilerin işgücü piyasasında elde ettikleri göreceli avantajlara değinmiştir. Yahudi göçmenler Amerika'ya özellikle

[277] Kolchin, **a.g.e**., ss.16-17
[278] Guinness, **a.g.e.**, s.92
[279] Margaret A. Gibson, 'Situational and Structural Rationales for the School Performance of Immigrant Youth. Three Cases', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000 , ss.82-83

Rusya'dan gelmiş ve diğer göçmen gruplarına kıyasla vasıflı olan işleri üstlenmişlerdir. Üretim vasıfları nakledilebilir vasıflardı ve daha önce gelen Yahudi göçmenleri arasında başarılı esnafların çıkmış olması, onlar için bir referans oluşturmuştu. Bu durum, Yahudilere söz konusu vasıflardan yoksun olan diğer göçmenler ile karşılaştırılmalarında avantaj sağlamıştı. Ancak Yahudi göçmenler daha vasıflı olmaları ile Amerika'da avantaj elde etmiş olsalar da, Amerika'nın söz konusu vasıflara sahip girişimcilere ihtiyaç duyması, diğer göçmen grupların bu konuda aynı ataklığı gösterememiş olmaları ve Yahudilerin bir boşluğu doldurmuş olmaları da avantaj elde etmelerinde etkili olmuştur.[280]

İngiltere'de göçten sorumlu Home Office'in (İç İşleri Bakanlığı) yayınladığı bir araştırmaya göre ise Avrupa ülkelerinde göç youyla nüfusta sağlanacak %1'lik artış GSYİH'da %1.2-1.5 oranında artış sağlamakta ve özellikle yüksek vasıflı göçmenleri istihdam eden bilişim sektöründeki büyüme, ekonominin diğer sektörleri açısından motor görevi görmektedir. İngiltere'deki bir başka araştırmaya göre emeklilik ve işsizlik ödemelerinden yaralanma oranı etnik kökenlilerde beyazlara göre daha azdır. Genelde göçmen aileler daha genç oldukları için emeklilik ödemelerinden daha az yararlanmakta ancak eğitim hizmetlerine yönelik talepleri daha yüksek olmaktadır. Eğitim harcamaları ise sadece refah harcamaları değil geleceğe yönelik yatırımlardır. Diğer yandan kayıtdışı göçmenlerin katkısı hiçbir hak iddia edememelerinden ötürü çok daha yüksek olmaktadır. ABD'de yapılan hesaplamalara göre ise göçmenler yararlandıkları hizmetlerin 5-10 katı fazla vergi ödemektedirler.[281]

Refah politikalarının en fazla uygulandığı ülke olarak bilinen İsveç dahi 'çok kültürlülük' içinde çok daha farklı amaçları ve politikaları barındırabilmektedir. İsveç'de göçmenlere yönelik planlanan ve uygulanan anadili programları kendi bölgelerinde gerçekleştirilmektedir. Bu programlar, İsveç göçmen politikası ile uyum içindedir. Çünkü

[280] Joel Perlmann, 'What the Jews Brought. East-European Jewish Immigration to the United States, c.1900), **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, ss.104-105; 110-121

[281] Toksöz, **a.g.e**., ss.125-126

burada yaşayan göçmen gruplarının kendi kültürel benliklerini de koruyarak oluşturacakları 'çok kültürlü bir İsveç' yaratmaktan ziyade, göçmenlerin çoğunda zaten var olan 'Geri Dönme Miti'ni canlı tutmaya yarayan bir ortam hazırlanmaktadır.[282] Ancak söz konusu politikalar çoğu göçmenin ülkesine geri dönmekten ziyade çevrelerini saran çemberin içinde bütünleşerek küçük etnik ayrışmalar oluşturmalarına yol açar. Kendi aralarında ve içlerinde oluşturdukları enformal ilişkilerden destek alarak bulundukları ülkenin de geldikleri ülkenin de kültürlerine uyum sağlayamayan kendilerine özgü bir kültür yaratırlar. Üstelik bu kapalı yapı içinde işgücü piyasasına giren göçmenler ve onların sonraki nesilleri, her ne kadar önceki nesillere göre daha eğitimli olma şansını yakalayarak ortak işgücü piyasasına adım atma fırsatını bulabiliyor olsalar da, onları biçimlendiren özelliklerden ve değerlerden enformal ilişkilerin sürekliliği nedeniyle tam olarak arınmış olamazlar. İşgücü piyasasına bu etiketlerle girdikleri için benzer konumlara ya da görevlere sahip olurlar. Perlmann, etnik bağ desteğini işgücü piyasasındaki beklentilere bağlamaktadır. Sınıf kökeni, işçi sınıfının ve üst-sınıf göçmen topluluklarının kültürel koşullarında farklılık yaraktır. Göçmen işçilerin ekonomik özelliklerine ek olarak yeni gelenlerin kibirli olmayacağı ve yaşça büyüklerinin konumuna göre en azından başlangıçta üstünlük sağlamaya çalışmayacağı yönünde ortak bir beklentinin varlığına değinmektedir. Perlmann'a göre etnik bağ desteği, uyum baskısı ve işverenlerin iş gücü piyasasındaki azınlığın doğal konumu hakkındaki beklentileri sonucu ortaya çıkar. Bu dinamikler, göçmen işçi topluluklarının karakterinin kendiliğinden sürdürülmesini açıklamada yardımcıdırlar.[283]

Bir yanda vahşi kitlelere karşı toplumsal savaş açarken diğer yanda aynı kitleleri her anlamda uygarlaştırıyor olmanın günümüzde en mükemmel örneği 'banliyö' ve 'getto'lara yapılan toplumsal–polisiye muamelede görülmektedir. Irkçılık, doğum oranı, nüfus kaybı ve fazlası, melezleşme, kentleşme, sosyal konut, halk sağlığı, işsizlik gibi başlıklarla nüfus sorununa ekleniyorsa ve tercihen, yanlış bir ifadeyle "göçmen" olarak adlandırılan ikinci kuşak sorununda yoğunlaşıyorsa bu bir tesadüf değildir. Bu ikinci kuşak sınıfsal hak davasıyla kültürel hak davalarını birleştirip, daha güçlü bir toplumsal

[282] Erder, **a.g.e.**, ss.190-191
[283] Perlmann, **a.g.m.**, ss.25-26

kavgacılık geliştirme tehlikesini potansiyel olarak barındırır. Ancak bu kuşağın söz konusu potansiyel ile "göçmen işçiler" olan önceki kuşağın yolunu mu izleyeceği yoksa proleterliğin altına düşmek ve işçilik durumundan çıkmak arasında istikrarsız bir konumda bulunan "sınıf düşmüş" bireyler kümesini mi oluşturacağı bilinmemektedir. Bu noktada sınıf ırkçılığı şunu öne sürer; iktisadi süreç, toplu olarak kapitalist sömürüye tahsis edilmiş olan toplulukları ve sistemin doğrudan kontrolünden çekip aldığı ya da yoğun işsizlikle etkisiz hale getirdiği anda sömürü için yedekte tutulması gerekenleri tanımlayıcı işaretlerle belirlemeyi hedefler. Böylece sabit yerleri olmayanlar, kuşaklar boyu yerlerinde tutulur.[284]

Göçmen açığı ve göçmen çalıştırma politikalarının ve arz fazlası neticesinde göç kontrollerinin en göze çarpan örneklerine Amerika'da ve Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinde rastlanmaktadır. Her iki kıtada da göçmen gruplarının yerli işçilerden ve birbirlerinden izole edilmelerini sağlayan gettolaşma bugün de açık olarak mevcuttur. Bir göç araştırmacısı olan Martin Miller, Amerika'daki göçmenin yükü taşıyacak eşek, Avrupa'daki göçmenin ise pastayı kemirecek fare olarak kabul edildiğini belirtiyor. Sonuç olarak her iki toplumda da göçmenlerin konumu kötüdür. Ancak her iki sistemdeki ayrımcılık uygulamaları ile dışlanma farklı işlemekte ve gettolaşma da birbirinden farklı olmaktadır.[285]

Göçmenler içerisinde yer alan ve artık değer yaratımında çok büyük katkısı olan bir grup, göçmen kadın işgücüdür. Çünkü Avrupa'daki ve dünyanın diğer bölgelerindeki göçmen işgücünün en çarpıcı özelliklerinden birisi, içinde kadınların, eşzamanlı bir biçimde, hem cinsiyet hem de etnik kimlikleri bakımından seks işçisi ve hizmetçi olarak görüldükleri iş fırsatlarında kadınların ağırlık kazanması olmuştur.[286] Araştırmalar kadınların, kadın olmaları, göçmen olmaları, farklı bir etnik gruba ve işçi sınıfına ait olmaları şeklinde dört farklı sosyal ilişki seti dolayısı ile iktidar ilişkisi içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece göçmen işçi kadın göçmen olarak yerli işçi kadın

[284] Balibar, 'Sınıf Irkçılığı', ss.266-267
[285] Erder, **a.g.e.**, s.10
[286] Fenton, **a.g.e**, s.77

karşısında, kadın olarak erkek göçmen karşısında, işçi olarak vasıflı göçmen işçi karşısında dezavantajlı konumdadır.[287]

Örneğin Brah, makalesinde Britanya ve Asyalı kadın işgücü örneği üzerinden kadınların işgücü piyasasındaki dezavanajlı konumlarının bir anlamda erkeklerinin dezavantajlı konumları ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmiştir. Britanya'nın aldığı göçler genellikle İkinci Dünya Savaşı dönemi süresince eski kolonilerden sağlanan erkeklerdi. Asyalı kadınlar eşlerinin ya da babalarının bağımlılıları olarak gelmişken çok kısa bir sürede, Asyalı erkeklerin düşük ücretli işlerde yoğunlaşmaları Asyalı kadınların işgücü piyasasına girmelerinde etken olmuştur. Kadınların ücretleri, yaşam giderleri, kiraları ve ev kredilerinin geri ödenmesi için gerekli hale gelmiştir.[288]

Asyalı işgücü genel olarak tekstil ve geleneksel mühendislik gibi son zamanlarda zarar görmüş olan sektörlerde yoğunlaşmıştı. Ekonomik durgunluk ve kriz dönemleri azınlık işçilerinin özellikle metropol dışı alanlarda işsizliklerini arttırmıştı. Asyalı işçiler bu durumdan ırksal ayrımcılık nedeniyle daha fazla zarar görmüşler ve beyaz işçilerden daha kolay işten atılmışlardır. Üstelik bir kere işten çıkartılınca yeni bir iş bulmaları da zorlaşmıştır.[289] Ev işleri ve çocuk bakımının öncelikli olarak kadınların sorumluluğunda olduğu düşüncesi, kadınların yaptığı işleri, bu işlerin tam zamanlı mı yarı zamanlı mı olacağını, vasıflı mı vasıfsız olarak mı tanımlanacağını ve ücretlerini belirlemiştir. Böylece kadınlar yarı zamanlı işlerde erkeklerden daha fazla yoğunlaşmışlar ve hizmet sektöründe yer almışlardır. Yaptıkları iş karmaşık yeterlilikleri kapsasa dahi vasıfsız olarak tanımlanmıştır. Britanya'da Asyalı kadınların işgücü piyasasındaki konumu hem ırkçı hem de cinsiyetçi ideolojilerle belirlenmiştir. Böylece kadın olarak düşük düzeyde iken kadınların yoğunlaştığı endüstrilerde özellikle imalat sektörünün giysi ve tekstil

---

[287] Toksöz, **a.g.e.**, s.83

[288] Autar Brah, 'Women of South Asian Origin in Britain: Issues and Concerns', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, s.66

[289] Colin Brown, 'Same Difference:The Persistence of Racial Disadvantage in the British Employment Market', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.54-55

alanlarında yoğunlaşmışlardır. Onların yoğunlaştıkları bu sektörler çökünce ise özellikle Asyalı kadınlar teknolojik değişim ve yenilenmeye karşı savunmasız durumda olan ve çalışma şartları kötü olan işyeri ekonomisine kaymışlar ve en fazla sömürülen işçi grupları olmuşlardır.[290]

Eurofound (European Foundation For The Improvement of Living and Working Conditions – Avrupa Yaşama ve Çalışma Koşullarını Geliştirme Vakfi), AB ülkelerindeki göçmenler ile ilgili bir araştırma yapmış ve 2007'de verileri yayınlamıştır.[291] Araştırma, ülkelere göre genel göçmen işçi değerlerine ait verileri yerli işgücü ile karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Aşağıdaki tablo AB ülkelerinin aktif nüfus içerisindeki toplam aktivite ve yurttaş aktivite oranları ile AB dışından olan grupların ve vatandaş olmayanların kendi alt grupları içindeki aktivite oranlarını göstermektedir. Veriler iki ayrı tablo ortaya çıkartmaktadır. Bazı ülkelerde veriler yakın olmakla birlikte Belçika, Bulgaristan, Almanya, Danimarka, Fransa, Hollanda ve Norveç gibi ülkelerde vatandaşlığa sahip olmayanların aktivite oranları, ülke toplam aktivte oranının altındadır. Portekiz, Letonya, İspanya, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi gibi ülkelerde ise vatandaş olmayan aktif nüfus daha fazladır.

[290] Autar Brah, **a.g.m.**, ss.67-68; Amina Mama, 'Black Women and the British State: Race, Class and Gender Analysis for the 1990s', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993

[291] Eurofound , 'Employment and working conditions of migrant worker', **European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions-Eurofound**, www.eurofound.eu.int, 10.07.2007

Tablo IV: AB25 Aktif Çalışma Oranları

	Toplam aktivite oranı	Toplam ulusal nüfus içindeki ulusal ekonomik aktivite oranı	AB25 uluslarından olmayanların kendi alt grupları içindeki aktivite oranı	AB25 vatandaşı olmayanların kendi alt grupları içindeki aktivite oranı
AB27	69.7	71.2	73.9	67.9
AVUSTURYA	72.2	72.7	76.5	64.8
BELÇİKA	66.1	66.4	66.4	55.3
BULGARİSTAN	61.5	61.5	n.a.	49.1
KIBRIS RUM KESİMİ	72.6	71.9	68.9	84.4
ÇEK CUMHURIYETI	70.5	70.4	80.6	78.7
ALMANYA	74.6	75.5	74.8	62.6
DANİMARKA	80.2	80.7	74.4	63.5
ESTONYA	72.1	71.5	n.a.	75.5
YUNANiSTAN	67	66.6	54.5	76.3
İSPANYA	70.4	69.3	69.8	80.6
FİNLANDİYA	74	74.1	76.2	62.5
FRANSA	69.4	69.8	72.3	57.9
MACERİSTAN	61.4	61.4	69.3	65.3
İRLANDA	71	n.a.	n.a.	n.a.
İTALYA	62.7	n.a.	n.a.	n.a.
LETONYA	67.3	67.3	n.a.	66
LÜKSEMBURG**	66.6	63	72.2	63.6
LETONYA	69.8	69.7	n.a.	90.4
MALTA	59.1	59.1	68.3	52.1
HOLLANDA	77	77.6	79.8	54.1
NORVEÇ	77.6	77.9	84.3	61.1

POLONYA	62.8	62.9	60.8	53.7
PORTEKİZ	73.6	73.4	71	82.5
ROMANYA	62.3	n.a.	n.a.	n.a.
İSVEÇ	77.7	78.3	77.1	57.9
SLOVENYA	70.9	70.9	n.a.	70
SLOVAK CUMHURİYETİ	68.6	68.6	85.4	n.a.
BİRLEŞİK KRALLIK	75.3	75.6	77.7	68.4

Kaynak: Eurostat, 2006 ilk çeyrek

*** Luxembourg için olan veriler 2005 yılına aittir, 2006 verileri sağlanamamıştır.* n.a sağlanamayan verileri göstermektedir.

n.a. veri sağlanamadığı anlamına gelmektedir.

Ancak mevcut aktif nüfusun istihdamda ne oranda yer aldığını görmek tabloyu doğru anlamak açısından gereklidir. Aynı araştırma raporunun işsizlik oranlarına dair aktardığı sonuçlar aşağıdadır. Veriler çok açık olarak toplam işsizlik oranının ve AB ülkelerinin uyruklarının işsizlik oranlarının çok üzerinde olan yurttaş ya da vatandaş olmayan işsizlik oranlarını göstermektedir. Uyruktan olmayanların işgücü piyasasındaki konumunu anlayabilmek açısından aktif nüfuslarının daha fazla olduğu İspanya, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum Kesimi gibi ülkelerin verilerini dikkate aldığımızda bu ülkelerde işsizlik oranlarının daha fazla olduğunu görebiliyoruz.

Tablo V: AB25 Aktif Nüfus İşsizlik Oranları(%)

	Toplam İşsizlik Oranı	**Toplam Ulusal Nüfus İçinde Uyrukların İşsizlik Oranı**	**AB25 Uluslarından Olmayanların Kendi Alt Grupları İçindeki İşsizlik Oranları**	**AB25 Vatandaşı Olmayanların Kendi Alt Grupları İçindeki İşsizlik Oranları**
AB27	8.9	8.8	10	17.6
AVUSTURYA	5.5	4.6	8.5	15.8
BELÇİKA	8.7	7.9	11	29.9
BULGARİSTAN	9.7	9.6	n.a.	n.a.

KIBRIS RUM KESİMİ	5.9	5.7	7.5	7
ÇEK CUMHURİYETİ	8	8	6.5	5.2
ALMANYA	11.3	10.3	14.3	24.5
DANİMARKA	4.5	4.3	n.a.	11.8
ESTONYA	6.4	5.3	n.a.	11.8
YUNANİSTAN	9.7	9.8	n.a.	9
İSPANYA	9.1	8.6	8.2	12.9
FİNLANDİYA	8.4	8.2	11.6	23.6
FRANSA	9.6	9.1	8.7	25.7
MACERİSTAN	7.7	7.7	n.a.	n.a.
İRLANDA	4.2	n.a.	n.a.	n.a.
İTALYA	7.6	n.a.	n.a.	n.a.
LİTVANYA	6.4	6.4	n.a.	n.a.
LÜKSEMBURG**	4.5	3.3	5.5	12
LETONYA	7.8	7.7	n.a.	n.a.
MALTA	7.8	8	n.a.	n.a.
HOLLANDA	4.5	4.3	5.5	14.9
NORVEÇ	3.9	3.6	n.a.	18.5
POLONYA	16.1	16.1	n.a.	n.a.
PORTEKİZ	7.7	7.5	n.a.	14.1
ROMANYA	7.8	n.a.	n.a.	n.a.
İSVEÇ	7.9	7.6	7.7	21.2
SLOVENYA	6.9	6.8	n.a.	n.a.
SLOVAK CUMHURİYETİ	15	15	n.a.	n.a.
BİRLEŞİK KRALLIK	5.1	4.9	5.8	10.6

Kaynak: Eurostat, 2006 ilk çeyreği

**AB27 en son elde edilen verilere göre belirlenen bütün Avrupa Birliği ülkeleridir*

***Luxembourg için veriler 2005'e ait olup 2006 yılına ait verilere henüz ulaşılamamıştır.*

n.a. veri sağlanamadığı anlamına gelmektedir.

Aşağıdaki tabloda, yerli ve yabancı işçilerin vasıf düzeylerine göre istihdam oranlarını verilmektedir. Düşük vasıflı işçiler için ülkelerin bazılarında yerliler için bazılarında ise yabancılar için oranlar yüksektir. Ancak belirgin farklılıklar Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg ve Slovak Cumhuriyeti'nde yabancılar; Danimarka, Hollanda, Norveç, Polonya, İsveç ve Birleşik Krallık'da yeriler lehine görülmektedir. Buna karşılık yüksek vasıflı işgücü için verilen istihdam oranlarında ülkelerin çoğunda oranlar, yerli işçiler lehine fazla olmakla birlikte özellikle Almanya, Danimarka, Yunanistan, Finlandiya ve Polonya'da farklılıklar oldukça fazladır.

Tablo VI: Vasıf Düzeylerine Göre AB Ülkeleri İstihdam Oranları, 2004 (%)

	YERLİLER		YABANCILAR	
	Düşük vasıflılar	Yüksek vasıflılar	Düşük vasıflılar	Yüksek vasıflılar
AVUSTURYA	43.6	84.1	54.3	77.5
BELÇİKA	41.9	84	33.9	73.7
ÇEK CUMHURİYETİ	22.9	85.6	36.9	86.4
ALMANYA	40.2	84.5	45.1	68.1
DANİMARKA	61	87.9	44.3	64.2
YUNANİSTAN	49.2	82.1	64.4	68.7
İSPANYA	53.4	79.5	61.2	73.2
FİNLANDİYA	47.7	85	39.1	69.5
FRANSA	47.1	78.7	47.8	70.8
MACERİSTAN	27.9	82.3	25.8	82.2
İRLANDA	48	86.5	44.4	76.5
İTALYA	45.6	81.4	59.5	78.8
LÜKSEMBURG	33.7	82.8	63.9	78.4
HOLLANDA	63.9	88.1	50.7	78.3
NORVEÇ	52.6	87.5	43.9	79.8

POLONYA	22.8	80.6	11	51.6
PORTEKİZ	66.5	87.6	67.5	83.6
İSVEÇ	57.7	87.4	45.9	76
SLOVAK CUMHURİYETİ	14.3	84.3	31.1	85
BİRLEŞİK KRALLIK	52.5	88.1	39.3	81.8

Kaynak: OECD, 2006

Not: Bulgaristan, Kıbrıs Rum Kesimi, Estonya, Litvanya, Letonya, Malta, Romanya ve Slovenya için herhangi bir veri yok.

İşgücü piyasasında göçmenlerin konumunu anlamada yardımcı olabilecek bir diğer tablo, 2004 yılı verilerine göre yerli işçiler ile yabancı işçilerin üstlendikleri işlere göre fazla vasıflara sahip olma oranlarını göstermektedir. Tablonun geneline göre yabancılar, bu konuda yerli işçilere oranla daha fazla mağdur olmaktadır.

Tablo VII: Yerli ve Yabancı Nüfusun Fazla-Vasıf Oranları, 2004 (%)

	YERLİLER	YABANCILAR
AVUSTURYA	10.3	21.1
BELÇİKA	15.6	21.6
ÇEK CUMHURİYETİ	5.2	10
ALMANYA	11.4	20.3
DANİMARKA	10.4	18.6
YUNANİSTAN	9	39.3
İSPANYA	24.2	42.9
FİNLANDİYA	14.3	19.2
FRANSA	11.2	15.5
MACERİSTAN	6.3	9.7
İRLANDA	15.7	23.8

İTALYA	6.4	23.5
LÜKSEMBURG	3.4	9.1
NORVEÇ	8.4	20.3
PORTEKİZ	7.9	16.8
İSVİÇRE	6.5	16.1
BİRLEŞİK KRALLIK	15.3	17.8

Kaynak: OECD, 2006

Not: Bulgaristan, Kıbrıs Rum Kesimi, Estonya, Litvanya, Letonya, Malta, Hollanda, Polonya, Romanya, Slovenya and Slovak Cumhuriyeti için herhangi bir veri yok.

Aşağıdaki iki tablo ise yine Eurostat'ın raporundan alınmıştır ve uyruktan olmayan yabancı işçilerin sektörel dağılımlarını, oranlarını ve özellikle yoğunlaştıkları sektörlerdeki oranları göstermektedir. İlk tabloda sektörel dağılımı incelediğimizde tarım, imalat, maden ve sanayii, inşaat, otel ve restoran ile ev işleri alanlarında yabancı işçilerin istihdamlarını görebiliyoruz. Ancak eğitim, idari işler gibi yüksek vasıflı iş kategorisinde yer alan işlerin bulunduğu alanlarda yabancı işçi isihdamı düşüktür. İkinci tabloda koyu renkli rakamlar, göçmenlerin yerli nüfusa oranla daha fazla temsil edildiği sektörleri göstermektedir. Tabloda yabancı işçilerin yoğunlaştıkları sektörlerdeki oranların, koyu renkle gösterilen yerli nüfusun üzerine çıktığı ülke ve sektörler, geniş bir dağılım gösterirken özellikle otel ve restoran alanında hemen hemen tüm ülkelerde bir ağırlığa sahip oldukları görülmektedir. Ve bu alanların yeni köle vari çalışmanın ve son dönemlerin emek sömürüsünün çok yoğun olduğu alanları olduğu bilinmektedir.

Tablo VIII: AB Ülkelerinde Uyruktan Olmayanların İstihdamlarının Sektörel Dağılımı, 2004

	Tarım	İmalat, maden ve sanayi	İnşaat	Toptan satış ve parakende	Otel ve Restoran	Eğitim	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	Ev İşleri	İdari İşler	Diğer Hizmetler	Ticaret
AVUSTURYA	X	X	X		X			X			
BULGARİSTAN		X									X
BELÇİKA	X				X			X			
KIBRIS RUM KESİMİ	X	X	X	X	X			X			
ÇEK CUMHURİYETİ		X	X	X							X
ALMANYA	X	X			X						
ESTONYA		X									
YUNANİSTAN	X	X	X	X	X			X			
İSPANYA	X	X	X		X			X			
FİNLANDİYA		X	X		X	X		X			
FRANSA		X	X					X			X
MACERİSTAN		X	X	X				X			
İRLANDA		X			X						
İTALYA	X	X	X		X			X			
LÜKSEMBURG			X		X						X
MALTA			X					X			
POLONYA	X	X	X	X		X		X			
İSVEÇ		X			X			X			
SLOVENYA		X	X								
BİRLEŞİK KRALLIK	X	X						X			

Kaynak: National Contributions of EWCO Correspondents, 2006

Danimarka, Litvanya, Letonya, Hollanda, Norveç, Portekiz, Romanya and Slovak Cumhuriyeti için

herhangi bir veri yoktur.

Tablo IX: Yabancı İşçilerin Sektörlere Göre İstihdam Oranları, 2004 (%)

	tarım	İmalat, maden ve sanayi	inşaat	Toptan satış ve parakende	Otel ve Restoran	Eğitim	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	Ev İşleri	İdari İşler	Diğer Hizmetler
AVUSTURYA	1.2	22.3	**8.8**	**14.4**	**12**	4.2	**8.8**	n.a.	2.9	25
BELÇİKA	1.2	17.3	**6.9**	13.6	7.4	6.2	**10.7**	**0.6**	9.1	**27.1**
İSVİÇRE	1.1	**19.7**	**8.4**	**15.2**	**7.3**	6.1	**13.4**	**1.3**	3.4	24.1
ÇEK CUMHURİYETİ	3.7	29.9	8.8	**18.2**	**4.6**	5.1	6.1	n.a.	4.5	**18.9**
ALMANYA	1.3	**32**	**6.4**	12.9	**7.6**	3.9	**10.1**	**0.7**	3.3	21.9
YUNANİSTAN	6.1	16.3	27.3	11.4	**9.2**	2.7	2.4	**13.4**	1.4	9.7
İSPANYA	**6**	13.6	**16.3**	12.2	**12**	3.6	**3.7**	12	2	18.5
FİNLANDİYA	n.a.	20.1	5.1	**14.5**	**8.9**	6.8	**13.6**	n.a.	n.a.	26.9
FRANSA	1.9	14.6	**10.3**	11.9	**5.9**	6	9.7	**5.8**	6.8	**27.2**
İRLANDA	2.2	16.6	8.4	11.5	13.2	6.4	**12.5**	n.a.	2.9	**25.4**
LÜKSEMBURG	1	**10.5**	16	**12.2**	**6**	1.9	6.3	**4.2**	12.2	**29.8**
HOLLANDA	1.5	**20.4**	4.5	15	**8.2**	5.4	12.2	n.a.	4.6	**28.2**
NORVEÇ	n.a.	13.7	4.5	12.6	**8.6**	8	20.7	n.a.	3.7	27
İSVEÇ	0.6	17.2	2.7	12.1	**6.6**	10.8	18.6	n.a.	3.9	**27.5**
BİRLEŞİK KRALLIK	0.4	11.8	4.3	13.6	**9**	8.4	**14.5**	**1**	5.2	**31.9**

Kaynak: OECD, 2006

Koyu renkli rakamlar, göçmenlerin yerli nüfusa oranla daha fazla temsil edildiği sektörleri göstermektedir. Bulgaristan, Kıbrıs Rum Kesimi, Danimarka, Estonya, Macaristan, İtalya, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya and Slovak Cumhuriyeti için veri sağlanamamıştır.

n.a. veri sağlanamadığı anlamına gelmektedir.

İsveç, refah devleti modeli ve sosyal politikaları ile tüm Avrupa ülkeleri içerisinde çok farklı bir yere sahiptir ve başarısının ardındaki nedenler diğer devletler için inceleme konusu olmaktadır. Buna karşın bu gelişmiş refah sisteminde dahi göçmen

işçiler, İsveçli işçilere göre, aynı nitelik düzeyinde olsalar bile, daha olumsuz iş koşullarında çalışmaktadırlar. Bununla birlikte göçmen işçiler, İsveçli işçilere göre daha yoğun olarak düşük dikkat seviyesini gerektiren, çok az otonomisi olan, daha çok şerit üzerinde ve parça üretim hızı yüksek olan işlerde yoğunlaşsalar da bu iş kollarındaki işçilerin ücret düzeyi İsveçli işçilerden yüksektir. Bu durumu Korpi, göçmen işçilerin düşük konumlu işlerinin yüksek ücretlerle telafi edildiği ve kısmen göçmenlerin yüksek ücret uğruna bu tür işleri kabul ettikleri şeklinde yorumlamaktadır.[292] Bir çok ülkede göçmenler arasındaki hiyerarşiye bağlı olarak en az sevilen topluluklar en kötü işleri yapmaktadır. Örneğin Hollanda'da Antiller'den gelenler dili iyi konuşup, iyi eğitim görmüş oldukları için genel nüfusla aynı işleri yaparlar. Onları izleyen Surinamlı göçmenler Hollanda dilini iyi konuşmalarına karşın eğitim düzeyleri fazla yüksek olmadığı için sanayi ve hizmet sektöründeki büro işlerini yürütürler. En altta Türkiye ve Fas'tan gelenler olup %85'i sanayideki vasıfsız ve yarı vasıflı işleri üstlenmiştir. Kimi göçmen grupları sadece ağır koşulları olan iş kollarında yoğunlaşmakla kalmazlar, işletmelerdeki en sevimsiz işler de onlara verilir. Almanya ve Fransa'da yapılan araştırmalar göçmenlerin aynı işyeri içindeki en gerilimli, yıpratıcı işleri yapmak zorunda kaldığını, genelde Fransızların Araplarla, Almanların Türklerle aynı bölümlerde aynı türden işleri yapmak istemediğini ve yapmadığını ortaya koymuştur.[293]

İsveç'te bazı işler, özellikle beyaz yakalı işler, İsveç vatandaşı olmayanlara kapalıdır. İşgücü açığının olmadığı bazı işler için ise ya çok iyi derecede İsveçce bilme ya da İsveç'teki eğitim kurumlarından belge yada diploma alma koşulu getirilmiştir. Geldikleri ülkelerden bazı mesleklerle ilgili diplomaları ya da iş deneyimleri olsa bile göçmenlerin bu mesleklere girmeleri büyük ölçüde önlenmiştir. Göçmenlerin herhangi bir işe başladıktan sonra iş değiştirmeleri ancak bu koşulları yerine getirmelerine bağlıdır. Bu da oldukça uzun zaman alan masraflı bir süreçtir ve göçmenlerin bunu başarmaları zor olmaktadır. Bu bağlamda, göçmen çocuklarının zorunlu eğitimden sonra

[292] Erder, **a.g.e.**, s.101
[293] Toksöz, **a.g.e.**, s.67

eğitime devam oranlarının çok düşük olması, nitelikli işlere göçmen çocuklarının girme olasılıklarının az olmasından kaynaklanmaktadır.[294]

Vermeulen ve Venema'nın yaptıkları bir araştırmaya göre, Amerika'da işgücü piyasasına giren Yunanlı ve İtalyan göçmenlerin her iki grubu da, ama özellikle de aralarında çok az sayıda işçi bulunan İtalyanlar, düşük ücretli mesleklerde yer alıyorlardı. Yunanlılar başlangıçtaki mesleki avantajlarını sonraki nesillere aktaramamışlardır. İtalyan göçmenler ve çocukları ise, işçi sınıfı içerisinde zamanla vasıfsız işlerden vasıflı işlere geçişi sağlayabilmişlerdir.[295] Benzer bir araştırmayı Crul, Hollanda işgücü piyasasındaki Faslı ve Türk göçmen işçileri karşılaştırarak yapmıştır. Faslı ve Türk göçmenlerin ilk nesilleri Hollanda toplumunun sosyo-ekonomik basamaklarında alt sıralarındadırlar. En kötü ve en az ödenen işleri üstlenmiş olan bu göçmenler, şehirlerin en fakir semtlerinde yaşamaktadırlar ve işsizlik oranları yüksektir. Çocukları, çoğunlukla evebeynlerinin sosyo-ekonomik statülerini sürdürmektedirler. Çoğu Türk ve Faslı göçmen genci, okulu diplomalarını almadan terk etmektedirler. Crul, bu gençlerin okulu terk etmelerinde, kendisinin gelişme olarak gördüğü bir durumu aktarmıştır. Manuel çalışma için gelen ilk nesilden bu yana, çeyrek yüzyıldır, Faslı ve Türk toplulukları içinde hiç orta sınıf oluşmamıştı. Oysa, başarılı ikinci nesil öğrenciler, topulukları içinde elit bir sınıfı ortaya çıkartmışlardır. Bu elitler öncül pozisyonları almaktadırlar. Bu ise, Türk ve Faslı çocukların istatistiksel olarak da kanıtlandığı üzere, gelişme kaydettiklerini gösterir.[296] Ancak daha iyi eğitimle daha iyi iş bulabilceklerini düşünmek yanıltıcı da olabilir. Çünkü hak etmeleri gereken pozisyonlar için yine de Avrupa birliği vatandaşları yada yerli halk ve hatta varsa ülkedeki eski kolonilerin vatandaşlarından sonra onlar düşünülür. Sendikalaşmaları ve hak talep etmeleri hoş karşılanmaz. Örgütlenmeyi tercih ettiklerinde ise, işe alınmamaları daha muhtemel

[294] Erder, **a.g.e.**, s.97-98

[295] Hans Vermeulen and Tijno Venema, 'Peosantry and Trading Diaspora. Differential Social Mobility of Italians and Greeks in the United States', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, ss.136-139

[296] Maurice Crul, 'Breaking the Circle of Disadvantage. Social Mobility of Second-Generation Moroccans and Turks in Netherlands', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, ss.225-241

olduğu gibi işten çıkartılmada da öncelikli olurlar. Hollanda işgücü piyasası ile ilgili bir diğer araştırma, Lindo tarafından yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları, 1970'ler ve 1980'lerde, Hollanda ekonomisindeki büyük değişikliklerin pek çok göçmen işçiyi işsiz hale getirdiğini göstermektedir. Başlangıçta Türkler, İspanyollar ve Portekizliler benzer işleri işgal etmişseler de, geleneksel endüstrilerin kapanmasından Türkler daha çok zarar görmüşler ve işsizlikten daha fazla yakınmışlardır. Lindo'ya göre, bunun nedeni, İberyalı ilk nesil göçmenlerin Türk meslektaşlarına oranla Hollanda eğitim sertifikalarını edinmede daha başarılı olmuş olmaları ve bu sayede konumları genel olarak yükselmiş olmasa bile işsizlikten korunmuş olmalarıdır. Lindo ayrıca, az eğitimli gençlerin kısıtlı sayıda olan uygun işler için rekabetlerinin şiddetli olduğunu ve bu rekabette Türk gençlerinin, Hollanda toplumundaki olumsuz klişeleşmeden, İberyalı yaşıtlarına göre daha fazla yakınmalarının muhtemel olduğunu vurgulamaktadır.[297]

Niekerk ise yine Hollanda işgücü piyasasında yaptığı bir araştırmasında, Afro-Surinamlı, Afro-Avrupalı ve Hintli göçmenlerin koşullarına ve işgücü piyasası ile bütünleşmede yaşadıkları zorluklarına değinmiştir. Hollanda işgücü piyasası ile bütünleşme, sonraki göçmenler için kitlesel göçler öncesinde gelenlerden çok daha zor olmuştur. Bunun iki nedeni vardır. Öncelikle, ilk göçmenlerin çoğu orta sınıftandı ya da işçi sınıfından bir alt yapıları vardı. Bu göçmenler Hollanda dilini ve kültürünü daha iyi bildikleri ve daha yüksek eğitim vasıflarına sahip oldukları için daha kolay uyum sağlamışlardı. İkincil olarak, 1970'lerin ortalarındaki Hollanda ekonomisinin yeniden yapılanması büyüyen işsizlik ile sonuçlanmıştı. Hollanda işgücü piyasasına giriş özellikle de binlerce vasıfsız ve az eğitimli göçmen için zor olmuştur. 1970'lerin sonlarında Surinamlı göçmenler arasındaki işsizlik yerli Hollandalılar arasındakinden dört beş kat daha yüksekti.[298]

---

[297] Lindo, **a.g.m.**, ss.210-211

[298] Mies Van Niekerk, 'Creoles and Hindustanis. Patterns of Social Mobility in two Surinamese Immigrant Groups in the Netherlands', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, ss.185-186

Rex'e göre, manuel işlerin, ayrımcılığın doğal sonucu olarak, göçmenlere tahsis edilmesinin başlıca nedenleri;[299] dil problemi ile göçmen işçilerin nitelikleri; göçmen çalıştırılmasına müşterilerin karşı çıkması ve diğer çalışanların göçmen istihdamına karşı çıkmalarıdır. İş Bulma Kurumu, İsveç'te, 'Göçmen Hizmet İşleri' diye gruplandırılan ve 'Anadili Eğitimi' yapan okul ve yuvalar için öğretmen, öğretmen yardımcısı, çocuk bakıcısı yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla 'Skıntı Duyulan Meslek Dalları' olarak tanımladığı bazı meslek dallarındaki kursları özendirmek için eğitim yardımı yapmaktadır. Kurs süresince belirli bir ücret alıyorsa da bu ücret bir gelir kaybına yol açmamakta ve söz konusu işler hem uygun iş saatleri olduğundan, hem de daha nitelikli işler arasında görüldüğünden oldukça revaçtadır. Göçmen çocuklarının tüm bu nedenlerle bu tür işlere yönelmesi kolaylaştırılmaktadır ancak bu da iş yaşamındaki ayrımcı uygulamaların bir örneğini oluşturur. Çünkü göçmen çocuklarının göçmen hizmet işlerine yönelendirilmesi bu grubun daha da içe kapalı olarak yaşamasına neden olmaktadır.[300]

Japonya, ABD ve Avrupa'da lean production ilkelerini ya da bu ilkelerden bazılarını benimsemiş olan şirketler, titizlikle seçtikleri ve sendikal geçmişi olmayan genç işçileri istihdam ediyorlar. Özellikle Büyük Britanya'da şirketler iş sözleşmesinde işçilerden asla grev yapmama ve şirket sendikasından başka bir sendikaya üye olmama taahhüdünde bulunmalarını talep ediyorlar ve bu taahhüde uymazlarsa işten atıyorlar. Bu şirketler aslında sadece sınıf kimliklerinden, global toplumdaki konumlarından ve aidiyetlerinden koparılmış işçileri istihdam ediyor.[301] Bu tür istihdamın ise özellikle hizmet sektörlerinde yoğunlaştığını görüyoruz. Örneğin Virgin Adalarının ekonomisinin büyümesi ve özel sektörde görülen keskin artış, hizmet sektörü mesleklerine ayrılan payı da arttırdı. Beyaz Avrupalılar endüstriyi turizme ilişkin işleri ve adanın diğer pek çok ticari girişimlerini kontrol altına aldılar. Artan sayıdaki bir grup daha küçük ölçekli iş ise Portorikolularca üstlenildi. Diğer adalılar, yerlilerin tercih etmediği işleri; özellikle de turizm ile bağlantılı garsonluk, hizmetçilik gibi işleri, adanın gümrüksüz mal satışı

[299] Rex, **a.g.m.**, s.283
[300] Erder, **a.g.e.**, s.232
[301] Gorz, **a.g.e.**, s.56

yapılan dükkanlarında tezgahtarlık işini, Avrupalılarca sahiplenilmiş genişleyen petrol rafinelerindeki pozisyonları ve inşaat sektöründe vasıflı ya da vasıfsız işleri üstlendiler. Ekonomik canlanma adada bir gelir artışı sağlamış ancak yerli elit tabaka daha zengin olurken fakir kesim daha fakir olmuştur. Adada turizm sektörü köleliğin yeni bir biçimi haline gelmiştir, çünkü Avrupalıların iş yerleri açıkça Avrupalı sömürgecilerin ve çiftlik sahiplerinin yerini almıştır.[302]

Büyük şirketlerce istihdam edilen işçilerin az sayıdaki 'seçkin' oluşları; üstün yeteneklere sahip oluşlarından değil, çalışmanın merkezi konumunu yitirdiği ekonomik bağlamdaki çalışma etiğini en az onlar kadar sürdürme yeteneğine sahip bireyler kitlesi içinde seçilmiş oluşlarındandır. Oldukça az miktardaki gerekli işi, az sayıdaki insan üzerinde yoğunlaştırmak ve bunları da kendilerini kaybedenlerden ayıran bir gayretle çalışarak ayrıcalıklara sahip olmayı hak eden ayrıcalıklı bir seçkin olma duygusuyla beslemek, ekonomik olarak avantajlı olandır. Bu yüzden şirketler, periferik işçilere, geçici işlerde çalışanlara ve işsizlere doğru emek-sermaye karşıtlıklarını yönlendiriyor. Böylece postfordizm kendi seçkinini işsizlik yaratarak üretiyor.[303]

Göçmenler, iş bulamama ya da buldukları işten ilk atılan olabilme ve işsiz kalma ihtimallerinin yüksek olduğu bilinci ile çalışma yaşamında yer aldıkları için bireysel olarak belirleyici konumda olmaları mümkün olamıyor. Vasıflı ya da vasıfsız bir göçmenin bir işe sahip olabilmesi öncelikle yaratabileceği artı değerin fazlalığına ve yoğunluğuna bağlı oluyor. Eğer onu farklı kılan bireysel özellikleri yoksa, işin vasıf durumuna göre değişen oranlarda az ödenmeyi ve daha fazla sürede çalışmayı kabul etmeye daha eğilimi, ücret ve çalışma saatleri dışındaki haklardan ödün vermeyi kabul edişi gibi etkenler belirleyici oluyor. Bu durumun tüm işler ve sektörler için geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bazı sektörler özellikle işçilerin bu ve benzeri tavizleri vermesini meşru hale getirmeye çalışmaktadır. Örneğin çalışma saatleri, amacı sadece iş bulmak ya da para biriktirmek olan göçmen işçi için daha da önemsiz olabiliyor. Konumunu geçici görmesi ve bunu katlanılabilir görmesi göçmenler için daha

[302] Gibson, **a.g.m.**, s.76
[303] Gorz, **a.g.e.**, s.68

muhtemeldir. Böylece göçmen işçiler formal ya da enformal biçimlerde girdikleri işlerde daha fazla saatlerle çalışmayı daha kolay kabul edebilmekte, ya doğrudan belgelenmemiş saatlerle çalışma yaşamı içinde yer almakta ya da yasal olarak çalıştıkları belgelenmiş iş sürelerine ek olarak yasal olmayan biçimde fazla çalışma saatlerini kabul edebilmektedirler. Bu durum diğer çalışma koşulları için de geçerli olmaktadır.

3.6. ENFORMAL EKONOMİ VE KAYITDIŞI ÇALIŞMA

Yapılan araştırmalar enformal ekonomi söz konusu olduğunda özellikle sığınma talebi ile göç ettikleri ülkelere başvuruda bulunmuş ancak henüz başvuruları sonuçlanmadığı için mülteci statüsü kazanamamış olan göçmenlere işaret etmektedir. Bu göçmen grubunun yanı sıra az gelimiş ülkelerden gelen ve vasıfsız işçi grubuna dahil olan göçmen işçiler de kendi toplulukları içinde kurdukları enformal ilişkiler vasıtasıyla çalışan konumuna gelmektedirler. Ancak işçi maliyetlerinin gösterilmek istenmediği ya da vergilerden kaçılan sektörlerde ve işyerlerinde çalışmaktadırlar. Bu işgücünün varlığı enformal sektörün en çok bilinen ve göz önünde olan, üzerinde konuşulan bir yönü olmakla birlikte çok daha yaygın olan ancak tartışmalara yeterli derecede konu olmamış olan bir başka yönü daha vardır. Bugün işçi ve işveren arasındaki ilişkiler sendikaların varlığı halinde dahi ikili ilişkilere bağlı yürütülmektedir. Bir başka ifade ile yasada belirtilen sürelerle çalışma sözleşme üzerinde sağlanmış ve gösterilmiş olsa dahi işgören kesiminin işveren kesimi karşısında savunmasız oluşu, yasal olarak belirlenen ücretlerin dahi yetersizliği, işgörenin yaşam gereksinimlerini ya da amaçlarını karşılayabilmek için yasal olmayan bir şekilde, işveren ile arasındaki sözlü anlaşması kapsamında daha fazla çalışması ya da formal sektörde yaptığı işine ek olarak enformal sektörde de iş görüyor olması enformal sektörün bambaşka bir yönüne işaret etmektedir. TUC Eşitlik Başkanı Sullivan ile yapılan görüşmede (7 Aralık 2007) kendisi bu konu üzerinde önemle durmuştur. Bu konu üzerine yeterli vurgunun yapılmadığını ve akademisyenlerin ayrı bir enformal ve formal sektör tanımlamasına girdiklerini oysa böyle bir ayrımın olmadığını ve ortada gerçekte tek bir sektör olduğunu, bu tek sektörde ise enformal ve formal yapının içiçe geçtiğini söylemiştir. Sullivan'ın ve akademik literatürün bu konudaki farklı görüşleri aşağıda tartışılacaktır.

Göç endüstrisinin gelişimi, göç sürecinin birer parçası olan uluslararası bağların ve sosyal bağların kaçınılmaz bir yönüdür. İlk nedenleri ne olursa olsun göç bir kez başladığında ona özgü özel hizmetler için çeşitli gereksinmeler de ortaya çıkar. Hükümetler olumsuz etkilendikleri gerekçesi ile önleme politikaları uygulasalar da acentalar göçün sürekliliğinden çıkar sağlar ve onu sürdürür, ancak bunu yaparken kullandıkları yöntemler değişebilir. Örneğin yasal işçi çalıştırma tercihi yerini illegal giriş yaptırma tercihine bırakabilir.[304] Göçmenlerin ucuz işgücünün bulunabilirliğinin ücretler ve çalışma koşulları üzerindeki olumsuz etkisi, özellikle bu işgücünün yasadışı oluşundan ileri gelmektedir. Göçmenlerin işverenlerce uysal ve yönlendirilebilir işgücü arayışı nedeni ile tercih edilmeleri, göçmenler için daha iyi koşullar ve ücretlere yönelik bir mücadeleyi güçleştirir. Beyaz işçiler ise, işverenleri kendilerine göçmenlerin yerlerini aldığı önceki kötü işlerinden daha yüksek pozisyonlara atanma imkanı sağladıkları ölçüde, işçi sınıfının ortak çıkarları için toplu mücadeleye katılma isteklerini yitirirler. Bazı görüşler, bu nedenle, hükümetlerin göç kontrolleri yoluyla kasıtlı olarak yasadışı bir işgücünü yarattıklarına vurgu yaparlar.[305] Özellikle Kuzey Amerika ülkelerinde yaşanan bir çelişki olarak, bir yandan dış göçle ilgili kurumlar bu göçün önlenmesiyle ilgili tedbirleri geliştirmekle uğraşırken diğer yandan bu ucuz, sosyal güvencesiz ve sosyal maliyeti düşük işgücü bazı sektörlerde kullanılmaktadır. Bu nedenle, enformal işçi göçünün gerçekten denetimsiz mi olduğu yoksa bazı sektörlerin gelişmesi için tolere mi edildiği bu ülkelerde tartışılan bir konudur.[306] Göçmenlerin yeraltı ekonomisinde istihdamında özellikle önem kazanmış olan sektörler, tipik olarak emek yoğun tarım, inşaat, bahçe işleri ve çim bakımı, giysi endüstrisi, hotel ve restoranlar, ev hizmetleri, hademelik ve temizlik hizmetleri, hemşirelik ile ABD'de et paketleme endüstrisini içermektedir.[307] Ayrıca konfeksiyon ve elektronik iş kollarında yapılan bazı araştırmalar bu ileri sanayi toplumlarında parça başı iş, ev içi üretim gibi

[304] Stephen Castles & Mark J. Miller, **The Age of Migration (International Population Movements in the Modern World)**, Third Edition, New York: Palgrave Macmillan, 2003, ss.114-115
[305] Teresa Hayter, **Open Borders (The Case Against Immigration Controls)**, London: Pluto Press, 2000 ss.159-160
[306] Erder, **a.g.e.**, s.256
[307] Castles & Miller, **a.g.e**., ss.179-180

enformel iş örgütlenmesinin kaçak iş gücü tarafından beslenerek büyüdüğünü ve yeni emek gücüne uygun bir ortam hazırlandığını göstermektedir.[308]

Guinness'e göre Amerika'da iş dünyası genel olarak göçü üç nedenle desteklemektedir. İlki, göçün iş gücü havuzunu özellikle de yarı vasıflı ve vasıfsız alanlarda arttırarak ücret düzeyleri üzerinde deflasyonal bir genel etkiye sahip olmasıdır. İkincisi, göç olmaksızın yüksek teknoloji gibi bazı endüstrilerin ağır vasıf eksiklikleri ile yüzleşecek olmasıdır (Silikon Vadisi'nde dört işten biri Hindistan ya da Çin kökenliler tarafından doldurulmaktadır). Üçüncüsü, Kaliforniya'daki tarım gibi bazı endüstrilerin illegal göçmenlerin geniş ölçüde istihdamına dayanıyor olmasıdır.[309] Bu gerekçeler, göç alan diğer ülkeler için de geçerli kabul edilebilir.

Göç alan kentlerdeki sanayileşme düzeyi, düzenli gelir sağlayan ve sosyal güvencesi olan formel ya da birincil işleri sağlamakta yetersizdir. Kentlerde gün geçtikçe büyüyen ve kendi iş yerinde çalışma olanağı sağlayan enformel sektor, göçmenlere önemli bir alternatif sunmaktadır. Kapsayıcı bir sosyal güvenlik sisteminin olmayışı, birincil ve ikincil sektörlerdeki ücretlerin düşüklüğü, göçmenleri yardımlaşmaya ve dayanışmaya, dolayısıyla akraba ve hemşerilik ilişki ağlarına dayanmaya zorlamaktadır. Bu ise iş bulmada, enformel ilişkilerin çok önemli rol oynadığını göstermektedir. İş bulma kurumu ve diğer formel kanalları kullananların oranı oldukça düşüktür. Son işler dikkate alındığında, önceki iş yerlerinde kurulan ilişkilerin de önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonuçta İş Bulma Kurumu aracılığıyla iş bulma konusunda umutları olmadığı için bu kanalla iş aramak pek yaygınlaşmamıştır.[310] Bu noktada iltica ile ırkçılık arasında bir ilişki vardır. Göç politikaları, göçmenleri işsizliğin sorumlusu ilan eden sloganlar ile cesaretlendirilmektedir.[311] 'Mülteci', ırk, din, sosyal grup yada politik görüş dolayısı ile 'geçerli bir zulüm kaygısı'na sahip olmaktan ötürü evini ve ülkesini terketmeye zorlanmış kimse olarak tanımlanır. Bu kimse, tanıma göre, gittiği diğer ülkeden

[308] Erder, **a.g.e**.,ss.256-257
[309] Guinness, **a.g.e**., s.103
[310] Erder, **a.g.e**., ss.200; 262-263
[311] Taş, **a.g.e.**, s.139

kendisine o ülkenin korumasını talep eder.[312] Ancak Castles, mülteci ve sığınmacı ayrımını ortaya koymak gerektiğini ve sığınmacıların uluslararası sınırlar arasında korunma talebiyle geçiş yapan ve mülteci statüsü almak için olan iddialarına dair henüz karara varılmamış kişiler olduklarını vurguluyor. Bazı gözlemciler, sığınmacıların eziyetin gerçek kurbanları olmadıklarını ancak görünüşte ekonomik göçmenler olduklarını iddia etmektedirler. Bunun ayırdedilmesi gerçekten çok zordur. Sığınmacıların konumlarının tanımlanması ve kararın uygulamaya geçmesi yıllar sürebilmekte ve konumları yıllarca belirsizliğini koruyabilmektedir. Bazı ülkelerde çalışmalarına izin verilmemekte ve yetersiz bir sosyal yardım sağlanmaktadır. Başvuruların %90'ı reddedilmekte ancak geldikleri ülkelere geri alınmadıkları ya da pasaportları olmadığı için sınır dışı da edilememektedirler. Bu durumda, Batı ülkelerinin filizlenen enformal ekonomilerini dolduran işgücünün kullanışlı bir kaynağı durumuna gelmektedirler.[313] Başvuruları sonuçlanan ve mülteci konumuna sahip olup oturum hakkı elde edenler ise ya işsizlik problemi ile karşılaşıyorlar ya da kendi uzmanlık alanları dışında toplumsal işbölümünün en alt kademelerindeki vasıfsız işlerde çalışıyorlar. Bu işçiler, tarım, hizmet ve teknik açıdan devre dışı kalmış imalat sektörlerinde iş bulabilip kapı bekçiliği, biletçilik, dolmuş şoförlüğü yapıyorlar. Örneğin İtalya ve İspanya'da yeni gelen illegal mülteciler tarım sektöründe mevsimlik işçi olarak çalışıyorlar.[314]

Bugün, bu göçmenlerin toplumun diğer kesimlerinden ayrı ve kendi içlerine dönük bir yaşam sürdükleri alanlar oluşmaktadır. Hükümet politikalarının oluşumunu desteklediği getto ya da diaspora alanlarında, göçmenlerin kendilerine uygun görülen koşullarda ve uygun görülen işleri yaparak yaşadıkları görüşleri vardır. Artan sosyal izolasyon ile işsizlik pekiştirilir. Bu işsizlik, alt sınıfların oluşturduğu nüfusun başlıca çıkmazıdır ve getto alanlarının oluşumunu karakterize eder. Ancak şehir içlerinde ortaya çıkan yoğunlaşmalar, sosyal problemleri daha da şiddetlendirir.[315] 'Diaspora' terimi,

[312] Guinness, **a.g.e.**, ss.6;106
[313] Castles & Miller, **a.g.e**., s.102
[314] Taş, **a.g.e.**, ss.31-32
[315] Andrew Pilkington, **Racial Disadvantage and Ethnic Diversity in Britain**, First Published, London: Palgrave Macmillan, 2003, s.54

köleleştirilen Afrikalıların Amerika'ya yayılımını tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün Afrikalılar ile onların yurt dışındaki nesilleri arasındaki tarihsel ilişkidir, Afrika kalıtımının bir uzantısıdır.[316] Günümüzde, getto ya da diaspora denilen oluşuma tüm Avrupa'da hatta dünyada rastlanabiliyor olsa da en tipik örneklerine Amerika'da rastlanmaktadır. Getto sınırlarına, ihtiyaç duydukları ve duyuldukları için dayanıklılık, devamlılık ve güvenilirlik ile kazandırmak üzere, homojenlik ve heterojenlik zıtlığını sağlayan etnik ya da ırksal bölünmedir. Bauman, gettoları gerçek ve gönüllü gettolar olarak ayırmaktadır ve gerçek gettoda dışarı çıkışın olanaksızlığına ancak gönüllü gettolardan çıkışın olanaklı oluşuna vurgu yapmaktadır. Bu açıdan Amerikan gettolarının gerçek getto olduklarını belirtmiştir.[317] Bu yoruma dayanarak statü, iş ya da pozisyon değiştirerek daha iyi koşullara sahip olmanın ABD'deki ırkçılığın daha katı oluşu nedeniyle çok daha zor olduğunu söyleyebiliriz.

Avrupa ülkelerindeki tablo da ciddi boyutlarda bir sınırlandırma ve baskının varlığına işaret etmektedir. Örneğin merkezi Viyana'da yer alan ICMDP (The International Centre for Migration Policy Development- Uluslararası Göç Politikalarını Geliştirme Merkezi), her yıl Avrupa Birliğine 400.000- 500.000 illegal göçmenin giriş yaptığını tahmin etmektedir. Eğer bu tablo doğru ise söz konusu sayı, Birleşik Devletler'in illegal göçmen skalasından da yüksek demektir. AB'ye mevsimlik göçler de oldukça önemlidir. Örneğin Britanya'da 10.000 mesimlik işçi, her sene resmi ve sistemli olarak tarım çalışanı olmaktadır. Bu sayı, Letonya, Ukrayna, Polonya ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerden gelen, sadece Nisan ve Kasım ayları arasında ülkede kalmalarına izin verilen geçici işçileri kapsar. İngiltere koşulları kötü olmakla birlikte ücretler bu işçilerin kendi ülkelerindeki ücretlere kıyasla oldukça tatminkar olduğu için İngiliz piyasası, işgücü arzı bulmada bir sıkıntı yaşamamaktadır. Mevsimlik işçilerin yanı sıra, illegal işçiler de kaçakçıların ağlarına düşmektedirler.[318]

---

[316] Paul E. Lovejoy, 'Identifying Enslaved Africans in the African Diaspora', **Identity in the Shadow of Slavery**, Edited by Paul E. Lovejoy, London and New York: Continuum, 2000, ss.8-9

[317] Zygmunt Bauman, **Community (Seeking Safety In An Insecure World)**, London: Blackwell, 2001, ss.116-117

[318] Guinness, **a.g.e.**, s.96

Sistemin işleyişi ile ilgili tartışmalara geçmeden önce, yukarıda aktarılan görüşlerin bir sendika yöneticisi açısından ne ifade ettiğine değinmek, sistemin işleyişini çok yönlü algılayabilmek ve aktarabilmek açısından yararlı olacaktır. Görüşmemizde (7 Aralık 2007) Sullivan, işgücü piyasasının parçalı yapısının oluşumundan sendika içi görev dağılımına kadar çok geniş yelpazede açıklamalarda bulunmuştur. Enformal ve formal ekonomi ayrımına katılmadığını söylemiştir. Gerçekte tek bir ekonomi olduğunu ve bu tek ekonomide formal ve enformal yapının içiçe geçmiş olduğunu vrgulayan Sullivan, bir işçinin de işverenin de aynı iş kapsamında hem enformal hem de formal ekonomiye dahil olabildiğini verdiği bir örnekle açıklamıştır. Öğrenci olarak sadece yarı zamanlı çalışma hakkına sahip olan ve haftada en fazla 20 saat çalışmasına izin verilmiş bir öğrenci, okul ücretine yapılan bir zam aynı zamanda maaşına yapılmadığı taktirde, işvereni ile arasında yaptığı yasal anlaşmaya ilaveten sözlü bir anlaşma yapabilir. İş Hukukunun uygulanmasında karşılaşılan boşluklar, işçinin ek kazanç ihtiyacı, işverenin saat ücretini belirleme imkanı bularak aynı işçiyi, aynı iş için ödemesi gereken toplam asgari tutarın altında bir tutarla daha fazla çalıştırma olanağını kullanmak istemesi neticesinde formal istihdama eklenmiş bir enformal istihdam söz konusu olur. Ya da kayıtlı işine ilaveten, yaşam giderlerini karşılayamayan ikinci hatta üçüncü bir iş bulmak zorunda kalan, ancak yasa kendisine izin vermediği için diğer işi ya da işleri sözlü anlaşma ile sağlayan bir işçi de aynı şekilde iki yapının içinde de yer almış olmaktadır. Benzer şekilde bir işveren bir yandan kayıtlı çekirdek bir kadroya sahipken bir yandan da kayıtdışı çalıştırdığı ve sürekli yenilediği değişken bir çevre işgücü kadrosuna sahip olabilmektedir. Ayrıca Sullivan, göçmen işgücünün basit olarak daha iyi yaşam koşulları için değil; önceden haberini aldıkları açık olan iş alanları ve sektörler için göç ettiklerini öne sürmüştür. Bu işgücünün, onlar için açılmış ya da ayrılmış alanlar haricindeki alanlara giriş izni verilmediğini ve bu açıdan bir çok göçmenin, maliyetlerin düşürüldüğü ve devir hızının yüksek olduğu güvencesiz işlerde ve alanlarda çalıştığını vurgulamıştır. Bu alanlar ya da istihdam biçimleri ise enformal olmaktadır. Sullivan, bu işçilerin açık üzerine gelmeleri ve mevcut vasıfları ile ancak bu alanları doldurabilmeleri nedeniyle çözüm getirilemesinin ve bu sektörlerin işçileri için bir iyileştirme sağlanarak bütünleştirmenin işgücü piyasasının yapısı içerisinde mümkün olmadığını

düşünmektedir. Sullivan'ın bu görüşlerine, sendikal stratejilerin tartışıldığı bölümde daha detaylı olarak yer verilecektir.

3.7.ÜRETİM VE YÖNETİM SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİNDE IRKSAL VE ETNİK AYRIMCILIĞIN YERİ

Farklı tür üretim ilişkileri, işgücünden, farklı normal davranış türleri talep eder. Bu davranış, genetik olarak belirlenemeyeceği için öğretilmelidir. İşgücünün, makul tutumlar gösterecek şekilde toplumsallaştırılması gereklidir. Bunu devlet ya da eğitim sistemi yerine getirirse, 'ulusal' eşitlik kavramını ihlal etmiş olur. Ama etnik grupların, kendi üyelerini birbirlerinden farklı bir tarzda toplumsallaştırması, bir etnik grubun tanımında da vardır. Böylece, kapitalizmin hiyerarşik gerçekliği, kapitalizmin ilan edilmiş siyasal öncüllerinden biri olan yasa önünde, resmen eşitliğe zarar vermeyecek şekilde meşrulaştırılmış olur. Bu arada, işgücü davranışının sistemli yeniden yapılanmaları ve kayboluşları, iktisadi birer araç olmaktadır. Kısaca, etnikleşme ya da halk olma, tarihsel kapitalizmin, aynı anda hem kuramsal eşitliği hem de pratiği içermesi şeklindeki temel çelişkilerinden birini, dünyanın emekçi tabakalarının zihniyetlerini de kullanarak, çözmektedir.[319] Etnikleşmenin eşitsizliğe denk geldiği noktada, hiyerarşik bir yapı şekillenmekte ve sınıf sistemleri, eşitsizlik sistemleri haline gelmektedir. Ancak konumuz açısından ayrı anlamlara sahip olan ırkçılık ve etnisite kavramlarını dikkate aldığımızda, çeşitlendirmenin etkisindeki farklılık göze çarpar. Sosyal sınıf kategorileri ve çatışma teorileri, toplumun hiyerarşik bölünmesine çok önemli bir anlam yükler. Çekişme içinde olanların sayısı iki ise çatışma yoğun olmaya daha yatkın olur, sayı çok olduğunda koalisyonlar çatışmanın yoğunluğunu azaltır. Topluluğun siyahlar ve beyazlar olarak ayrıldığı durumlarda, çatışma keskin olma eğilimindedir; yirmi ya da otuz gruba ayrıldığı durumlarda ise dikkate değer bir çatışma, topluluğun enerjisini toplama eğiliminde olmaz. Sınıf ve renk temelli sınıflandırmalar iki ayrı sosyal tabakalaşma türü olmakla birlikte benzerlikleri farklılıklardan daha öncül ve temeldir.[320]

[319] Wallerstein, 'Halklığın İnşası', ss.106-107
[320] Beteille, **a.g.m.**, ss.211-217

Birinci, İkinci ve Üçüncü Dünyalar şeklinde bilinen bölünme, uluslararası düzenin küresel proleteryayı ayrı ayrı kontrol bölgelerine ayırma başarısını gösteriyordu. Birinci Dünya'nın sakinleri, refah devleti reformizmi şeklinde tarihsel bir deney yaşadılar. Sosyalist blok yani İkinci Dünya halkı, soğuk savaş kuşatması ve zorla sanayileşme yaşadı. Üçüncü Dünya'da, Avrupa sermayesinin sömürgeci boyunduruğundan ABD merkezli çok uluslu şirketlerin yeni sömürgeci düzenine geçiş yaşandı. Böylece dünya işçileri, fiilen bölünmüş ve bambaşka kalkınmışlık düzeylerine sahip; çalışma, sömürü ve savaşım yönünden hiçbir şekilde birbiriyle kıyaslanamaz deneyimlerin yaşandığı üç ayrı gezegene sürgün edilmiş oldu.[321]

11 Eylül'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentogan'a düzenlenen saldırıların eylemcilerinin orta-sınıftan gelmiş oldukları ve aslında kendi ülkelerinde değil ama Batı Avrupa'da radikalleştrilmiş oldukları ortaya çıktı. Bu saldırılar, Batı'nın dikkatini merkezi bir sorunun üzerinde topladı. Buna gore, modern dünya, Pazar ekonomilerinin maddi refahı ile liberal demokrasinin politik ve kültürel özgürlüğünü birleştiren oldukça cazip bir paket sunmaktadır. Bu paket, az gelişmiş ülkelerden daha gelişmiş ülkelere göçmenlerin ve ilticacıların tek yönlü olan büyük akınlarıyla da kanıtlandığı üzere dünyada pek çok insanın istediği bir paketti.[322]

Farklılıklar az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında her zaman vardı. Ancak bu farklılıklar, ekonomik sistemler küresel kapitalizm ile birbirine bağımlı hale getirildiğinden bu yana arttı. Üstelik teknolojik devrimin sonuçları, aradaki uçurumun büyüme hızını çok daha fazla arttırdı. Sivanandan, klasik marksist analizleri kullanarak analiz ettiği teknolojik devrimin dört temel değişim sürecine değinir. İlki, teknolojik dönüşüm ve bu dönüşümün üretim sürecini nasıl etkilediğidir. İkincisi, üretim hiyerarşileri ya da işgücünün uluslararasında özellikle de Batı ve Üçüncü Dünya arasında bölünüşüdür. Üçüncüsü küreselleşme ve teknolojinin üretim ilişkilerini ve işgücünün konumunu nasıl etkilediğidir. Sonuncusu ise tüm bu süreçlerin devleti ve

[321] Withford, **a.g.e.**, s.199
[322] Francis Fukuyama, **State Building (Governance and World Order in the Twenty-First Century)**, London: Profile Books, 2004, ss.2-3

politikaları nasıl etkilediğidir. Sivanandan, küreselleşmenin Batı'ya etkilerinin yanında Üçüncü Dünya ülkelerine, göçmenlere ve gelişmiş dünyadaki en fazla sömürülen topluluklara etkilerine de dikkat çekmiştir. Amerika Çelik Endüstrisi'nde bir makinistin 'Vasıflar makinelere yüklenmiştir ve makineler ise programlama için yüksek vasıflılara, işletim için vasıfsızlara bırakılmıştır.' sözlerine yer vermiştir.[323]

Artı değerin elde edilmesi, hiçbiri diğerinden öncelikli olmayan, cinsiyetçilik, ırkçılık, homofobi ve sanayicilik gibi, bir dizi tahakküm ve baskıdan birisidir. Bu sınıflandırıcı çerçevede, insan, emek göçü ve tüketim kapasitesi olarak görülür. Sermayenin bu indirgemeciliği, bugün tüm dünyada bütünleştirici bir denetime sahiptir. Cinsiyetçilik kadınları erkekler için objelere indirgerken, ırkçılık beyaz olmayanların insanlığını yadsır. Ama ne ataerkillik ne de ırkçılık, dünya üzerinde, bütünleşmiş ve koordineli bir karşılıklı bağımlılıklar sisteminde birleşme sağlayamamıştır. Sermaye ise bunu, yeni tekolojilerin yardımıyla, kadın emeğini, etnik pazarları, göç dalgalarını ve insan geni havuzlarını kullanarak yapmaktadır. Uluslararası kapitalist işbölümünün, kontrol hiyenarşilerini kurmak için toplumsal cinsiyet ya da etnik kimlik ayrımlarını büyük ölçüde kullandığını, bugün Marx'ın yaşadığı dönemden çok daha iyi görebilmekteyiz. Ataerkil ve ırkçı zihniyetler sermayeden eski olsalar da, bunların yarattığı korku ve nefret sermayenin faydacı ekonomik anlayışların ötesinde olsa da ve bugün çok etkin olsa da kendi başlarına cinsiyetçilik ve ırkçılık, malların dünya çapındaki üretim ve dağılımının başlıca düzenleyici ilkesi değildir. Bugün kendilerini sermayenin daha geniş kapsamlı tehakküm yaspısı içinde ve bunun aracılığıyla, piyasa ırkçılığı ve meta cinsiyetçiliği olarak göstermeye zorlanmışlardır.[324]

Kadınların, işgücü piyasasına tüm dünyada özellikle de I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında dahil edilmek istendiğini biliyoruz. Bilhassa 1945 sonrasında işgücü piyasalarında geleneksel sektörlerin daralması ve hizmet sektörünün genişlemesi gibi

---

[323] Jerry Harris, "Sivanandan and the technological revolution", **A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan)**, Edited by Colin Prescod and Hazel Waters, Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41 (July-December), Numbers ½, London: Institute of Race Relations, 1999, ss.49-50

[324] Withford, **a.g.e**., ss.15-17

temel değişiklikler yaşanmıştır. Bu ise, daha esnek çalışma ihtiyacı duyabilecek ücretsiz aile işçisi konumunda olan kadınların ortaya çıkan talep ile örtüşmesini sağlamıştır. Bu nedenle, tüm ayrımcılığa ve sınıflandırmalara rağmen, ırkçılığa maruz kalabilen göçmenler gibi, kadınlar da kendilerine sunulan koşullarda çalışmaktadırlar.

Ancak bazı araştırmalarda siyah kadınların uğradığı ayrımcılığın siyah erkeklere göre daha az olduğu iddia edilmektedir. (Bu araştırmalara göre ilk bakışta çift yönlü baskı nedeniyle bunun tersi olması gerekir gibi gözükmektedir.) Bu görüşlere göre, muhtemelen kadınlar, halihazırda 'kadınlar' olarak ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu, onların daha küçük ve daha az ücret sağlayan işlerde çalışmalara neden olmaktadır. Bu nedenle onlar artık bir tehdit olarak görülmemektedirler. Böylece, onları ikincil plana atmak adına, işverenler için renk ayrımcılığı yapmayı gerektirecek daha az neden kalmaktadır.[325] Bu sonuçlar yine de işe alım söz konusu olduğunda, siyah bir kadının beyaz bir kadın karşısında daha az şansa sahip olduğu ve kadınların kadın olarak dahi alt sınıflara yerleştirildikleri işgücü piyasasında, hiyerarşinin en altında yer aldıkları gerçeğini değiştirmiyor. Örneğin ABD'de, özellikle siyah kadınlar, yıllarca ev işlerinde ücretli olmak durumunda kalmışlardır. Irkçılığın amansız varlığı ve yükselişi nedeniyle, çok sayıda kadın, hem kendi ev bakımını hem de başka bir kadının angarya ev işlerini üstlenmek zorunda kalmışlardır.[326] Kadınlar, kendi deneyimlerini sınıfları içinde edinmekte ve bunu etnisiteye karşıt olarak kabul etmektedirler. Hakim oldukları alanı sahiplenerek başkaları ile paylaşmak istememekte ve yerel bağlılıklarını güçlendirmektedirler. Göçmenlerin kültürel farklılıkları, herhangi bir geniş sosyal değişimden ziyade, işçi sınıfı topluluğunun kaybolduğunun kanıtı olarak görülürken, etnisitenin farklılığına karşı sınıfın benzerliği tercih edilir.[327]

Sansone, Brezilya ve Hollanda'da karşılaştırmalı olarak alt sınıf gençliğini, ırkçılık ile etnisite ve ırklar ile etnik azınlıklar bağlamında incelemiştir. Seçtiği örnek gruplar,

[325] Miles&Phizacklea, **Labour and Racism**, s.9
[326] Davis, **a.g.e.**, ss.237-238
[327] Talija Blokland, 'Memory Magic: How a Working-Class Neighbourhood Became an Imagined Community and Class Started o Matter When It Lost Its Base', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.136-137

Salvador ve Amsterdam işgücü piyasalarında yer alan siyahlardır. Bu iki örneğin etnik tarihleri ve demografik eğilimleri farklı olmakla, birlikte etisite ya da renk olgularının işgücü piyasalarında yer almaları benzerlik taşıyan bir özellikleridir. Salvador ve Amsterdam için ortak bir nokta önceki dönemlerde nüfusun demografik olan yapısının, daha sonrakilerde geleneksel siyah konumunu belirli bölgelerde ve işgücü piyasasının uygun yerlerine yerleştirilmek üzere, ırksal farklılığın doğal bir olgu haline getirilmesidir. Sansone, bu durumu, fırsatların ve işgücü piyasasının etnik katmanlaştırılmasının sistemi; devletin bu ırk ilişkileri sistemi içindeki rolü; siyahların özeleştirisi ve hayatta kalma stratejilerinin yorumlanışı olmak üzere üç maddede özetlemiştir.[328]

Özetle ırkçılık, işlemsel olarak işgücünün 'etnikleşmesi' denebilecek bir biçim almıştır. Bugün, ırksal ve/veya etnik-ulusal-dinsel gruplar ya da cemaatler sıralama sisteminde kaybolabilmekte, birleşebilmekte, parçalanabilmekte ve hatta yenileri doğabilmektedir. Fakat her zaman 'zenci' olan birileri vardır. Olmasa dahi, 'beyaz zenciler' her zaman icat edilebilir.[329] Sonuçta hem ulusal hem uluslararası ölçekte kapitalizm, işgücü akışkanlığını talep eder ve göçmen işgücüyle kendisine ucuz ve sömürülebilir bir kaynak bulur. İkincisi, buna sık sık, yerli nüfuslardan ve onların girişlerini kolaylaştıran hükümetlerden kaynaklanan ırkçı fikirler eşlik eder.[330]

[328] Sansone, **a.g.e.**, ss.150-151
[329] Wallerstein, 'Kapitalizmin İdeolojik Gerilimleri: Irkçılık ve Cinsiyetçilik Karşısında Evrenselcilik', ss.45-46
[330] Fenton, **a.g.e**., ss.233-235

4.BÖLÜM

İŞGÜCÜ PİYASALARININ IRKSAL VE ETNİK BÖLÜNMESİ KARŞISINDA SENDİKAL TAVIR

Bir sistemin öğelerinin bir yapı içerisinde düzenlenmesi olarak tanımlanabilen örgütlenme, bireylerin tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri amaçlarını bir araya gelerek ve bir güç oluşturmak yoluyla gerçekleştirme ihtiyacından doğmuştur. Bu bağlamda Sanayi Devrimi ile birlikte belirginleşen sınıfsal güçlerden biri olan işçi sınıfı, çalışma koşullarının ve istihdam kurallarının belirlenmesinde işverenlerle yetki paylaşımında bulunarak kendilerini temsil etmek üzere sendikacılık hareketini başlatmışlardır.[331]

Kapitalist yapılanmanın temel sınırları ve örgütlü işgücü üzerindeki etkileri işçi hareketinin ortaya çıkışında bu yana bilinen konulardır. Öncelikle küresel ticaretin genişlemesi, üretim ve finans alanındaki pazarların uluslararasılaşması ile sağlanmış; ulaşım ve iletişimin gelişmesi ile aşama kaydetmiş ve de emek ile kaynakların tüm dünyada yoğun sömürüsü bu küresel ticaret ile olağan hale gelmiştir. Endonezya'dan Çin'e ve Haiti'ye, insanlar ve alanlar çevresel olarak önceden belirlenmiş olup kapitalist pazarlara dahil edilmişlerdir. Bu durum ise öncelikle örgütlü işgücünün kendi ülkelerinde kendilerini tüm dünyada otoriter devletlerce uysallaştırılmış işçilerin de aralarında bulunduğu ve düşük ücretlerle üretimde yer alan işçilerle rekabet içersinde bulmalarına neden olmuştur. İkincisi; örgütlü işgücü, sermaye tarafından yaratılan yeni süspansyonal kurumlara karşı sistemdeki yerlerini kaybetmişlerdir. Üçüncüsü; endüstri ilişkileri tarafından oluşturulmuş olan kitle üretim endüstrilerinin tekrar organize

[331] **Ekonomik ve Toplumsal Gelişme Sürecinde Demokratik Örgütlenme**, Friedrich Ebert Vakfı, 1993, s.5'den Betül Urhan, **Sendikal Örgütlenme Bunalımı ve Türkiye'deki Durum**, İstanbul: Petrol-İş Yayınları: 97, Ağustos 2005, ss.28-29

edilmesi, parçalanması ve ademi merkezileştirilmesi söz konusu olmuş ve mavi yakalıların yelpazesi daralmıştır. İşçiler gönüllü olsun yada olmasın, tipik çalışmanın yanı sıra a-tipik çalışma da (dönemsel, yarı zamanlı gibi) tercih edilir ve dayatılır olmuştur. Son olarak da, bu düzenin serbestçe gelişmesi, piyasaların kendi kurallarını işletmesine olanak sağlamıştır.[332] Bu değişim iş hukukunun piyasaları düzenleyici bir hukuk olma yönünde bir dönüşüme, diğer bir deyişle iş hukukunun istihdam hukukuna dönüşümüne işaret etmektedir. Söz konusu dönüşüm ise sendikaların tüm işçi kesimleri ama özellikle de en çok emek sömürüsüne maruz kalan dezavantajlı gruplar olan siyah ırk, etnik azınlık, göçmen ve kadın kesimlerinin işgücü piyasalarındaki konumları karşısında etkisiz kalmasına hatta piyasa düzenleyici kurumlar misyonunu üstlendikleri durumlarda olumsuz etkilere katkıda bulunmalarına neden olmaktadır.

Sendikaların temsil ilişkisi örgütsel ve politik olmak üzere iki düzeyde ele alınmaktadır ve işçiler adına temsil ettikleri çıkarlar; ücretler ve diğer istihdam koşullarıyla ilgili geleneksel toplu pazarlık gündemi; işin ve işyerinin düzenlenmesi ve kariyer olanakları (işverenlerin tek taraflı yetkilerinin sınırlanması, iş güvencesi, terfi ve olanakları, üretimin düzenlenmesi işin dağılımı ile iş yükünün belirlenmesi); devletin rolü(sosyal ücretin yapısı, sendikal örgütlenme ve faaliyetlerinin siyasal-hukuki çerçevesi, işgücü piyasasının koşullarını biçimlendiren makro-ekonomik politikalar) ve işçilerin çalışma hayatındaki konumuyla ilgili olmayan, çevre, tüketim, toplumsal yaşam gibi bireysel ve toplumsal alana ilişkin çıkarlardır. Sendikaların hangi çıkarları, nasıl temsil edecekleri hangi toplumsal tabanı hedefledikleri ile ilişkilidir. Daha geniş bir toplumsal tabanı temsil etmeye yönelen sendikalar daha geniş çıkarları gündemlerine alarak sınıf dayanışmasını güçlendirme eğiliminde olurlar. Ancak geniş bir toplumsal tabanı temsil etme iddiasında olan sendikalar dahi bunu gerçekleştirmekte zorlanırken ve dışlayıcı bir anlayışla belli bir grubun çıkarlarına odaklanırlen bugün sendikal

[332] Frances Fox Piven, 'Globalizing Capitalism and the Rise of Identity Politics', **Why Not Capitalism (Socialist Register 1995)**, Edited by Leo Paitch, London: The Merlin Press, 1995, ss. 109-110

örgütlenmenin dışında kalan işçi sayısının artması bu durumu daha fazla belirginleştirmektedir.[333]

Phizacklea ve Miles, sendikaların bu yeni durumunu şöyle özetlemektedir; "Kapitalist bir sosyal yapılanma içinde sendikalar savunmacı ve reformcu örgütlenmelerdir ve amaçları işgücücün sermayeye satıldığı koşulları korumak ve geliştirmektir. Temelleri işçi ve işveren arasındaki ücretler ve çalışma koşulları üzerindeki çatışmada yatıyorsa da sendikalar çok sayıda konuda, genellikle de kapitalist ekonominin yönetimi ile ilgili konularda karar almada devlete katılım hakını görüşen geniş bürokratik örgütlenmeler haline gelmişlerdir. Bu nedenle sendikaların yapısı ile ilgili olarak kurumsal bir ikilik vardır: sendika bir tarafta üyelerden, sendika temsilcilerinden ve şube memurlarından oluşan bir işyeri organizasyonu iken diğer tarafta işverenler ve hükümet ile görüşmeler yapmak üzere maaş ödenen, tam zamanlı memurların bir idari hiyerarşisidir. Bu ikilik sendika üyelerinin işyeri örgütlenmesine bağlılık gösteren bilinçlerine de yansımıştır; bu bilinç sendikaların daha geniş bir politik role sahip olmalarını, sendika bürokrasisinin üye temsilini layıkıyle yerine getirmede başarısız olacaklarını öne sürerek reddetmektedir."[334]

Wood ise kapitalist ekonominin, bir yandan ulusal ve ulus ötesi niteliğiyle, parçaların birbirine bağımlılığı ve çalışmanın homejenleştirilmesi ile işçi sınıfı örgütlerinin kitleselleşmesini zorunlu ve olanaklı kılarken ki marksist kuram bunu sıkça vurgulamıştır, öte yandan da, bilinçliliğin gelişmesi ve örgütlülüğün artması, kapitalist üretimin ve siyasi konuların özelleştirilmesinin merkez kaç kuvvetine karşı gerçekleşmek durumunda olduğuna değinmektedir. Wood'a göre siyasi çelişkiler üretim biriminde iktisadi çelişkilere dönüşüyor; kapitalizmde sınıf mücadelesi mahalli ve tekil nitelik kazanıyor, bu açıdan kapitalist üretimin düzenleniş biçimi, işçi sınıfı birliğini teşvik etmek yerine ona direniyor ve çağdaş kapitalizmde yurtiçi ya da yerel mücadeleler azalmayıp artıyor görünüyor ancak işçi sınıfı mücadelesinin yerel ölçekte

[333] Richard Hyman, 'Küreselleşme Bağlamında Sendikalar ve Çıkarların Temsili', **21.Yüzyılda Sendikal Politika Arayışları**, İstanbul: Petrol-İş, Yayın No: 70, 2001, ss.11-12'den Urhan, **a.g.e.**, ss.32-33
[334] Phizcaklea and Miles, **Labour and Racism**, s.90

yoğunlaşması bu mücadelelerin siyasi ve evrensel niteliğini azaltabilir.[335] Gelişmiş kapitalizmin yapısını şekillendiren ekonomik ve politik değişiklikler ve dönüşümler fordizmden ayrılış olarak tanımlanmıştır ve bu sürece şekil veren savaş sonrası çözümlemeler esneklik kavramına odaklanmıştır; esnek üretim ve uzmanlaşma ile esnek tüketim. Fordizmi hedefleyen bölünmeler esnek birikim yönündeki değişim tarafından pekiştirilmiştir ve işgücü piyasalarında çevre işgücünde kadın ve beyaz olmayan işgücü dominant olmuştur. Bu tür bölünme yeni değildir fakat kapitalist üretimin yapılanması ile yeni bir önem kazanmıştır.[336]

Savage, Bagnall ve Longhurst da cinsiyet, etnisite gibi yeni işçi sınıfı eksenlerinin işgücü piyasaları içinde her geçen gün daha dezavantajlı hale gelen konumlarına değinmektedirler. Bugün baskın olan görüşlere göre işçi sınıfı daima cinsiyet, etnisite ve isim ya da itibar gibi çoklu eksenler üzerinde kırılmalara uğramaktadır. Son yirmi beş yılda işçi sınıfı meselelerinin tükenip gittiği ve bugün işçi sınıfı içinde yer almayı ya da anılmayı kimsenin istememesi nedeniyle söz konusu kültürün de yok olduğu iddia edilmektedir. Pah(1985) ve Saunders(1990), yaptıkları araştırmalarda işçi sınıfı içindeki orta kesimler ile sosyal haklardan mahrum kesimler arasında bu kesimlerin işgücü piyasasındaki konumları ile ilgili artan bir uyuşmazlık bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Varlıklı işçiler orta sınıf hayat tarzını karşılayabilmek için artan şekilde özelleşmeye yönelmişlerdir. Manuel işlerde çalışmakta olan bazı vasıflı işçiler de iç emek piyasalarının bazılarına giriş imkanı bulabilmişler ve maaşlı orta sınıf için ayrılmış olan çekirdek istihdam statülerine erişebilmişlerdir. Ancak bu süreçte bu kesimler gitgide işsizliğe veya geçici işlere tabi olmaya başlamışlardır.[337] Sendikaların ilgi alanı dışında olan söz konusu kesimler bir yandan işsizler ordusu ya da geçici işçi gruplarının birer üyesi haline gelmeleriyle diğer yandan da sendikaların yeni düzenin dışında

---

[335] Ellen Meiksins Wood, **Kapitalizm Demokrasiye Karşı (Tarihsel Maddeciliğin Yeniden Yorumlanışı)**, Çeviren: Şahin Artan, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s.60

[336] Paul Spoonley, "Economic Transformation and The Racialization of Labour", **Journal of Sociology**, Vol.28, No.2, August 1992, s.157

[337] Mike Savage, Gaynor Bagnall and Brian Longhurst, 'Local Habitus and Working-Class Culture', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.97-99

kalmaları ya da eski misyonlarını terketmek ve savunmada kalmak kaydıyla varlık gösterebilmeleri nedeniyle her geçen gün daha savunmasız konuma gelmektedirler.

Vester işçi sınıfının genel durumunu ve sendikal bağlılıklarını şöyle özetlemektedir; "Sosyal haklardan mahrum çalışan sınıf için 'iş' bir tamamalayıcı ya da görev olmaktan ziyade, daha az vasıflı, daha az güvenceli ve daha az ücretli işlerde çalışıyor olsalar dahi gerekli bir sorumluluktur. Onlara göre, dünya güçlüler ve ezilenler olarak bölünmüştür. Az olan ekonomik kaynaklar ve kültürel sermaye ile istihdamlarının geleceği güvensizdir. Sanayi ülkelerinin alt sınıfları eski geleneklerini sürdürmektedirler; sendikaları sesleri olarak görmekte ve yaklaşık üçte biri sendika üyesi olmaktadırlar. Bu grupların saygın popüler işçi sınıfları ve baskın sınıflar olarak adlandırılabilecek diğer iki alt gruba oranla bireyselleşmeleri daha fazla gözükmekle birlikte sendikal bağlılıkları da daha güçlüdür ki oran %44 dür. Savaş sonrası sosyal entegrasyonun Fordist modeli, bu grupların maden ocaklarında, demiryollarında, marketlerde, büyük endüstrilerin montaj bantlarında düşük vasıflı güvenli işler bulmalarına ve düzenli gelir sağlamalarına olanak tanımıştır. Ancak bugün düşük vasıflı işler ucuz işgücü sağlayan ülkelerin işgücü tarafından üstlenilmekte ve refah devletinin sosyal güvenceleri her geçen gün daha fazla azalmaktadır. Bu durum fordist modeli aşındırmaktadır. Bugün, sosyal haklardan mahrum mavi ve beyaz yakalı işçiler çeşitli parçalara bölünmektedir. Çoğu artık modernizasyonun asli kaybedenleri arasında olup daimi işsizliğin geniş bir payını oluşturmaktadır. Diğerleri ise küçük işleri ve fırsatları birleştirecek ve enformal ekonomideki ağlarını faaliyete geçirecek olan eski stratejilere dönmektedir."[338] Üçüncü bölümde detaylı olarak ele alındığı üzere küçük işler ve enformal ekonomi ile işgücü piyasasına dahil olan en fazla kesim göçmen gruplar ve etnik azınlıklar ile kadınlardan oluşmaktadır. Bu iki verinin sentezi bize bir kez daha kaybedenlerin başında göçmen ve etnik azınlık işçilerinin yer aldığını göstermektedir.

[338] Michael Vester, 'Class and Culture in Germany', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.90-92

Skeggs sınıf kavramının etnik ve ırksal ayrımcılık süreçlerine dahil edilmesinin işçi sınıfı üzerindeki etkisine değinmiştir. Ona göre kullanılacağını bilenlerin küçümsenmesi ve hıncı ile oluşan işçi sınıfı olgusu ve bu sınıfın sembolik mücadelesi için savaşma yetisi, bölüşüm ve dolaşım çemberine giriş izni ile sınırlandırılmaktadır. Orta sınıf, işçi sınıfı kültürünü bir kaynak yada araç olarak kullandığında bir güç ilişkisi oluşturulmuştur. Orta sınıfa dahil olabilme ayrıcalığına sahip olan kesimler uğruna mücadele verdikleri ve kazandıkları güç ile mevcut gücü arttırma amacını güdebilmektedirler. Ancak söz konusu sınıf sisteminde, orta sınıftakiler, ulustan olarak belirlenmiş olup yarar sağlanmanın yeni yollarını bulmak üzere yeni pazarlar geliştirme ihtiyacı duyan, kontrolün ve denetimin kaldırılmasına uğraşan kişilerdir. Henüz sağlamış oldukları sosyal konumlarını kaybetmeksizin ya da tehlikeye atmaksızın yeni deneyimler istemektedirler. Bu temsil sürecinde sınıf kültürel öğelere parçalanmıştır ve bu süreç ırksallaştırılmıştır, cinsiyetçi hale getirilmiştir. Bu parçalanma ise çemberin sınırlarını ırk, cinsiyet ve etnik köken gibi işçinin vasıflarına ya da çabasına değil seçimine bağlı olmayan ve doğuştan gelen özelliklerine göre oluşmaktadır. Bu noktada; sınıf, kimileri için kültürel bir vasıta olarak görülürken kimileri için aşağı bir sosyal konumlandırma olarak kabul edilmiştir. Bazılarının ilerlemesi ve hareketliliği diğerlerinin sabitlenmesine bağlıdır. Sınıf, bu anlamda, aynı zamanda ulusun içinde bir hata, geri kalmışlığı gösteren bir şey, modernliğin bir başarısızlığı ve küresel uluslararası geleceğin kaçınılmazlığına dair bir tıkanıklık olarak da ifade edilmektedir.[339]

Winthrop Jordan ise ırk ilişkileri üzerinde gerilimlerin bir kez daha yoğunlaşınca, doğal önyargı varsayımının tekrar ortaya çıktığına ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan zencilerinin kendilerini New Deal Poitikaları ve reformların kazançlıları olarak bulduklarına değinmektedir. Bu dönemde, insan gücü ihtiyacı ortaya çıkmıştı; tüm dünya aşırı ırkçı Nazi Almanyası'nı itici bulmaya başlamıştı ve anti-kolonizmin

[339] Beverley Skeggs, 'The Re-Branding of Class: Propertising Culture', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.61-62

başarısı büyümekteydi.[340] O dönemde zenciler iş piyasasında kazandıkları konumlarını korumak ve yükseltmek adına sendikalaşma başarısı göstermiş ya da mevcut sendikalarda yerlerini daha sağlam hale getirmiş olsalardı bugün herşey çok daha farklı olurdu. Oysa bugün işsizlik ortamında en fazla olumsuz etkilenen göçmenler, zencilerdir. Göçmenler için de aynı şey geçerlidir. Avrupa'nın göçmen işgücüne ihtiyaç duyduğu dönemde göçmenler örgütlenmeyi başaramadılar. Göçmenlerin Avrupa'da tercih edilme nedenleri daha ucuz ve kolay olmalarıydı. Bu durum onları savunmasız hale getiriyordu ancak politikalara daha fazla boyun eğerek daha savunmasız hale geldiler.

Bilim çevrelerinde ırk kavramı ve ırkçılık olgusunun işgücüne dahil oluşunun sendikalar içindeki ırkçılık probleminden ziyade kapitalist dinamiklerden kaynaklandığı vurgulanmaktadır. İşyerinde ayrımcılık ve ırkçılığın işverenlerce ve geniş kapitalist piyasaca desteklendiği bir gerçek ancak son tarihsel davranışlar göstermiştir ki işgücü hareketi de kendi içinde yoğun bir ırk ve ırkçılık problemi yaşamaktadır. Irk problemi 20.yy işgücü hareketinin bölünmesinde bir temel etken iken bu gerçek sendika liderliğince bu yüzyılın ilk 60 yılında reddedilmiştir.[341] Sendikalar, işgücü piyasasındaki ırkçılık sorununa çözüm bulmaktan çok daha önemli bir sorun ile yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Örneğin İngiltere'de tarihsel önemlerine ve işgücü hareketine olan önemli katkılarına rağmen sendikaların siyah işçi gruplarından sonra göçmenlere yönelmeye başlamaları çok yenidir ve henüz sonuçları alınmamış girişimleri içermektedir. Bu girişimlere detaylı olarak değinilecektir.

[340] Winthrop D. Jordan, ' Modern Tensions and the Orijins of American Slavery' **The Slavery Reader**, Edited by Ged Heuman and James Walvin, 2003, Routhledge, London Zygmunt Bauman, Community (Seeking Safety In An Insecure World), London: Blackwell, 2001, s.113

[341] Paul Frymer, "Race, Labour and The Twentieth Century American State", **Politics&Society**, Vol.32, No.4, December 2004, ss.477-478

4.1. SENDİKALARIN IRKÇILIK VE ETNİK AYRIMCILIK GERÇEĞİ KARŞISINDAKİ YETERSİZLİKLERİ

Wrench, çalışmasında sendikaların göçmen işçiler konusundaki ikilemleri ile ilgili, Pennix ve Roosblad (2000) tarafından öne sürülen üç soruna yer vermiştir. İlki, hükümetin göç politikalarına karşı koymak ya da sendika üyeleri için oluşabilecek olumsuz sonuçları en aza indirerek kendi işleyişlerini sürdürebilmek adına hükümetle işbirliği yapmak tercihleri arasında yaşadıkları ikilemdir. İkinci ikilem göçmenler geldikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Göçmen sendikalara dahil edilmeli midir ve üyelere sağlanan tam koruma onlara da verilmeli midir? Üçüncü ikilem ise göçmenler üye haline geldiklerinde ortaya çıkmaktadır. Göçmenler ve etnik azınlıklar için işyerinde ya da sendikaların içinde özel politikalar, hizmetler ve imkanlar oluşturulmalı mıdır? Wrench, 1960'larda ve 1970'lerde sendikalar ve göçmen işçilere dair olumsuz yaklaşımların göstergesi olarak görülebilecek iki kanıtın hükümetlerle işbirliğinin ön planda tutulması ve göçmenlere tam korumanın sağlanmaması olduğunu vurgulamaktadır. Sendikalar, göçe karşı durarak ve göç sınırlandırmalarını destekleyerek klasik bir rol benimsemişlerdir. İşgücünün fiyatının düşmesini önlemek için işgücü arzını sınırlandırmayı tercih etmişlerdir. Göçmenler ülkeye girdiklerinde ise işçi sınıfı içindeki bölünmeleri önlemek ve eşit iş ya da çalışma koşulları sağlamak üzere onları kucaklamak ve örgütlemek sendikaların sorumluluğunda olması gerekirken sendikalar onlara karşı ırkçı ve dışlayıcı uygulamalarda bulunmuşlardır.[342]

Towim, Gabriel, Law ve Stredder, yaptıkları analizlerde anti-ırkçı güçlerin marjinalleşmeleri ve bunu olanaklı kılan koşullar ile ilgili üç farklı mücadele tipine odaklanırlar; kendiliğinden itiraz, topluluk kaynakları için baskı ve planlanan politik mücadele. Stratejiler ise amaçlara göre farklılık gösterir ve her mücadelenin kendi öncelikleri ve anlayışı vardır.[343] Ancak sendikalar için anti-ırkçı stratejiler geliştirerek

[342] John Wrench, **Breakthroughs and Blind Spots- Trade Union Responses to immigrants and ethnic minorities in Denmark and the UK**, Norway: Fafo, 2004, ss.13-14

[343] Gideon Ben-Tawim, John Gabriel, Ian Law, Kathleen Stredder, 'A Political Analysis of Local Struggles for Racial Equality', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**,

marjinalleşmek gerek kendi yaklaşımları ve öncelikleri gerek içinde yer aldıkları düzenin bunu pek olanaklı kılmaması nedeniyle çok da mümkün olamamıştır.

Bu olumsuz tabloya karşın az sayıda ancak önemli girişimlerin olduğu söylenebilir. Söz konusu girişimlere verilen destek benzer konumdaki diğer ülkelerin işçilerini cesaretlendirmiştir. 1973 yılında, Ocak ortalarından Şubat sonuna kadar 60.000'den fazla Afrikalı işçi, Afrika'nın işgücü piyasasındaki ırksal hiyerarşinin yol açtığı dezavantajlı konumlarını iyileştirebilmeye yönelik olduğu söylenen taleplerine yönelik olarak, Güney Afrika'nın limanı olan Durban'da grev yapmıştır. 100'e yakın firma Durban'da, bu grev dalgası ile sarsılmıştır. Boulanger bu grev dalgası öncesinde 1973 Ocak-Şubat dönemi süresince siyah işçiler için istihdam olanakları üzerine işverenlerle yapılan röportajları ve edinilen bilgileri içeren bir çalışma hazırlamıştır. Durban kitle grevlerini, Baulanger, düzensiz çatışma olarak yorumlamaktadır. Araştırma sonuçları grevler öncesinde düşük ücret düzeyleri ve sömürüye dikkat çeken uyarıların işgücü uzmanları ve kurumlarınca yapıldığını göstermektedir. Bir diğer bulgu yine uzmanlarca Afrikalı endüstri ve şehir işçileri için iş mobilitesi olanaklarının ve yukarı doğru olan bir mesleksel değişimin yetersiz oluşu üzerinedir. Boulanger, işverenler, beyaz sendikalar ve beyaz işçilerle oluşturulan 'renk engeli'nin yarı vasıflı ve vasıflı işlerin beyaz işçiler için ayrılmasını sağladığını vurguluyor. Bir tahmin kapsamında olmakla birlikte bu dışlanmanın grevlere yol açmış olabileceğini belirtiyor. Grevlerde etkili olan bir diğer etmen Afrika sendikalarının 60 yıllık tarih boyunca kayıt altına alınamamasına yol açan ve işçilerinin çıkarlarını savunmayı olanaksız kılan iş hukukunun işçiler arasında yarattığı hoşnutsuzluktur. Afrikalı işçiler, işçi konseylerine, işçi çıkarlarından çok yönetim çıkarlarına odaklanmaları nedeniyle tepki duymuşlardır. Baulanger, Durban Kitle grevlerinin sadece ücret ve sömürü ile açıklanamayacağını ve 50 yıllık yasal renk engeli politikalarının, işgücünün açık olarak baskı altına alınmasının ve Afrikalı işçilerin beyazlara verilen tüm işçi ve istihdam haklarından dışlanmasının bir sonucu olduğunu vurguluyor. Çünkü onların grev hakları bile yoktu. Boulanger bu grevlerin G.Afrika toplumunun renk-sınıf yapısı içinde değerlendirilmesi gerektiğini ve

---

Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, s.209

G.Afrika'da politik ayrımcılık ile sosyo-ekonomik ayrımcılığa karşı mücadele vermenin oldukça zor olduğunu vurguluyor.[344] Bu gibi girişimler her ne kadar sonuç verebilen ve dikkat çeken girişimler olsa da hareket uluslararası bir düzeyde birleştirilemediği müddetçe, uluslararası ölçekte işleyen bir düzenin içinde sonuç alması mümkün olamamaktadır. Bugün sermaye odaklı, hıza ve rekabete dayanan ekonomik düzen tüm dünyada benzer bir etki yaratarak işleyişini sürdürmektedir. Örneğin, sadece bir veya iki kurumun koridorlarından adım adım ilerleyen geleneksel kariyerler yok oluyor; bir genç bugün üniversite eğitimi almış olsa dahi çalışma yaşamı boyunca en az on bir defa iş değiştirmeye ve temel becerilerini en az üç defa yenilemeye hazır olmak zorunda kalıyor. Artık işlerin yerini projeler ve çalışma alanları alıyor. Bugün şirketlerin çoğu, bir zamanlar sürekli olarak şirket içinde yaptıkları görevleri, kısa süreli sözleşmelerle çalışan küçük firmalara ve bireylere aktarıyor. Örneğin, Amerikan emek gücünün en hızlı büyüyen kesimi geçici iş sağlayan ajanslar için çalışan kişiler. Çünkü artık herşey değişim odaklı. Piyasa bir işin yapılmasına bile izin vermeyecek kadar dinamik çünkü sermaye sabırsız.[345] Bu durumun konumuz açısından önemi ise, profesyonel işçilere karşı dahi acımasız olan düzenin, hiyerarşi basamaklarının en altında yer alan siyah, etnik azınlık, göçmen ya da kadın(özellikle de bu grupların üyesi olan kadınlar) gibi grupların, biyolojik ve kültürel özelliklerinin kendilerine getirdiği yazgıyı yaşamalarının kaçınılmaz olmasıdır.

Fine, ele aldığı iki proje olan Dayanışma ve İş Yeri projeleri ile Amerikan işgücü piyasasındaki şehir ve banliyo gruplarını hedef alan bir araştırma yaparak coğrafi toplulukları temel almıştır ve elde ettiği sonuçlar ile düşük ücretli işçilerin sendikalaşmasının önündeki engellere açılımlar getirmiştir. İş Yeri Projesine dahil olan Orta Amerika İşçilerinin belirli bir meslekleri yoktur ve endüstriler arasında sık olarak hareket halindedirler. Bu işçiler ırksal ve etnik kimliklere sahip düşük ücretli işçiler oldukları için sendikalara katılımlarını sağlamada endüstri ya da meslek sendikacılığı yeterli olmamaktadır. Aynı şekilde dayanışma projesinin Afrikalı-Amerikalı işçilerinin

[344] M. Boulanger, "Black Workers and Strikes in South Africa", **Race&Class**, 15/3 1974, ss.351-358
[345] Richard Sennett, **Karakter Aşınması-Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri,** Çeviren: Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005, s.21

de belirli bir meslekleri yoktu ve endüstriler arası sınırların genellike mevcut olmadığı hizmet sektörünün belirli süreli sözleşmeli işlerinde çalışıyorlardı. Bu işlerin örgütlenmesini zorlaştırırken, bu işlerdeki işçiler de belirli bir endüstriyle özdeşleşmekte zorluk çekiyorlardı. Bu nedenle projelere dahil olarak bu işçiler düşük ücretli, sömürülen Latin ya da siyah işçiler olarak tanımlanmışlardı.[346]

J.E. ve John Roemer, yukarıda işleyişine değinilen ve örneklerine yer verilen süreci, sömürü teorisi olarak tanımlamakta, Marksist değer teorisi ile ilişkilendirerek açıklamaktadır ve sendikaların bu teori içerisindeki yerine değinmektedir. Sömürü teorisi, farklı olarak sömürülen işgücü için, sömürü ve kar edinimi ilişkisi bağlamında geçerlidir. Bu teori marksist değer teorisinin vasıf düzeyleri üzerine uygulanması halinde dahi geçerli görülebilir. Hatta sermayenin rüşvet etkisini kullanarak, yüksek ücretli işçilerin oluşturduğu seçkinler tabakasını yaratması ve farklı işçi gruplarının gerçek ücretleri arasında farklılık oluşturması da mümkündür. Bu ise sadece belirlenen bir kar oranında kapitalist işçi mücadelesinde bir sakinlik yaratmakla kalmayacak, işçi sınıfını bölerek sermayenin daha yüksek kar oranlarına ulaşmasına da izin verecektir. Bu bağlamda bir sendikanın stratejisinin ücretlerde daha az ayrımcılık için mücadele etmek olması beklenir. Böylece, işçileri birleştirerek daha düşük kar oranları ile daha yüksek reel ücret düzeyi yakalanabilecektir.[347] Ancak gerçekte sendikal stratejileri belirleyen temel yaklaşım bu olmamaktadır. Örneğin, TUC Eşitlik Başkanı Wilf Sullivan, görüşmemizde (7 Aralık 2007) sendikaların tüm işçileri birleştirmek gibi bir misyonunun olmadığını ve de olamayacağını belirtmiştir. Özellikle göçmen işçilerin sendikaların faaliyet gösterdikleri sektörlerde yer almamaları nedeniyle kendi alanları dışında kaldığına, gittikleri ülkelerde de bu alanlardaki açıkları kapatmak üzere kabul edildiklerine değinmiştir. Sullivan sendikalar için önemli olanın toplu pazarlıkta reel ücretleri yüksek talep edebilecekleri avantajlı, vasıflı işçileri barındırmak olduğu, çok üyeye sahip olmanın ise ücretlerde düşüşe yol açabileceği gerekçesi ile sendikaların göçmen temsili girişimlerine olumlu yaklaşmamaktadır.

---

[346] Janice Fine, "Community Unions and The Revival of The American Labour Movement", **Politics&Society**, Vol.33, No.1, March 2005, s.183

[347] J.E.Roemer and John Roemer, "Differentially Exploited Labour: A Marxian Theory of Discrimination", **Review of Radical Political Economics**, 1978, 10, ss.49-50

Lazarus, dışlanma olgusuna siyah işçiler ekseninde yaklaşmaktadır ve Sivanandan'ın görüşlerine yer vermektedir. Sivanandan'ın metropol toplumunda ırk ve sınıf arasında süregelen yapısal bağı ayrıntılandırmaktan daha fazlasını yaptığına değinmektedir. Burada, beyaz toplulukta var olan ırkçılığın ekonomik olarak tanımlanmış ancak kültürel olarak belirlenmiş olduğuna dair çok önemli bir vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda, siyahların kurtuluşu sadece siyahların değil kitlelerin katılımı temelinde makul olarak kavranabilir olabilecektir[348]

Hill, sendikalara yönelttiği eleştrilerinde, Güney Amerika'daki örgütlenmelere işaret ederek sendikaların güçlerini ırksal eşitsizliği yapılandırmak üzere harcadıklarını söylemiştir. Hill'e göre geçmişe bakıldığında açıktır ki; çelik işçileri sendikası ve diğer örgütler , hem zanaat hem de endüstride, işyerinde beyaz üstünlüğünü sağlamanın bir aygıtı olarak işlev görmüşlerdir. Ancak, Sinyai, Hill ve diğerlerinin sendikalara yönelttikleri bu eleştirilerde haklı oldukları noktalar olmakla birlikte, bir eleştiri de getirmektedir. Emek hareketinin tarihi, gelenekleri ve ilkeleri üzerindeki genel saptamaların ırk üzerindeki saplantısal odaklanmaları ile birlikte, beyaz üstünlüğünün yanı sıra var olan diğer etmenleri görmelerini zorlaştırdığını söylemektedir. Burada idari bir ırkçılığa dikkat çekmektedir. Beyaz üstünlüğün kutsal kabul edilişine, bu kutsallığın halk içinde ve hatta sendikalarda dahi yerleşmiş oluşuna işaret etmektedir. Sinyai'nin bir diğer vurgusu, söz konusu kutsallığın değerlendirilişinin sendika liderlerince sendika demokrasisine devredildiği; ancak çoğunlukla istihdam fırsatlarında belirleyici olanın sendikadan ziyade işverenin olduğu ortamlarda işveren baskısının hissedildiğidir .[349]

İngiltere örneğinde, işgücü piyasalarındaki hiyerarşik yapı ve siyah işçilerin ve etnik azınlıkların sendikalarca dahi dışlanmış olması önemli bir örnektir. İngiltere sendikaları bu sorun ile mücadeleye 1970'lerde başlamış ancak göçmenlere yönelik politika ve

[348] Neil Lazarus, "The prose of insurgency: Sivanandan and Marxist Theory", **A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan)**, Edited by Colin Prescod and Hazel Waters, Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41 (July-December), Numbers ½, London: Institute of Race Relations, 1999, ss.42-43

[349] Clayton Sinyai, **Schools of Democracy: A Political History of the American Labor Movement**, Ithaca and London: Cornell University Press, 2006, s.209

stratejiler henüz son yıllarda sendika gündemlerinde yer almaya başlamıştır. İngiltere'de sendikacılık tarihinde ırkçılıkla mücadelede atılan tüm adımlara karşın siyah ve beyaz işçiler arasındaki istihdam farkı %15'in üzerinde olup son 30 yılda çok az bir ilerleme kaydedilmiştir.[350] Göçmenlerin konumu, siyahi işçilerden ve etnik azınlık işçilerinden daha gizlidir ve gayri-meşru bir gelişme göstermektedir. Bu nedenle genel olarak göçmen gruplarının sendikal temsil ve faaliyetleri çok daha umutsuz bir görüntü ortaya koymaktadır.

4.2. SENDİKALARIN YETERSİZLİĞİNDE ETKEN OLAN DIŞ ETMENLER

Şüphesiz, sendikalar, çevrelerindeki ve içinde bulundukları düzenin işleyişinden bağımsız olarak düşünülemezler. Ancak sorun sendikaların içinde bulundukları düzenin araçları haline gelmeye, var oluş ya da ortaya çıkış nedenlerine diğer bir deyişle özlerine zıt da olsa ya da en azından uymasa da düzenin gereğini yerine getiren örgütler haline gelmiş olmalarıdır. Sendikaları çevreleyen, yönlendiren ve stratejilerini belirleyen dışsal etmenler olarak politik, sosyal ve ekonomik etmenlere değinmek gerekmektedir. Çünkü bu üç grup etmenin her biri hem sendikaların hem de bir diğerinin alanına geçmektedir.

4.2.1. Politik Etkenler

Herwitz, tüm kurumları ve sistemleri etkileyerek şekillendiren politik ırksallaşmayı şu sözlerle ifade etmektedir; "Irk bir mıknatıs taşıdır; daima adlandırılmış ancak nadiren tartışılmıştır; daima ilan edilmiştir ancak nadiren görüşülmüştür. Tekrar ırksallaştırma bugün ırkçı devleti tekrarlama tehlikesi içindedir, çünkü ırksal tabakalaşmalar arasında meydana gelmektedir ve ırk hakkındaki konuşmalar farklı ırksal gruplar arasında ya hiç olmamakta ya da çok az olmaktadır. Maalesef, ırksallaşma ardındaki politikalar ırkı

[350] SERTUC, **Defeating Racism-Unions Working Together For A Racism-Free London**, South East and East of England, SERTUC With Unionlearn, 2007, s.8

politik hakimiyet ve ırksal olarak bölünen sınırlar için kullanmaya yöneliktir. Sivil toplum ve işyerleri de bu politikalarla şekillenmektedir."[351]

Avrupa genelindeki tablonun gösterdiği eğilim, 1980'li yıllarla birlikte AB genelinde ve üye ülkeler özelinde temel politika değişikliğinin 'refah için çalışma' anlayışı üzerine yapılandırılmaya çalışılmasıdır. Bu yapılanmanın dayanakları arasında güçlü makro ekonomik politikaları; işgücü piyasasının esnekliğini, aktif iş gücü piyasası politikalarını, yeni işler yaratılmasını ve yeniden çalışmayı teşvik eden vergi ve sosyal politikalar öncelikle yer almaktadır. AB'de istihdam ve işsizlik açısından görece başarılı olan İngiltere, Danimarka ve Hollanda öncelikli olmak üzere hemen her ülkede önem kazanan bu politikaların özünde, refah devleti anlayışının temelini oluşturan sosyal refah programlarının yeniden yapılandırılması vardır. Bu yapılandırmada, çeşitli uygulamalarla 'gelir için çalışma' (work for pay) teşvik edilerek geleneksel refah programlarına olan bağımlılığın azaltılması öncelikle yer almaktadır. Sosyal korumanın doğrudan zayıflatılması hedefi yerine, çalışmayı teşvik edici, dolayısıyla sosyal korumaya olan bağımlılığı azaltıcı bir yapılanma arayışı söz konusudur. Üye ülkelerin gelenekleri, kurumsal yapıları, sosyo-ekonomik ve siyasal dengeleri bu süreci doğrudan biçimlendirebilmektedir. Örneğin doğrudan asgari ücretin düşürülmesi gibi bir öneri hemen hiç bir ülkede gündeme gelmezken, toplu pazarlığın düzeyi ve ücret esnekliği konusu veya ücret dışı işçilik maliyetlerinin düşürülmesi çabası bir çok ülkede ağırlıklı olarak tartışılmaktadır.[352] Farnen, bu tabloda yer alan göçmen ya da vatandaş olmayan işçilerin konumunu betimlemektedir. Görünürde tüm işgücü alımı yapan Avrupa ülkelerinde, göçmenler ve vatandaş olmayan diğer gruplar sendikalara ve üye olarak faaliyet gösterebilecekleri politik partilere katılma özgürlüğüne sahiplerdir. Yabancılar sendika temsilcisi ve çeşitli işçi temsilcisi kuruluşların ve birliklerin komite ve kurullarında üye olabilseler de politik parti ofislerini işletmelerine yada yabancı partileri kurmalarına izin verilmemektedir. Bunun bir örneği Almanya'dır. Sonuç olarak çok az

[351] Daniel Herwitz, **Race and Reconciliation (Essays from the New South Africa)**, Public Worlds, Volume 11, Minneapolis-London: University Of Minnesota Press, 2003, s.126

[352] Prof. Dr. Ahmet Selamoglu ve Prof. Dr. Kuvvet Lordoğlu, **Katılım Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye'de İşgücü ve İstihdamın Görünümü (AB' ye Sosyal Uyum Dizisi)**, Ankara: Belediye-Iş, 2006, ss.187-188

sayıda göçmen işçi ev sahibi ülkede politik partilerde aktif olarak yer almaktadır. Sadece Hollanda ve Danimarka'da vatandaş olmayanların yerel seçimlerde oy kullanmasına izin verilmekte ve politik partiler, seçmen birlikleri, seçmen kanun listeleri, vatandaş olmayanlar için de kanun hükümlerine sahiptirler.[353]

Göçmenlerin ev sahibi ülke ya da ülkelerin işgücü piyasalarındaki konumlarında belirleyici olan bir diğer etmen göç kontrolleridir. Bu kontroller ne ekonomik ne de politik amaçlardan ve gerçeklerden bağımsız anlaşılamaz. Gordon, konuya politik ekonomi açısından açılım getirmektedir. Gordon'un ifadesi ile, politik ekonomi, kendilerine ihtiyaç duyulmadığı anda ayrılacak olan işgücü birlikleri olarak eski kolonilerden gelen siyah işçilerin varlığına savaş sonrası ekonomik kalkınmanın amaçlarını yerine getirmek üzere rağbet etmiştir. Ancak yeni göçmenlere ihtiyaç olmadığı açıkça ortaya konulduğunda varlıkları göç yasaları için bir problem olarak görülmüştür. Siyahlar, sayıları kontrol edilmesi ve aile birleşmeleri (eş ve çocuklarının bu işçilerin bağımlıları olarak ülkeye girişlerine izin verilmesi) sınırlandırılması gereken, sınır dışı edilmeleri desteklenen gruplar haline gelmişlerdir.[354] Bugün sadece siyah işçiler değil tüm göçmen işçi grupları ve etnik azınlıklar bu tür engellemeler ve sınırlandırmalar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Vasıfların ülke kurumlarında tanınmaması, etnik azınlıkları vasıfsız ya da yarı vasıflı konumuna düşürebilmekte, ülke ana dilinin yetersizliği işe alınmama nedeni olarak gösterilebilmektedir. vatandaşlık ya da oturum hakları ile aile birleşmelerinin zorlaştırılması, kredi olanaklarının sınırlı tutulması ya da kredi alımının zorlaştırılması bu insanların yerli beyaz çoğunluk ile eşit olamamalarına, dolayısı ile de onlarla eşit düzeye, vasıflara erişememelerine yol açabilmektedir. Kurumsal ırkçılık yine kurumsal ırkçılığı oluşturmaktadır. Ülkenin etnik azınlıklara sunduğu ikili yapı bir yandan etnik farklılığı diğer yandan ırksal ayrımcılığı içermektedir.[355]

---

[353] Russell F.Farnen, **Nationalism, Ethnicity and Identity (Cross National and Comparative Perspectives)**, New Brunswick(USA) and London(UK): Transaction Publishers, 2005, s.265

[354] Paul Gordon, 'Black People and the Criminal Law: Rhetoric and Reality', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, s.191

[355] Andrew Pilkington, **Racial Disadvantage and Ethnic Diversity in Britain**, First Published, London: Palgrave Macmillan, 2003, ss.85-91

Dominelli, sosyal hizmetler alanında siyahlara verilen hizmet ve desteğin yetersizliğine değinerek bunu sosyal hizmet alanında ırkçılığın varlığı ile ilişkilendiriyor. Ancak etkinin sadece siyahların sosyal hizmetlerden ya da istihdam olanaklarından dışlanması yönünde olmayıp çoğu sosyal hizmet bölümünde siyah sosyal hizmet çalışan sayısının yetersizliği, istihdam edildiklerinde ise çoğunlukla işgücü hiyerarşisinin en alt basamaklarına yerleştirilmeleri yönünde de olduğunu vurguluyor. Başlıca konumları açısından siyah işçiler düşük ücret sağlayan, kariyer geliştirme ve terfi olasılığı düşük olan, profesyonel konumlarını ilerletebilecek yeterli olanak sunmayan gönüllü ya da geçici işlerde varlık gösterebiliyorlar.[356] Kurumsal ırkçılığın yerleşmesi, ırkçılığın ve dışlanmanın artmasına, meşrulaşmasına katkıda bulunurken kurumsal yapılarda hizmetler kadar istihdamda dışlanan grupların az ya da yetersiz temsili de oluşan bu düzenin daha etkili işlemesine yardımcı oluyor. Ayrıca temsil olsa dahi bu temsilin işlerliği ve işlevini yerine getirilebilirliği tartışılır bir durumdur. Çünkü kurumsal ırkçılık yapısı içinde bu gruplara ancak asimile olmaları halinde yer verilebilme ihtimali olacağı açıktır. Bu ise sayısız tavizi gerektirmektedir.

Sınırlandırmalara bir örnek, Avrupalı Gönüllü İşçilerdir. Solomos'un ifadesi ile yerlerinden edilen ve Britanya'ya gelen insanlar, kendileri için çalışma Bakanlığı tarafından belirlenen işlerde çalışmayı kabul edeceklerini ve yine ancak Çalışma Bakanlığı'nın izni ile iş değişikliği yapabileceklerini kabul ettiklerini beyan ettiklerine dair bir kontrat imzalamak zorunda bırakılmışlardır. Böylece bu işçiler EVWs (European Volunteer Workers- Avrupalı Gönüllü İşçiler) olarak adlandırılan bir işçi grubunu temsil etmeye başlamışlardır.[357]

Macmaster, Avrupa'da göç kontrolünün temel olarak pek çok şekilde ırkçı olduğuna değinmektedir. İlk olarak 'renk körü' olmasalar da oldukça seçici olmuşlar ve öncelikli

[356] Lena Dominelli, 'An Uncaring Profession? An examination of Racism in Social Work', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.165-66; 171-72

[357] John Solomos, ' The Politics of Immigration Since 1945', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, s.9

olarak 'beyaz' göçmenlerin girişini sürdürmeye izin çıkarmayı tercih etmişlerdir. Maliyet avantajı düzeyinde ise göçmenlerin analizleri çoğu devlette sosyal maliyetten ziyade ulusal zenginliğe yönelik olmuştur. Daha kritik olarak da hükümetler ve en büyük partilerin politik liderleri, şehir içi gecekondu semtlerinde kötüleşen koşullardan, artan suçtan, eğitim başarısızlığından, sosyal ve kültürel yozlaşmadan ve şiddet ile ırksal gerilimlerin tetiklenmesinden göçmenleri sorumlu tutmada ortak bir söylemi paylaşmışlardır.[358]

Gideon Ben-Tawim, kurumsal ırkçılık, planlı politik mücadele ve sendikal destek arasındaki koordine ilişkiye ve işbirliği gereğine değinmektedir. Planlı politik mücadele, kendiliğinden itiraza göre kaynakları araştıran, amaçları gözeten ve politika oluşturmaya yönelik bir çerçeveye sahip örgütlenmiş bir türdür. Bu kapsamda ise problemin tanımlanması, birlik ve anlaşmaların oluşturulması, direncin kırılması ve anti-ırkçı mücadelelerin desteklenmesinde merkezi girişimlerin kullanılması ile yerel politikacılarla memurların görüşmesi aşamaları vardır. Örneğin Liverpool'da meclisteki siyah işçilerin sayısı ve şehirdeki fırsatlara yönelik bir profil oluşturulmuştur. Bu, Liverpool işçileri ve Asyalı genç kızlar ya da diğer pekçok yetersiz temsil oranına sahip gruplar üzerine yapılan incelemeler iş tanımlarında ve siyah işçilerin eleme kriterlerinde mevcut olan kurumsal başarısızlığa işaret etmektedir. Bu noktada problemin tanımlanması sırasında topluluk içi çatışmalar, topluluk insanlarının Batı kültürüne uyum ya da asimilasyonda başarısızlığı ve vasıflı başvuruların eksikliği çerçevesinde olmaktadır. Liverpool örneğinde fırsat eşitliği kampanyası, geniş ölçekte topluluk katılımını ve temsilini içermiştir. Liverpool'daki fırsat eşitliği ilkesi için sendika desteği, sendikaların politikalara katılımı ile sağlanmış ve kampanya başarısı pozitif eylem ile arttırılmıştır. Oluşturulan ilişkisi ağları içine sendikalar, topluluk örgütleri ve anti-ırkçı gruplar dahil edilmiştir. Liverpool'da kampanya eylemcileri 1976 Irk İlişkileri Akdini kullanmışlar ve yerel yöneticileri fırsat eşitliği uygulamaları yönünde zorlamışlardır. Liverpool örneğinde kampanya görevlileri görüşme ve propaganda yöntemlerini, komite toplantılarını yürütmüştür. Bu aşama, parti liderleri ile görüşmeleri, kilit kişiler ile

[358] Neil Macmaster, **Racism in Europe**, New York: Palgrave, 2001, ss.188-189

tartışmaları, yazılı materyallerin meclis üyelerine ibrazını, sendikalarla koordinasyonu ve görüşmelerde gerekli düzeyde farkedilir bir azınlığın varlığının sağlanmasını içermiştir.[359] Anti ırkçı politika oluşumu ve uygulanması için çok yönlü desteğin şart olmasına karşın bu desteğin yukarıda belirtilen bazı politik etmenler ve aşağıda yer verilecek olan bazı ekonomik ve sosyal etmenler nedeniyle sağlanması oldukça zordur.

Bununla birlikte işçi sınıfının bölünmeleri elbette sadece sermayenin ya da devletin stratejilerinden kaynaklanmamıştı. Tarihsel olarak, işçi sınıfının beyaz üyeleri, esnaf loncaları ve bazı sendikalar faal olarak özgür olan ya da olmayan siyah işçilere ve sivil savaş sonrası Avrupalı göçmenlere karşı ayrımcılık yaptılar. Bu uygulama 19. ve 20. yüzyıllar boyunca örneğin, Afrikalı-Amerikalı, Afro-Latin, Asyalı ve Latin işçilere karşı sürdürüldü. Bu örgütlü işgücü, özellikle de AFL-CIO (American Federation of Labor-Congress of Industrial Organizations- Amerikan Sendikalar Federasyonu-Sanayi Örgütleri Kongresi), Nicholson'un (2004) 'sözleşmeli sendikacılık'(contract unionism) ve 'imtiyaz pazarlığı' (concession bargaining) olarak sınıflandırdığı ya da adlandırdığı oluşumlara dahil oldu; milyonlarca imalat ve hatta hizmet işçileri Kuzeydoğu ve merkezden Güneye ve Virjinya'dan Güney Kaliforniya'ya kadar uzanan Güney ABD bölgelerine (Sunbelt) göç ettiler. İdari bir egemenliğin işgücü ve sendikalar üzerindeki yayılımı hükümet destekli bir olumlu aksiyon programıydı ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında beyaz işçilerce beğenilmişti. Bu süreç AFL-CIO'yu işverenlere ve Richard Nixon, Ronald Reagan, Bush gibi muhafazakar politikacılara yakınlaştırmıştı. Ancak 70'lerden sonra gelen petrol krizleri, artan ekonomik rekabet 1930'ların New Deal ve 1960'ların Düzeltici Eylem programlarını kaldırmayı hedeflemiştir. En büyük zararı ise Afrikalı Amerikalılar ve programdan yarar sağlayan diğer gruplar görmüştür.[360]

Sendikaların eylemcileri, direniş stratejilerini planlayacak planlamacıları ve bunları hayata geçirecek uygulamacıları yok mu diye sorduğumuzda ise karşımıza öldürülen sendika eylemcilerinin artan sayısı çıkmaktadır. ITUC (International Trade Union

[359] Ben-Tawim, Gabriel, Law, Stredder, **a.g.m.**, ss.211-215

[360] George Priestley, "Ethnicity, Class and Race in the United States: Prospects for African-American/Latino Alliances", **Latin American Perspectives**, Issue 152, Vol. 34, January 2007, ss.54-55

Confederation – Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu) öldürülen sendika eylemcilerinin sayısının 2005 yılında 115'den 144'e yükseldiğini, 800 eylemcinin yaralandığını ya da işkence gördüğünü, 5000'den fazlasının tutuklandığını ve 500'ünün hapsedildiğini bildirdi. 2006 yılında öldürülen eylemcilerin yarısından fazlasının bulunduğu Kolombiya'da sayı 78 olarak tespit edildi. Filipinler'de en az 33 sendikacının yasal olmayan şiddet ile öldürüldüğünü bildiren ITUC çoğu olayda da güvenlik güçlerinin ve hükümetin suçlu olduğunu vurgulamaktadır. Gine'de ülkelerin iki ana sendikası tarafından düzenlenen ulusal gösterilerde 11 ölü olduğu rapor edilmiştir. Düzinelerce eylemci işçi Çin, Myanmar ve Küba'da bağımsız sendika istemleri nedeniyle tutuklanmışlardır. Birleşik Arap Emirlikleri'nde ve Suudi Arabistan'da ise sendikalar tümüyle yasaklanmıştır.[361] Bu bulgular neticesinde sendikaların kendilerini çevreleyen düzenin politik gerçekliklerinden bağımsız ya da en azından onlara muhalif stratejiler geliştirerek uygulamaları, kendileri bizzat politik belirleyiciler arasında yer almadıkları müddetçe olası gözükmemektedir.

4.2.2. Ekonomik Etkenler

Ekonomik etkenlerin sendikaların ırkıçılığa ya da etnik arımcılığa yönelik stratejilerine etkilerini anlamaya bu etkenlerin şekillenişini anlayarak başlamak gerekir ki bu oluşuma ilk iki bölümde geniş yer verilmişti. Hatırlatma ve özetlemeyi sağlayacak olan Markist düşünceye yer vermek aydınlatıcı olacaktır. Marksist düşünce, eski kolonyalizm ile yeni kolonyalizm arasında hayati bir ayrım yapar. Önceki kolonyalizmler kapitalizm öncesiydiler, ancak modern kolonyalizm Batı Avrupa'da kapitalizmin kuruluşuna eşlik etmiştir. Modern kapitalizm fethettiği ülkelerden haraç, mal ve zenginlik toplamanın ötesinde bu ülkelerin ekonomilerini yeniden yapılandırdı, kendi ekonomileriyle karmaşık ilişkiler içerisine soktu ve kolonileştirilenler ile koloniştirenler arasında insan-doğa kaynakları akışı başlamış oldu. Köleler, sözleşmeli emek yanında metropoldeki talebi karşılamak için başka bölgelerde yapılan üretime aktarıldı. Böylece koloniler de Avrupa mallarının çıkışı olan birer Pazar sunmuş oldu.

[361] Agence France Presse, **Global Trade Union Reports 144 Activists Killed in 2006**, September 18, 2007-Tuesday, http://www.commondreams.org/archive/2007/09/18/3923/ , 14.01.2008

Afrika'dan Amerika'ya gönderilen köleler Avrupa'da tüketilen şekeri Batı Hindistan plantasyonlarında ürettiler; Hindistan'da üretilen ham pamuk, elbise yapımında kullanılmak üzere İngiltere'ye aktarıldı, bu mamul mallar daha sonra Hindistan'a satıldı. Bu satışlar ülkenin giysi imalatına zarar verdi. İnsanlar ve malzemeler hangi yönde akarsa aksın, karlar daima 'anayurda' akıyordu. Bu işleyişte hem kolonileştirenler hem de kolonileştirilenler yer değiştirmiş oldu. Kolonileştirilenler sadece köle olarak değil, aynı zamanda sözleşmeli işçiler, hizmetçiler, gezginler ve tacirler olarak; kolonileştirenler ise yöneticiler, askerler, tacirler, yerleşim yeri arayan göçmenler, gezginler, yazarlar, özel hizmetçiler, misyonerler, öğretmenler ve bilim adamları ya da kadınları olarak yer değiştirdi. Burada önemli olan tüm bu olup bitenlerin Avrupa'da kapitalizm ve sanayinin gelişmesi için zorunlu olan bir ekonomik dengesizlik yaratmış olmasıdır.[362]

Kolonyel dönem boyunca, ten rengi önemli bir insan özelliği ve bir konum göstergesi olarak görülmüştür. Irk düşüncesinin gelişimi ile yaygın hale gelen bu inanç, hala sürmekte ve Beyaz çoğunluk grubu ile etnik gruplar arasında bir konum ayrılığını belirlemektedir. Bu bölünme, beyaz işçi sınıfını da içeren sosyal gruplar, farklı tanımlanan diğer grupların kaynaklara, fırsatlara erişimini sınırlandırma yoluyla kendi kazançlarını maksimuma çıkartmaya çalıştıkları zaman güçlendirilmiştir. Eğer ırksal ayrımcılık etnik düşük ücret, az iş güvenliği ve sınırlı yükselme beklentisi ile karakterize edilen işlerle sınırlandırılması ile sonuçlanırsa, konum dezavantajları sınıf dezavantajlarına dönüştürülmeye başlar ve biz bu noktada etnik azınlıkları kapsayan bir alt sınıf oluşumundan söz etmeye başlarız.[363] Bugün işgücü piyasalarında görülen katmanlaşma tam da bu oluşuma işaret etmektedir. Alt sınıf olarak tanımlanan etnik azınlıklar ise geçmişte sendikalara dahil olabilen alt sınıflardan farklı olarak sendikaların faaliyet alanları dışında yoğunlaşmaktadır. Ancak bu durum sadece alt sınıfların tercih zorunluluklarının değil aynı zamanda sendikaların faaliyet alanların daralmasının da bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

[362] Loomba, **a.e**.
[363] Pilkington, **a.g.e.**, ss.60-61

Sivanandan, çalışmasında, göçmen işçiler ile ilgili şu sözlere yer vermiştir; "Önemli sermayedarlardan küçük toprak sahiplerine kadar herkes, göçmen işgücü üzerinden, emeğini, rengini, geleneklerini, kültürünü sömürerek kazanç sağlamıştır. Bu işçilerin ülkeye hiç bir maliyeti olmamıştır. Bu işçiler, ihraç eden ülkelerce yatırım yapılarak Avrupa işgücü piyasalarında istendikleri için yetiştirilmiş ve hazırlanmışlardır."[364]

İş örgütlenmelerindeki finansal baskılar sonucu işgücü piyasası süreçlerinde ortaya çıkan değişimler ve yüksek işsizlik seviyesi özellikle siyah işçiler için işgücü piyasası değişimlerinin sonuçlarını önemli kılmıştır. İlk olarak iş piyasasında değişim söz konusu olur. Bu ise konumu sabit olan işçilerin yine sabit olan işlerde çalışacakları ve yer aldıkları sosyal ağlarının iç bilgisine daha iyi bir erişim imkanına kavuşacakları anlamına gelebilir. Ancak beyazların bu bilgiye siyah işçilere oranla erişim imkanın daha fazla olması ve 'siyah işleri' yada 'kötü iş' olarak tanımlanabilecek işlerin siyah işgücü için erişilebilir işler olmaları muhtemeldir. Bu tanımlamadan kaçmak isteyen ve bu nedenle ebeveyinlerinin sağladığı söz konusu bilgi ve iletişim ağlarından uzaklaşan siyah gençlerin kamuya özgü istihdam hizmetleri kanalı ile piyasanın en altında yer alan işleri öneriliyor olmaları buradaki ironidir. Bu ise elbette ki ancak herhangi bir iş önerilme şansına sahip iseler geçerli olabilmektedir. Bu söylemin enformal olması bir yana ayrımcılığın işleyişine daima olanak sağlamış olmaktadır. Siyah işçilerin beyaz işçiler gibi başarılı adaylar olarak tanınmamaları ya da kabul edilmemeleri her zaman olanaklı olacaktır. Ortaya çıkan gerçek siyah işçilerin beyaz işverenler ve işçilerce istenmeyen yabancılar olarak kabul ediliyor oluşudur. Geçmişte, ekonomik olarak daha iyi koşulların yaşandığı işgücü piyasasında siyah işgücü istenen ya da kabul edilebilen olmadıysa bile gerekliydi. Ancak artık değil. Bugün sendikacılar siyah yoldaşlarından ziyade beyaz yoldaşları için işleri korumakla daha ilgilidirler.[365] Bugün bazı işler göçmenlerce doldurudu. Hatta yatırımlar ucuz işgücü kaynağı sağlayan ülkelere kaydırıldı ve zenciler işlerini kaybeden oldular. Ayrıca zencilere karşı yapılan düşmanlık

[364] A.Sivanandan, **A Different Hunger**, London: Pluto Press, 1982 (Race,Class and The State, 1976, Institute of Race Relations, London), s.103

[365] Richard Jenkins, 'Black Workers in the Labour Market: The Price of Recession', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.160-161

ideolojik bir zemine sahipken göçmen karşıtlığında bu yoktur. Ya da ideolojileştirilme olmamıştır. Bu zencilerin alt sınıfın da altında yer almalarına neden olarak onları sınıf dışı yapıyor. Bugün sendika kadrolarında yöneticilik ya da temsilcilik pozisyonlarında az da olsa zencilerin temsili vardır. Ancak asimilasyonun bir sonucu olan ya da bedeli asimilasyon olan bu gelişmenin, işçi haklarının savunulması özüne uygun olmaktan ziyade verilen tavizlere dayanması başarısına gölge düşürüyor. Tüm çabalara ya da ilerlemelere karşın atılan adımlardan sağlanan gelişmelerin azlığına ileride sendikal stratejilerde aktarılacak olan ve İngiliz sendikalarının verilerini temel alan bir tablo ile daha detaylı olarak yer verilecektir.

Güney Kore'de olduğu gibi ekonomik yaptırımların sendikaların politikalarını şekillendirmesi, kısıtlaması ve engellemesi de tüm dünyada genel bir olgudur. Özelleştirmenin ve uyum programlarının reddedilmesi, uluslararası örgütlerin yönetimlerinin demokratikleştirilmesi, sermaye kontrollerinin ve kamu yatırımlarının savunulması yönünde, gelişme olmakta olan ülkelerden üye ve delege baskısıyla karşılaşılması durumunda, gelişmiş üyelerin ağırlığı olmakla birlikte, bu baskının uluslararası sendikacılığa yansıması kaçınılmaz olacaktır. Toplumsal Hareket sendikacılığının temsilcisi olan Güney Kore sendikalarından Lee'nin küreselleşme, yapısal uyum ve özelleştirme konusunda yaklaşımı, gelişmekte olan ülke sendikalarının da alternatif bir stratejiyi uluslararası sendikacılığa taşıyamadıklarını göstermektedir. 'Biz küreselleşmeyle esas olarak 1997'de IMF(The International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu) programıyla tanıştık. Kore IMF programını kabul etmekten başka seçeneğe sahip değildi. Ekonomi çökmüştü. Uluslararası sermaye baskı yapıyordu. Borçların ödenmesi gerekti. IMF'yi çağırmak zorunda kaldık. IMF koşullar ileri sürdü. Bu koşulları kabul etmekten başka yapacak şeyimiz yoktu.'[366]

SERTUC raporunda iş yerinde, işverenlerin ırkçılık ile ilgili kendilerine yöneltilen şikayetler hakkında karar vermekten kaçınma eğiliminde olmalarının ve bir işçinin yasal olarak ayrımcılığa uğrayıp uğramadığına karar vermenin kendi görevleri olmadığını

[366] Seyhan Erdoğdu, **Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Sendikacılık**, Ankara: İmge Kitabevi, Mayıs 2006, ss.282-284

iddia etmelerinin, sendikaların karşı karşıya oldukları sorunlardan biri olduğu belirtilmektedir. Çünkü sorunların çözümünde diğer raporlarda olduğu gibi bu raporda da sendika-işveren-sivil toplum-halk ve hükümet işbirliklerinin önemine değinilmektedir.[367] Ancak daha önce de belirtildiği üzere söz konusu işbirliği ekonomik gerekçeler ve bu gerekçelere hizmet eden politikalar nedeniyle olası gözükmemekte, sendikaların karar merkezindeki rolünün azalmış ya da değişmiş olması nedeniyle de durumu lehine çevirmesi şu anki durumda oldukça zor kabul edilmektedir.

Kurumsal ırkçılık, siyahların devlet kurumları içindeki temsilini etkilemektedir. Örneğin LFS'in 1997-1998 raporu göstermiştir ki işsizlik oranı beyazlar için %6, Hintliler için %8 iken siyah topluluğu için % 19 ve Bengladeş ile Pakistanlılar için %21'dir. Etnik azınlık gruplarından 16-17 yaş gruplarının %40'ından fazlası işsizdir. Oysa bu oran beyaz akranları için %18'dir. Çalışan siyah topluluk üyelerinin kazançları ise eşit düzeyde işlerde çalışan beyazlardan daha düşüktür. (The Institute For Social and Economic Research- Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü) raporuna göre 1985-1995 yılları arasında Pakistanlı ve Bengladeşli erkekler beyazların ancak yarısından biraz fazla kazanabiliyorlar.[368] Bu sonuçlar göstermektedir ki, etnik azınlık işçileri ya da siyah işçiler için öncelik bir iş sahibi olma ve iş güvencesi sağlanmasıdır. Bu ise onların sömürüye daha açık olmalarına ve düşük ücret gibi kötü çalışma koşullarını kabul etmeye daha eğilimli olmalarına yol açmaktadır. Geleneksel üye kitlesi için dahi iş güvencesi sağlamakta zorlanan sendikaların her halükarda, gerek bu kesimleri harekete dahil ederek daha güçlü olmak gerekse bu kesimleri dahil edebilecekleri daha güçlü bir hareket oluşturmak için geleneksel stratejileri bir kenara bırakarak kendilerini yenilemeleri şarttır.

Toksöz, Almanya'daki Türk işçilerini ele alarak bu işçilerin sendikal faaliyetlerini azaltan işgücü piyasasının yapısal değişimlerine değinmektedir. Almanya'da 1980'li yıllarda 35 saatlik iş haftası için yürütülen eylemlerde özellikle Türk göçmen işçilerin başı çektiği gözlenmiştir. Ancak imalat sanayiinde yaşanan dönüşüm sürecine bağlı

[367] SERTUC, **a.g.e**., ss.6-9
[368] Penketh, **a.g.e**., s.7

olarak niteliksiz işyerlerinin büyük ölçüde yok olması, sendikalar açısından bu aktif üye tabanının azalmasına yol açmıştır. İşsizlik ve örgütlenmenin yapısal nedenlerden ötürü güç olduğu hizmet sektörü işyerlerine kayış göçmenlerin sendikalar içindeki etkinliğini giderek azaltmıştır.[369]

Özet olarak, ekonomik değişimin tüm dünyada sendikaların işlevleri, yetki alanları ve faaliyetleri üzerinde sınırlandırmalar getirdiği ve yönlendirmelerde bulunduğu kabul edilen bir gerçektir. Tartışmalar ise bu gerçek ile sendikaların kendi kendilerini yenilememeleri sonucu ortaya çıkan yetersizlik gerçeği arasındaki denge ve oranlar üzerinden yapılmaktadır. Ancak sendikalardaki davranış kalıplarını belirleyen ve ekonomik ya da politik etkenlerle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olan sosyal ve sosyo-ekonomik etmenler de mevcuttur. Bu davranış kalıplarını değiştirmek ya da dönüştürmek ise hem topluma hem de sendikalara uzun yıllara ve çabalara mal olacak bir süreçtir.

4.2.3. Sosyal Etkenler

Sosyal etkenlerin politik ve ekonomik etkenler ile ilişkili olduğuna değinilmişti. Ekonomik ve politik nedenlere dayanan çok kültürlü toplum projesi toplulukları sosyal etmenler ile belirli davranış kalıplarına sokmaktadır. Bu anlamda sosyal etmenler aracı konumda yer alır. Bu konumun sendikalara etkisi ise çok kültürlü toplum projesinin kurumsal ırkçılık çerçevesinde işgücü piyasası hiyerarşisi ile olan ilişkisi irdelenirken açıklanacaktır.

Öncelikle, çok kültürlülük, birbirinden çok farklı olabilen kültürel tercihlerin özgürlüğüne saygının bir esası olarak kabul edilmektedir. Burada esas olan bireylerin kendi yaşamlarını ve bağlılıklarını belirlemeleri hakkına saygıdır. Diğer taraftan ikinci gereksinim ise bireylerin ait oldukları topluluklarına kolayca bağlılıklarıdır. Bu iki aşamanın çok kültürlülük anlayışında bir arada bulunması bir karmaşaya yol açmakta ve

[369] Toksöz, **a.g.e.**, ss.60-61

yanıltıcı olmaktadır. Uzlaşmanın eşitsizlik ile olan modası geçmiş ırkçı formülü 'mükemmel sosyal düzen' in araştırılması ile bağlantılıdır. Aşağı ırklar yeterli insan standartlarını tamamlamaktan acizdirler görüşüne gerekçe oluşturulur.[370]

Kültürel dönüşüm ile ilgili teorik tartışmalar, 'sınıf' sorunsalı içinde, cinsiyet ve etnisite gibi diğer sosyal farklılıkları sınıflandırma eğilimini tartışmaya da hizmet etmektedir. Bu tartışmalar, eşitsizlik konusu ile ilintili sosyolojik düşünceler için de aksi sonuçlar içermiş olmaktadır. Bir yandan eşitsizlik bir yandan da eşitsizliği ölçme kapasitesi sınıf girişimlerinde daima merkezi konumda olmuştur. Eşitsizliğin ölçümü ve avantajlar ile dezavantajların sınıfsal konumca dağıtılışı önem arz etmiştir. İstihdam merkezli sınıflar ve hayat tarzı, topluluk bilinci ile politik eylem farklılıklarının önemli belirleyicileri olmuştur.[371]

İşgücü piyasasının tabakalaşma süreci genellikle kurumsal ırkçılık ile daha yaygın olan davranışsal bir ırkçılığın birleşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu özellikle ayrımcı bir yoldan hakları kısıtlayan yasal ve idari kurallar altında misafir işçi çalıştıran ülkelerde uygulanmaktadır. Pek çok yabancı işçinin yasal olarak savunmasız olan konumları ücretlerin ve koşullarının bozulacağından endişe eden ülkenin vatandaşları olan işçilerde onlara karşı bir kini teşvik etmiştir. Bu durum ise ırkçılığın tehlikeli bir sarmal hareketine yol açacak şekilde, sosyal ve kültürel nedenlerle yabancı işçilerin kini ile birleşebilir. Bu etmenler 1945'den bu yana işgücü göçü deneyimi yaşamakta olan pek çok ülkede sendikaları ve işçi ilişkilerini derinden etkilemiştir.[372]

Bir diğer konu aidiyet duygusu ya da 'biz' bilincidir ki sınıf olgusunun temelinde bunlar vardır. Bugünün işçi sınıfında bu olgunun sekteye uğradığı ya da uğratıldığı bir gerçektir. Sınıf bilincinin, kendini işçi sınıfı bilinci ile sınırlandırılmasının, işçi sınıfının Marx tarafından betimlenen tarihi role, kapitalizmi devirmeye hazır olmak için, 'kendi

---

[370] Bauman, **a.g.e.**, ss.107-109
[371] Rosemary Crompton and John Scott, 'Class Analysis: Beyond The Cultural Turn', **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, ss.198-199
[372] Castles & Miller, **a.g.e.**, s.192

içinde sınıf' olmaktan 'kendi için sınıf' olmaya yönelip yönelmeyeceğine dair tartışma önemlidir. 19.yüzyılda kömür madenlerinin zalim koşullarının çalışanlar arasında oluşturduğu dayanışma bu tartışmaya yol göstermek adına güzel bir örnek oluşturur. Madencilerin kendilerine özgü hayat tarzları, bireysel kaygılar üzerindeki ortak ilgi ve çıkarları ortak kültürel değerlerinin kaynağıdır ve bu değerler sınıf algısını, güçlü bir 'onlar ve biz' algısını desteklemiştir. Sonuçta bu gibi dayanışma duyguları sendika ya da işçi partisi gibi işçi sınıfı örgütlenmelerine değişmez bağlılığın esaslarıydı. Bugün işçi sınıfı içindeki değerler ve inançlar değişmiş, işçi sınıfının sınıf ve politika görüşlerine dair dayanışması sarsılmıştır. Özelleşme ile yeni bir işçi sınıfı ortaya çıkmış ve bu sınıf sendikalardan, işçi partisinden uzaklaşmıştır. Çünkü onlar artık kendilerini orta sınıf olarak görmektedirler ve açık bir işçi sınıfı kültürü artık erimektedir.[373] Orta sınıflaşmak ve sınıf dayanışmasını oluşturan kültürel değerlerin çalışmanın yeniden yapılanması sonucu ilişki ağlarındaki değişme bu değişime yol açmıştır. Bugün çok kültürlü toplum projesi kapsamında destek gören ırk, etnisite, din gibi farklılıklar bir anlamda bütünlük zincirini kırmaya, 'biz ve onlar' anlayışını güçlendirmeye hizmet etmektedir. Böylece oluşturulmak ve kullanılmak istenen tabakalaşma çok daha kolay sağlanır hale gelmektedir. Çünkü bu amacın toplum içinde sindirilmesi, özümsenmesi ve davranış kalıplarında yerleşik olarak kabul edilmesi kapitalist üretim sürecinin düzgün işlemesi açısından önemlidir.

Sivanandan, Birleşik Devletler'in özellikle petrol krizleri sonrası yaşadığı dönüşümü ulus-devlet biçiminden bir pazar-devlet biçimine doğru yön değiştirme olarak tanımlar. Pazar-devlet ise post–endüstriyel kapitalizmin tek bir ekonomik ve politik sistem yaratarak küresel bir birlik kurma, etkinlik içinde onu kontrol etme işlevinin yanı sıra sınıfsız ve renk körü bir toplum yaratma amacına da hizmet eder. Ancak bu esnada Asyalı ve Latin göçmenlerin milliyetçi tepkilerini provake eder, etnik çoğulculuk ve hiyerarşik çok kültürlülük anlayışlarını besler, böylece ırksal grupları rütbelendirerek birbirine karşı kışkırtır.[374] Sivanandan, bu düşüncelerinin yanı sıra işçi sınıfı değerlerinin hala var olduğu ve ortaya çıkartılabileceğini, yeni formları ile yaşatılabileceğini savunan

[373] Devine and Savage, **a.g.m.**, ss.4-6
[374] Priestley, **a.g.m.**, s.55

bir yazar olması ile de bilinir. Rolston, sosyalizmin merkezindeki amaçların, feminizmin ve ulusal kurtuluşun modası geçmiş şeyler olduğunu belirtiyor. Ancak Sivanandan'ın sözünü ettiği, hala var olan değerlerin ve geleneklerin işçi sınıfı hareketinden bize geçmiş olduğu düşüncesine de yer veriyor. Sivanandan bu değer ve gelenekler için sadakat, arkadaşlık cömertlik, cemaat anlayışı ve uluslararasılaşma duygusu, birliğin tekrar ve tekrar oluşturulması ve yeniden oluşturulmasının gerekliliğinin anlaşılması ve hepsinin de üzerinde başka insanların mücadelelerini kendi mücadelemiz yapma kapasitesi gibi temelde bizi insan yapan şeylerdir diyor.[375] Sözü edilen yeniden oluşum farklı ırkları, dinleri ya da etnisiteleri 'bizden' görme yoluyla dışlanmayı sona erdirerek bir sınıf bilinci oluşumuna katkıda bulunma potansiyeli taşıyor olsa dahi, bugün tüm dünyada dalga dalga yayılan muhafazakar, cemaatçi ve biz dışındakilere hoşgörüsüz, şüpheci yaklaşım gösteren akımlar bu olasılığı çürütür gözükmektedir. Bunun dışında işçi sınıfının çoğunluğunu oluşturma potansiyeline sahip genç kuşaklar sendikal gelenek ile büyümemiş ve bu kültüre sahip olmamışlardır. Onların aşina oldukları kültür bireysellikleri ya da ihtiyaç duydukları noktalarda cemaatçi kültürdür.

Avustralya'da yapılan incelemeleri içeren makalelerinde Philips ve Western, genç topluluğun kimliklerinin devlet, ülke, şehir, spor takımı gibi bölgesel ve etnisite, cinsiyet, din, sınıf gibi sosyal durum merkezli olabileceğini belirtmişlerdi. Bu genç toplulukta sınıf ikinci bir sosyo-yapısal etmen olmakla birlikte sınıf ve işin, topluluk için merkezi yenilikçi kimlik belirleyiciler olduğuna değinmişlerdir. Ancak bireyler arasındaki kimlik oluşumu süreçlerinin bireyselliğinin oluşumunun genç toplulukta açık olarak tanımlandığını gördüğümüz bu sosyal kimlik oluşumundan daha olası olduğunu belirtmişlerdir.[376]

Sendikaların bu kitleden üye kazanmaları mevcut stratejilerle imkansız gözükmektedir. Yeni stratejiler üretmelerinin ise uzun soluklu planlar ile deneme

[375] Rolston, **a.g.m.**, s.101
[376] Tim Phillips and Mark Western, 'Social Change and Social Identity: Postmodernity, Reflexive Modernisation and The Transformation of Social Identities in Australia, **Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle)**, Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton, Newyork: Palgrave Macmillan, 2005, s.182

süreçlerini gerektiren maliyetli bir girişim olacağı açıktır. Bugün sendikalara üye olanların da yine bu kültüre sahip olmadıkları pasif üyelikleri ile gözlenebilmektedir. Bu ise sendikalara sınıf bilinci ve kültürünü tekrar oluşturma ya da hatırlatma görevini yüklemektedir. Sendikaların yeni eğilimleri yakalama, kullanma ve kendi hareketleri ile bu cemaatçi hareketleri birleştirme olasılıkları bugün henüz karara varılamamış tartışmaların merkezinde yer alan bir konudur. Bu konudaki görüşlere sendikal stratejilerde yer verilecektir.

Çok kültürlü toplum projelerine çarpıcı bir örnek olarak, Fransız hükümeti 1960'larda ve 1970'lerde camilerin ve dua mekanlarının oluşumunu teşvik etmiştir. Dua mekanlarının fabrikalarda inşa edilmesinde beklenti Kuzey Afrikalı işçilerin sol kanat sendiklarına dahil olma ihtimallerini azaltmaktı. Dahası islam kültürünün desteklenmesi, göçmen işçilerin ve ailelerinin ülkelerine geri gitme olasılığını arttırmak üzere düzenlenmiş olan kültürel koruma politikalarının bir parçasıydı. Suudi Arabistan ve Libya ise bu politikalara, Batı Avrupa'da İslam kültürünün ortaya çıkartılmasını etkilemeyi umut ederek mali destek vermişlerdir.[377]

Harman ve Callinicos, çalışmalarında sendikaların üye profilini oluşturan kesimlere ilişkin etmenlerle ilgili farklı bir yoruma yer vermektedirler. Yapılan iki ayrı inceleme, sendikalaşma oranının daha idari pozisyonlarda daha yüksek olduğunu ve sendika temsilcileri arasında 'kadınarın ve alt pozisyonlarda çalışanların işgücüne ve sendikalılara oranının düşük olduğunu' iki ayrı sonuç olarak ortaya koymuştur. Yazarlar, orta ve üst kademe mevkilerin bu egemenliğini iki nedene bağlarlar. Birincisi bürokratik hiyerarşide üst mevkilere doğru çıkıldıkça, sendika faaliyetlerine katılmak maddi olarak kolaylaşır. Üst mevkilerdekiler işleri gereği, işyerinde diğerleri ile iletişim içindedirler ancak alt statülü temsilcilerin (tipik olarak kadınlar) %63'ü tek bir yerle sınırlı olup genellikle diğer işçilerden yalıtılmışlardır. Onlarla temas kurmaya çoğunun ne hakları ne de araçları vardır. Temsilcilerin tamamına yakını, hem kendi işlerini hem de sendika çalışmalarını yürütecek zamanı bulmakta zorlanırlar. İkinci neden; üst düzey işlerdeki

[377] Castles & Miller, **a.g.e.**, s.262

temsilcilerin genellikle kendilerine daha güvenli olmaları nedeniyle sendika toplantılarında daha çok konuşma ve iletişim kurma yeteneği sergiliyebilmeleridir. Bu özgüven ise burjuva toplumunun üst mevkilerdekilere kazandırdığı eğitim ve meslek bilgisidir. Bir başka inceleme de bu iki nedene bir üçüncüsünü eklemeyi sağlamaktadır. Alt kademe büro işçileri, geleneksel olarak, çocuk sahibi olmak üzere işten ayrılmadan önce ancak birkaç yıl çalışacağı var sayılan kadınlardan oluşur. Bu nedenle, çalışma koşullarında uzun dönemli iyileşmeler olmasını sağlamak, terfi merdivenine adım atmış olanlar ya da atma özlemi duyanlar arasında, kadınlar arasında olduğundan daha önemlidir.[378] Göçmen işçiler, siyahlar, etnik azınlıklar üçüncü bölümde Avrupa ülkelerine ait istatistiklerde de görüldüğü üzere çoğunlukla alt kademe işlerde çalışıyorlar ve çalışma süreleri de yerli çalışanlardan çok daha fazla olduğu için sendikal faaliyetlerden uzak kalmaları yukarıdaki açıklama temel alındığında doğaldır. Bir diğer konu, yapılan görüşmede TUC Eşitlik Başkanı Sullivan'ın da vurguladığı vasıflı elemanlara öncelik verilerek sendikaların toplu pazarlıklara firmalarca vazgeçilmez işçilerin hakları için talepler götürme amacı gütmeleridir. Ancak Sullivan yine de üst düzey çalışanların bireysel pazarlık güçleri nedeniyle sendikalarda yer almayı gerekli görmediklerine değinmektedir. Buna göre sendikaların hedeflediği alanın daha çok orta düzey yönetici konumundakiler olması olasıdır.

Shanin ise göçmen işçilerin işçi sınıfı içinde bugünkü konumlarının göçmen işçilerin yanlızca bugünkü sınıfsal konumları içinde değerlendirilerek davranışlarının anlaşılamayacağını, kökenlerine bakılması gerektiğini savunmuştur. Onların göç öncesi sınıfsal konumlarının analizlere dahil edilmesi gerektiğini, göçmen işçilerin bu bağlamda işçi gibi davranmaktan ziyade köylü gibi davrandıklarının farkedilebileceğini belirtmiştir. Shanin, burada 'kültür' kelimesinden söz etmemiştir. Ancak Vermeulen açıklamalarında Shanin'in bu analizinin etnik kültür olmasa bile sınıf kültürü üzerine yapılan bir çalışma olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir.[379] Sullivan, görüşmemizde

[378] Callinicos & Harman, **a.g.e.**, ss.119-120

[379] Hans Vermeulen, 'Introduction: The Role of Culture in Explanations of Social Mobility', **Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?)**, Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA), 2000, s.9

bu konuda karşıt görüş bildirmiştir. Göçmen işçilerin geldikleri ülkelerde sendikalaşma eğilimi bulunmamasının İngiliz sendikalarına dahil olmada sorun olup olmadığı sorusunu Sullivan, farklılıklar olmakla birlikte her ülkenin kendine göre bir işçi örgütlenme kültürü, geleneği ve anlayışının mevcut olduğunu söyleyerek yanıtlamıştır. Sullivan, sorunun göçmenlerin geldikleri kültürde değil girdikleri endüstrilerde olduğuna ve sendikasız sektörlerde sendikalaşma şanslarının doğal olarak bulunmayacağına değinerek göçmen işçilerin bu sektörleri seçmesinde ise sendikasızlık eğiliminin değil ancak bu sektörlerde çalışmayı kabul ederlerse ülkeye gelebilecekleri bilincine sahip olmalarının etkili olduğunu belirtmiştir.

Wrench ise iki farklı sendilaşma geleneğine sahip ülke olan İngiltere ve Danimarka'da etnik azınlık ve göçmenlerin sendikalaşma eğilimlerini araştırmış ve farklı sonuçlara ulaşmıştır. Wrench, Sullivan'ın görüşlerine paralel olarak göçmen grupların karakteristik özelliklerinin öneminin abartılmaması gerektiğini ve ev sahibi ülkenin kurumlarının, sosyal, politik ve ekonomik yapısının daha belirleyici olduğunu belirtmektedir. Etnik azınlık ve göçmenlerin ev sahibi ülkedeki konumlarının hem ev sahibi ülke hem göçmen grupların karakteristik özellikleri ile açıklanabildiğine, hangisinin daha önemli olduğuna dair görüşlerin değişebildiğine değinmektedir. Bunun yanı sıra kolonyalizm önemli bir etmendir ve özellikle İngiltere'de göçmenlerin çoğunlukla eski kolonilerden geldikleri, ingilizce konuştukları ve İngiliz sosyal kurumlarına aşina oldukları bilinmektedir. Danimarka'da ise mülteci çoğunluğu mevcuttur ve mülteciler sendikalara dahil olmaktan çekinmekte, dahil olsalar dahi sendikaları yerel mafyadan korumanın bir yolu, aidatı ise bunun bedeli olarak görmekte ve aktif katılımı tercih etmemektedirler. Danimarka'da yapılan görüşmeler göçmenlerin kendi ülkelerinde sendikalara katılma geleneği olmayışının sendikaları rüşvetçi örgütler olarak görmelerine ve onları sendikalara dahil etmeye yönelik çabalara cevap vermemelerine neden olabilmektedir.[380]

[380] Wrench, **Breakthroughs and Blind Spots...**,ss.89-90

Özetle, gerek yerel gerek göçmen ve etnik azınlık işçi gruplarının davranış kalıplarını ve sendikalara yaklaşımlarını belirleyen dış sosyal etmenler, yerel, ulusal ve uluslararası politikalar ile ekonomik gereksinimlerce yönlendirilmektedir. Ancak sadece dış etkenler sendikaların işgücü piyasalarındaki ırksal ve etnik bölünme ya da tabakalaşma karşısındaki yetersizliklerini açıklamak için yeterli değildir. Sendikalar kendi bunalımlarını yaratmada etkin rol oynamış olabilecekleri gibi iç yetersizliklerinde dış etmenler de belirleyici olmuş olabilir.

4.3. SENDİKALARIN YETERSİZLİĞİNDE ETKEN OLAN İÇ ETMENLER

Kushnick, yerli işgücünün öncelikli olmasının, kısmen göçmen işçilerin sendikasız ucuz işgücü olarak kabulü kısmen de zamanla işçi örgütlerinin, kendi ölümlerinde gönüllü katılımcılar haline gelişleri nedeniyle olduğuna değinmektedir. Kushnick'e göre geleneksel ırkçılık, en fazla sınıf bilincine sahip ve en atak işçi sınıfı kesimlerinin savaş sonrası sendikal örgütlerde liderlik pozisyonlarından dışlanmasına da yol açmıştır. Göçmen işçiler sendikal hareketin en etkili üyeleri olabilirlerdi. Oysa işgücünün bir parçası olmaktan, işçi hareketinin liderliğinde yer almaktan ziyade devlet ırkçılığının yanı sıra Avrupa sendikalarının ırkçı uygulamalarına karşı da mücadele etmek zorunda kalmışlardır.[381]

Doğu Almanya, 1950'lere kadar Sovyet Bloğu ülkelerinden (Polonya, Çekoslovakya, Maceristan, Vietnam ve Küba) ve özellikle 1970'lerde Türkiye'den işçi almıştır. Ülkeler arasında yapılan anlaşmalar ile işgücü temin edilmiş; çalışanlara kısa dönemli sözleşmelerle çalışma önerilmiştir. Örneğin, Batı Almanya'nın tersine göçmenler Doğu Almanya'da anlaşmaları kapsamında eğitim desteği almışlardır.[382] Ancak bu durum refah düzeyine bağlı olarak bir istisna olmuş, tüm Avrupa hatta dünya genelinde ise durum hem igücü piyasaları hem de sendikalar için farklılık göstermiştir.

[381] Louis Kushnick, **Race, Class & Struggle (Essays on Racism and Inequality in Britain, the US and Western Europe)**, London: Rivers Oram Press, 1998, ss.195-196
[382] Panikos Panayi, **Outsiders (A History of European Minorities)**, Ohio-USA: The Hambledon Press, 1999, s.146

Ancak bugün Alman sendikaları bu işgücünü bu hizmetlerden yoksun bırakarak desteğini yitirmiştir.

İşgücü piyasasında görülen göçmen ve yerli işgücü arasında terfi ve çalıştırmada ayrımcılık, göçmen işçilerin vasıfların kabul edilmeyişi ve açık olarak işgücü piyasasında göçmen işçilerin eşit muamele görme hakkını sınırlandıran ve neredeyse bir kural haline gelen bu tip uygulamalar kurumsal ırkçılığın şekilleri olarak görülebilir. Yerli işçiler ve sendikaları genel olarak ırkçı ayrımcılığa dayanan uygulamaları en azından başlangıçta desteklemişledir. Örneğin, Avusturya sendikaları 1940'lardan sonra Doğu ve Güney Avrupalı işçilerin çalıştırılmasını yerli işçilerin iş güvencesinin göçmen işgücü karşısında korunması başka bir deyişle işgücü piyasasında yerli işçilerin iş güvencesinin göçmen işçilerin rekabeti karşısında korunmasına yönelik verilen resmi güvencelerden sonra kabul etmişlerdir. Alman sendikaları ise yabancı işçilerin Alman işçiler ile aynı işlerde, aynı koşullarda çalışmalarını talep etmişlerdir. Ancak çoğu göçmen işçinin daha aşağı pozisyonlarda yer almasını garanti eden ayrımcı "misafir işçi" düzenlemelerini de desteklemişlerdir.[383]

Bir diğer örnek İngiltere'den verilebilir. İngiliz Milletler topluluğundan göçmenler, işgücü açığını kapatmak üzere Britanya'ya gelmişlerdi. Fakat ekonomik yapı ve politikalardaki değişim sonucunda meydana gelen kitlesel işsizlik nedeniyle ilk işten çıkarılanlar işgücü piyasasında son derece zayıf konumda olan siyah işçiler olmuştur. Bugün onların çocukları da işsizlikten yakınmaktadır. Bazı şehir merkezlerinde genç siyah erkeklerin yaklaşık %70'i işsizdir. Siyahlar idari pozisyonlara terfi edememekte ve çok az bir kısmı beyaz yakalı işlerde çalışabilmektedir. Göçmen işçiler, kendi dernekleri tarafından sendikalara dahil olmaya teşvik edilmişler. Ancak bu girişim siyahar arasında sendikalaşma oranlarını yükseltmiştir. Buna karşın herhangi bir grev eylemine giriştiklerinde sendikalardan destek görememişlerdir.[384] Nitekim Fenton İngiltere'de beyaz sendikacıların kendi çıkarlarını korumaya yönelik çevirdikleri entrikalara ve siyah işçi karşıtlığını vurgulamaktadır. Britanya'daki azınlık işçileri, sendikalara katılırken

[383] Castles & Miller, **a.g.e.**, s.214
[384] Hayter, **a.g.e.**, ss.28-9

beyaz işçilerle dayanışma göstermişlerdir. Tüm sektörlerde azınlık işçilerinin sendikalı olma ihtimali beyaz işçilere göre daha yüksektir. Çünkü azınlık işçileri daha fazla sınıf bilincine sahip olmaya olanak tanıyan geleneksel sektörlerde, yerlilerin boşalttığı işlerde hizmet vermektedirler. İngiltere'de siyah ve Asyalı işçilerin, 1930'ların Amerika modelindeki grev kırıcılar gibi kullanıldığı örneklere hiç rastlanmamıştır. Bu işçilerin İngiltere'ye geldiklerinde kendi derneklerince sendikalarda yer almaya yönlendirildikleri ve kendilerinin sendikaların dışında kalmayı değil içinde olmayı tercih ettikleri bilinmektedir. Nitekim sendikalarda rastlanan ırksallaştırılmış anlayışın kaynağı, siyah işçilerin istihdamına karşı örgütlenen ve bu işçilerin amir pozisyonlarına gelmesini engellemek için entrikalar çeviren beyaz sendikacılardı. Sendikalar, ulusal düzeyde etnik eşitlik sorunlarına çözüm getirmede karşı duyarsız kalmıştır. Bu durum, sendikalaşma oranları yüksek olmasına rağmen, azınlık işçiler arasında beyazların liderliğindeki sendikalara yönelik güvensizlik duygusunun ve sendikalar içinde belli etnik gruplar için departmanlar oluşturulması gerektiği fikrininin yaygın olmasını onaylamalarına neden olmuştur.[385]

Konuya ilişkin değişik çevrelerde ilgi ve söylemler olmakla birlikte, göçmen ve azınlık işçilere yönelik ayrımcılık ve ihmal varlığını koumuştur. Bununla birlikte son yıllarda kadın ve siyah işçilerin sendikalar içindeki deneyimlerine yönelik bazı önemli çalışmalar yapıldığı görülebilmektedir.[386] İngiltere'nin tek işçi konfederasyonu olan TUC'un , sömürgecilik ve ırkçılık konusunda 1950'lerden sonra bir anlayış değişikliğine gittiği gözlemlenmiştir. Örneğin TUC başlangıçta İngiliz hükümetinin sömürgeci ya da ırkçı olduğuna ilişkin yaygın suçlamalara karşı hükümeti savunma anlayışını benimsemiştir. II.Dünya Savaşından beri Britanya'nın sömürgecilikten öteye gitmedeği yönünde iddialar ve tartışmalar mevcuttu. TUC sömürge ülkelerindeki sendikaların eleştirilerine karşı kendi müdafaasını da hükümeti müdafaa ettiği sırada yapıyordu. Bu duruma, sömürgecilik ile ilgili uluslararası merkez büro da, bir dizi katı milliyetçi çatışma esnasında, müdahele etmişti. Amaç; Kenya, Kıbrıs ve Aden'de terörist eylemlerde bulunmakla suçlanan ve alıkonulan sendikacıların kurtarılmasına çalışmaktı.

[385] Fenton, **a.g.e.**, ss.232-3
[386] McIlroy, Campbell, Fishman, **a.g.m.**, s.4

TUC değişen anlayışı çerçevesinde sömürge ülkelerindeki sendikalara verdiği eğitimleri bağlı bulundukları topraklarda büyük, ekonomik ve sosyal değişmelerin bir gecede ortaya çıkmasını İngiltere'den beklememelerini; koşmaya başlamadan önce yürümeyi öğrenmeleri gerektiğinin bilincinde olmalarını, uluslararası toplantılarda dile getirerek bu doğrultuda tavsiyeler vermek yönünde olmuştur.[387]

Virdee, sendikacılık içindeki ırkçılığın temellerini açıklarken İngiltere örneği için toplu pazarlığın değişen biçimlerinin artan önemine değinmektedir. Bugün her sendikan faaliyetlerini küçük ölçeklerde sürdürmeyi tercih etmeye, grevlere az sayıda işçi grupları katılmaya başladı. Sendikalar kendilerini ve çıkarlarını dar kapsamlı olarak faaliyet gösterdikleri işyerleri ile tanımlar hale geldiler. İşçi çıkarlarının yerel düzeyde temsili beyaz işçi sınıfi içinde zayıf bir sınıf bilinci oluşumuna yol açarak ırkçılık ideolojisi ile mücadelede başarısız oldu. Önce kölelik, ardından kolonyalizm ile şekillenen ırkçılık ırksallaştırılmış sosyal grupların önce aşağı grup sonra alt-insan ve sonra uygarlaştırılması gereken çocuk ruhlu gruplar olarak görülmesine yol açmıştır. Sendikalarda şekillenmeye başlayan bu ırkçılığın nedeni göçmen işgücünün yerli işgücünün ekonomik güvencesine tehdit oluşturduğuna inanan sendikaların kendi üyelerinin güvencesini koruma istekleriydi. İngiltere'de 19.yüzyıldaki ırkçı ve dışlayıcı uygulamalar özellikle ulaşım sektöründe ve tekstil üretimi ile döküm işlerinin küçülen alanlarında görülmekteydi ki bu beyaz sendikaların siyah işçilerin istihdamını reddettiklerini ya da %5 gibi bir oranda sınırlandırma isteklerini göstermekteydi. Bu dönemde önceden kabul edilen "son giren-ilk çıkar" prensibi ile işleyen istihdam sistemi, bu prensip işini kaybedecek olanın beyaz işçiler olduğu anlamına gelmeye başlayınca, destek görmemeye başlandı. Zamanla beyaz işçilerce ve sendikalarca üstlenilen eylemler, protesto ve grevler ortaya çıktı. Tepkiler, başlarda olduğu gibi sadece Hintli, Karayipli değil, Asyalı ve Avrupalı göçmenlere yönelik de olmuştur.[388]

---

[387] Anthony Carew, 'The Trade Union congress in the International Labour Movement', **British Trade Unions and Industrial Politics (The Post-war Compromise, 1945-64)**, Edited by Alan Campbell, Nina Fishman, John McIlroy, Studies in Labour History, Aldershot, England & Brookfield USA: Ashgate Publishing, 1999, s.156

[388] Satnam Virdee, "A Marxist Critique of Black Radical Theories of Trade-Union Racism", **Sociology**, Vol.34, No.3, London: BSA Publications-Sage Publications, 2004, ss.550-552

Fenton, Amerika'daki siyah işçiler, ırkçılık olgusu ve sendikal temsil konularına değinirken siyah işçilerin konumlarının belirlenmesinde siyah işçi liderlerinin tercihlerinin ve politikalarının nasıl belirleyici olduğuna değinmektedir. 20. yüzyılın başından itibaren Kuzeyli siyah Amerikalıların göç ederek şehirli Amerikan proleteryasına dahil olmaları sınıf-etnisite eksenini değiştirdi. Bu dönemin büyük bölümünde Amerikan işçi sınıfının büyük bir kısmını oluşturan siyah Amerikalıların; daha fazla talep gören işlerde çalışmaları, sendikalara katılmaları, vasıflı işlere girmeleri engellenmiştir. Bu işçilerin sanayide ve ticarette gördükleri teşvik çok sınırlı kalmıştır. Şehirlerde kol gücüne dayalı işlerle ilgili faaliyetler, Afrikalı-Amerikalılar için Güney'den Kuzey'e bir kayma anlamına geliyordu. Bu hareket savaş sırasında işçi kıtlığı ve Avrupa'dan beyaz göçünün bir süre kesilmesi yüzünden iyice hız kazanmıştı. Birinci Dünya Savaşı biter bitmez iş, barınma ve refah imkanları için bir mücadele başladı ve ırksal kriterler bir kez daha kendini gösterdi. Beyaz işçiler, istihdam sürecinde yetkilerini kullanan ayrımcı sendikaların kontrolünü ellerinde tutarak siyah Amerikalıların rekabetine karşı kendilerini korudular. Bu durumda bazı siyah liderleri, işverenleri siyah işgücünün değeri konusunda ikna etmenin yolunun, siyah işçileri sendikaların dışında kalmaya ikna etmekten ve böylece beyaz işverenlere beyaz işçilerin yerine geçebilecek sendikalaşmamış bir işgücü vaat etmekten geçtiğine karar verdiler. Wilson, beyaz işçilerin grevlerini kırmak için nasıl siyah işçilerin kullanıldığını; ırksalaştırılmış bir düzenin işverenelerin ne kadar çok işine yaradığını göstermiştir.[389]

Bales ise çalışmasında Pakistan'daki borç esaretinde sendikaların basiretsizliğine dair bir örneğe yer veriyor ve iç hesaplaşmalara dikkat çekiyor. 1988 yılında Pakistan'da bir ailenin yargıtaya mektup yazması ve mektubuna cevap alabilmesi; sonrasında cesaret edilebilen kitlesel ayaklanma; neticesinde borçların silinmesi, işçiler açısından hayal edilemeyecek bir atılımdı. Eğer Tuğla İşçileri Sendikası işi sıkı tutup mahkeme hükümlerinin uygulanışını takibe alsaydı, bugün Pakistan'da borç esareti diye birşey olmazdı. Kendi işçileri için daha iyi imkanlar peşinde koşarken, kendilerini uluslararası kampanyaların hedefinde buldular. Sonuçta işçiler bu görevin ağırlığı ve devletle

[389] Fenton, **a.g.e.**, ss.182-183

aralarındaki sorunun altında ezilen liderleri tarafından yalnız bırakıldılar. Sendikanın bir destekçisi olan Pakistan Kamu Sağlığı Derneği Başkanı Prof. M. Aslamhan, 1988 Devrimi'nden bir süre sonra olayın kahramanlarının birbirlerine düşmeye başlamalarından yakınmıştır. Bir tarafin diğerini işçileri hüsrana uğratmakla suçlarken diğer tarafin da onları işçileri kendi siyasi emelleri için kullanmakla itham etmeleri neticesinde bütün dikkatler asıl yapılması gereken borç esareti tartışmalarından iç hesaplaşmalara kaydı.[390]

Tüm bunları sendikaların kendi içlerindeki ırkçılık gerçeği ile yüzleşememeleri nedeniyle ırksal bölünme sorunu karşısındaki yetersizlikleri olarak yorumlayabiliriz. Ancak Virdee bu noktada yetersizlik ya da yeterlilik ayrımından ziyade sendikal strateji farklılığı olarak yorumlamayı tercih ettiği ikili yapıya değiniyor. Sendikaların, üyelerinin ekonomik çıkarlarını bazı durumlarda ırksallaştırılmış işgücü dahil diğer işçi gruplarından vazgeçmek pahasına savundukları dışlayıcı uygulamalara yönelik stratejileri olabilir. Diğer bir tercih üyelerinin ekonomik çıkarlarını diğer işçi gruplarından aktif olarak destek ve birlik arayışı içinde savundukları grev eylemi gibi stratejilerdir. Bu arayış sonucu ırklar arası sınıfsal eylemin örgütlü işgücü tarafından sürdürülen ekonomik mücadelelerin haricinde geliştirilmesi olasılığı ortaya çıkmış olur.[391] TUC'nin eşitlikten sorumlu yöneticisi Sullivan'ın da görüşmemizde vurguladığı, sendikaların her kesimi örgütleyemeyeceği, her sendikanın kendi politik ideolojisine ve amaçlarına uygun işçileri örgütleyebileceği, bu açıdan göçmen grupların da kendi birliklerini oluşturmasının daha anlamlı olacağı idi. Bu anlayış TUC'nin göçmenleri dışlayıcı tutumuna işeret etmektedir. Ancak Sullivan, TUC'nin GMB sendikası ile olan işbirliğine ve Polonyalı inşaat işçilerinin sendikalardaki üye sayıları ile etkinliklerinin arttırılmasına yönelik son faaliyetlere de değinmektedir. Burada dikkati çeken TUC'nin mevcut üye tabanını kendi örgüt yapılarına kaydırabilmek adına faaliyetlerde bulunurken sendikasız göçmen işçilere yönelik kaynak ve zaman ayırma riskine girmeyi çok tercih etmemesidir.

[390] Bales, **Yeni Kölelik**, ss.210-215
[391] Virdee, **a.g.m.**, s.549

Noon ve Hoque yaptıkları çalışma ile sendikaların örgütlenme ve işverenlerin iş yerinde temsil gibi iki farklı temsil şeklinin ırkçılık ve ayrımcılık sorununa çözüm getirmede farklılıklarına değinmektedirler. Etnik azınlık işçilerinin işyerinde beyaz işçiler ile eşit fırsatlara sahip olup olmadıklarını fırsat eşitliği politikaları, sendikalar ve cinsiyet açısından sorgulamışlardır. Sonuçlar, etnik azınlık erkek ve kadınlarının her durumda beyaz meslektaşlarından daha kötü muamele gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Fırsat eşitliği politikaları etkili olmakta ancak sendika kabulü için bu geçerli olmamaktadır. Sendikalı işyerlerinde zenci çalışanlar, beyaz kadın ve erkek meslektaşlarından daha iyi muamele görmektedirler. Şaşırtıcı biçimde sendikasız ve sendikalı işyerleri arasındaki çok az bir fark görülmektedir.[392]

UNISON Eşitlik Temsilcisi Brah sendikal mücadelede, özellikle etnik kesimlerin mücadelesinde kadınların yerinin önemine değinmektedir. 1960'lardan beri Asyalı işçiler çalışma koşullarını iyileştirebilmek için bir dizi endüstriyel eylemde bulunmak zorunda kalmışlardır. Düşük ücretler, beyazlar ve Asyalılar arasında aynı işe ödenen farklı ücret oranları, üretim süreçlerinde Asyalılara en kötü görevlerin dağıtılıyor olması ve cinsel taciz kadar ırksal tacize uğramaları Asyalı kadınlarca öne sürülen eylem nedenleriydi. Asyalı kadınlar tüm bu mücadelelerde merkezi bir rol oynamışlardır. Tarihte Londra, Leicester, Kuzey Londra gibi pekçok yerde önemli grevler gerçekleştirmişlerdir. Onların mücedeleleri bir anlamda beyaz işçiler arasında ve sendikal hareket içindeki yaygın ırkçılığa da dikkat çekmiştir.[393] TUC'nin 2006 Nisan'ında yayınladığı 'Siyah Kadınlar ve İstihdam' yazısı da kadınların göçmen ve siyah olmanın dezavantajını bir arada yaşadıklarını açıkça gözler önüne seriyor. Araştırma, meslek ,vasıf, ücret, çalışma şekli, endüstri gibi pekçok alanda çok detaylı bilgilerle kadınların çifte dezavantajının olduğu tezini destekliyor.[394] Bu sonuçlara göre etnik azınlığa mensup kadınların sendikal mücadelede hem kadın hem etnik grup temsili açısından önemini ve konumunu anlamak zor değildir.

---

[392] Mike Noon and Kim Hoque, "Ethnic Minorities and Equal Treatment: The Impact of Gender, Equal Opportunities Policies and Trade Unions", **National Institute Economic Review**, No. 176, April 2001, ss.105; 108

[393] Brah, **a.g.m.**, s.68

[394] TUC, **Black Women and Employment**, TUC Report, ESAD/EERD, 4 April 2006

Etnik grup kadınlarından hiyerarşik olarak bir üst sırada yer alan etnik azınlık erkekleri için dahi genel çözümler getirilememekteyken kadınların durumu daha da umutsuz gözükmektedir. İşgücü Araştırmaları Departmanı (Labour Research Department), 1985 yılında bir araştırmaya yapmıştır. Araştırmaya göre İngiltere'nin 33 büyük ulusal sendikasının sadece 13 tanesinde tam zamanlı Asyalı ya da Karayipli uzman çalışmaktaydı ve çoğu Asyalı ve Karayipli üyelerin sorumluluğunu üstlenmiş değildi. Bu uzmanlar başka konulardan sorumlulardı. Oysa sendikaların tümüyle etnik azınlık üyelerinin koşulları ya da konumları ile meşkul olacak veya sendika içinde ve dışında ırkçı uygulamalar ve süreçlere karşı mücadele edecek memurlarının olması gerekirdi.[395] Aradan yirmi yıldan fazla zaman geçmiş ve daha önce de değinildiği gibi atılan tüm adımlara karşın gerçek bir ilerleme sağlanabilmiş değil. Bu konuda Sullivan'ın görüşleri, sendikaların artık bilinçlendiği ve eşitlik konularında siyahları temsilen siyah işçilerin sendikalar içinde pozisyon bulmaya başladığı yönünde. Ancak kendisine göçmen işçiler için bunun neden yapılmadığını ya da yapılamadığını sorduğumda, bu konunun daha karmaşık ve zor olduğunu, öncelikle göçmenlerin daha çok sendikaların faaliyet alanları dışında yoğunlaştıklarını, ikinci olarak da sendikal faaliyet alanları içerisinde yer alsalar dahi temsilci-yönetici vasfına sahip olabilecekleri bir donanımdan yoksun olduklarını, bu nedenle bunu gerçekleştirmenin çok daha zor olduğunu söylemiştir.

Bu tablonun bugün nasıl olduğunu görmek üzere TUC 2003 ve 2007 yıllarında yaptığı çalışmayı 2007 yılının verileri ile birlikte yayınlamıştır. TUC tarafından hazırlanan bu çok kapsamlı 2007 Eşitlik Denetim Raporu, 2006'nın sonunda TUC'ye bağlı 63 sendikaya gönderilen ve 55 sendika tarafından cevaplanan anket sonuçları ile oluşturulmuştur. Ancak anketi cevaplamayan 8 sendika, üye sayıları ile önemli bir etkiye sahip değildir ve TUC raporda hedef kitlenin %99.7'sinin dahil edildiğini bildirmiştir. Rapor, 2003 ve 2007 sonuçlarını karşılaştırma yapmak adına birarada veriyorsa da

[395] A.Phizacklea and R.Miles, 'The British Trade Union Movement and Racism', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, s.42

2003'de 33 olan katılımcı sendika sayısı 2007'de 55'e yükselirken, yeni sendikalar arasında eşitlik konularına ayıracak daha az kaynağa sahip sendikaların daha fazla olmsı sonuçların karşılaştırılmasında yanıltıcı olabilir. TUC tavsiye edilen bir eşit firsat/istihdam modeli oluşturmuştur ve bu model toplu pazarlık, yayın materyeli ve kampanya, temsil, sendika örgüt ve yapısı, eğitim, örgütlenme ve istihdam, hizmet sağlama, sendikaların kendi istihdam uygulamalarını içeren eşitlik geliştirme hedefi ile ırk, cinsiyet, etnik veya milli köken, din, renk, sınıf, medeni hal, cinsel tercih, yaş, engelli olma gibi konularda ya da kişisel özelliklerle ilgili taciz, adil olmayan ayrımcılık ve önyargı ile mücadeleyi içerir. Sendikaların bu hedefleri gerçekleştirme oranları;[396]

Tablo X Araştırma Kapsamındaki Sendikalarda TUC tarafından belirlenen Eşitlik Hedeflerini Gerçekleştirme Oranları

	2003	**2007**
Toplam Sendika Sayısı	33	55
Hedefleri Gerçekleştiren Sendika Sayısı	14 (%44)	22 (%40)
Ulusal Eşitlik Kurallarını Programlarına Dahil Eden Sendika Sayısı	*	34 (%62)

Siyah İşçilerin sendikalarda faal olma durumalarına ilişkin baz alınan kriterler ve oranlar 2003 ve 2007 verileri ile aşağıdaki tablo ile aktarılmaktadır.[397]

[396] TUC Equality Audit 2007, **A statistical Report on Trade Union Action on Equality**, August 2007, Trade Union Congress, ss.7-10
[397] **A.e**., s.14

Tablo XI Siyah İşçilerin Sendikalardaki Faal Olma Durumlarına İlişkin Oranlar

	2003 (%)	2007 (%)
Üyelik	50	42
Örgüt ya da İşyeri Temsilcisi	19	31
Eğitim Temsilcisi	n.a.	20
Sağlık ve Güvenlik Temsilcisi	n.a.	25
Şube Yetkilisi ya da İdarecisi	22	29
Şubelerde/İşyerlerinde Eşitlik Temsilcileri	n.a.	20
En son sendika konferanslarına katılım	53	40
TUC yetkilendirmesi	56	51
Ulusal Yönetim Üyeleri	66	58

Sendikalara son dört yıl içinde siyah ve göçmen işçi gruplarından yeni üye sağlamaya ve de bu gruplardan şube yetkilisi ya da idareci-işyeri temsilcisi sayılarını arttırmaya yönelik özel faaliyetleri olup olmadığı, sorularak şu sonuçlara ulaşılmıştır;[398]

Tablo XII Siyah ve Göçmen İşçilerin Sendikal Yönetim Pozisyonlarına Getirilmesine İlişkin Oranlar

	2003 (%)	2007 (%)
Siyah işçi sağlamaya yönelik faaliyetler	59	33
Göçmen işçi sağlamaya yönelik faaliyetler	n.a.	38
Siyah temsilci/idareci sayısını arttırmaya yönelik faaliyetler	37	38
Göçmen temsilci/idareci sayısını arttırmaya		

[398] **A.e**., ss.15-19

yönelik faaliyetler	n.a.	20 (*)
Genel eşitlik konularında sorumluluk alan		
Uzman bulundurulması	66	56
Siyah işçilere yönelik konularda sorumluluk		
Alan uzman bulundurulması	34	15 (**)

* Rapoda beş sendikadan birinin göçmen işçi temsilcisi ya da şube yetkilisi sayılarını arttırma girişimlerinin olduğu ve bunun sendikaların yeni işçi gruplarını sadece sendikalara üye yaparak değil aktif katılımcılar haline getirerek de kucakladıklarını gösterdiğine değiniliyor.
** Bu düşüşün nedeni 2007'de araşırmaya dahil olan yeni sendikaların küçük ölçekli ve kaynak sıkıntısı yaşayan sendikalar olması olabilir.

Sendikaların belirli işçi grupları için ulusal bir oluşum ya da komiteye sahip olup olmadıkları sorulduğunda, oran 2003'de %41 iken 2007'de %59 olarak tespit edilmiştir. Bu durum yeni sendikalarda ulusal komiteler oluşturmaya yönelik bir eğilim başlamış olduğunu göstermektedir.[399]

Wrench de, çalışmasında, ayrımcılık karşıtlığı ve sendikalarca, işverenlerce eşitlik ölçümü ile ilgili görüşleri alınan sekiz İngiliz sendikasını temsilen on görüşmecinin temelde benzer olan cevaplarına ve görüşlerine yer vermiştir. Görüşmelerde sendikacılara etnik kontrol, hedefler, pozitif aksiyon, alt grup yapıları, ayrılan yerler, ırksal taciz ile mücadele, ayrımcılığın destekleyici (emsal teşkil edebilecek olayların yasal takibi) örnekleri ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Sorular İngiltere ve Danimarka'daki sendikacılara yöneltilmiştir. İngiltere'de etnik kontrol tüm görüşmecilerce önemsenmiş, etnik gruplar hakkında bilgilerin düzenli olarak toplanarak istatistikler yoluyla edinilmesinin ve güncellenmesinin önemine değinilmiştir. Uygulamada istatistiklerin yapıldığı ve güncellendiği bilinmektedir. Danimarka'da ise istatistiklerin yapılmasının pahalı oluşu ve özel izin gerektirmesinin yanı sıra bu yöntem

[399] **A.e.**, s.22

ile toplanan bilgilerin kullanımına olan inanç farklılıkları nedeniyle farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu ise bize etnik kontrol ile hedeflerin doğrudan bağlantılı olduğunu gösterir. İngiltere'de genel olarak "siyahlar" grubu için pozitif aksiyon kapsamında onlara yönelik ekstra hizmetler sağlanırken Danimarka'da bu konuda da görüş farklılığı olmuştur. Bazı sendikalar bunu onaylayıp desteklerini hatta uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bazıları ise bunun iyi bir fikir olsa bile gerçekleşmesinin belki 20 yıl alabileceğini çünkü bunun diğer gruplarca pozitif ayrımcılık olarak görüleceğini söylemişlerdir. Hatta her küçük grubun özel bir komite istemesi gibi bir durumla karşılaşılabileceğini ve bunun akıldışı bir uygulama olacağını düşünen sendikaların olduğu görülmüştür. İngiltere'de önemli görevlerde en az bir siyah temsilci yer almaktadır. Bu da karar alma sürecine azınlıkların katılımına izin vermek adına önemli bir araçtır. Danimarka'da ise bunu herkese sağlamak gerekeceğini düşünenler bu aracı gerçek dışı bulmaktadırlar. İngiliz sendikacıları ırksal tacizi önemli bir sorun olarak görürken ve varlığında hemfikirken Danimarkalı sendikacıların görüşleri İngiltere'ye oranla bu sorunun daha az olduğu ve düzeyinin ise önemsiz olduğu yönündedir. Örnek teşkil edebilecek olayların takibini sürdürerek yasal yaptırımlar oluşturulmasına katkı sağlanması bağlamında ayrımcılığın örneklenmesinin desteklenişine İngiliz sendikacılar önem verirken ve sendikal politikaları, ayrımcılığa maruz kalan kişilerin savunulması ve desteklenmesi sürecinin mahkeme kararlarına kadar sürdürüldüğünü belirtirlerken Danimarka'da bu konu aynı önemi görmemiştir.[400] Bu çalışmanın önemi elde edilen bulguların yorumlanışı ile varılan sonuçların genel olarak sendika politikalarına ve sorunlarına aktarılabilirliğidir. Tüm ülkelerin sendika geleneğinde çatışmanın yer almadığı ve bazı ülkelerde geçişlerin çok keskin ve sancılı olurken bazılarında ise yumuşak olduğu bilinen bir gerçektir. Bu altyapı sendikaların yeniliklere açık olmalarında ya da şüpheci yaklaşmalarında önemli bir etkendir. Ancak bu konunun sendikal yapılanmaya etkisine sendikal stratejilerde tekrar dönülecektir.

[400] Wrench, **"Breakthroughs and blind-spots- Trade Union Responses..."**, ss.54-64

4.4. SENDİKALARIN FARKLI IRKSAL VE ETNİK GRUPLARI TEMSİLİNDE BOŞLUK VE ALTERNATİF SENDİKAL STRATEJİLER

Sendikaların stratejilerini üye kazanma, üye temsili ve üyelere verilen hizmetler olarak ele aldığımızda öncelikle üye kazanmada ve temsilde çoğunlukla geleneksel modellere bağlı kaldıklarını, hizmetlerde ise sendikal hareket adına değil ama mevcut üyelerin üyeliklerini devam ettirebilmeleri amacıyla yenikliklere yöneldiklerini söyleyebiliriz. Sendikaların mücadele araçları toplu sözleşme pazarlıkları, grevler, boykotlar, konferans, açık oturum, imza kampanyaları vb. olarak sıralanabilir. Ancak bugün alternatif yaklaşımlar ile geleneksel araçlar teknolojinin yardımı ile daha geniş kitleler, yeni işgücü grupları hedeflenecek ya da kullanılacak biçimde düzenlenebilmektedir. Sendikaların örgüt yapılarına bakıldığında ise güçlü olmayanlarda örgüt yapısında yetersizlikler olduğu, güçlü ve büyük olan sendikalarda ise bürokratik yapının etkin olduğu ve bu yapının sendikal faaliyetleri sekteye uğrattığı gözlemlenmektedir.

Sendikaların üye kazanmada yaklaşımları hizmet verme ve örgütlenme modeli olarak farklılık gösterebilmektedir. Hizmet verme modeli, daha çok sendika üyelerinin ödediği aidatlarla sendika hizmetlerinin değişimini ifade eder. Bu anlayış sendikaların bireyciliğine dayanan sosyo-ekonomik durumla uyum sağlamalarına ve kollektif eylemin zayıflamasına yol açmaktadır ve sıradan bir işletmeye dönüşme riskini arttırmaktadır. Örgütlenme modeli ise, hizmet modelinin aksine, işyerindeki sendikal örgütlenmeye ve faaliyetlere önem verir. Mümkün olduğunca çok sendikal faaliyet ile aktivistlerden destek alarak sendikaları işyerlerinde güçlendirmeye, örgütlenme kampanyaları ve örgütlenme uzmanlarının eğitimi yolu ile işçi hareketi dışındaki gruplarla işbirliğine girmeye, toplumda sosyal ve ekonomik adaleti sağlamaya önem verir. Bu iki modelin üye kazanmada tek başlarına etkinliği daha az iken stratejinin iki öğesi olarak görülmesi daha anlamlıdır.[401]

[401] Urhan, **a.g.e.**, ss.99-112

Sendikalarda, yetkilerin lider kadrosuna devredildiği ve sıradan üyelerin pasifliğine dayanan geleneksel sendika paradigması ise varlığını korumaktadır. Sendikaların tercih ettikleri ilişki boyutları açısından kimlikler (bireysel veya kollektif) ele alındığında ise beş alternatif kimlik öngörülmektedir;[402]

1. Sendikacılığın ilk yıllarında görülen meslek sendikacılığına benzeyen ve lonca tipi örgütlenme modeli olarak adlandırılan alternatif. Bu model daha çok iş gücü piyasasında ayrıcalıklı mesleklere, yüksek vasıflı işçilere yönelerek dışlayıcı bir temsili benimsemektedir.
2. Sendikacılığın geleneksel kollektif kimliğinden uzaklaşarak üyelerinin bireysel çıkarlarının arttırılmasına odaklanan, üye sayısını daha iyi ve daha çok hizmet sunarak arttırmaya çalışan sendikal anlayış.
3. İşletme yönetimiyle işbirliğine giren işletme sendikacılığı.
4. II. Dünya savaşı sonrası işçi-işveren ve hükümet ortaklığına dayanan, hükümetin siyasi ve ekonomik hedeflere müdahalesi ile işçilerin koşullarını iyileştirmeye çalışan model.
5. Geniş bir toplumsal hedefi odağına alan toplumsal hareket sendikacılığı.

Bu kimliklerle bağlantılı olarak göçmen, etnik azınlık ve siyah işçi grupları için sendikaların alternatif stratejileri çalışmada toplumsal hareket sendikacılığı, topluluk(cemaat) sendikacılığı (dışlayıcı temsille ihmal edilen işçi gruplarına yönelik olarak), işçi konseyleri ve temsilciliği (sendika ve işyeri odaklı temsilciliklerde yetersiz temsil edilen grupların temsil düzeyini arttırmak ve koşullarını iyileştirmek amaçlı) ve yeni yönetim uygulamalara sendikalarda yer verimesi gerektiğini düşünenlerce savunulan farklılık yönetimi gibi uygulamalar olarak incelenmektedir.

[402] Hyman, 'Sendikalar ve Çıkarların Temsili', s.15'den; Richard Hyman, 'Changing Union Identities in Europe', **The Challanges to Trade Unions in Europe**, Ed. by Peter Leisink, Jim Van Leempyt, Jacques Vilrokx, Cornwall, Hartnolls Limited, 1996, ss.68-69, 70, 71'den ve Yitchak Haberfield, 'Why Do Workers Join Unions? The Case of Israel', **Industrial and Labor Relations Review**, Vol.48, No.4, July 1995, s.658'den Urhan, **a.g.e.**, ss.96; 97-99

4.4.1. Toplumsal Hareket Sendikacılığı

Toplumsal hareket sendikacılığı üyelerinin dar çıkarlarıyla sınırlı olmayıp, daha geniş bir toplumsal hedefi odağına alan bir sendikacılık anlayışıdır. Üyeler ile sendikalar tarafından ihmal edilen işçi gruplarını kapsayan geniş tabanlı bir üyeliğe dayanır. Bu model, sosyal adalet sorunlarına yönelik olan toplumsal mücadelelerin genişletildiği yerlerde günden güne önem kazanmakta, neo-liberal politikaların güçsüzleştirdiği sendikaların gücünü yeniden kazanmanın önemli alternatiflerinden biri olarak görülmektedir. Özetle, toplumsal hareket sendikacılığı, toplumsal hareketle ilişkili olan kollektif eylem tarzlarının kurumsallaşmış toplu pazarlık uygulamalarıyla birleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu sendikacılıkta diğer sendikalar ve sosyal gruplarla işbirliğine gitme, kamu politikasının değişmesi için politik eylemlerde bulunma, sıradan üyeler arasında aktivizmi teşvik etme, diğer ülkelerin sendikalarıyla işbirliğini geliştirme gibi örgütsel öncelikler vardır.[403]

Kölelik sonrası dönemde Birleşik Devletler'de 'biz' kavramının dışlayıcı ırksal tanımı baskındı ve bu bölücü tanım hem vasıflı olmaya hem de ırksal ön yargıya dayanıyordu. Kushnick bu bölücü tanımın yansımalarını aktarırken Du Bais'i referans göstermiştir. Bu referansa göre ulusal işçi sendikaları genel işgücünün temsilinden fayda sağlayabilmek için işgücünün vasıflı işçileri içeren üst sınıf kesiminin hakları, çıkarları ve sermaye için savaşmaya başlamıştı. Zenciler, işgücündeki yüksek oranlarına karşın Amerikan İşçi Hareketi beyaz işçileri içerdiği için kapsam dışında yer alıyorlardı. Sendikalarca temsil edilmeyen ve dışlanan siyah işçiler arasında kendilerini ifade etme ihtiyaçlarını karşılamak üzere zanaat ve ırk örgütlenmeleri yaygınlaştı. Görece daha yüksek ücrete sahip, vasıflı ve yetenekli Amerikan işgücü kapitalist dernek başkanları ile birlik içinde oldular ve ücretlerini arttırdılar. Zanaat ve ırk temelli sendikacılık Büyük Bunalıma kadar kitle sendikacılığının gelişimini geciktirmiştir. Bunun sonucu olarak

[403] Geoffrey Wood, 'Organizing Unionism and The Possibilities for Perpetuating a Social Movement Role: Representivity, Politics, and The Congres of South African Trade Unions', **Labor Studies Journal**, Vol.26, No.4, Winter, 2002, s.29'dan ve Pradeep Kumar, Gregor Murray, 'Canadian Union Strategies in the Context of Change', **Labor Studies Journal**, Vol.26, No.4, Winter, 2002, ss.10-11'dan Urhan, **a.g.e.**, ss.98-99

1930'ların sonlarınında CIO (Congress of Industrial Organisations; Endüstriyel Örgütler Kongresi) Endüstriyel sendikaları kurulmuştur. Ayrıcalıklı işçilerin konumları, grev kırma görevine istekli olan ya da seçme şansı olmayan ve buna mecbur olan böylece de zanaat derneklerinin etkinliğini azaltan işçilerin varlığı işyerlerinde konutlandırmada, eğitimde, sosyal ve politik faaliyetlerde sürdürülen ırksal ve etnik bölünmeler ile desteklenmiştir. Bu tablo Amerikan işçi sınıfının sınıf bilincinden yoksun oluşunu ve bugünkü politik güçsüzlüğünü açıklamada kullanılabilir[404], dahası bu güçsüzlükte etnik ve ırksal bölünmelerin ne denli önemli olduğunu anlamamızı da sağlar. Bugün Amerikan Sendikacılığı, toplumsal hareket sendikacılığı gibi alternatif stratejilerle güç kazanma arayışı içerisindedir ve gündemlerinde pozitif ayrımcılık ya da aksiyon gibi çağın çözüm arayışları içerisinde yer alan ve tüm yenilikçi sendikaların dikkati çeken stratejiler vardır. Bu stratejilerin başta kadın konusu olmak üzere ırk, etnik köken, din gibi eksenlerde bölünmüş ve sendikalarca temsil edilmeyen işgücünü sendikalara çekmede araç olarak kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Afro-Amerikalılar, büyüyen ırksal bölünmeye müdahale etmek için Kennedy yönetimi sırasında hükümetten desteklerini çekmeye başlamışlardı. Başbakan, sivil haklar hareketinin barışçıl, bütünleşik bir basamağının zirvesine taşımada başarılıydı. Ancak federal hükümet Amerikan vatandaşlarının yerel otoritelerce yıpratılmasına karşı güvenliklerini ve yaşamlarını korumada başarısızdı. Bu nedenle de rkçılık karşıtı örgütçülerin hayal kırıklığı her geçen gün artmaktaydı. SNCC ve CORE (Student Nonviolent Coordinating Committe / Ilımlı Düzenleme Komitesi ve Congress of Racial Equality / Irksal Eşitlik Kongresi) eylemcileri ve onların destekçileri 1963 sonunda artan bir sayıya sahip olmuşlardı.[405] Tüm bu hareketler sendikal mücadele ile üst düzeyden en alt tabakalara kadar, geniş alanlarda birleştirilebilirdi. Ancak bu fırsat gerçek anlamda değerlendirilemedi.

[404] Kushnick,**a.g.e.**, s.211

[405] Thomas Borstelmann, **The Cold War and The Color Line (American Race Relations in the Global Arena)**, Massachusetts-USA and London-ENGLAND Harvard University Press; Cambridge, 2001, s.162

Güney Afrika ise benzer girişimlerin başarılı sonuçlarına şahit olmuştur. İşgücünün bölünmesinde değişim, yeni ve var olan işler için rekabet etmeye zorlandıkları ölçüde, işçi grupları arasında hem çatışmayı hem de kaygıyı içerir. Maden sektörünün hızlı büyümesi ve endüstrileşmeye eşlik eden bir süreç Güney Afrika'da ırksal eksenlerde farklı işçi grupları arasında eşi görülmemiş bir çatışma ile sonuçlanmıştır. Haklardan mahrum edilmiş olan siyah işçilerin çoğunluğu oluşturmasına karşın beyaz işçilerin politik güçleri, sınıfsal bölünmeleri hedefleyen sosyal yapının oluşturulmasına yön vermiştir. Bu ise 'ırksal fordizm'in üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. Irksal fordizmde beyazların vasıflı işlerde yer aldığı; vasıfların ırksal eksende tanımlanarak işgücünün ırksal olarak bölündüğü fordist yöntemler geçerli olmuştur. Irksal fordizmdeki işgücü hareketi de bu bağlamda etnik eksende gerçekleşmiştir.[406] Tüm zorlayıcı ve sınırlandırıcı dış etkenlere karşın Afrika'da sivil haklar hareketi girişimlerinin geniş bir toplumsal düzeyde gelişimi sağlanarak başarılar elde edilmiştir. Sendikal stratejiler için de akademik çevrelerde ve sendika yönetimlerinde bu konu tartışılır hale gelmiştir. Ancak Sullivan, görüşmemizde bu konuda farklı düşündüğünü ve bu hareketi bir ölçüde sendika dışı bir hareket olarak gördüğünü belirtmiştir. Toplumsal hareket sendikacılığını sendikal bir strateji olarak ya da bir sendikacılık hareketi olarak yorumlamayan Sullivan'a göre bu hareketler daha çok siyasi platformlarda gerçekleşen ve siyasi ilişkilerin etkisinde gelişen hareketlerdir. Bu görüşe karşı çıkmak ya da katılmak, sendikacılığın geleneksel stratejileri ile alternatif stratejileri arasında yapılacak tercihlerle ilgili başka bir tartışmayı gerektirmektedir.

Rosecigno ve Kimble tarafından sendikacılık ve sivil haklar hereketleri arasındaki ilişkinin önemi açısından değerlendirilen ve 1990 yılında Ocak ayında yapılan bir mevcut nüfus anketinde Amerika'da, Güney'de, Kuzey Karolina'da ve Güney harici bölgelerde siyah, beyaz ve diğer olarak adlandırılan üç grubun sendikalaşma oranları alınmıtır. Siyah grup Afrikalı Amerikalıları ve Siyah Hispanikleri, 'diğer' olarak belirtilen grup ise Amerikalı Hindistanlıları, Alevt Eskimolarını, Asyalıları ya da

[406] Geoffrey Wood and Christine Psoulis, "Mobilization, Internal Cohesion and Organized Labour: The Case of the Congress of South African Trade Unions", **Work and Occupations**, Vol.28, No.3 (August), London: Sage Publications, 2001, s.295

Pasifikleri ve Beyaz Hispanikleri (Meksikalı Amerikalılar, İspanyollar gibi) içermektedir.

Tablo XIII: Amerika Nüfus Anketi ve Irksal Dağılım, 1990

	Güney Harici	Güney	Kuzey Karolina
Siyah	34.89%	11.34%	4.0%
Beyaz	18.17%	8.6%	5.01%
Diğer	19.37%	10.23%	6.25%

Kaynak: Vincent J.Roscigno and M.Keith Kimble, "Elite Power, Race and the Persistence of Low, Unionization in the South", ss.279-280

Rosecigno ve Kimble, bölgeler arasında görülen bu farklılığı, özerk kurumların varlığına ve etkinliğine, ırkçılığa, dışlanmaya ve bunlara karşı geliştirilen isyancı faaliyetlere bağlamaktadırlar. Özgütsel ağlar, liderlik ve sivil haklar hareketi esnasında siyahların kilise ve üniversitelerince oynanan role dikkat çekmektedirler. Özerk kurumlara sahip olmak bu tür faaliyetleri olumlu etkilemektedir.[407] Bu gibi sonuçlar sendikacılığın diğer sivil hareketler ile ortak bir zeminde birleştirilmesi gereğine inananları cesaretlendirmektedir.

AFL-CIO da toplumsal ölçekte sendikal faaliyete girişmenin önemini vurgulayan bir çalışmaya öncülük etmiştir. AFL-CIO, 1995 yılında John Sweeny liderliğinde Amerikan işçi hareketinin yeniden güç ve etkinlik kazanması amacıyla "Örgütlenmek için Değişmek" projesini uygulamaya koydu. Ancak federasyona bağlı sendikaların çok az bir kısmı eski modelden kopma eğilimi gösterip, projeyi sahiplendi. AFL-CIO'nun yeni yönetimle birlikte benimsediği atak girişimlere rağmen, bağlı sendikalar, değişime direnmiş, toplumun geniş kesimleri ile bağ kuramamış, sınıf perspektifinden yoksun, cinsiyetçi ve ırkçı eğilimleri sürdürmüşlerdir.[408]

[407] Vincent J.Roscigno and M.Keith Kimble, "Elite Power, Race and the Persistence of Low, Unionization in the South", **Work and Occupations**, Vol.22, No.3, August 1995, ss.279-280
[408] Urhan, **a.g.e.**, s.112

Sendikacılığın sivil hareketler ile ortak bir zeminde buluşabileceği yaklaşımı yeni değildir. Bugünkü kadar planlı olmayan girişimleri ile 1950'lere kadar uzanır. ABD'de, IDB (Inter-American Development Bank / Amerika-içi Kalkınma Bankası) ile siyah işçilerin maddi çıkarları, doğrudan sendikalaşma mücadelesinin içerisine alınmamışsa da kapsanır hale getirilmiştir. Siyahların sivil özgürlük hereketi ile sendikalar arasında kurulan bağ literatürde öneme sahip bir örnek olarak ele alınmaktadır. 1950'ler ve 1960'ların Siyah Özgürlük Hareketi kamu sektöründe istihdama en başarılı açılım hareketi olarak görülmüştür. Bu bağlamda sendikacılığın IDB ile ilişkilerinin önemine de dikkat çekilmektedir. Çünkü bu ilişkiler uluslararası ölçekte sendikaların ilgisini çekmiştir. IDB, Amerika'da yarımküre üzerinde yerleşik olarak çok kültürlü birlikler kurmaya olanak sağlayan bir ortam yaratmada eksen bir role sahip olmuştur. Sermayenin artan değişimi, sendikalı siyah işçilerin önemli ve politik olarak saldırgan bir varlık gösterdikleri özellikle imalat endüstrisi gibi alanlarda sınıf-güç dengelerini değiştirmede çok önemli olmuştur. Dahası, IDB'nin desteklediği politikaların köşetaşı özelleştirme olmuştur. Meksika'da dünyanın her yanından gelen sendikacıların katılımı ile gerçekleşen konferansta IDB'ye bu konuda eleştrilerde bulunulmuştur. Ancak bugün kamu sektöründe özelleştirme ve ölçek küçültmeler siyah işçi sınıfının geniş bir bölümünün kazanımlarını tehdit etmektedir.[409]

Ancak 1990'ların başından beri ABD ve Kanada'daki grevler ve örgütlenme eğilimlerinde beklenmedik bir canlanma görüldü. Yeni mücadelelerin ağırlıklı olarak işçi sınıfının gücünün geleneksel merkezlerinde değil, sıklıkla fabrika dışında, hizmet sektöründeki dağınık, toplumsal emeğin içinde ortaya çıkmış olması ise en beklenmedik gelişmeydi. Mücadele dalgası yeni topraklara da yayılıyor ve emek gücünün hiyerarşisinde en altta yer alan işçileri de içine alıyor. En çarpıcı örneklerden biri ABD bilgisayar endüstrisinin tarihsel merkezi olan Silikon Vadisi'nde görülmüştür. Vadinin emek tarihinin en iyi bilinen yönü, üstün vasıflı teknik işçilerin, mühendislerin, yazılım tasarımcıları ve programcılarının doğuşudur. Ve bunların çoğu erkek, beyaz, yüksek

[409] John Arena, 'Race and Hegemony: The Neoliberal Transformation of The Black Urban Regime and Working-Class Resistance', **American Beavioral Scientist**, Vol.47, No.3, November 2003, s.372

akademik derecelere sahip bilgi işçileridir. Ancak Silikon Vadisi'nde "ötekiler" grubu da vardı. Bunlar hademeler, bahçıvanalar, kafeterya personeli, mikroçip montajcıları gibi büyük ölçüde göçmen ve etnik azınlıklardan gelen, çoğu kadın olan, düşük ya da asgari ücretle, sendikal örgütlenme, sağlık sigortası annelik yardımı olmadan, cinsel tacize karşı korumasız halde çalıştırılan işçiler grubuydu. Bu işgücü vadinin yüksek teknoloji şirketleri için vazgeçilmezdi. Ancak bu büyük şirketler, taşeronluk sistemini yaygınlaştırdılar. Böylece bu işçilerin çalışma koşulları ve ücretlerinin sorumluluğundan sıyrılarak, aralarına aşırı sömürü ile uzak mesafe koymaya çalıştılar. Vadinin servet manzarasının ardında Birinci ve Üçüncü Dünyanın garip bir yüksek teknoloji ve sefalet karışımı içinde buluştuğu bir tabakalaşma yer alıyordu. Yıllarca Silikon Vadisi'nin hizmet işçilerinin dağınık niteliği, sirkülasyonun fazlalığı ve etnik bileşimi, ABD işçi hareketinin bu işgücünün örgütlenemez olduğunu düşünmesine yol açmıştı. Ancak 1990'ların başında, gelen şikayetlerin ardından, Uluslararası Hizmet İşçileri Sendikası (Service Employees International Union) tarafından Temizlikçilere Adalet Kampanyası adı altında yürütülen örgütlenme faaliyeti bir başlangıç oldu. Bu kampanaya ile ücret artışları, sendika yetkisinin tanınması, cinsel taciz tazminatları için eyleme girişilmiş, kampanya kapsamında grevler, gösteriler, reklamlar, broşür dağıtımı ve açlık grevleri gibi araçlar kullanılmıştır. Ayrıca bu kampanya ile işyeri koşulları, ırk ve cinsiyet ayrımcılığı sorunları arasında ilişki kurarak, feminist ve etnik örgütler ile ittifaklar oluşturulmuş, vadinin mikroçip imalatlarında kullanılan zehirli kimyasalların işçilere tehdit oluşturmasından dolayı çevre ve konut eylemcileriyle mücadeleler birleştirilerek üretim birimlerinde görülen ve bilinen eylem modellerinin dışına çıkılmıştır. Sağlanan başarı, vadi için bir model oluşturmuştur. Bugün yüksek vasıflı işçilerin düzensiz-uzun çalışma saatleri, iş güveliğinden yoksunluk gibi şikayetlerine yönelik kampanyalar, temizlikçilerin yanı sıra teknik ressamlar, mobil yazılımcılar, test görevlileri, kalite kontrol mühendislerine kadar çok sayıda işçi grubunu kapsayan mücadeleler konuşulmakta ve planlanmaktadır.[410]

[410] Nick Dyer-Withford, **a.g.e**., s.144

Cesaret veren ve model oluşturan bu başarı, kuşkusuz, hizmet sektöründe büyük bir ağırlığa sahip olan kadın işçilerin, hem kadın hem etnik grup üyesi olmasından kaynaklanan sorunlarının ciddiye alınması ve mücadelede merkezi bir rol verilmesinin etkisi büyük olmuştur. Bugün İngiltere'de ise İngiliz Milletler Topluluğu'na mensup olan, diğer bir deyişle geçmişteki sömürge ülkelerinin vatandaşları olan ve bugün İngiltere sınırları içerisinde yaşamlarını sürdürmek isteyen siyah işçilerin yasal haklarının sınırlandırıldığı ve var olan hakların ise çiğnendiği tartışılmaktadır. Bu konu sendikaların gündeminde önemli bir maddeyi oluşturmakta ve çözüm için siyah liderlerinin ve üyelerinin dahil edildiği tartışma platformları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Çünkü kölelik ve kadının işgücü piyasası içindeki yeri gibi iki önemli konuyla bağlantı kurulmasının önemi hemen hemen tüm sendikalar tarafından kabul edilmiş gibi görünmektedir. Ancak sorun bu konuda getirilebilecek çözüm önerilerinin desteklenebilirliği ve uygulanabilirliği ile ilgilidir.

Örneğin, Kamu Hizmet Sendikası UNISON ulusal ırk eşitlikleri danışmanı Pav Akhtar, sendikal hareketin köleliğin kaldırılmasına dair kampanyalar ile olan ilişkisi nedeniyle, kesinlikle bir sendika meselesi olduğunu söylemiştir. UNISON, bir yandan köle ticaretine karşı verilen mücadelenin gerçek öyküsünü anlatırken bir yandan da sendikanın mevcut ırkçılık karşıtı kampanya önceliklerini özetlemiştir. Akhtar, 2007 köleliğin lağ vedilmesini anma törenlerinin aynı zamanda sendikalar için siyah üyeleri organize etme ve desteklemede özel bir anlamı olduğuna işaret etmektedir. Bu anma döneminde siyah üyelerinin konferanslarında modern zamanların köleliğine ve insan ticareti, zorunlu çalışma, işyeri ırkçı ayrımcılığı kapsamında beliren ırkçılığa da değinilmektedir. Tarihçi Adam Hochschild, kitabında dayanışmadan söz etmiş, "ırkçılık karşıtı bir dayanışma grevi gösterisinde, mitinge katılan binlerce metal işçisi ile zenci üyelerimize yapılan haksızlıkların intikamını almak adına köleler için özgürlüğü oybirliği ile desteklemişlerdir" açıklamasına yer vermiştir. Ekonominin köle ticaretine dayalı olduğu Bristol, Liverpool gibi limanlarda da işçiler kampanyayı desteklemişlerdir.[411] UNISON, memurlarına yönelik ırksal ayrımcılığın farkındalığını

[411] **Labour Research**, Volume 96, Number 3, London: Published by LRD, March 2007, ss.19-21

arttırmak için eğitim organize etmektedir, böylece yasama bilgisini pratiğe dökmek (yasaların uygulanabilirliğini) ve sendikanın ulusal anti-ırkçı stratejisinin bir parçası olarak güçlendirmek mümkün olacaktır. Akhtar, tip faaliyetlerin ırksal eşitliğin toplu pazarlığın merkezi bir parçası olmasını sağlayacağını söylemiştir.[412]

Köle ticaretine karşı verilen mücadelede kadınların rolü çoğu kez görmezden gelinmiştir. Kadınlar bu mücadelede liderlikten dışlanmışsalar da araştırmalar, Manchester gibi yerlerde kaynakların %10'unu ve eylemcilerin de %14'ünü kadınların oluşturduğunu göstermektedir. Kadın desteğinin bir sembolü olarak görülen Ann, Yearsley 1788'de yazdığı bir şiir ile Bristol'da kölelik karşıtlarının döktüğü timsah gözyaşlarını ve sahte dindarlıkla birlikte olan eylemlerini eleştirmiştir ve direnen kölelerin inatçılıklarını ve cesaretlerini anmıştır.[413] Bu veriler bugün sendikalarca üyelerine aktarılarak bu konuda bir bilinç oluşturulmaya çalışılmaktadır.

4.3.2. Topluluk (Cemaat) Sendikacılığı

Topluluk Sendikacılığı, Toplumsal Hareket SendikacılığıTHS (Social Movement Unionism-SMU) ile benzer bazı özelliklere sahip olsa da, temelde ondan farklıdır. THS, 1930'lardaki işçi hareketi, 1950 ve 1960'larda sivil haklar ya da 1960 ve 1970'lerde savaş karşıtı hareketleri içermiştir. Janice Fine, sosyal hareketlerin Amerika tarihinde çok sayıda insanın dahil olduğu, egemen kültürel yapının sorgulandığı ve ulusun dönüşüme uğradığı zamanlarda ortaya çıkan nadir hareketler olduğuna değiniyor. Topluluk birliklerinde örgütler bu tür çabalar için birleşmek üzere toplumsal hareketlerin aksine liderlere veya öncü hareketlere ihtiyaç duymazlar ve değişimi kendileri yaratabilirler, örgütleyebilir ve ulusal bir harekete ihtiyaç duymaksızın yerel topluluklarını dönüşüm sürecine sokabilirler. Fine, sosyal hareketlerin kitleler dahil edilebilirse etkili olduklarını ancak çoğu zaman bunun da zor olduğunu vurguluyor.[414]

[412] **Labour Research (Special Black Workers Edition)**, s.12
[413] **Labour Research**, March 2007, s.21
[414] Fine, **a.g.m.**, s.161

Farklı etnik gruplara mensup işçiler, göçmen işçiler ve siyah işçiler için bugüne kadar samimiyetle agresif programlar oluşturulmuş olsa da kıdem kuralları ve sosyal dezavantaj nedeniyle, azınlık işçilerinin en azından bir jenerasyon boyunca en beğenilen işlerde az sayıda varlık gösterebilmelerini garantilemekteydi. Sadece agresif bir müdahale (ki bu müdahale kıdem, üstünlük yada herhangi bir meslek testi aracılığıyla yapılacak bir seçimi bozacaktı) bu sonucu önleyebilirdi. Ancak burada mevcut bir eksiklik, tarihte ırksal ayrımcılığı sonlandırmaya dair vurgu yapılmış olmasına karşın onun tarihsel kökenine dair bir açıklamaya yer verilmemiş olmasıydı.[415] Gerekli açıklamalara yer verilmesi, açıklamaların hedef kitlelere ulaşması ise planlı bir süreci gerektirir. Ayrıca ırksal ya da etnik ayrımcılığa maruz kalan kesimlerin sorunu sadece iş ortamlarında değil her türlü hakka erişimde ve tüm yaşamları boyunca, tüm alanlarda yaşadıkları düşünülürse çözümlerin daha spesifik ve gruplara özgü olması gerekli olabilir. Bu noktada Topluluk Sendikacılığının Toplumsal Hareket Sendikacılığından daha çözüm getirici olacağı ya da en azından bu olasılığın daha yüksek olacağı düşünülebilir. Ancak topluluk sendikacılığı da cemaatler içerisinde içe kapalı bir yapının oluşmasına ortam yaratmak gibi istenmeyen bir sonuç doğurabilir. Bu sonuç alternatif bir modelden beklenen sendikal harekete güç kazandırma hedefinden uzaklaşılmasına yol açabilir. Oysa sendikaların karşı karşıya kaldıkları küresel sorunları aşmada üstesinden gelmeleri gereken zorluk sadece işçilerdeki bireysellik anlayışındaki direncin yıkılması değildir. Bu açıdan işçilerin cemaatçi eğilimlerini işçi hareketi lehine kullanmaya yönelik iyi düşünülmüş olan bu modelin küresel ölçekteki birleşmeden uzaklaşılması doğrultusunda işçi hareketinin aleyhine bir gelişme yaratma potansiyeli gözardı edilmemelidir.

Tüm bunların yanı sıra yapılan çalışmalar bu model ile ilgili çok önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Bugün geçmişte varlık gösterebilmiş olan endüstriyel sendikacılık düşük ücretli hizmet sektörü gibi yeni alanlar için uygun değildir, çünkü endüstriler arasındaki sınırlar yeterince açık değildir. Aynı meslek grubu içindeki işçiler ücret rekabeti ile ayrılmış endüstrilerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca bugün düşük

[415] Sinyai, **a.g.e**., ss.208-9

ücretli endüstrilerdeki işçilerin bir çoğu ademi merkezileştirilmişlerdir. Sendikasız olarak doğan endüstriler, meslekler, işler ve firmalar ortaya çıkmıştır. Fine, makalesinde bu oluşumun işçilerini örgütleyebilmek için sendikaların üç yeni misyon üstlenmeleri gerektiğine değinmektedir. İlk olarak, çoğu düşük ücretli sektörde, geleneksel zanaat ve mesleksel kimliklerin yoksunluğu nedeniyle işçilerle süregelen ilişkilerin gelişimi doğrultusunda sadece işyerlerinde değil aynı zamanda toplulukları içinde de iş odaklı kimliklerin geliştirilmesi gereksinimi vardır. İkincisi, bu endüstrilerin bir çoğunun ademimerkezi yapıda oldukları bilindiğine göre örgütlenme tek tek firma bazlı değil, geniş ölçeğe yayılmak kaydıyla firmalar bazlı yapılmalıdır; bu aynı zamanda topluluk ölçeğinde bir yaklaşım da gerektirir. Üçüncüsü, daha yüksek sendikalaşma oranı kadar düşük ücretli işgücü piyasalarına yönelik bir düzenlemenin de gerekli olduğu gerçeğinden hareketle daha geniş bir toplum kitlesinin sempatisini kazanmak gereklidir. Bu üç amacın yerine getirilmesi için örgütlerin sadece bireysel işyerlerinde değil bağlı bulundukları topluluklarında(cemaatlerinde) da temellendirilmesi şarttır.[416]

Topluluk Sendikacılığı belki tek başına hedef strateji olarak belirlenebilecek bir özelliğe sahip olmayabilir ancak sendikaların eksik kaldığı noktalarda, erişemediği potansiyel üye tabanlarına erişimde bir alternatif olabilir ve hedef üye kitlesinin cemaatçi olduğu durumlarda sendikacılığı bu kitlerere anlatabilmede, benimsetebilmede çözüm sağlayıcı olabilir. Bu noktada önemli olan bu harekete ve hareketin aktif üyelerine verilecek özerkliğin yatay ve dikey örgüt ağları içerisinde akılcı olarak belirlenmesinin gerekliliğidir. Kesin olarak bilinen bir gerçek, artık sendikacılığın tek strateji ile ve tek politika ile çeşitliliğin böylesine fazla olduğu günümüz işgücü piyasaları içerisinde üye kazanmaya hatta mevcut üyelerini korumaya devam edemeyeceğidir.

[416] Fine, **a.g.m.**, ss.158-9

4.3.3. Irk ve Etnisite Ekseninde İşçi Konseyleri ve Temsilciliği

Menz, göçmen politikalarını işverenler ve sendikalar açısından incelediği çalışmasında, sendikaların Fransa, Almanya ve İngiltere gibi bazı ülkelerde göçmen politikalarını uygulamada kendilerine piyasa ya da hükğmetlerce dayatılan kurumsal politikalar tarafından engellendiklerini ve göç politikaları üzerinde pasif bir duruş geliştirdiklerini, göçmen kontrolünü ise destekliklerini, kontrolleri destekleyen bir duruş geliştirmeseler dahi geleneksel olarak konuya şüpheci yaklaştıklarını vurgulamıştır. Sendikalar bu üç ülke örneğinde de, sözü edilen engellemelere rağmen, işyerlerinde ayrımcılık ve ırkçılık ile mücadelede, son yıllarda aktif hale gelmeye başlamışlardır. Almanya'da ve daha az olsa da Fransa'da sendikalar aynı zamanda göçmenler ve onların nesilleri ile ilgili daha uygulamaya dönük politikalar oluşturabilmek için lobi oluşturma girişiminde bulunmuşlardır. Ancak aktif bir lobi oluşumu gerçekte sınırlandırılmaktadır. Menz, işverenlerin en azından İngiltere ve Almanya'da daha az aktif lobiciler olduklarına değinmektedir.[417]

Castles ve Miller ise politik eylemleri ortaya çıkaran protesto ve grev hareketlerine dikkat çekerek bu hareketlerin sendikalara aktif katılımdaki önemini vurguluyorlar. 1970'lerin başında sözde politik hareketsizlik içinde olan yabancılar bir dizi önemli endüstriyel grev ve protesto hareketine dahil oldular. Bazı durumlarda, aşırı solcu gruplar yabancıları harekete geçirmede başarılı oldular. Fransız ve Alman araba fabrikalarındaki geniş ölçekli yabancı işçi grevleri, yabancı işgücünün potensiyel etkisini ortaya çıkartmıştır ve sendikaları yabancı işçileri temsil etmek için daha fazlasını yapmaya zorlamıştır. Genelde, yabancılar sendikalarda daha az bütünleşmişlerdi. 1970 ve 80'de bütünleşme yönünde önemli adımlar atılmıştı. Bu çabalar ise yabancı işçilerin işçi konseylerine ve sendika liderlik pozisyonlarına seçilmelerine yansımıştır.[418]

---

[417] Georg Menz, "Employers, Trade Unions and Labour Migration Polcies: Examining the Role of Non-State Actors", **European Unions Studies Association Tenth Bennial Conference in Montreal**, Canada, 2007, ss.29-30

[418] Castles & J. Miller, **a.g.e.**, s.258

ABD'de ise Latin Konseyleri mevcut sendika politikalarına bir alternatif olarak ortaya çıkmış, ancak aynı zamanda sendikalar içerisinde, hem işyeri ve sendikalar içindeki ırksal ayrımcılığa karşı mücadelede hem de yine işyeri ve sendikalar içindeki Latin Amerikalıların dil ve kültürlerini koruma haklarına yönelik ırksal bir temsil anlamına gelmiştir.[419]

Bugün Kuzey Amerika'da küresel kapitalizm ile mücadele içinde olan protestocuların yerel faaliyetleri artmaktadır. Yoksulluğa Karşı Ontraio Koalisyonu (The Ontario Coalition Against Poverty), Otobüs Şoförleri Sendikası (Bus Riders Union), Kimse Yasadışı Değil (No One Is İllegal) bunlardan birkaçıdır. Güney Kore'de de kadın fabrika işçilerinin örgütü olarak faaliyet göstermiş olan ETU (The Equality Trade Union- Eşitlik Sendikası) ile göçmen hakları için çeşitli isimler altında mücadele vermiş ve en son Migrants' Branch-MB (Göçmenler Bürosu) ismi ile ETU altında birleşerek bugün ETU-MB adını almış olan bir örgütün faaliyetleri ve eylemlerinin sağladığı başarılar dikkat çekmektedir. Göçmen işçiler ve sokak eylemcileri hakkında Kanada'da araştırmalar yapan Jamie Dovcette bu örgütün göçmenler bürosu kolunda eylemci olarak faaliyet gösteren Kabir Uddin ile 2004 yılının Ocak ayında bir röportaj yapmıştır. Örgütün faaliyetlerinin bir çok göçmenin yasadışı işçiler olmanın getirdiği endişe ile faal olmaktan korkmasına karşın etkili ve ses getiren eylemlere öncülük edebilen eylemcilere sahip olması ve farklı göçmen gruplarından sağlanan destek ile seslerini arttırabilmeleri en dikkat çeken özellikleridir. Kabir Uddin, son ismi Göçmenler Bürosu olan örgütün faaliyetlerini tanımı gereği üstlenmiş olan JCMK (Joint Committee for Migrant Workers in Korea- Kore'deki Göçmen İşçiler için Ortak Komite) içinde de çalışmalarda buluduğunu ancak bu örgüt istidam konularını Çalışma Bakanlığı ile görüşürken görüşmelerde göçmen temsilcilerinin bulunmamasının ve göçmen konularının görüşülmemesinin onları kendi örgütlerini kurmaya yönlendirdiğini belirtiyor. Jamie Dovcette'nin küresel hareket ile ilgili sorusuna Uddin, göçmenlerin öncelikle gittikleri ülkede göçmen oldukları için yerel hareketler kapsamında sömürülen konumları ve uygulanan ayrımcılık nedeniyle biraraya gelmeleri gerektiğini söyleyerek yanıt veriyor.

[419] Hector Ramos, 'Latino Caucuses in US Labor Unions', **Race&Class**, Vol.27, Institute of Race Relations, 1986, s.70

Ancak göçmenlerin birçoğunun yasa dışı olmaları ve farklı kültürlerden gelmeleri nedeniyle yerli eylemciler olmadan güçsüz olacaklarını, bu nedenle de onların kültürleri ile de uyum sağlamaya çalışmanın gereğine değiniyor. Eğer sermayedarlar sermayeyi küreselleştiriyorlarsa, işçilerin de küresel ölçekte birleşmeleri gerektiğini belirtiyor. Etkili olma konusunda ise katılım ve ilerleme az dahi olsa mücadelenin desteklenmesi adına buna da değeceğini söylüyor.[420]

Göçmen ya da etnik azınlık işçilerinin temsillerinde içlerinden birilerinin yer almasının önemini vurgulayan başka bir görüş ise Holgate'in Londra'da ve Kuzey İngiltere'de faaliyet gösteren Food-to-Go firmasında yapılan bir araştırma sonuçlarına dayanarak oluşturduğu çalışmasında ortaya çıkmaktadır. Çalışmada iki bölge arasında en önemli farkın Londra'daki farbrikada çalışan işçilerin çoğunluğunun BME (Black and Minority Ethnic Workers- Siyah ve Etnik Azınlık İşçileri) grubu üyelerinden oluşurken Kuzey Londra'da beyazların çoğunluğu oluşturmaları olduğuna dikkat çekmektedir. Kuzey'de BME işçileri az sayıdadır ve gece vardiyasında çalışmaktadırlar. Londra'da ücretler daha düşüktür, ikramiye verilmemektedir, tatil izinleri daha azdır, hastalık ödemesi yoktur ve sendikal kabul söz konusu değildir. Fabrika yönetimi sendikaları ancak %50 üyelik sağlanırsa kabul edebileceklerini bildirmişlerdir ki bu durum, sendika kabulüne yönelik güvence veren diğer Food-to-Go fabrikaları ile bağdaşmamaktadır. Londra'nın işgücü profilinde en çarpıcı gerçek ise sivil savaş nedeniyle eğitimine devam edemeyen, İngilizce konuşamayan ve vasıfları olmayan pek çok Sri-Lankalı gencin yanı sıra, ülkelerinde bilgisayar mühendisliği, mekanik mühendislik teknisyenliği, eczacılık, muhasebe gibi bölümlerden üniversite mezunu olmuş ve bu alanda çalışmış ancak Londra'daki fabrikada vasıfsız eleman olarak çalışan Sri-Lankalı, Ganalı, Sierra Leoneli gençlerin varlığıdır. Fabrika, toplu pazarlığı üye çoğunluğunca katılım sağlanmadığı taktirde kabul etmeyeceğini bildirmişse de 1999'da sendikanın yönetim ile görüşmesini sağlayan bir konsültasyon anlaşması kabul edilmiştir. Bu görüşmeler pazarlık görüşmeleri olmamakla birlikte bilgi aktarımı sağlama yolunda atılan bir adımdır. İlk sendika bölge temsilcilisi ziyaretlerinden bu yana sendika üyeliklerinde gerçek anlamda

[420] Jamie Doucette, **An interview with Kabir Uddin of the Equality Trade Union**, January 05, 2004, http://www.zmag.org/content/print_article.cfm?itemID=4795&sectionID=44 , 14.01.2008

bir gelişme olmadığını farkeden ve geleneksel endüstri ilişkileri yaklaşımına bağlı kalmış olan sendika bu yaklaşımında değişiklik yapmak zorunda olduğunu görmüştür. İşçiler ve sendika temsilcileri tarafından bildirilen görüşlere göre, göçmenlerin dil yetersizliği ve geldikleri kültürde sendika geleneğine sahip olmayışları nedeniyle sendikaların tam olarak ne olduklarını ve işlevlerini anlamakta zorluk çekmeleri bir sorun teşkil etmektedir. Bir diğer sorun, sendika ve işyeri temsilcilerinin beyaz ve yerli halktan seçilmesinin, yönetim ile göçmenler arasında var olan karşılıklı şüpheyi ve mesafeyi arttırması olarak ifade edilmiştir. Gelen öneriler ise, hizmetlerin, faaliyetlerin ve hakların tanıtıldığı broşürlerde profile göre dil çeğitliliği sağlanması ve göçmen gruplardan sendikalara katılanların beyaz ve yerli işçilerin üstlendiği temsilcilik pozisyonlarına getirilerek göçmen grupların güveninin kazanılmasıdır. Çünkü bilinç ve güven artmadıkça üye sayısı artmayacak, artsa dahi sağlanan artış yeterli bir artış olmayacak ve toplu pazarlık hakkı sağlanamadığı için de gelişme kaydedilemeyecektir.[421]

4.3.4. Farklılık Yönetimi ve Pozitif Aksiyon ile Diğer Alternatif Stratejiler

Farklılık üzerine hazırlanmış olan bir yayında çalışan farklılığının kullanılmasının firmaya faydalarından söz edilmiştir ve firmalara yöneltilen tavsiyelere yer verilmiştir. Çalışmada, evden çalışmanın verimi %30 civarında arttırılabildiğine değinilmiş, yaratıcı çözümlerin firmalara, müşterilerine daha fazla ve esnek hizmet sunmayı sağladığı belirtilmiştir. Burada Hristiyan ve Müslüman çalışan örneğine yer verilmiştir. Çünkü iki grubun çalışanları farklı zamanlarda tatil almayı tercih edebilir ve kimi çalışanlar geç saatlerde çalışmayı tercih etmemekle birlikte işe erken başlayabilirler. Firmalar, daha önceleri görmemezlikten geldikleri ya da gözden kaçırdıkları gruplara yönelik takviyeleri hedefleyerek yeni yeteneklere ulaşabilirler. Bu sayede, 45 yaş üzeri çalışan sınıflara, siyah, Asyalı ve etnik azınlık grubu çalışanlarına ve de özürlü çalışanlara yönelik iyileştirmeleri başlatarak firma en azından lisans düzeyinde eğitimi olan 1.3

[421] Jane Holgate, "Organizing Migrant Workers: a case study of working conditions and unionization in a London sandwich factory", Work, **Employment and Society**, Volume 19, Number 3 (September), London: BSA Publications-Sage Publications, 2005, ss.467-468

milyon kadar fazla çalışana ulaşım imkanı sağlar. Bu ise firma için doğru insanı bulma şansını arttırmış olur.[422] Bu sonuçlar, bize sendikaların ve firmaların kapsam dışında bıraktıkları ancak kendileri için potansiyel faydası olan farklı çalışan kesimleri konusunda ortak bir yönleri olabileceğini düşündürmektedir.

Ancak çalışan çeşitliliğinin artması sendikalar için zor bir ikileme neden olabilir. Kadınlar, yaşlılar ve azınlıklar gibi farklı grupları örgütlemenin ve onların sendikalı işlere erişimini güvence altına almanın sendikalar için önemli faydaları olmakla birlikte önemli bir maliyeti de olabilir. Bu işçi grupları sendikalara üye olduklarında sendikalar onların üyelik taahhütleri için yeni kaynaklara ihtiyaç duyabilirler ve bu yeni üyelerin geleneksel erkek işlerine ve azınlıklara ait olmayan işlere girişleri, mevcut üyelik temelinde bir bağlılık krizine yol açabilir. Tüm bunlar yapılan araştırmaların yeni ve yetersiz oluşları nedeniyle henüz açıklanamamaktadır.[423]

İngiliz sendikacıları Danimarkalı meslektaşlarına göre farklılık yönetimine şüpheci yaklaşmaktadırlar. İngiliz sendikacılarının şüpheci yaklaşımında bir etken İngiltere'de Danimarka'dakinden farklı olarak sendikalardaki etnik eşitlik ve ırkçılık karşıtı tedbirlere uzun bir tarihten sonra ve sert mücadeleler sonucunda ulaşmış olmaları ve eşit fırsatlar hedefleyen, ırkçılık ve ayrımcılık karşıtı politikaların işyerlerinde ve sendikalar içinde yeni kabul edilmeye başlamış olmasıdır. İngiliz sendikacıları arasında farklılık yönetiminde sendikacıların uğruna uzun yıllar mücadele verdikleri pozitif aksiyon ya da olumlu aksiyon gibi yaklaşımlara yer olmadığı görüşü hakimdir. Birleşik Devletler'de olumlu aksiyonun eleştirildiği ve farklılık yönetiminin ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde Amerikalı işvereneler arasında daha yumuşak politikalar yönünde bir sözden dönme örneği yaşanmış olması bu endişeleri doğrulamaktadır. Bir görüşmeci farklılık yönetiminin insan kaynakları yönetimi üslübundan şüphe duyduğunu, ırkçılık ve ayrımcılığın yönetilmesi gereken değil mücadele edilmesi gereken konular olduğunu

[422] London Development Agency, **Profiting From Diversity, A Guide to Harnessing Diversity in Business-Diversity Works for London**, Mayor of London, 2007, s.7

[423] Samuel B. Bacharac and Peter A.Bambarger, "Diversity and the Union: The Effect of Demographic Dissimilarity on Members' Union Attachment", **Group & Organization Management**, Vol.29, No.3 (June), London: Sage Publications, 2004, s.387

belirtmiştir. Bir başka yorum farklılık yönetimi politikasında sendikanın önceliğinin ırksal eşitliğin tanınması olmasını gerekli kılarken işverenin önceliğinin farklılığın tanınmasını gerekli kıldığına vurgu yapar.[424]

Pozitif Aksiyonun, bu kararı almış olan işverenler için anlamı 'herkese karşı adil olma' düşüncesine bir ilave olmayıp yasalara harfi harfine uymak amacıyla dezavantajlı grupları çok sayıda istihdam etmeye karar vermiş olan örgütlere yetkiler sağlayan bir yöntemler grubu oluşudur. Eşit Fırsatlar Politikalarının (Equal Opportunuties Policies-EOPs) uyumunu ve yerine getirilmesini sağlayan etmenlerin ve sonuçların eşitliğini kolaylaştıran kararların uyumunu sağlayan etmenlerin zıt olmaları da olasıdır. Bu politikaların gelişimi genellikle bürokratikleşme ile ilişkili görülmektedir ve oluşumunda da muhtemelen bürokratik kurumlara ya da kurumların şubelerine başvurulur. Bir örgüt ne kadar bürokratik ise uygulamayı ciddi olarak izlemek o kadar tartışılır hale gelir. Sonuçların eşitliği ise tersine bürokratik kural ve süreçlerin uzaklaştırılması ya da çerçevelendirilmesini ve en azından dönemsel de olsa yetkilerin kaldırılabilmesini gerektirir.[425]

Etnik azınlıkların katılımının önemi açısından Lustgarten ve Edwards'ın doğrulayıcı aksiyon ile ilgili görüşlerine yer vermek yararlı olacaktır. Düzeltici Eylem (Affirmative Action) uygulamaları istihdamda etnik azınlık katılımına katkıda bulunur. Özellikle ABD, İngiltere ve Kuzey İrlanda'da görülen bu uygulamalarda bazı farklılık ve benzerlikler mevcuttur. Amerikan uygulamasını İngiliz uygulamasından farklı kılan eşitlik adına belirli olumlu şeyler yerine getirilmediğinde önceki yasal yaptırımlara kıyasla sonrakilerin sadece olumsuz uygulamalardan vazgeçmeyi gerektirmesidir. Burada en önemli fark yasanın düzenleme aracı olarak ya da eşitleyici etkiye sahip olacak olan uygulamaları geliştirmek üzere kullanımından ortaya çıkan farktır. Ancak uygulamaların genelinde özetle ortak olan azınlık gruplarının her düzeyde, işyerinde ve vardiyadaki oranlarını oluşturmak üzere işgücü analizlerinin yapılıyor oluşu ve

[424] Wrench, **"Breakthroughs and Blind Spots..."**, ss.103-115

[425] Peter Gibson, 'Equal Opportunuties Policy and Race Equality', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.248-249

analizlerin kullanışlı ve geçerli oluşudur. Bu analizlerin birlikte kullanımı azınlıkların kullanım ölçütünü verir. Eğer ortaya çıkan oranlar belirlenen oranların altında ise 'yetersiz kullanım' sonucuna varılarak Olumlu Aksiyon Planı başlatılabilir. Bu plan bir dizi öğeden oluşur ancak Amerika'daki planın etkinliği Büyük Britanya'da uygulamaları zorunlu kılacak yaptırımların yokluğu nedeniyle geniş olamamıştır.[426] Bu yaklaşımın sendikalar açısından geçerli olmaması işveren ile işbirliği içinde sürdürülmesini zorlaştıran bir durumdur. Ayrıca özellikle İngiliz sendikacılarının şüpheci yaklaşımlarını haklı çıkarır bir görüntü ortaya koymaktadır. Çünkü sendikalar için Düzeltici Eylem, verimlilik ölçütünü değil hakların kullanım ölçütünü merkezi konu olarak almayı gerektirir. Çoğu sendikanın politik zorunluluklar nedeniyle verimlilik ve işgücünün kullanımı ölçütlerini baz almaya başladığı da bilinen bir gerçektir. Ancak bu sendika çevrelerinde ya da endüstri ilişkilerinde sendikaların amaçlarından sapması ya da saptırılması olarak yorumlanmaktadır.

Jewson ve Mason, yaptıkları bir çalışmada fırsat eşitliğinin teori ve uygulamalarını bunların işgücü piyasasındaki etkilerini liberal ve radikal politikalar temelinde incelemektedirler. Liberaller bireysel özellikler olarak yetenek ve becerilere muhtaçtırlar ve bireysel yeteneğin ifadesinde ortak engellerin giderilmesinin en iyi olanın kazanmasına olanak sağlayacağını ve tüm bireylerin kendilerini en iyi yapmaya çalışmalarına izin vereceğini düşünürler. Bu görüş sosyal vasıfların ve sosyal eşitsizliğin nedenlerini önemsemez ya da görmezden gelir. Liberal görüş fırsat eşitsizliğinin vatandaşın ekonomik ve politik özgürlüğünün maksimize edilmesi ile sağlanacağını iddia eder. Bu anlayışta işgücü için kusursuz bir piyasanın serbest işleyişi ahlaki olarak ideal kabul edilir. İstihdamda ayrımcılık liberallerin hiç sevmedikleri 'serbest rekabetin saptırılması'nın bir örneğidir. Ayrımcılık, o halde, kapitalist işgücü piyasalarının işleyişinin bir esası olarak değil, çağdışı ve geleneksel kültürel uygulama ve değerlerden ileri gelen ve işleyişe mal edilen bir leke olarak kabul edilir. Bu nedenle işgücü piyasasının normal işleyişinin, etnik ve diğer grupların mesleki hiyerarşideki dağılımının

[426] L.Lustgarten and J.Edwards, 'Racial Inequality and the Limits of Law', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.282-284

rastgele olacağı varsayılır. Radikal yaklaşım ise çok farklıdır. Liberal fırsat eşitliği politikalarının amacı işgücü piyasasının işleyişine dair haksız ya da taraflı düşüncelerin düzeltilmesi ve böylece iş ve istihdamdaki adil işleyişin kurumsallaşmasının sağlanması iken, radikal yaklaşım işyeri uygulamalarına ahlaki değer ve ölçütlerin belirlenmesi yoluyla ölçülerek kazanımların çalışanlar arasında adil bir dağılımını başarmak amacıyla doğrudan müdahale etmeyi tercih eder. Bu açıdan radikal görüş, oyunun kurallarından ziyade mücadelenin sonuçlarına ve işleyişin adil oluşundan ziyade kazanımların dağılımının adil oluşuna öncelik verir. Bu görüşe göre eğer toplum eşitlikçi ise ve siyahlar ile kadınlar, beyazlar ile erkeklere eşit kabul ediliyorsa bu gerçeğe uygun bir mesleki kazanım dağılımı yapılmalıdır. Siyahlar ve kadınların, onların toplum içindeki varlığını bir bütün olarak etkileyen çeşitli işgücü bölümleri içindeki temsilinden fırsat eşitliğinin var olduğu söylenemez. Bu görüş içerisinde savunulan insan itibarı, ahlaki değer gibi bağımsız standartlar marksizm, feminizm ya da siyah iktidarı gibi ideolojilerden kaynaklanabilir.[427]

TUC büyük bir adım atarak siyah ve etnik azınlık işçilerinin film ve radyo-televizyon endüstrisinde yer almaları için yardımcı olmaya çalışmaktadır. İnsanların mezhepleri ya da renkleri nedeniyle değil becerileri ile işlere sahip olabilmeleri gerektiği savunulmaktadır. Vasıflılar grubunda bu kesimlerden işçilerin yer alması, kapıların açılmasının ve kilit isimlerin karşılarına çıkmasının sağlanması örneklerine rastlanılmakta ve bu örnekler söz konusu kesimlerin işçilerinin eğitimleri sonrası fırsatlara bakış açılarını olumlu etkilemektedir.[428] Bu olumlu gelişmelerin yanı sıra genel tablo olumsuz verileri de yansıtmaktadır. Çalışma Yaşamı Araştırmaları Enstitüsü (The Working Lives Research Institute/ WLRI) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre BME işçilerinin %40'ı etnik kökenlerinin endüstride iş bulmalarını zorlaştırdığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık beyazlarda bu oran sadece %5'dir. Gazetecilerin sendikası NUJ'da siyah üyeler konseyinden Jim Boumhela Emek

[427] Nick Jewson and David Mason, 'The Theory and Practice of Equal Opportunities Policies: Liberal and Radical Approaches', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.221-222

[428] TUC, **The Learning Rep**, Mike Power (editor), Unionlearn with the TUC, Equal-a European Social Fund, Summer 2007, ss.25-26

Araştırmaları'na gerçek değişimin ancak işyerlerinde iyi bir sendikal organizasyonun yapılması yoluyla sağlanabileceğini; örneğin ücret görüşmeleri kadar ırksal eşitliğe de görüşmelerde aynı önceliğin verilmesi gerektiğini söylemiştir.[429]

GMB sendikası Southampton şubesi, ilk savaş sonrası göçmen işçiler koluna sahiptir. Bölge nüfusunun %10'unu oluşturan Polonyalıların GMB içindeki üye sayısı 170'dir. 2006 Ağustos'unda bölgedeki Polonyalı işçi liderleri ve 120 Polonyalı işçinin katılımı ile Polonyalı topluluk için bir görüşme organize edilerek işçilerin çalışma sözleşmesi ve makbuzları elde edememelerinden, ırkçılık ve seks ticaretine, ücretli annelik izinlerine kadar karşılaştıkları taciz ve sorunları sıralayan bir katalog oluşturulmasına öncülük etmiştir. Böylece sendika sadece göçmen işçileri biraraya getirmenin örgütlemede yeterli olmayacağını, göçmen işçi topluluklarının sorunlarına değinilerek onların güvenini kazanmayı öğrenmek zorunda olduklarını kabul etmiş, dil öğrenimini göçmenlerin İngiliz yaşamına tam entegrasyonu için kilit nokta olarak belirlemiş, işyerinde Polonyalı göçmen işçilerin haklarının sağlanması ve korunması yönünde çalışmalar yapılmasına, işçilere çalışmaları için gerekli belgeleri sağlayacak eğitim kursları düzenlenmesine ağırlık verilmiştir.[430]

Dini gruplar da etnik gruplarla paralel sorunlar yaşamaktadırlar ve etnik gruplar ile içiçe geçmişletdir. Özellikle Avrupa işgücü piyasalarında Müslüman ülkelerden gelen işçilerin sayıları her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle İslami ülkelerden gelen sendikacılık kültürüne kısaca değinmekte yarar vardır. İslamiyet, temelde iş ve işçi sınıfı koşulları ile tanımlanan bir göçmen nüfusunun daha sosyal ve politik açıdan daha saldırgan olan, istekleri doğrultusunda kimlikleri ile daha ilgili olan bir genç göçmen grubuna dönüşümünü algılamada ışık tutmaktadır. Eğer islamiyetin istekleri yarı vasıflı işçilerle açıklanmakta ise ve eğer sendikal örgütlerce önerilen cevaplar mantığa uygun olarak bir diğeri ile uyumlu ise şüphesiz ki bu sendikasızlaşma dönemlerinde olur ve islamiyet sendikalara müdahale alanlarını ve bugün işçi sınıfı mitolojisinin büyük metal

[429] **Labour Research (Special Black Workers Edition)**, s.11
[430] **Labour Research (May Day Special)**, Volume 96, Number 5, London: Published by LRD, May 2007, ss.15-17

endüstrisi gibi son korunan alanlarından birini işgal eden bir göçmen grubu içinde yer alan müvekkillerinin alanlarını genişletmelerini önermektedir. İslamiyetin endüstriyel alana yönelik analiz ve önerileri ise üç başlık altında toplanabilir;[431]

1. Geçmişteki İslamiyet: Çalışma yaşamlarında islamiyeti bir konu olarak ele almayan ve dindarları temsil eden sendikaların laik tavırlarının temelini oluşturan islamiyet söz konusudur.
2. Bugünkü İslamiyet: Sendikalar, müslüman göçmenlerin güncel cemaat gerçeğini hesaba katmaları gerekmektedir. Bu gerçek, müslüman sendika eylemcilerinin islamiyeti seferber etmenin savunulmasına da hizmet eder ve sendikaların duruşlarının arkasında olmalarını sağlar.
3. Gelecekteki İslamiyet: Tanrı'nın şehrinde bir kimlik oluşumu planı olmakla birlikte muhtemel bir politik proje de mevcuttur. 'Önce İslam' görüşünde olanlar ılımlı islamı savunmakla birlikte dini konularda daha saldırgan olan konumlarını da korumak istemektedirler.

4.4. SENDİKALARIN IRK VE ETNİSİTE EKSENLİ İŞGÜCÜ PİYASALARINDAKİ GELECEĞİNE DAİR ÖNGÖRÜLER

1970'lere kadar toplumsal mücadeleler emek-sermaye ekseninde belirleniyordu ve bu durum işçi hareketine güç kazandırıyordu. Günümüzde ise çevre, cinsiyet ayrımı, nükleer silahlar, kentsel eşitsizlik, ırk ayrımı gibi yeni toplumsal muhalefet odakları çeşitliliğe dayanan ve merkezi olmayan eksenleri oluşturmaktadır. Bu oluşumun sonucunda toplumsal çatışma etrafında daha çeşitli çıkarlar çoğulcu olarak yapılandırılmaktadır.[432] Bu eğilimin alt bölünmelerin artması ile daha etkili biçimde devam edilmesi beklenebilir. Bu durumda işgücü piyasalarında çok daha çeşitli olacak

[431] Catherine Wihtol de Wenden, "Trade Unions, Islam and Immigration", **Economic and Industrial Democracy**, Vol.9, London: Sage Publications, 1988, s.81

[432] John Urry, **'Örgütlü Kapitalizmin Sonu', Yeni Zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi**, Der. Stuart Hall, Martin Jacques, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı, 1995, s.101'den Urhan, a.g.e., s.53

olan işgücü gruplarının farklılıkları kullanılarak oluşturulması ve konumları itibariyle birbirlerine yakın ve sömürüye açık konumları ile hiyerarşize edilmeleri olasıdır.

IOM (International Organization of Migration – Uluslararası Göç Örgütü), 2050 yılında Uluslararası göçmenlerin toplam sayısının 250 milyonu bulacağı tahmininde bulunuyor ve böyle bir artışın pek çok sonucunun olabileceğine; savaşları, açlığı, kuraklık ve salgın hastalıkları, fakir ve yoksul ülkeler arasındaki artan ekonomik farkı ve nüfusu artan ülkelerle azalan ülkeler arasındaki farklılıkları etkileyebileceğine değiniyor. Raporda sivil toplum örgütleri, sendikalar ve hükümet işbirliğinin gereğine, bilgi kaynaklarının kullanılması ve oluşturulan bilgi havuzlarının paylaşılması gerektiğine ve yasamanın önemine değinilmiştir.[433] Ancak yasaların uygulanmayışı, işgücü gruplarının hükümetlere karşı güvensizlikleri ve göçmen işçilerin kendilerini çaresiz, savunmasız ve yaşadıkları koşullara mahkum hissetmeleri bu işbirliğini zorlaştırmaktadır.

Tüm Batı Avrupa'da, ekonomik yapılanma 1980'lerin ortalarında yabancıların işsizlik oranlarını ciddi ölçüde arttırmıştır. 2002'de yabancıların işsizlik oranları genel olarak tüm nüfus için olan oranın üzerinde olmuştur. Tüm göstergeler, öngörülebilir gelecek için istihdam fırsatları üzerinden manuel işçilerin toplam fazlasının süreceğini göstermektedir. İş olanakları öncelikli olarak işgücü açığının halihazırda mevcut olduğu ve gelecekte de olmaya devam edeceği yüksek vasıflı ya da enformel sektörlerde var olacaktır.[434] Bu bağlamda enformel ekonomide var olmaya devam edeceği öngörülen işgücü açığının yine artacağı öngörülen göçler yoluyla kapatılacağını söyleyebiliriz. Bunun sendikalara mutemel etkisi ise faaliyet alanları dışında artış gösteren göçmen işgücünün, yine çoğunlukla faaliyet alanları dışında kalan etnik azınlık ve siyah işçilere eklenerek sendikaların temsil gücünü olumsuz etkileyen bir etmenin sürekliliğini sağlamasıdır. Ancak sendikaların bugün en azından siyah ve etnik azınlıklara yönelik iyi niyetli girişimleri sürdürebilmeleri planlı, uzun ve sancılı bir süreci, cesaretli girişimleri

[433] ILO, IOM and OHCR, **International Migration, Racism, Discrimination and Xenophia**, Prepared by ILO, IOM and OHCR (in consultation with UNHCR), WCAR, August 2001, s.3
[434] Castles & Miller, **a.g.e.**, s.193

gerektirse de göçmen işçilere yönelik hizmetler geliştirilebilirse gelişme sağlanabilecektir.

1988'de yaptığı bir konuşmasında John Cope, birçok işverenin azalan genç sayısı gibi istihdam şablonları üzerinde radikal değişiklikler yapma ihtiyacı duyacaklarını belirtmiştir. Cope, burada özellikle, uzun dönemli işsizler, kadınlar ve etnik azınlıklar arasında olan kullanım dışı ya da değersiz konumdakilere dikkat çekmektedir. Ancak işsiz etnik azınlık gençleri düşük seviyeli işlerin ancak çok az üzerinde sosyalleşme sağlayabilen düşük ücretli işlere eşit giriş fırsatı istemiyorlar. Onları ikna etmek için yeterli eğitim ve istihdama dahil olmada eşitlik sağlayan prestijli işlere giriş olanaklarının arttırılması gerekmektedir.[435] Bu ise sendikaların eğitim konusunu üstlenmelerinin her zamankinden daha önemli ve gerekli olduğu gerçeğine işaret ediyor. Sendikaları bu konuda, gelişmeleri takip ederek öngörüde bulunabilecek uzman personel ve eğitim hizmetlerini planlayacak, uygulayacak eğitimciler bulundurma gereği zorlayacaktır. Ayrıca bunun maliyetini karşılamada bütçelerinin yetersizliği, sendikaları bugün gördükleri bu gerçek karşısında umutsuzluğa düşüren önemli bir konudur.

Roscigno ve Kimble, geleneksel olarak işçi örgütlerinin ve zor şartlara sahip olan endüstrilerdeki işçilerin artık sendikalaşma eğilimini daha az göstereceklerini belirtmişlerdir. Modern idari uygulamaların, düşük eğitim düzeyinin ve yüksek dindarlık düzeyinin bunda etkin bir rol oynayacağına dair endişelerine değinmişlerdir. Yazarların vurguladığı bir konu, sendikacılığın gelecekte sadece işçilerin uğrayacağı değişime ve bu değişimin farklılıklarına değil bölgesel farklılıklara da deneysel modellerle odaklanması gerektiğidir. Irksal gruplar, yerel ve bölgesel politikalar gibi sınırlandırmalar ile işgücünün örgütlenmesi karşısında kullanılan engeller bu birleşmeyi daha da zorlaştıracaktır.[436] Bu engel sendikalar için hem bu işgücü gruplarına kendilerini ifade etmeyi, hem de onların birbirlerine ve sendikalara olan güvenini sağlayarak korumayı gerekli kılacaktır. Bu noktada sendikaların üzerine oldukça önemli bir

[435] John Wrench, 'New Vocationalism, Old Racism and the Careers Service', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, ss.144-45
[436] J.Roscigno and Kimble, **a.g.m.**, ss.292-294

sorumluluk yüklenmekte, eşit fırsat konularının gündemde yer alması ve çözümler üretilmesinin önemi artmaktadır.

Eşit fırsat konuları işyerinin sosyal düzeninde kapsanan ve sınırlandırılan kimlik sınırlarını oluşturduğu ölçüde, korku ve belirsizlik gelişmek için elverişli bir ortam bulur. Düşüncelerde ortaya çıkan en ufak değişiklik bile değersiz ya da gerçek dışı olarak düşünülmemelidir. Young, fırsat eşitliğinin tarihine dikkatlice bakmanın bu önemi anlamamıza yardımcı olacağına değinmektedir.[437]

Fine'a göre Topluluk Birlikleri, onlara değer veren ve onlarla işbirliği yapmak isteyen sendikal ortakları ile sürekli iletişim halinde olarak çalışmalarını yürütmelidirler. Çünkü sendikaların da onlara ihtiyacı vardır. İşçi hareketinin daha geniş, kitlesel düzeyde örgütlenebilmesine olanak sağlamak için bu işbirliği gereklidir. Göçmen merkezlerinin ilgisini her geçen gün daha fazla çeken ve topluluklar içindeki düşük ücretli işçilerin yaşamlarını iyileştirmede umut ışığı olarak görülmeye başlayan bu birlikler sendikalar kadar birbirleri ile de ilişki ağlarını geliştirmelidirler.[438]

Wrench, Farklılık Yönetimi ile ilgili çalışmasında Danimarka sendikalarını ırkçılık ve ayrımcılık karşıtı ölçümleri eksik olduğu için, İngiliz sendikalarını ise 'ırk ilişkileri' geleneği nedeniyle farklılık yönetiminin potansiyel katkısını göremedikleri için eleştirmiştir. İngiliz sendikacılarının ısrarlı oldukları konuların başında gelen pozitif eylem yaklaşımının reddi sanıldığı gibi tüm farklılık yönetimi uygulayıcıları ve yandaşları tarafından iddia edilen bir durum değildir. Wrench bu noktada Liff'in gösterdiği iki farklılık yönetimi yaklaşımına değinir. İlki 'farklılıkların eritilmesi' olarak adlandırılabilir ve farklılık yönetiminin bireyselleştirilmiş bir biçimi olduğu için sendikalara güven vermez. Ancak 'farklılıklara değer verme' olarak adlandırılan diğer yaklaşım sosyal bazı farklılıkları ve bunların eşitsizliğin oluşumundaki önemini bilir. Bu yaklaşım, cinsiyet ya da etnisiteyi tanıyan politikalara izin verir. Bu politikalar İngiliz sendikalarının yeni başarmaya başladıkları ancak yetersiz temsil edilen gruplar için ilave

[437] Ken Young, 'Approaches to Policy Development in the Field of Equal Opportunities', **Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies)**, Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington, London: Sage Publications (in association with The Open University), 1993, s.267
[438] Fine, **a.g.e**., s190

eğitimleri ve yine yetersiz temsil edilen azınlıklar için pozitif eylem ve hedefleri gerektiren politikalardır.[439]

Söz konusu politikaların etkin biçimde uygulanabilmesi sendika içi demokrasinin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Sendikalar, kurumsal bir ırkçılık ile de ancak kurumsal demokrasinin sağlanması halinde mücadele edebilir konuma geleceklerdir. Sendika içi demokrasinin kurumsallaşması, ayrılma, katılma ve eylem özgürlüğünün her düzeyde sağlanmış olmasına ve tabanın katılımını ve etkilenmesine olanak sağlayan yapıların oluşturulmasına bağlıdır. Sendikal demokrasinin temel sorunu ise bireyin sendikal programlardaki yeri ve önceliğinin ne olduğu sorusunun cevaplanabilmesi ile ilgilidir. Robert Michels'e göre yapısı şeklen demokratik olan sendikalarda dahil tüm örgütler, zaman içinde demokratik araçlardan saparak belirli bir grubun hakimiyetine girme eğiliminde olur ve bürokratik bir yönetim tarzına yönelirler. Bu duruma yol açan yol açan kitlelerin ehliyetsizliği ve kayıtsızlığı, genel kayıtsızlık ve ilgisizliklerinin yanısıra organizasyon teknikleri konusundaki bilgilerin azlığı nedeniyle demokratik örgütün yönetim ve genel kurullarına yeterince katılamamalarına bağlanmaktadır.[440] Bu da bir kez daha sendikaların üyelerinde bilinçlenme ve bilgilenmeye yönelik verilmesi gerekli eğitimler konusunda sorumluluklarının her zamankinden fazla olduğunu göstermektedir.

Sendikalar için alternatif oluşturabilecek pozitif eylem, düzeltici eylem ve farklılık yönetimi uygulamalarının gerçekleştirilmesinde ve birleştirilmesinde yaşanan çelişki ve engellere değinilmişti. Bürokrasi ve işbirliği üstesinden gelinmesi gereken önemli sorunlar arasında sıralanmıştı. Bu ise sağladıkları etki alanının genişliğine, diğer bir deyişle politikalardaki etkinliklerini arttırmalarına bağlıdır. Bu noktada Wrench'in yukarıdaki açıklaması ışığında, Liff'in 'farklılıklara değer verme' olarak adlandırdığı farklılık yönetimi yaklaşımının sendikalarda uygulanabilir olup olmaması yukarıda sözü edilen sorunun çözümünde ihtiyaç duyulan geniş ölçekli etkinin sağlanmasında

[439] Wrench, **Breakthroughs and Blind Spots...**, ss.105-115
[440] Toker Dereli, Aydınlar**, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi**, İstanbul: İ.Ü.Yayınları, 1974, ss.123-214'den Urhan, **a.g.e.**, ss.89-90

belirleyici ya da en azından etkili olabilir. Ancak bu yaklaşımın sınanması ayrı bir araştırmayı ve tartışmayı gerektireceği için bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

Daha önce de değinildiği gibi her araştırma ve ilerleme ciddiye alınmaya ve üzerinde düşünmeye değer kabul edilebilir. Çünkü sendikaların artık geleneksel yöntemlerle bugünün ırk, etnisite, cinsiyet, yaş gibi pek çok ayrıma dayanan çok parçalı yapısı içerisinde örgütlenmeleri söz konusu değildir. Oluşturulan bir stratejinin artık tüm gruplara aynı anda hitap etmesi de olası gözükmediğine göre farklı uygulamaların birarada bulundurulması, sendikacılığın yerel düzeyde sürdürülmekle birlikte daha üst düzeylerde diğer sendikalarla ve üst kuruluşları ile bir bağ kurması, bilgi akışı ve karar alımlarının tek yönlü olmayıp geri bildirim ve alttan yukarı yönlü de sağlanması şarttır. Ayrıca işçi gruplarını ve sorunlarını anlamadan çözüm üretmek mümkün olmayacaktır. Kadın işçileri en iyi anlayacak olan kadınlar, siyahları en iyi anlayacak olan siyahlar, etnik grupları en iyi anlayacak olan kendi gruplarından çıkarılacak olan temsilcilerdir. Sendikal hareketin destek bulması, sendikal demokrasinin inandırıcı olabilmesi ve politikaların sonuç verebilmesi için sendika temsilcilik pozisyonlarında üye tabanına göre temsilciler bulundurulması şarttır. İlk bakışta çok karmaşık ve oluşturulması mümkün olmayan bir yapı gibi gözükse de bunun zamanı yakalamanın ve okumanın zaten bir gereği olduğu düşünülmelidir.

Bu gereklilik, yukarıda özetlendiği üzere hem yeni işgücü gruplarının ihtiyaçlarının ayrıştırılması ve karşılanmasına yönelik çabaları hem de uluslararası ölçekte bir hareketin oluşturulabilmesinde farklılıkların ve benzerliklerin birarada kullanılabileceği çoklu stratejilerin uygulanmasını içermektedir. Çünkü yeni işçi hareketinin, meydana gelen bütün gelişmelerin kaçınılmaz oduğunu bilen ve buna göre pozisyon alan bir hareket olması gereklidir. Kapitalizm ve piyasa bağlılığı ile bu süreçlerin sermaye, ticaret anlaşmaları, yalın üretim, işsizlik ve sermaye birikimi gibi eserleri gerçekte savaşabilen ve teslim alınabilen insanlara aittir. Ancak mücadele edebilmek için savaşın ne olduğunun bilinmesi ve sistemin adının konulabilmesi gereklidir. Bilinçlenmenin

sağlanmasının ardından sistemin alternatifleri araştırılmalı ve alternatif stratejiler etrafında organize olunmalıdır.[441]

[441] Şenkal, **a.g.e.**, s.561

SONUÇ

Irkçılık, son yıllarda gerek akademik literatürde gerek siyasi parti politika ve gündemlerinde sık sık dile getirilen ve irdelenen bir konu olmakla birlikte yeni bir kavram değildir ve insanlığın çok eski çağlarından beri kullanılmaktadır. Irkçılık bugün kendisine eşlik eden etnisite ya da etnik köken ayrımcılığı, milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, kölelik, sömürgecilik, kabilecilik gibi başka kavram ve olgularla birlikte hatta bazen bu kavramların yerine kullanılır olmuştur. Bu anlam karmaşası bir yanlış kulanım ya da bir kasıt sonucu olabilmekte; kavramı kullananların çıkarları kullanımın sınırlarını belirleyebilmektedir. Bu karmaşanın ve nedenlerinin anlaşılabilmesi, küresel işgücü piyasalarında ırkçılık ve etnisite olgularının işlevlerinin anlaşılabilmesi açısından çok önemli ve de gerekli bir adımdır.

Tarihte ırkçılık kavramına yapılan yolculuk bizi Antik Yunan'daki bölünmelere hatta ilk kabilelerdeki 'biz ve onlar' anlayışına kadar götürür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu kabilecilikte bir 'ırk' değil bir 'topluluk' aidiyetinin önemli olduğudur. Bu ise bize bugün 'ırk'ın popülaritesini elinden alan 'etnik köken'in oluşumunun da tarihte çok eski çağlara dayandırılabileceğini gösterir.

Irkçılık kavramının anlaşılmasında ikinci önemli basamak kölelik ve sonrasındaki sömürgecilik dönemleridir. Kölelik, özellikle ekonomik çıkarlara dayandırılmış ve ırksal ayrım kölelikte kullanılmıştır. Kapitalizmin gelişim gösterdiği dönemlerde kölelik, Avrupa ülkeleri ve Amerika'nın üretim ve rekabet gücünü arttırmada; hammadde ve işgücü kaynak kullanımında çok önemli bir araç olmuştur. Sömürge imparatorluklarının kurulmasında ve idaresinde ırk, yöneten-yönetilen ayrımını belirlemede kriter olarak kullanılmıştır. Kölelik ve sömürgecilik, ırksal ve etnik bölünmenin anlaşılmasında tarihsel olgular olarak kabul edilse de geçmişe ait olarak da görülmemelidir. Çünkü köleliğin lağvedilmesi ve sömürgeciliğin sonlandırılarak sömüge ülkelere bağımsızlıklarının verilmesi sadece yasal düzenlemelerle sağlanmıştır. Oysa bu eski düzen gayri meşru yollarla ülkeler arası ilişkilerde siyasi olmasa bile ekonomik düzeyde

sürdürülmektedir. Bu durum, her iki kavramı da konumuz açısından çok daha önemli hale getirmektedir.

Batı hegemonyasının Sanayi Devrimi ile ekonomik, Fransız Devrimi ile de ideolojik mesajının tüm dünyaya yayıldığını ve ekonomik yaptırımların etkisinin her geçen gün arttığını ve bu sürecin kapitalizmin doğuşu süreci olduğunu biliyoruz. Daha eski dönemlere dayanan işgücünün bölünmesi, bu dönemde daha fazla önem kazanmış; kapitalizmin küreselleşmesi ile de uluslararasılaşmış ve ırkçılık burada araçsal bir öneme sahip olmuştur. Ancak işgücü piyasalarındaki kutuplaşmalar arttığı, çeşitlendiği için ırk kriteri hiyerarşideki çeşitliliği karşılamada yetersiz kalmaya başlamış; etnik ayrım tercih edilir olmuştur. Geçmişte ırksal bölünme ırk olarak siyahi işçilerin dezavantajlı konumunu belirlerken bugün etnik azınlıklar da bu konuma sahip olmuşlar ve hatta artık ırk kavramı, 'göçmen' işçi grupları için kullanılmaya başlamıştır.

Dünya nüfusunun, ülkeler arası geçişlerin ve sermayenin uluslararası mobilitesinin artışı uluslararası bir yedek sanayi ordusu ortaya çıkartarak Marksist ekonomik açılımlarda vurgulanmış olan sömürgeciliği küresel bir düzene taşımıştır. Metropollerde istihdam edilen siyah işçiler, etnik azınlık işçileri ve göçmen işçiler ile çevre işgücünü oluşturan ülkelere giden sermayenin istihdam ettiği ulusal işgücü grupları çok eski bir oluşum olan işgücü bölünmesinin yeni biçimlerini temsil etmektedirler.

Sanayi Devrimi sonrası işgücünün dezavantajlı konumunda ve çalışma koşullarında iyileşme sağlamak amacı ile oluşturulmuş olan sendikalar, kapitalizmden küresel kapitalizme geçilen tarihsel süreçte, başlangıçta ulaştıkları başarı düzeyini sürdürememişlerdir. Böylece sendikalar, önce tüm dünyayı saran 'esneklik' ve sonra 'küreselleşme' ile gelen 'yüksek teknoloji' ve 'değişim hızı' karşısında etkisiz eleman konumuna gelmişlerdir.

Köleliğin lağvedilmesinin ardından işgücü piyasalarına katılmaya başlayan siyahi işçilerin, etnik azınlıkların ve göçmen işçilerin örgütlü işgücü grubuna dahil edilmesinde üçlü bir kriz yaşanmıştır. Hükümetler küresel ekonomik yaptırımlar ve rekabet

zorunluluğu ile yeni gruplara koruma sağlamada isteksiz davranarak onları dezavantajlı çalışma alanlarına itmişlerdir. Bu işçi grupları dahil oldukları piyasada sadece iş bulma amacına sahip olabilmişler ve örgütlü hareketten uzak olmayı iş sahibi olabilmenin gereği olarak algılamışlardır. Harekete dahil olmayı tercih ettikleri durumlarda da üçüncü bir kriz ile; sendikaların kendilerini mevcut üyelerinin konumunu koruyabilmede tehdit olarak görmeleri nedeniyle dışlayıcı politikaları ile karşılaşmışlardır.

1950'lerden beri uluslararası göç hareketleri artmaktadır. Göçmenler yedek sanayi ordusunun ve işsizler grubunun en önemli mağdurları olarak ırksal sömürüye maruz kalmaktadırlar. Oysa sendikalar siyah işçiler ya da etnik azınlıklar için aşama kaydetmeye yeni başlamış sayılırlar. Göçmen işçileri gündemlerine alıp tartışan sendika sayısı çok az, tartışıp da çözüm getirebilen sendika sayısı ise yok denecek kadar azdır.

Ancak zorluk sadece sendikaların kendi stratejilerinin oluşturulmasında değildir. Geleneksel senikacılık anlayışı yeni işgücü çeşitliliğini karşılayamamakta, alternatif stratejiler ise açık görüşlülük hatta öngörü kabiliyeti gerektirmekte, maliyet unsuru ise burada önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Örneğin, bu savunmasız grupları örgütlü işgücü hareketine dahil etmek yeterli olmayacağı için onlara yönetimde ve kararlarda ses ve oy sağlamak adına içlerinden birince temsillerine olanak sağlamak gerekmekte ancak bu bir anlayış değişikliğini de beraberinde getirmektedir. Çünkü söz konusu temsil, sendika içi demokrasiyi gerekli kılar. Bu demokrasi ise, bugün yeni üyelerin katılımının mali kaynak ve iş olanaklarının paylaşımını gerektireceği için mevcut üyelerde bağlılık krizine yol açabileceğine dair endişelerin var olduğu anlayışta sağlanamaz. Bu temsil anlayışı ise, temsil eden ve edilenlerin eş zamanlı eğitimini gerektiren uzun soluklu bir girişim ile geliştirilebilir.

Ayrıca bugün alternatif olarak görülen ve çözüm getireceğine inanılan farklılık yönetimi, topluluk sendikacılığı, toplumsal hareket sendikacılığı gibi bazı stratejiler de sendikalarda bir güven inşaasını ve yapı değişikliğini gerektirecektir. Farklılığa uyum sağlayabilmek, bazı özerk alt oluşumları gerekli kılar ancak özerklik anlayışının ne olduğu ve nasıl olduğu burada önemlidir. Çünkü çözüm ne tam bağımlı ne de tam

bağımsız alt oluşumlarla sağlanamamaktadır. İhtiyaç duyulan oluşum karşılıklı bilgi akışının sağlandığı; kendi içlerinde bağımlı değil bağlı alt oluşumlarla şekillendirilen bir sendikal yapıdır.

Sendikal yapının ve yönetimin bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekteki faaliyetlerle içiçe olması da gereklidir. Çünkü işgücünün bölünmesi sorunu küresel bir sorun olup küresel ölçekte bir bilgi akışı ve çözüm gerektirmektedir. Bugün bir ülkede yaşanan sorunların diğer ülke sendikalarının gündemlerine alındığını, eylemlere destek verildiğini ve diğer sendika üyelerinde bilinçlenme sağlanabildiğini görebiliyoruz. Silikon Vadisi Temizlikçilere Adalet Kampanyası ile, farklılıklarına rağmen, ortak iyhtiyaçların vugulanarak ve farklılıkların gözardı edilmeyerek ortak bir hareket oluşturulabileceğini tüm dünyaya kanıtlamıştır. Bu gelişmeler elbetteki tehdit oluşturan sorunun önemi, ölçeği ve büyüme ya da yayılım hızı ile karşılaştırıldığında çok etkili gözükmeyebilir. Ancak bugün sendikaların işgücü piyasasındaki değişimlere tepki vermekte gecikmesi prestij kaybına yol açtığı için küçük dahi olsa bu gibi itici hareketlere ihtiyaçları vardır. Üstelik yapısal değişikliklere ve yönetim anlayışlarında yenilemeye gitmeleri de şarttır. Çünkü artık işgücü piyasaları çok hızlı değişmekte ve öngörüde bulunarak verilecek tepkilerin hazırlığının bürokratikleşme engeli aşılarak olaylar öncesinde hızla tamamlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akıllı, H.Serkan,(2003); Etnisite Olgusunun Kavramsal Sınırları ve Modernite Açısından Değerlendirilmesi (Antalya: Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı)

Anthias, Floya,(2005) "Social Stratification and Social Inequality: Models of Intersectioanality and Identity", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Arena, John,(2003); "Race and Hegemony: The Neoliberal Transformation of The Black Urban Regime and Working-Class Resistance", American Beavioral Scientist, Vol.47, No.3, (November)

Atasoy, Fahri; (2003/Nisan), Küreselleşme Karşısında Milliyetçilik ve Etnisite Problemi, (Doktara Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bacharac, Samuel B. and Bambarger, Peter A.,(2004); "Diversity and the Union: The Effect of Demographic Dissimilarity on Members' Union Attachment", Group & Organization Management, Vol.29, No.3,(June) London: Sage Publications

Bales, Kevin,(2002/Aralık); " 'Kullanılıp Atılanlar' Küresel Ekonomide Yeni Kölelik", Çeviren: Pınar Öğünç, İstanbul: Çitlenbik Yayınları

Bales, Kevin,(2005); Understanding Global Slavery (A Reader), London, England: University of California Press

Balibar, E. & Wallerstein, I.,(2000); Irk Ulus Sınıf, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları

Bauman, Zygmunt,(2001); Community (Seeking Safety In An Insecure World), London: Blackwell

BBC4, (2007), Racism - A History, , Thursday 21 March 2007, 9pm

Beckles, Hilary McD,(2003); "An Economic Life of Their Own (Slaves as Commodity Producers and Distributors in Barbados)", The Slavery Reader, (Edited by Ged Heuman and James Walvin), London: Routledge

Becud, Michel,(2003/Mart), Kapitalizmin Tarihi, Çeviren: Fikret Başkaya, Ankara: Dost Kitabevi

Belek, İlker,(2004); Esnek Üretim Derin Sömürü, İstanbul: NK Yayınları

Ben-Tawim, Gideon; Gabriel, John; Law, Ian and Stredder, Kathleen,(1993); "A Political Analysis of Local Struggles for Racial Equality", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (in association with The Open University)

Beteille, Andre, (1975); " Race, Castle and Ethnic Identity", Race Science and Society, (Edited and İntroduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Blokland, Talija,(2005); "Memory Magic: How a Working-Class Neighbourhood Became an Imagined Community and Class Started o Matter When It Lost Its Base", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Borstelmann, Thomas,(2001); The Cold War and The Color Line (American Race Relations in the Global Arena), Cambridge, Massachusetts and London-ENGLAND: Harvard University Press

Boulanger, M., (1974), "Black Workers and Strikes in South Africa", Race&Class, 15/3

Brah, Avtar,(1993); "Women of South Asian Origin in Britain: Issues and Concerns", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (in association with The Open University)

Bridges, Lee, (1999); "Race and Social Policy: Sivanandan`s 'Grounded Theory' ", A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan), (Edited by Colin Prescod and Hazel Waters), Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41, Numbers1\2,(July-December), London: Institute of Race Relations

Brown, Colin,(1993); "Same Difference:The Persistence of Racial Disadvantage in the British Employment Market", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (in association with The Open University)

Callinicos, Alex & Harman, Chris,(2006); Neo-Liberalizm ve Sınıf (İşçi Sınıfı Değişti mi?), Çeviren: Osman Akınhay, İstanbul: Salyangoz Yayınları

Campbell, Alan; Fishman, Nina and McIlroy, John; (1999); "The Post-war compromise: Mapping Industrial Politics, 1945-64", British Trade Unions and Industrial Politics (The Post-war Compromise, 1945-64), (Edited by Alan Campbell, Nina Fishman and John McIlroy), Studies in Labour History, Aldershot; ENGLAND & Brookfield; USA: Ashgate Publishing

Carew, Anthony,(1999); " The Trade Union congress in the International Labour Movement", British Trade Unions and Industrial Politics (The Post-War Compromise, 1945-64), (Edited by Alan Campbell, Nina Fishman, John McIlroy), Studies in Labour History, Aldershot, ENGLAND & Brookfield USA: Ashgate Publishing

Castles, S. and Kosack, G.,(1973), Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe, London: Oxford University Press

Castles, Stephen & Miller, Mark J.,(2003); The Age of Migration (International Population Movements in the Modern World), 3rd Ed., New York: Palgrave Macmillan

Channel 4, (2007), Hitler Family (Familie Hitler? IM SCHATTEN DES DIKTATORS), Director: Oliver Halmburger & Thomas Staehler), December 2006/ October 2007

Channel 4,(2007); The Last Slave, Sunday 11 March 2007, 8 pm

Chossudovsky, Michel,(1999/Ocak); Yoksulluğun Küreselleşmesi-IMF ve Dünya Bankası Reformlarının İç Yüzü, Çeviren: Neşenur Domaniç, İstanbul: ÇiviYazıları

Cluckman, Max,(1975); "New Dimensions of Change, Conflict and Settlement", Race Science and Society, (Edited and İntroduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Crompton, Rosemary and Scott, John,(2005); "Class Analysis: Beyond The Cultural Turn", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Crul, Maurice,(2000); "Breaking the Circle of Disadvantage. Social Mobility of Second-Generation Moroccans and Turks in Netherlands", Immigrants, Schooling and Social

Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Davis, Angela, (1984); Women Race & Class, London: The women's Press

Dereli, Toker,(1974), Aydınlar, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi, İstanbul: İ.Ü.Yayınları

Devine, Fiona and Savage, Mike,(2005); "The Cultural Turn, Sociology and Class Analysis", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Devine, Fiona,(2005), "Middle-Class Identities in the United States", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Dominelli, Lena,(1993); "An Uncaring Profession? An examination of Racism in Social Work", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Dubinin, N.P.,(1975), "Race and Contemporary Genetics", Race Science and Society, (Edited and Introduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Duffy, Mignon,(2007), "Doing the Dirty Work: Work Gender, Race, and Reproductive Labor in Historical Perspective", Gender&Society, Vol.21, No.3, (June), London: Sage Publications

Dunn, L.C.,(1975), "Race and Biology", Race Science and Society, (Edited and İntroduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Dyer-Withford, Nick,(2004/ Mart); Siber Marx (Yüksek Teknoloji Çağında Sınıf Mücadelesi), Çeviren: Ali Çakıroğlu, İstanbul: Aykırı Yayınları

Erder, Sema,(2006/Nisan); Refah Toplumunda Getto, 1.b, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları(131)

Erdoğdu, Seyhan,(2006/Mayıs); Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Sendikacılık, Ankara: İmge Kitabevi

Essien-Udom, E.U.,(1975); " Tribalism and Racism", Race Science and Society, (Edited and Introduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Fanon; Franz,(1986); Black Skin,White Masks, Translated by Charles Lam Markmann, London: Pluto Press

Farnen, Russell F.,(2005); Nationalism, Ethnicity and Identity (Cross National and Comparative Perspectives), New Brunswick(USA) and London(UK): Transaction Publishers

Fenton, Steve,(2001/Ekim); Etnisite-Irkçılık, Sınıf ve Kültür,1.b, Çeviren: Nihat Şad, Ankara: Phonix Yayınevi

Fine, Janice,(2005) "Community Unions and The Revival of The American Labour Movement", Politics&Society, Vol.33, No.1, (March)

Friedrich Ebert Vakfi (1993), Ekonomik ve Toplumsal Gelişme Sürecinde Demokratik Örgütlenme

Frymer, Paul,(2004); "Race, Labour and The Twentieth Century American State", Politics&Society, Vol.32, No.4, (December)

Fukuyama, Francis,(2004); State Building (Governance and World Order in the Twenty-First Century), London: Profile Books

Gibson, Margaret A.,(2000); "Situational and Structural Rationales for the School Performance of Immigrant Youth: Three Cases", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Gibson, Peter,(1993); "Equal Opportunuties Policy and Race Equality", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Ginsburg, Norman,(1993); "Racism and Housing: Concepts and Reality", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Gordon, Paul,(1993); "Black People and the Criminal Law: Rhetoric and Reality", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Gorz, Andre`, (2001); Yaşadığımız Sefalet (Kurtuluş Çareleri), Fransızcadan Çeviren: Nilgün Tutal, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Guiness, Paul,(2002); Migration (Access to Geography), London: Holder & Stouhton

Haberfield, Yitchak,(1995/July), 'Why Do Workers Join Unions? The Case of Israel', Industrial and Labor Relations Review, Vol.48, No.4

Harker, Joseph, (2007); "Marching to London to hear a single word... sorry", The Guardian, (Saturday March/24) , London: NWP

Harris, Jerry,(1999) "Sivanandan and the Technological Revolution", A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan), (Edited by Colin Prescod and Hazel Waters), Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41, Numbers ½ (July-December), London: Institute of Race Relations

Hayter, Teresa,(2000); Open Borders (The Case Against Immigration Controls), London: Pluto Press

Herwitz, Daniel,(2003) "Race and Reconciliation" (Essays from the New South Africa), Public Worlds, Volume 11, Minneapolis-London: University Of Minnesota Press

Holgate, Jane,(2005), "Organizing Migrant Workers: a case study of working conditions and unionization in a London sandwich factory", Work, Employment and Society, Volume 19, Number 3, (September), London: BSA Publications-Sage Publications, (pages 463-480)

Huxley, Julian,(1939), Race in Europe, Oxford: Oxford University Press

Hyman, Mark,(1999); Blacks Before America, Trenton-NJ, Asmara-ERITREA: AWP (Africa World Press)

Hyman, Richard,(1996) 'Changing Union Identities in Europe', The Challanges to Trade Unions in Europe, Ed. by Peter Leisink, Jim Van Leempyt, Jacques Vilrokx, Cornwall: Hartnolls Limited

Hyman, Richard,(2001), 'Küreselleşme Bağlamında Sendikalar ve Çıkarların Temsili', 21.Yüzyılda Sendikal Politika Arayışları, İstanbul: Petrol-İş, Yayın No: 70

Jenkins, Richard,(1993); "Black Workers in the Labour Market: The Price of Recession", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (in association with The Open University)

Jewson, Nick and Mason, David,(1993); "The Theory and Practice of Equal Opportunities Policies: Liberal and Radical Approaches", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (in association with The Open University)

Jordan, Winthrop D.,(2003); "Modern Tensions and the Orijins of American Slavery" The Slavery Reader, (Edited by Ged Heuman and James Walvin), London: Routledge

Klineberg, Otto,(1975); "Race and Psychology", Race Science and Society, (Edited and Introduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Kolchin, Peter,(1995); Amerikan Slavery (1619 – 1877), (Consulting Editör: Eric Foner), London-England: Penguin Books

Kumar, Pradeep and Murray, Gregor,(2002) 'Canadian Union Strategies in the Context of Change', Labor Studies Journal, Vol.26, No.4, Winter

Kumarö, Krishan,(2004); Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları, Çeviren: Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitapevi

Kuper, Leo,(1975); "Appendix", Race Science and Society, (Edited and İntroduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Kushnick, Louis,(1998); Race, Class & Struggle (Essays on Racism and Inequality in Britain, the US and Western Europe), London: Rivers Oram Press

Labour Research (May Day Special), (May 2007), Volume 96, Number 5, London: LRD

Labour Research (Special Black Workers Edition), (April 2007), Volume 96, Number 4, London: LRD

Labour Research, (July 2007), Volume 96, Number 7, London: LRD

Labour Research, (June 2007), Volume 96, Number 6, London: LRD

Labour Research, (March 2007), Volume 96, Number 3, London: LRD

Lazarus, Neil,(1999); "The prose of insurgency: Sivanandan and Marxist Theory", A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan), (Edited by Colin Prescod and Hazel Waters), Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41, Numbers ½,(July-December), London: Institute of Race Relations

Leiris, Michel,(1975); "Race and Cultere", Race Science and Society, (Edited and Introduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Levi-Strauss, Claude,(1975); "Race and History", Race Science and Society, (Edited and Introduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Lindo, Flip,(2000); "Does Culture Explain? Understanding Differences in School Attainment Between Iberian and Turkish Youth in the Netherlands", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London: Macmillan Press(Great Britain)

London Development Agency, (2007), Profiting From Diversity, A Guide to Harnessing Diversity in Business-Diversity Works for London, Mayor of London

Loomba, Ania, (2000); Kolonyalizm Postkolonyalizm, İngilizceden Çeviren: Mehmet Küçük, 1.b, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Lovejoy, Paul E.,(2000); "Identifying Enslaved Africans in the African Diaspora", Identity in the Shadow of Slavery, (Edited by Paul E. Lovejoy), London and New York: Continuum

Lovejoy, Paul E.,(2000); Transformations in Slavery (A History of Slavery in Africa), 2nd Ed., The African Studies Centre, Cambridge: Cambridge University Press

Lustgarten, L. and Edwards, J.,(1993); "Racial Inequality and the Limits of Law", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Macmaster, Neil,(2001); Racism in Europe, New York: Palgrave

Mama, Amina,(1993); "Black Women and the British State: Race, Class and Gender Analysis for the 1990s", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Marx, Karl,(1990), Capital, London: Penguin Books

McDonald, Roderick A.,(2003); "Independent Economic Production by Slaves on Antebellum Lousiana Sugar Plantations", The Slavery Reader, (Edited by Ged Heuman and James Walvin), London: Routledge

McIlroy, John; Campbell, Alan; Fishman, Nina;(1999); "Approching Post-War Trade Unionism", British Trade Unions and Industrial Politics (The Post-war Compromise,

1945-64), (Edited by Alan Campbell, Nina Fishman, John McIlroy), Studies in Labour History, Aldershot, ENGLAND & Brookfield USA: Ashgate Publishing

McQuade, Adian, (2006) "Slavery in The UK", London: The Independent, Wednesday 27 December 2006, number 6.301 (NWP)

Menz, Georg,(2007); "Employers, Trade Unions and Labour Migration Polcies: Examining the Role of Non-State Actors", Canada: European Unions Studies Association Tenth Bennial Conference in Montreal

Miles, Robert,(1982); Racism and Migrant Labour, London-Boston-Melbourne and Henley: Routledge & Kegan Paul

Munck, Ronaldo,(2003/Ocak), Emeğin Yeni Dünyası-Küresel Mücadele, Küresel Dayanışma, Çeviren: Mahmut Tekçe, İstanbul: Kitapevi

Necef, Şule,(1994); Yeni Üretim Organizasyonları ve Emeğin Değişen Konumu (İstanbul: Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı)

Niekerk, Mies Van,(2000); "Creoles and Hindustanis. Patterns of Social Mobility in two Surinamese Immigrant Groups in the Netherlands", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Noon, Mike and Hoque, Kim, (2001); "Ethnic Minorities and Equal Treatment: The Impact of Gender, Equal Opportunities Policies and Trade Unions", National Institute Economic Review, No. 176, (April)

Northrup, David,(2003); "Igbo and Myth Igbo – Culture and Ethnicity in the Atlantic World, 1600-1850", The Slavery Reader, (Edited by Ged Heuman and James Walvin), London: Routledge

Palmer, Ingrid,(1971); "Realities of Southeast Asian Developments", The Socialist Register 1971 (A Survey of Movements & Ideas), (Edited by Ralp Miliband & John Savillle), London: Merlin Book Club Te Merlin Press

Panayi, Panikos,(1999); Outsiders (A History of European Minorities), Ohio-USA: The Hambledon Press

Penketh, Laura,(2000/ October); Tackling Institutional Racism (Anti-Racist Policies and Social Work Education and Training), Bristol: The Policy Press (University of Bristol)

Perlmann, Joel, (2000); "What the Jews Brought. East-European Jewish Immigration to the United States, c.1900)", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann, London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Perlmann, Joel,(2000) "Introduction: The Persistence of Culture Versus Structure in Recent Work. The Case of Modes of Incorporation", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Phillips, Tim and Western, Mark,(2005); "Social Change and Social Identity: Postmodernity, Reflexive Modernisation and The Transformation of Social Identities in Australia", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Phizcaklea, Annie and Miles, Robert,(1993); 'The British Trade Union Movement and Racism', Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies),(Edited by

Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Phizcaklea, Annie and Miles, Robert (1980); Labour and Racism, London & Boston: Routhledge & Kegan Paul Ltd

Pilkington, Andrew, (2003); Racial Disadvantage and Ethnic Diversity in Britain, 1st Eds, London: Palgrave Macmillan

Piven, Frances Fox,(1995); "Globalizing Capitalism and the Rise of Identity Politics", Why Not Capitalism (Socialist Register 1995), (Edited by Leo Paitch), London: The Merlin Press

Priestley, George,(2007) "Ethnicity, Class and Race in the United States: Prospects for African-American/Latino Alliances", Latin American Perspectives, Issue 152, Vol. 34 (January)

Ramos, Hector,(1986); "Latino Caucuses in US Labor Unions", Race&Class, Vol.27, Institute of Race Relations

Rex, John,(1975); "Racialism and The Urban Crisis", Race Science and Society, (Edited and İntroduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Rex, John,(1973), Colonialism and the City, London: Routledge & Kegan Paul

Rex, John,(1970), Race Relatıons in Sociological Theory, London: Weidenfeld & Nicolson

Roemer, J.E. and Roemer, John,(1978) "Differentially Exploited Labour: A Marxian Theory of Discrimination", Review of Radical Political Economics, n.10

Rolston, Bill, (1999); "Are Irish Black?", A World To Win (Essays in Honour of A. Sivanandan), (Edited by Colin Prescod and Hazel Waters), Race&Class (A Journal For Black and Third World Liberation), Volume 41, Numbers ½, (July-December), London: Institute of Race Relations

Roscigno, Vincent J. and Kimble, M.Keith,(1995); "Elite Power, Race and the Persistence of Low, Unionization in the South", Work and Occupations, Vol.22, No.3, (August)

Ross, George,(1995); "Saying No to Capitalism at the Milenium", Why Not Capitalism (Socialist Register 1995), (Edited by Leo Paitch), London: The Merlin Press

Sansone, Livio,(2000); "The Internationalization of Black Culture. A Comparison of Lower-Class youth in Brazil and the Netherlands", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Savage, Mike; Bagnall Gaynor and Longhurst Brian;(2005); "Local Habitus and Working-Class Culture", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Macmillan

Savage, Mike; Warde, Alan and Ward, Kevin,(2003); "Urban Sociology, Capitalism and Modernity",2nd ed., New York: Palgrave Macmillan

Selamoglu, Ahmet ve Lordoğlu, Kuvvet,(2006); Katılım Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye'de İşgücü ve İstihdamın Görünümü (AB' ye Sosyal Uyum Dizisi), Ankara: Belediye-İş

Sennett, Richard,(2005); Karakter Aşınması-Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri, Çeviren: Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

SERTUC,(2007); Defeating Racism-Unions Working Together For A Racism-Free London, South East and East of England, London: SERTUC Unionlearn and the Southern and Eastern Region TUC

Sinyai, Clayton,(2006); Schools of Democracy: A Political History of the American Labor Movement, Ithaca and London: Cornell University Press

Sio, Arnold A.,(2003); " Marjinality and Free Coloured Identity in Carribbean Slave Society", The Slavery Reader, (Edited by Ged Heuman and James Walvin), London: Routhledge

Sivanandan, A.,(1976); Race,Class and The State, London: Institute of Race Relations

Sivanandan, A.,(1982); A Different Hunger, London: Pluto Press

Sivanandan, A.,(1990); "Challenging Racism: Strategies for the 1980s` in Communities of Resistance, Verso

Sjwan, Go Gien, (1975); "The Changing Trade Position of the Chinese in South-East Asia", Race Science and Society, (Edited and Introduced by Leo Kuper), London and Paris: The Unesco Press, George Allen & Unwin

Skeggs, Beverley,(2005); "The Re-Branding of Class: Propertising Culture", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott and Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Solomos, John,(1993); "The Politics of Immigration Since 1945", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Spoonley, Paul,(1992) "Economic Transformation and The Racialization of Labour", Journal of Sociology, Vol.28, No.2, (August)

Steinberg, Stephen,(2000); "The Cultural Fallacy in Studies of Racial and Ethnic Mobility", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Şenkal, Abdülkadir,(2005); Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, İstanbul: Alfa Yayınları

Taş, Mehmet,(1999/Mart), Avrupa'da Irkçılık, Ankara: İmge Kitabevi

Toksöz, Gülay,(2006/Mart); Uluslararası Emek Göçü, 1.b, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları(129)

Trade Union Congress, (2007); TUC Equality Audit 2007, A Statistical Report on Trade Union Action on Equality, August 2007

TUC, (2006/4th April); Black Women and Employment, TUC Report, ESAD/EERD

TUC, (2007); The Learning Rep, Summer 2007, Mike Power (editor), Unionlearn with the TUC, Equal-a European Social Fund

Turner, Graeme,(2003); British Cultural Studies (An Introduction), 3rd Ed., London: Routledge

Urhan, Betül,(2005/Ağustos), Sendikal Örgütlenme Bunalımı ve Türkiye'deki Durum, İstanbul: Petrol-İş Yaynları: 97

Urry, John,(1995) 'Örgütlü Kapitalizmin Sonu', Yeni Zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi, Der. Stuart Hall, Martin Jacques, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı

Vermeulen, Hans and Venema, Tijno,(2000); "Peosantry and Trading Diaspora. Differential Social Mobility of Italians and Greeks in the United States", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain)& St.Martin's Press(USA)

Vermeulen, Hans,(2000); "Introduction: The Role of Culture in Explanations of Social Mobility", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Vester, Michael,(2005); "Class and Culture in Germany", Rethinking Class (Culture, Identities & Lifestyle), (Edited by Fiona Devine, Mike Savage, John Scott & Rosemary Crompton), Newyork: Palgrave Macmillan

Virdee, Satnam,(2004); "A Marxist Critique of Black Radical Theories of Trade-Union Racism", Sociology, Vol.34, No.3, London: BSA Publications-Sage Publications

Vitak Rober,(1971); 'Workers Control: The Chechaslovak Experince", The Socialist Register 1971 (A Survey of Movements & Ideas), (Edited by Ralp Miliband & John Savillle), London: Merlin Book Club Te Merlin Press

Wainwright, Hilary,(1995); "Once More Moving On: Social Movements, Political Representation and the Left", Why Not Capitalism (Socialist Register 1995), (Edited by Leo Paitch), London: The Merlin Press

WCAR,(2001/August), "International Migration, Racism, Discrimination and Xenophia", Prepared by ILO, IOM and OHCR (in consultation with UNHCR)

Wenden, Catherine Wihtol de,(1988) "Trade Unions, Islam and Immigration", Economic and Industrial Democracy, Vol.9, London: Sage Publications

Werbner, Pnina,(2000); "What Colour 'Success'?' Distorting Value in Studies of Ethnic Entrepreneurship", Immigrants, Schooling and Social Mobility (Does Culture Make a Difference?), (Edited by Hans Vermeulen and Joel Perlmann), London&USA: Macmillan Press(Great Britain) & St.Martin's Press(USA)

Wood, Ellen Meiksins,(2003); Kapitalizm Demokrasiye Karşı (Tarihsel Maddeciliğin Yeniden Yorumlanışı), Çeviren: Şahin Artan, İstanbul: İletişim Yayınları

Wood, Geoffrey and Psoulis ,Christine, (2001/August); "Mobilization, Internal Cohesion and Organized Labour: The Case of the Congress of South African Trade Unions", Work and Occupations, Vol.28, No.3, London: Sage Publications

Wood, Geoffrey,(2002), 'Organizing Unionism and The Possibilities for Perpetuating a Social Movement Role: Representivity, Politics, and The Congres of South African Trade Unions', Labor Studies Journal, Vol.26, No.4, Winter

Wood, Peter H.,(2003); "Black Labor-White Rice", The Slavery Reader, (Edited by Ged Heuman and James Walvin), London: Routledge

Wrench, John,(1993); "New Vocationalism, Old Racism and the Careers Service", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

Wrench, John,(2004); "Breakthroughs and Blind Spots- Trade Union Responses to Immigrants and Ethnic Minorities in Denmark and the UK", Norway: Fafo

Yasa, Sevtap, (1986/Nisan), Irkçılığın Kavramsal Analizi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme, (Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yöneten: Yrd. Doç Dr. Kadir Cangızbey, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü)

Young, Ken,(1993); "Approaches to Policy Development in the Field of Equal Opportunities", Racism and Antiracism (Inequalities, Opportunities and Policies), (Edited by Peter Braham, Ali Rattansi and Richard Skellington), London: Sage Publications (In Association With The Open University)

İnternet Kaynakları

Agence France Presse,(2008) Global Trade Union Reports 144 Activists Killed in 2006, September 18, 2007-Tuesday, http://www.commondreams.org/archive/2007/09/18/3923/, (14.01.2008)

Doucette, Jamie, (2004/ January); An interview with Kabir Uddin of the Equality Trade Union, , http://www.zmag.org/content/print_article.cfm?itemID=4795&sectionID=44 , (14.01.2008)

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions-Eurofound, (2007) 'Employment and working conditions of migrant worker', www.eurofound.eu.int, (10.07.2007)

Savran, Sungur,(1996/ Kasım) 'Küreselleşme mi, Uluslararasılaşma mı?', Sınıf Bilinci Dergisi, Sayı: 16-17, http://www.iscimucadelesi.net/kuresel/kurmu_ulmu.htm, (18.02.2007)